مِصباحُ الفُرقان فی خُلاصۃ القُرآن

من افادات

شیخ القرآن مولٰنا خلیل الرحمٰن مدظلہ العالی

لیکونکے او ترتیب ورکونکے: خادمِ قرآن مرسلین خلیلیؔ۔

دا زما مقصد دے، دا زما ارمان دے
زما مشن قرآن دے
یاالله ستا د خوږ کتاب نه زه زاریږم

دازما مقصد دے ،دا زما ارمان دے
زما مشن قرآن دے
که مړیږم او که ځویږم د قرآن نه، نه لری کیږم

(خادِم قرآن مُرسلین خلیلیؔ آف کڼډی ضلع صوابی)
(خیبر پختونخوا پاکستان)
موبائل نمبر:03139081790

انتساب

زه دا خپل کتاب چې نوم يې ''مصباح الفرقان فی خلاصة القرآن'' دے۔ خپلې خورې ''مور'' ته منسوب کوم چې د هغې دعاګانو هميشه زما سره شاملِ حال وی او د هغوی په دعاګانو زما هر يو مشکل آسان شه او خپل خوږ رور محترم ''ذوالنورين''صاحب د مفيدو مشورو شکريه ادا کوم، چې هميشه دپاره يې زه د مفيدو مشورو نه مستفيد کړے يم۔

او دا به ډيره د افسوس خبره وی چې زه د خپل استاد،خپل مربی، خپل روحانی والد صيب حضرت شيخ القران والحديث مولانا خليل الرحمان صاحب(ګلبهار پشاور خيبر پختونخوا) ذکر اونه کړم۔ځکه چې دا څه هم ستاسو وړاندی دی دا د استاد محترم د محبت او د شفقت نتيجه دا۔

الله تعالیٰ دی د ټولو په عمر کښې خير او برکت واچوی۔

آمين!

بنده عاجز خادِم قرآن مرسلين خليلیؔ۔

عرضِ ناشر

دا زما مقصد دے دا زما ارمان دے : زما مشن قرآن دے زما مشن قرآن دے

(خادم قرآن مرسلين خليلیؔ)

چونکه انسان ډير کمزورے دے په هر طرف باندی، پورا صرف او صرف ذات دالله تعالیٰ دے ۔

مونږ ډير کوشش کړے دے چې غلطی پکښې رانه شی خو د بشری تقاضی په بنا باندی که څه غلطی تاسو اوليده نو ددی نسبت به ماته کوئ، دا به زما کم علمی وی، دا به زما غلطی وی، زه د هغې معذرت غواړم او مهربانی اوکړئ هغه غلطی ماته اوښايې چې زما اصلاح پری اوشی او ائنده دپاره دهغې تصحيح اوشی۔ زه ډير زيات کم علمه او يو ادنیٰ طالب علم د قرآن کريم يم ما خپلو دعاګانو کښې ياد ساتئ۔ که تاسو دی کتاب سه فائده اخلی نو دا د استاذ محترم د محنت او شفقت نتيجه دا په دی کښې زما هيڅ کمال نشته۔

استاد محترم شيخ القرآن والحديث مولانا خليل الرحمان مدظله عالی په قرآن کريم باندی ډير زيات معين انسان دے، هغوی خپل من تن د هن هر سه دا قرآن کريم نه قربان کړی دی۔د هغوی خو ډير اقوال دی د قرآن کريم باره کښې خو دا يو قول زما ډير خوښ دے او زه يې نقل کوم استاد محترم فرمايي چې: ''هغه کس زما شاګرد نه دے چې د قرآن کريم درس نه کوی'' (مطلب د قرآن کريم سره يې تعلق نه وی يا د قرآن درس نه کوی)۔

په آخير کښې زه يو شعر استاد محترم ته ډالئ کوم چې دا شعر په صحيح معنو کښې د استاد محترم د قرآن کريم سره د شغف او د مينی عکاسی کوی۔

ياالله ستا د خوږ کتاب نه زه زاړيږم که مريږم او که چوييږم د قرآن نه، نه لری کيږم

په آخيره کښې يو عرض کوم چې په کوم ځاے کښې هم تاسو ته څه مسئله وی يا نه پوهيږئ نو د استاد محترم د درس قرآن يا دوره تفسير ته رجوع کوئ ان شا ء الله ستاسو مسئله به حل کيږی، ځکه چې دا سو فی صد د استاد محترم د درس نه ليکلی شوی دی، د استاد محترم شيخ القرآن والحديث مولانا خليل الرحمٰن مدظله العالی درس قرآن کريم به تاسو ته په دی ويب سائٹ ميلاويږی:www. Darsquran Gulbahar. Com,

کوم طلبا چې د قرآن کريم د زده کولو شوق نو ان شا ء الله د استاد محترم درس نه به ډير په آسانه او په لنډ طريقه قرآن کريم زده کړی او دا تجربه شوی خبره دا۔

وما علينا الا البلٰغ۔

خُلاصی دقرآن کریم د سورتونو :

من افاداتِ شیخ القرآن والحدیث مولانا خلیل الرحمٰن صاحب

(کلبہار پشاور خیبر پختونخوا پاکستان)

لیکونکے او ترتیب ورکونکے: خادمِ قرآن مرسلین خلیلیؔ

(محلہ تاجوخیل کاؤں کپی ضلع و تحصیل صوابی کے پی کے پاکستان)

پنځه (۰۵) خبرې د هر سورة په ابتدا کښې:

د هر سورة په ابتدا کښې مونږ پنځه(۰۵) خبرې ذکر کړو چې هغه اهمې خبرې وې او د سورة سره متعلق وې۔

الف۔سورة مکي دے او که مدني دے۔ترتيب کښې څويم دے او په نزول کښې څويم دے۔

ب۔وجه د تقديم(صرف دسورة فاتحه چې داسورة پې ولې اول راوړے دے) يا ربط(د فاتحې نه علاوه د نورو سورتونو) د يو سورةد بل سورة سره، چې دا سورة ی دی بل سورة پسې ولې لګولے دے۔

ج۔اِمتيازات د سورة،چې په دې سورة کښې کومې خبرې دی چې په نور سورتونو کښې نشته۔

د۔مقصد د سورة يا دعوة د سورة۔

ه۔تقسيم د سورة ،خلاصة د سورة۔

۱۔سورۃ فاتحۃ:

۱۔اول خبرہ:

سورۃ فاتحہ مکی سورۃ دے نزول کښې پنځم (۰۵) نمبر دے پس د سورۃ مدثر نہ نازل شوے دے او پہ ترتیب کښې اول نمبر دے۔

۲۔دویمہ خبرہ:

ربط،ددی سورۃ نہ مخکښې بل سورۃ نشتے نو ددی پہ ځائے مونږہ وجہ د تقدیم ذکر کوؤ،چې دا سورۃ ئې ولی اول راوړہ۔

۱۔اول وجہ:

پہ ټولو آسمانی کتابونو کښې پینځہ(۰۵) څیزونہ وویعنی د ټولو آسمانی کتابونو دارومدار پہ پنځو(۰۵) څیزونو علومو باندی دے۔

یو ،علم د معرفت د اللہ تعالی یعنی علم الالٰهیات،علم د معرفت د اللہ تعالیٰ چې سړے اللہ تعالیٰ پہ صفاتو باندی اوپیژنی، دی تہ علم الاصول هم وایی۔

دویم، علم النبوت،اغہ علم چې پہ هغې باندی سړی تہ علم راشی د پیغمبرانو ،چې پیغمبران اللہ تعالیٰ کوم مقصد لہ رالیږلی وو۔

دریم ، علم العبادات،انسان خپل پیدائش مقصد اوپیژنی،او عبادت اوپیژنی ،چې عبادت سہ تہ وایی۔

څلورم،علم القصص،واقعات د سابقینو ،پخوانو۔

پنځم،علم المعاد،ددی ژوند نہ بعد یو بل ژوند راروان دے،هغې لہ تیارے کول۔

دا ټولی خبری پہ پخوانو کتابونو کښې وی،او دا خبری پہ سورہ فاتحہ کښې دی،دا سورۃ خلاصہ دا د ټولو کتابونو،نو خلاصہ اول وی او تفصیل روستو وی،ددی وجې نہ ی سورۃ فاتحہ اول راوړہ۔

۲۔دویم وجہ:

امام غزالیؒ پہ ،ددرالقرآن، کښې ذکر کوی،چې علوم دری قسمہ(۰۳) دی،یو اسماء او صفات د اللہ تعالیٰ،دویم وعد(وعدی د جنت) وعید(د جہنم نہ یره)،دریم احکامات د اللہ تعالیٰ۔دا دری واړہ پہ سورۃ فاتحہ کښې دی ،چونکہ سورۃ فاتحہ خلاصہ دا دټولو آسمانی کتابونو ،نو خلاصہ اول وی او تفصیل روستو وی۔

۳۔دریم وجہ:

یو بل عالم دے ، هغہ وایی ،دوہ قسمہ علوم دی،یو علمی(تعلق د عقیدی سره دے)،دویم عملی(تعلق د عمل سره دے)۔دا دواړہ علوم پہ سورۃ فاتحہ کښې شتے۔الحمدللہ،نہ مالک یوم الدین۔پوری علمی علوم دی،او عملی ایّاک نعبدُوایّاک نستعین،دا عملی ،علوم دی۔ددی وجہ نہ سورۃ فاتحہ اول راوړہ۔

۴۔څلورم وجہ:

امام مازنیؒ (شارح د بخاری شریف)ذکر کوی،چې قرآن کریم کښې دری قسمہ علوم دی،یو،علم الالٰہیات(علم د معرفت د اللہ تعالیٰ)،دویم،علم النبوت(د پیغمبرانو رالیږل او مقصد)،دریم،علم د اوامر او نواهی،دا دری واړہ علوم پہ دی سورۃ کښې شتے،نو دا سورۃ خلاصہ شوہ دقرآن کریم،نو خلاصۃ اول وی او تفصیل روستو وی۔ددی وجې نہ ئې داسورۃ اول راوړہ۔

۵۔پنځمہ وجہ:

امامِ رازیؒ، ذکر کوی چی مقصود د علومو آسمانی سلور خبری (علوم) دی۔یو علم الالٰھیات(علم د معرفت د اللہ تعالیٰ)،دویم،علم النبوت،(د پیغمبرانو د رالیږلو مقصد)،دریم،علم المعاد،(د آخرت (قیامت) علم)،څلورم علم د قضاءاو د قدر(د اللہ تعالیٰ فیصلی او تقدیر)۔دا څلور واړہ علوم آسمانی کتابونو کښی وو او قرآن کریم کښی ھم شتے،او دا سورۃ فاتحہ کښی ھم دی ۔سورۃ فاتحہ خلاصہ دا نو دا یی ځکہ اول راوړہ۔

٦۔شپږمہ وجہ:

قاضی بیضاویؒ ذکر کوی،چی دوہ قسمہ علوم دی۔یو تہ حِکمِ نظریۃ وایی،چی د ھغی تعلق د عقیدی سرہ دے۔دویم حکمِ عملیہ،چی د ھغی تعلق د عمل سرہ دے۔دادواړہ دی سورۃ کښی شتےاو دا قرآن کریم کښی ھم دی۔سورۃ فاتحہ خلاصہ دا۔ددی وجی نہ اول راوړہ۔

٧۔وومہ وجہ:

علّامہ جاراللہ (صاحب د کشاف)ذکر کوی،پخوانو کتابونو کښی دری قسمہ علوم وو۔یو،علم الالٰھیات،(علم د معرفت د اللہ تعالیٰ)،دویم،علم الاحکام (علم د حرامو او حلالو)،دریم،علم القصص،(واقعات د پخوانو)۔ ددا دری واړہ علوم پہ قرآن کریم کښی دی او پہ سورۃ فاتحہ کښی ھم دی۔لھٰذا سورۃ فاتحہ خلاصہ داد قرآن کریم او د ټولو آسمانی کتابونو ، نو خلاصہ اول وی او تفصیل روستو وی۔

٨۔اتمہ وجہ:

پہ آسمانی کتابونو کښی مختلف علوم وو،لکہ ثناء،صفات د اللہ تعالیٰ،استعانت،استعاذۃ،بچاؤ طریقی او سوال طریقہ،دا ټول پہ آسمانی کتابونو کښی وو،او خاص کر پہ قرآن کریم کښی ھم دی۔دا علوم پہ سورۃ فاتحہ کښی ھم دی۔سورۃ فاتحہ خلاصہ وہ ،ددی وجہ نہ یی اول راوړہ۔

٩۔نھمہ وجہ:

امامِ غزالیؒ ذکر کوی،چی علوم لس (١٠) قسمہ دی ۔یوعلم د معرفت د اللہ تعالیٰ(د ذات د اللہ تعالیٰ)،دویم علم د معرفت دصفاتو د اللہ تعالیٰ،دریم علم د معرفت د افعالو د اللہ تعالیٰ،څلورم علم د معرفت د قیامت،پنځم دتزکیہ(ځان پاکول)،شپږم علم د تحلیہ(ځان ښائستہ کول)،ووم علم د ذکر د انعامو د اللہ تعالیٰ پہ اولیاءو باندی(دوستانو باندی)،اتم علم د غضب د اللہ تعالیٰ پہ اعداء(دشمنانو باندی)،نھم علم د محاجۃالکفّار(علم الکلام،مناظرہ او بحث د منکرینو سرہ)، لسم احکام د فقھی۔

امامِ غزالی ذکر کوی ،چی اول اتہ پہ قرآن کریم کی شتےاودا دوہ نشتے پہ سورۃ فاتحہ کښی پہ اعتبار د اکثریت سرہ۔دی سورۃ تہ امّ القرآن وایی۔د قرآن کریم اکثر علوم پہ دی کښی دی ،ددی وجی نہ یی اول راوړہ۔

حضرت شیخ القرآن مولانا محمد طاہرؒ ذکر کوی،سبحٰن الذی لا ینسیٰ۔امامِ غزالیؒ نہ دے پوھہ شوے،خدائے نہ خطا نہ کیږی، او انسان نہ خطا کیګی،دغہ دواړہ علوم(محاجۃ الکفّار او احکام د فقھی) قرآن کریم کی ھم پہ اکثریت سرہ دی او پہ سورۃ فاتحہ کښی ھم شتے۔پہ ایّاک نعبدُ کښی خاص ستا عبادت کوو، د بل عبادت نہ کوو،دا محاجۃ الکفّار دے او دا علم الکلام ھم دے۔علم د فقھی ھم شتے پہ سورۃ فاتحہ کی ۔ ایّاک نعبدُ،دھغہ رنګی وایّاک نستعین،اھدناالصراط المستقیم،داعلم د فقھی ھم دے او علم الکلام ھم دے۔

ددی وجی نہ دامامِ غزالیؒ شاګرد ابن العربیؒ ذکر کوی،چی زما استاد د فلسفی پہ خیټہ کښی دننہ شوے وو،ددی وجی نہ د ھغوی نہ علم الاصولو کښی راتلہ۔ بیا لیکی؛ مات الغزالی والبخاری علیٰ صدرہ،امامِ غزالی وفات نہ مخکښی پہ سینہ بہ یی بخاری پروت وو،او دا بہ یی ویل ما ډیر عمر خراب کړے دے،پہ علم الکلام او فلسفہ کی۔ بحرحال ،ھغہ کوم لس چی غزالیؒ ذکر کړی دی،ھغہ لس واړہ پہ دی سورۃ کی شتے۔

١٠۔لسمہ وجہ:

دحضرت شیخ القرآن مولانا محمد طاہرؒ استاد محترم شیخ التفسیر مولانا حسین علیؒ ذکر کوی، چی قرآن کریم پہ اعتبار د فھم سرہ څلور حصی دے۔

اول حصہ:سورہ فاتحۃ نہ سورہ مائدہ پوری دہ۔

دویم حصہ: سورہ انعام نہ سورہ بنی اسرائیل پوری دہ۔

دریم حصہ: سورہ کھف نہ سورہ احزاب پوری دہ۔

څلورم حصہ: سوره سبا نہ سوره ناس پورې ده۔

اول حصہ:تقریبا ووه نیمې(۵، ۷)سپارې ده۔په دې اول حصہ کښې زیات تر دلائل ددې دې چې خالق لکل شيء هوالله،پیدا کونکے د هر یو څیز الله تعالیٰ دے۔

دویم حصہ:تقریبا ووه نیمې (۵، ۷) سپارې ده۔په دې حصہ کښې زیات تر دلائل ددې دې چې مربي لکل شيء هوالله، تربیت او پالنہ کونکے د هر یو څیز یو الله دے۔

دریم حصہ: تقریبا ووه نیمې (۵، ۷) سپارې ده۔په دې حصہ کښې زیات تر دلائل ددې دې چې مبارَک لکل شيء هوالله،خیر او برکت په هر یو څیز کې الله تعالیٰ اچوې۔

سلورم حصہ: تقریبا ووه نیمې (۵، ۷) سپارې ده۔په دې حصہ کښې دوه مسئلې ذکر کوې۔یو اثبات د قیامت چې قیامت به خامخه رازې،دویم نفې د شفاعتِ قهرې ،چې د الله تعالیٰ نہ سوک په زور خلاصول نشې کولے۔

دهرې حصې اول سورة په الحمد سره شروع کوې،او د آخیرې حصې دوه سورتونہ په الحمد شروع کوې،ځکہ په آخیرې حصہ کښې دوه مسئلې ذکر کوې۔

دغہ سلور واړه مسئلې په سوره فاتحہ کښې ذکر کوې،لکہ الحمد لله کښې اول حصې مضمون تہ اشاره ده،اول حصہ کښې ،خالق لکل شيء هوالله ،ذکر کوې،نو د الوهیت د الله تعالیٰ غټ صفت خالقیت دے۔

دویمہ حصہ کښې ،دویمہ مسئلہ یعنې مربي لکل شيء هوالله، ذکر کوې،دیتہ اشاره کوې،په رب العٰلمین سره۔

دریمہ حصہ کښې،دریمہ مسئلہ ذکر کوې،مبارک لکل شيء هوالله،دیتہ اشاره کوې په الرحمٰن الرحیم،سره۔

څلورم حصہ کښې، دوه مسئلې ذکر کوې،اثبات دقیامت او نفې د شفاعتِ قهرې،او دې دواړو تہ اشاره کوې،مالک یوم الدین،سره۔

چونکہ دا سورة خلاصہ وه،د ټول قرآن کریم نو خلاصہ اول وې او تفسیر او وضاحت روستو وې۔

۳۔دریمہ خبره:

امتیازات د سورة:

۱۔اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په اول راوړو سره په قرآن کریم کښې۔

۲۔دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په مختصر والې سره د جامعیت ۔

۳۔دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په اول کښې په پنځو(۰۵) صفتې نومونو دالله تعالیٰ سره(الله، رب، رحمٰن،رحیم،مالک)۔

۴۔څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په دې چې داد مونځ په هر رکعت کښې ویلے کیږې۔

۵۔پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے په دې چې دا کنز دے(د علومو خزانہ ده)۔

٦-شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ دی چی دا سورة اسا س القرآن(بنیاد د قرآن) دے۔

۷-ووم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ تقسیم د خلقو(د خلقو دری قسمونہ ذکر کوی)۔

۸-اتم امتیاز:

سورة ممتاز دے د سوال کولو پہ طریقہ باندی۔

۴-څلورمہ خبره:

مقصد دسورة:

مقصد د سورة العبادةُ لله وحدهُ،عبادت بہ خاص یو الله تعالیٰ لہ کوی-او دی مقصد تہ اشاره کوی پہ ،ایّاک نعبدُ وایّاک نستعین،سره۔

۵-پنځمہ خبره:

تقسیم د سورة:

سورة پہ دری(۰۳) حصوں کښی تقسیم دے۔

اول حصہ:اول دری آیتونہ ده-پہ دی حصہ کښی حقوق د الله تعالیٰ ،صفات او افعال د الله تعالیٰ ذکر کوی-پہ دی پنزو صفتی نومونو د الله تعالیٰ سره۔

دویمہ حصہ:د آیت نمبر چار(۰۴)ده پہ دی حصہ کښی حق دالله تعالیٰ او حق د بنده ذکر کوی۔

دریمہ حصہ:د آیت نمبرپانچ بہ آخیر پوری ده۔ پہ دی حصہ کښی حق د بندیګانو ذکر کوی او بیان د دریو ډلو کوی۔

۲۔سورۃ بقرۃ:

د هر سورۃ پہ ابتدا کښې پنځہ(۰۵) خبرې:

۱۔اول خبره:

سوره بقره مدنی سورۃ دے، پہ نزول کښې ۸۷ نمبر دے، پس د سورۃ مطففین نہ نازل شوے دے،او پہ ترتیب د سورتونو کښې ۲ نمبر دے پس د سورۃ فاتحۃ نہ لګولے شوے دے۔

۲۔دویم خبره:

ربط د سورۃ د مخکښې سره:

۱۔اول وجہ:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۱)کښې اوفرمائیل،الحمد للّٰہ،د خدائے توب،د الوهیت صفتونہ خاص اللّٰہ تعالیٰ لہ دی،نو دی سورۃ کښې آیت نمبر(۲۱)کښې ذکر کوی،یاایهاالناس اعبدوا ربکم، چې ہرکلہ د الوهیت تعریفونہ خاص اللّٰہ تعالیٰ لہ دی نو د عبادت ہر یو جز او قسم بہ هم صرف یو اللّٰہ تعالیٰ لہ کوی،ددی وجی نہ یې سورۃ بقرۃ ،سورۃ فاتحہ پسې اولګوله۔

۲۔دویم وجہ:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۱)کې اوفرمائیل،الحمد للّٰہ،د خدائے توب،د الوهیت صفتونہ خاص اللّٰہ تعالیٰ لہ دی، نو پہ دی سورۃ کښې آیت نمبر(۱۶۳) کښې پرې مزید زیادت کوی،والٰهکم الٰہ واحد،ځکہ چې اللّٰہ تعالیٰ یکې یوازې حاجت روا دے، ددی وجې نہ یې ،سورۃ بقرۃ سورۃ فاتحہ پسې راوړه۔

۳۔دریم وجہ:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۱)کښې اوفرمائیل،الحمد للّٰہ،د خدائے توب،د الوهیت صفتونہ خاص اللّٰہ تعالیٰ لہ دی، نو پہ دی سورۃ کښې آیت نمبر(۲۵۵)کښې فرمائی،اللّٰہ ُ لا الٰہ الّا هو،ځکہ چې اللّٰہ تعالیٰ یکې یوازې هاجت روا دے، ددی وجې نہ یې سورۃ بقرۃ،سورۃ فاتحہ پسې راوړه۔

۴۔څلورم وجہ:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۱)کښې اوفرمائیل،الحمد للّٰہ،د خدائے توب،د الوهیت صفتونہ خاص اللّٰہ تعالیٰ لہ دی، نو پہ دی سورۃ کښې آیت نمبر(۲۸۴)کښې فرمائی،للّٰہ مافی السمٰوٰتِ وما فی الارضِ،ځکہ چې هر سہ د اللّٰہ تعالیٰ دی،ددی وجې نہ یې سورۃ بقرۃ ،سورۃ فاتحہ پسې راوړه۔

۵۔پنځم وجہ:

مخکښې سورۃ کښې دعوه د توحید یو ځل ذکر شوه ،آیت نمبر (۱)کښې،الحمد للّٰہ سره، نو پہ دی سورۃ کښې څلور ځلہ دعوه د توحید ذکر کوی،آیت نمبر(۲۰)،یاایهاالناس اعبدوا ربکم،آیت نمبر(۱۶۳)،والٰهکم الٰہ واحد،آیت نمبر(۲۵۵) اللّٰہ لا الہ الا هو،آیت نمبر(۲۸۴)،للّٰہ مافی السمٰوت وما فی الارض۔ددی وجې نہ یې سورۃ بقرۃ ،سورۃ فاتحہ پسې راوړه۔

۶۔شپږم وجہ:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر(۱)کښې افرمائیل،ربّ العٰلمین،د ټولو مخلوقاتو پالنہ کوی اللّٰہ تعالیٰ،نو پہ دی سورۃ کښې ،آیت نمبر(۲۱)کې،هغہ طریقې ذکر کوی چې د مخلوقاتو پالنہ پہ کومہ طریقہ کوی،هوالذی خلق لکم ما فی الارض جمیعا،ددی وجې نہ سورۃ بقرۃ ،سورۃ فاتحہ پسې راوړه۔

۷۔اووم وجہ:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر(۲)کښې اوفرمائیل،الرَّحمٰن،اللّٰہ تعالیٰ عام مهربانو والا ذات دے، نو پہ دی سورۃ کښې دآیت نمبر(۲۸) واِذ قلنا للملٰئکۃ اسجدوا،نہ هغہ مهربانئ ذکر کوی،ددی وجې نہ سورۃ بقرۃ ، سورۃ فاتحہ پسې راوړه۔

۸۔اتم وجہ:

مخکښې آیت نمبر (۲) کښې اوفرمائیل،الرَّحیم،الله تعالیٰ خاص مهربانو والا ذات دے،نو په دې سورة کښې آیت نمبر (۴۰) نه خاص مهربانۍ د الله تعالیٰ ذکر کوي،یٰبنی اسرائیل اذکروا ربکم ،ددې وجې نه ې ،سورة بقرة ،سورة فاتحه پسې راوړو۔

۹۔نهم وجہ:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر(۳) کښې اوفرمائیل،مالک یوم الدین،الله تعالیٰ واک دار او اختیار مند د ورزې د بدلې دے،نو په دې سورة کښې آیت نمبر(۴۸) کښې هغه څلور وجې رد کوي چې عموما خلق پې دنیا کې د زان د بچاؤ دپاره استعمالوي،
ضمانت،رشوت،شفارس،جلوس(هڑتال)،واتقوا یوما لا تجزی نفس عن نفس،ددې وجې نه سورة بقرة، سورة فاتحه پسې راوړه۔

۱۰۔لسمہ وجہ:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر(۴) کښې اوفرمائیل،ایّاک نعبدوا،خاص ستا عبادت کوو د بل چا عبادت نه کوو، نو په دې سورة کې آیت نمبر(۲۱) کښې فرمائې، یا ایهاالناس اعبدوا ربکم،حکم د الله تعالیٰ ذکر کوي،عبادت د الله تعالیٰ به څکه کوي چې الله تعالیٰ پرې حکم کړے دے، ددې وجې نه سورة بقرة ، فاتحه پسې راوړه۔

۱۱۔یولسمہ وجہ:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر(۴) کښې اوفرمائیل،ایّاک نعبدوا،خاص ستا عبادت کوو د بل چا عبادت نه کوو، نو په دې سورة کښې آیت نمبر(۱۶۳)کښې وجہ ذکر کوي د عبادت څکه چې الله تعالیٰ یکې یوازې حاجت روا دے،والٰهکم الٰه واحد،ددې وجې نه سورة بقرة ،فاتحه پسې راوړه۔

۱۲۔دولسمہ وجہ:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر(۴) کښې اوفرمائیل،ایّاک نعبدوا،خاص ستا عبادت کوو د بل چا عبادت نه کوو، نو په دې سورة کښې آیت نمبر(۲۵۵) کښې فرمائې ،الله لا الٰه الا هوا،الله تعالیٰ یو دے څکه د یو الله تعالیٰ عبادت اوکړئ،دې وجې نه سورة بقرة، فاتحه پسې اولګو۔

۱۳۔دیارلسمہ وجہ:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر(۴) کښې اوفرمائیل،ایّاک نعبدوا،خاص ستا عبادت کوو د بل چا عبادت نه کوو، نو په دې سورة کښې آیت نمبر(۲۸۴) کښې فرمائې،لله ما فی السّٰمٰوات وما فی الارض،څکه چې هر سه د الله تعالیٰ دې،دې وجې نه ې سورة بقرة، سورة فاتحه پسې اولګوله۔

۱۴۔سوارلسمہ وجہ:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر(۴) کښې اوفرمائیل،وایّاک نستعین،او خاص ستا نه مدد غواړو د بل چانه نه غواړو،نو په دې سورة کې آیت نمبر (۴۵او ۲۵۳) کښې ذکر کوي، باالصبر والصلٰوة، دمدد غوښتلو چل ښایې،دې وجې نه سورة بقرة،فاتحه پسې اولګو۔

۱۵۔پنځلسمہ وجہ:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر(۵) کښې اوفرمائیل،اهدنا الصراط المستقیم،مضبوط کې مونږ په سیدها لار باندې،نو په دې سورة کښې آیت نمبر(۲) کښې فرمایي،ذالک الکتاب،صراط مستقیم،دا کتاب،یعنې قرآن کریم دے،دې وجې نه سورة بقرة ،فاتحه پسې راوړه۔

۱۶۔شپاړسمہ وجہ:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر(٦) کښې اوفرمائیل،صراط الذین انعمتَ علیهم،په لار دَ،هغه کسانو مضبوط کې او روان کې چې ستااحسان پرې شوے دے، نو په دې سورة کښې آیت نمبر(۵،۴،۳) کښې صفات د دهغه خلقو ذکر کوي،ددې وجې نه سورةبقرة،فاتحه پسې راوړه۔

۱۷۔وولسمہ وجہ:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر(۷) کښې اوفرمائیل ،غیر المغضوب علیهم،نه په لار د هغه کسانو چې ستا غضب پرې شوے دے،نو په دې سورة کښې آیت نمبر (۶،۷) کښې صفات ددهغه خلقو ذکر کوی،دې وجې نه ،وروستو راوړه۔

۱۸۔اتلسمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۷) کښې اوفرمائیل ،ولاالضالین،نو په دې سورة،کښې آیت نمبر(۸۔۔۱۶) پورې ددوی صفات ذکر کوی،دې وجې نه،سورة بقرة،سورة فاتحه پسې راوړه۔

۳۔دریمه خبره:

امتیازات د سورة بقرة:

۱۔اول امتیاز:

سورة ممتاز دے، په اصولِ ثمانیه،هغه،اته(۸)،مقصدی مسئلې ذکر کوی،سلورو ته اصولِ مهمه وائی،(اثبات د توحید،اثبات د رسالت،صداقت الکتاب، ایمان بالاخرة)او سلورو ته اصولِ ممده وائی،(جهاد فی سبیل الله تعالیٰ،انفاق فی سبیل الله تعالیٰ،تنظیم،آداب)،دهغه،اته (۸) واړه،په دې سورة کې ذکر کوی په دې طریقه په بل سورة کې نشته۔

۲۔دویم امتیاز:

سورة ممتاز دےپه بیان د بنی اسرائیلو،په دې طرزنورو سورتونو کې نشته۔

۳۔دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے ،په کثرت د احکامو د اوامرو او نواهی،امامِ رازیؒ ذکر کوی ،چې په دې سورة کې زر(۱۰۰۰)احکام دی،یعنی زر،اوامر دی او زر،نواهی دی،داسې په بل سورة کې نشته۔

۴۔څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے، په بیا ن دَ ذبحې د بقرې،(دَ غوا)،سورة نوم هم سورة بقرة دے،آیت نمبر(۶۷)،واِذْ قَالَ موسیٰ لقومه انَّ اللّٰهَ۔۔

۵۔پنځم امتیاز:

سورة ممتاز د ے،په واقعه دَ قتلُ النفس،آیت نمبر(۷۲)،وَاِذ قَتَلتمُ نفساً ۔۔

۶۔شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے، په بیا ن دَ تحویل دَ قبلې باندې،آیت نمبر(۱۴۲،۱۴۳)،سیقُولُ السُّفهآءُ مِنَ النَّاسِ۔۔۔

۷۔ووم امتیاز:

سورة ممتاز دے، په بیان دَ شرائطو د مُلادَ توبې باندې،آیت نمبر(۱۶۰)، الاَّ الَّذِینَ تابوا واصلحوا وبیَّنوا۔۔۔

۸۔اتم امتیاز:

سورة ممتاز دے ، په بیان دَ منازل او مراتب دَ جهاد باندې، آیت نمبر(۱۷۷ تا ۲۵۵)،لیس البر ان تولوا۔۔

۹۔نهم امتیاز:

سورة ممتاز دے، په بیان دَ حضرت طالوت او دَ هغه ملګرو باندې،آیت نمبر(۲۴۶)،اَلَمْ تَرَ اِلیَ المَلاِ مَنْ بَنیْ اسرائیلَ۔۔۔

۱۰۔لسم امتیاز:

سورة ممتاز دے،په آیت الکرسی باندی، آیت نمبر(۲۵۵) ،اللّٰهُ لا الٰه الا هو--

۱۱-یولسم امتیاز:

سورة ممتاز دے، په مناظره دَ ابراهیمؑ دَ نمرود سره،آیت نمبر(۲۵۸)،اَلَمْ تَرَ اِلَی الَّذِیْ حَآجَّ اِبْرٰهِیمَ---

۱۲-دولسم امتیاز:

سورة ممتاز دے، په واقعه دَحضرت عزیزؑ باندی،آیت نمبر(۲۵۹)،اَوْ کَالَّذِیْ مَرَّ عَلٰی قَرْیَةٍ---

۱۳-دیارلسم امتیاز:

سورة ممتاز دے، په پنزو(۰۵) واقعاتو دَ مړودَ جوندی کولو دَ الله تعالیٰ په دنیاکی،اول واقعه، آیت نمبر(۵٦)،ثُمَّ بَعَثْنٰکم مِنْ بعدِ موتکم---دویم واقعه،آیت نمبر(۷۳)،فَقُلْنَا اضْرِبوه کذالک یحی الله الموتیٰ---

دریم واقعه،آیت نمبر(۲۴۳)،الم تَرَ الی الَّذِینَ خرجوا من دیارهم---سلورم واقعه،آیت نمبر(۲۵۹)،او کالذی مَرَّ علیٰ قریةٍ---پنزم واقعه،آیت نمبر(۲٦۰)،وَاِذْ قَالَ ابْرٰهیمُ رَبِّ اَرِنِیْ کَیْفَ تُحْیِ الموتیٰ--

۱۴-څوارلسم امتیاز:

سورة ممتاز دے، په بیان دَ کثرت(ډیر) مثالونو دَ انفاق باندی،آیت نمبر(۲٦٦،۲٦۵،۲٦۴)--

۱۵-پنځلسم امتیاز:

سورة ممتاز دے ، په آیت طویله (اوږد آیت)، آیت نمبر(۲۸۲)یٰاَیهاالذینَ اٰمَنوااِذا تداینتم---

۱٦-شپاړسم امتیاز:

سورة ممتاز دے، په اوږد والی سره،دا سورة په ټول قرآن کریم کی اوګد سورة دے،تقریباً سه دوه نیمی سپاری دے-

۴-څلورمه خبره:

مقصد دَ سورة بقرة:

مقصد دَ سورة بقرة، بیان دَ سلورو(۰۴) مسئلو دے-۱-اثبات دَ توحید(دالله تعالیٰ یو والے ثابتول)،۲-اثبات دَ رسالت(دَ نبیؐ پیغمبری ثابتول)،۳-جهاد فی سبیل الله تعالیٰ،(دَ الله تعالیٰ په لار کی بدنی قربانی ورکول)،۴-انفاق فی سبیل الله تعالیٰ،(دَ الله تعالیٰ په لار کی مالی قربانی ورکول)-

۵-پنځمه خبره:

تقسیم دَ سورة:

سورة بقرة،څلور حصو کښی تقسیم دے-

۱-اول حصّه:اول حصه آیت نمبر (۱) الم --تا آیت نمبر(۱۰۰) اوکلّمَا عٰهدوا عَهْداً-- پوری دا-په دی کښی اول مسئله یعنی اثبات دَ رسالت بیانوی،په دری بابونو کښی-

۲-دویمه حصّه:دویمه حصّه آیت نمبر (۱۰۱) وَلَمَّا جَآءَهُمْ--تا آیت نمبر (۱۷٦)،ذٰلِکَ بِاَنَّ اللهَ نَزَّلَ الکتٰبَ--پوری دا-

په دی حصّه کښی وویمه مسئله یعنی اثبات دَ رسالت بیانوی-

۳-دریمه حصّه: دریمه حصّه آیت نمبر (۱۷۷)،لَیس البِرَّ اَنْ تُوَلُّوْا--تا آیت نمبر (۲۵۳)،تِلْکَ الرُّسُلُ فضَّلْنا--پوری دا-

په دی حصّه کښی دریم مسئله یعنی جہا د فی سبیل الله تعالیٰ بیانوی۔

۴۔څلورمہ حصّہ: سلورمہ حصّہ آیت نمبر (۲۵۴) ،یاأیهاالذین أمنوا۔۔تا آیت نمبر(۲۸٦)،یاأیهاالذین أمنوااصبروا۔۔۔

خلاصہ دَ سورۃ بقرۃ:

۱۔اول حصّہ: اول حصّہ دَ سورۃ سل آیتونہ دا، او دا اول حصہ پہ دریو(۰۳) بابونو کښی تقسیم دا۔

۱۔اول باب: اول باب شل آیتونہ دے۔آیت نمبر (۱) تا آیت نمبر (۲۰) پوری دے۔ پہ دی اول باب کښی بیان دَ دریو(۰۳) ډلو کوی۔هغہ دری ډلی چی عموماٌ پس د بیان نہ جوړیږی۔۱۔مَنعومٌ علیهم(مؤمنان)،۲۔مَغْضوبٌ علیهم(هغہ خلق چی د الله تعالیٰ غضب پری شوے دے)،۳۔ضآلین (منافقان)۔دَ دوی صفات ذکر کوی څکہ سړے پہ صفاتو پیژندے شی او حکم ددنیا او آخرت ورلہ بیانوی۔

۲۔دویم باب: دویم با ب دَ آیت نمبر (۲۱) نہ آیت نمبر (۳۹) پوری دے۔پہ د ی باب کښی عام خطاب ذکر کوی ،ټولو خلقو لہ دعوت ورکوی دَ منلو د مسئلی د توحید۔

۳۔دریم باب:دریم باب دَ آیت نمبر(۴۰) نہ آیت نمبر(۱۰۰) پوری دے۔ پہ دی باب کښی خاص خطاب ذکر کوی بنی اسرائیلو تہ۔

وضاحت:

*اول کښی(آیت نمبر ۲کښی) ترغیب ورکی قرآن کریم تہ۔مطلب دادے چی کلہ قرآن کریم بیان شی ،نو خلق بہ دری قسمہ شی۔

*دَ آیت نمبر (۳) نہ (۵) پوری صفات شروع کی دَ اول ډلی چی هغہ منعومٌ علیهم دی،هغہ خلق دی چی الله تعالیٰ احسان پری شوےدے۔

*اول صفت :آیت نمبر(۳) کښی،یؤمنونَ بالغیب، پہ غیبو بہ ایمان راوړی یعنی دا عقیده بہ یی وی چی عالم الغیب صرف او صرف ذات د الله تعالیٰ دے۔

*دویم صفت :آیت نمبر(۳) کښی ،وَیُقیمون الصّلوۃ،مونز بہ جاری کوی،خپلہ بہ هم مونځ کوی نورو لہ هم د مونځ دعوت ورکوی۔

*دریم صفت :آیت نمبر(۳)کښی، وَمِمَّا رزقنٰهم ینفقون،د الله تعالیٰ پہ لار کی او پہ دین باندی بہ مال لګوی،ګټی بہ پری نہ۔

*سلورم صفت :آیت نمبر (۴) کښی،والذین یؤمنون بما انزل الیک، پہ قرآن کریم بہ تفصیلی ایمان راوړی یعنی قرآن کریم بہ زده کوی او عمل بہ پری کوی او پہ نورو کتابونو بہ اجمالی ایمان راوړی۔

*پنځم صفت :آیت نمبر (۴) کی،وباالاخرۃ هم یوقنون،عمل بہ آخرت لہ کوی ،دنیا بہ پری د چا نہ ،نہ غواړی۔ے

*حکم ددنیا:پہ دنیا کښی دی صفاتو والا خلق پہ هدایت دی ،پہ نیغہ او سمہ لار دی،آیت نمبر،(۵)،اولٰئک علیٰ هدًی من ربهم۔۔

*حکم د آخرت: آخرت کښی هم دا خلق کامیاب دی،ٓیت نمبر(۵)،والئک هم المفلحون۔

*آیت نمبر (٦)،(ٖ۷) کښی د بلی ډلی بیان کوی،چی هغہ مغضوبٌ علیهم،هغہ خلق چی د الله تعالیٰ غضب پری شوے دے۔

*اول صفت :حق یی پټ کړے دے،آیت نمبر (٦) کښی،انَّ الّذینَ کفروا۔۔۔

*دویم صفت:ضدیان دی،آیت نمبر(٦) کی،سوآءٌ علیهم ءانذرتهم ام لم تنذرهم لا یؤمنون۔

*آیت نمبر (۸) تا (١٦) پوری دَ دریمی ډلی یعنی د ضالینو(منافقانو)بیان کوی۔لس (۱۰)صفات او حکم ددنیا او آخرت ورلہ ذکر کوی۔

*اول صفت:منافق پہ خولہ یو سہ وایی او پہ زړه کی یی بل سہ وی۔آیت نمبر(۸)کی۔،وَمِنَ النَّاسِ من یقول أمنَّا ۔۔

*دویم صفت:دَ هر چا سره دهوکہ (ټګی) کوی۔آیت نمبر(۹)کښی۔یُخٰدعونَ اللهَ والذین أمنوا۔۔

*دریم صفت:شعور پکی هم نشتے د څناورو نہ هم لاندی دی۔آیت نمبر(۹) کښی ۔وَمَا یشعرون۔

*ځلورم صفت:مرضیان دی-آیت نمبر(۱۰) کښی- فی قلوبهم مرضٌ-

*پنځم صفت:کار یې هم دروغ دے او وینه یې هم دروغ دا-آیت نمبر(۱۰)کښی-بِما کانوا یکذبون-

*شپږم صفت: کوی فساد او ځان ته مصلحین وایی-آیت نمبر(۱۱)(۱۲)کښی-وِاِذا قیلَ لهم لا تفسدوا--

*ووم صفت:چی سوک دَ دین کار کوی،هغه بدناموی-آیت نمبر(۱۳)کښی-واذا قیل لهم اٰمنوا کما--

*اتم صفت:جاهلان(ناپوهه)دی په تکی هم نه پوهیږی-آیت نمبر(۱۳)کښی-ولٰکن لاَّ یعلمون--

*نهم صفت:هر چاسره یې جوړ دے ،چاته هم بد نه وایی-آیت نمبر(۱۴)کښی-وِاِذَا لقواالذین--

*لسم صفت: حیران او پریشان دی،وایی دَ چا اومنو-آیت نمبر(۱۵)کښی-فی طغیانهم یعمهون---

*حکم دَ دنیا:دُنیا کښی به دا قسمه خلق همیشه گمراه وی او بے لاری به وی-آیت نمبر(۱٦)- فی طغیانهم یعمهون---

*حکم دَ آخرت:آخرت کښی ورله الله تعالیٰ درد ناک عذاب تیار کړے دے-آیت نمبر(۱۰)کښی-ولهم عذابٌ الیمٌ-

*آیت نمبر (۱۷) تا (۲۰) پوری دوه مثالونه ذکر کوی دپاره د وضاحت ددی ډلو-

*آیت نمبر (۱۷)(۱۸) کی ،اول مثال د اور ذکر کوی ،دپاره دوضاحت د مغضوبٌ علیهم-

*آیت نمبر (۱۹)(۲۰) کی ،دویم مثال د اوبو ذکر کوی،دپاره دوضاحت د ضالینو-

دویم باب: دویم باب د آیت نمبر (۲۱),یٰاایهاالناس اُعبدوا رَبّکم --نه آیت نمبر (۳۹) وَالذین کَفَروا وکذبوا--پوری دے- په دی باب کښی عام خطاب ذکر کوی -ټولو خلقو له دعوت ورکوی د منلو دَ مسئلی د توحید-

*په آیت نمبر (۲۱) یٰا ایها لنّاسُ اعبدوا--کښی ،دعوه د توحید ذکر کی په عنوان د اُعْبُدُوْا سره-

*بیا پنځه(۰۵) دلایل بیانوی په دعوه د توحید باندی،

*اول دلیل :د الله تعالیٰ عبادت ځکه اوکئ چی تاسو یې پیدا کړی یئ-آیت نمبر (۲۱)کښی-یٰا ایها لنّاسُ اعبدوا ربکم الذی خَلَقَکم---

*دویم دلیل :د الله تعالیٰ عبادت ځکه اوکئ چی ستاسو مشران یې پیدا کړی دی-آیت نمبر(۲۱) کښی-وَالَّذینَ مِنْ قَبْلکم---

*دریم دلیل:د الله تعالیٰ عبادت ځکه اوکئ چی زمکه یې درله فرش گرزولی دا-آیت نمبر (۲۲)کښی-اَلَّذیْ جَعَلَ لکم الارضَ فِرَاشاً--

*ځلورم دلیل: د الله تعالیٰ عبادت ځکه اوکئ چی آسمان یې درله چت گرزولے دے-آیت نمبر(۲۲) کښی-وَالسَّمآء بناءً---

*پنځم دلیل:د الله تعالیٰ عبادت ځکه اوکئ چی د الله تعالیٰ خورئ او سکئ-آیت نمبر(۲۲) کښی-وَاَنْزلَ مِنَ السَّمآء مآءً--

*ثمره پری تفریع کی(نتیجه ددی دلایلو راوباسی) چی هر کله دا ټول کارونه منئ چی الله تعالیٰ یې کوی ،نو بیا ولی د الله تعالیٰ سره شریکان جوړوئ-آیت نمبر (۲۲) فلا تجعل لله انداداً وانتم تعلمون--

*مطالبه دَدلیل کوی د منکرینو نه-آیت نمبر (۲۳) کښی-وإن کنتم فی رَیْبٍ مما نزلنا علیٰ عبدنا--

*زجر او رټنه ورکوی منکرینو ته -آیت نمبر (۲۴) کښی-فاِنْ لم تفعل ولن تفعل---

*بشارت ورکوی منونکو ته-آیت نمبر(۲۵)کښی-وبشر الذینَ اٰمنوا وعملواالصّٰلحٰتِ---

*دفع (جواب)د یو اعتراض کوی-اعتراض دَ منکرینو دا وو چی دا سنګه د الله تعالیٰ کتاب دے،چی په دی کی دا واړه،واړه مثالونه دَ اُور او د اوبو دی-ددی جواب کوی،چی مثال بالذات مقصود نه وی،بلکه مثال دپاره د پوهه کولو وی که وړوکے وی او که غټ وی،-آیت نمبر(۲٦) کی-اِنَّاللّٰهَ لاَ یَسْتحی ان یضرب مثلاً --

*بیان د نعمِ اربع:د آیت نمبر (۲۸) نه بیان د سلورو نعمتونو کوی په ټولو انسانانو باندی۔

*اول نعمت: نیش نه می شته کړئ۔ستاسو وجود نه وو،چا پیژندئ نه مادرله وجود درکه ،نو (کَیْفَ تکفرونَ با للّٰہ،)ولی دالله تعالیٰ یو والے نه منئ۔آیت نمبر(۲۸)کښی۔کَیْفَ تکفرونَ باللہ وکنتم امواتاً فاحیاکم۔۔۔

*دویم نعمت:ددنیا ټول څیزونه ماستاسو د فائدی دپاره کرزولی دی ،نو (کیف تکفرون باللّٰہ)ولی الله تعالیٰ یو والے نه منئ۔آیت نمبر (۲۹) کښی۔ھُوَالَّذِیْ خَلَقَ لکم ما فی الارضِ جمیعاً۔۔۔

*دریم نعمت: ستاسو نیکه می معزز(عزت مند) په فرشتو اوګرزو،نو(کیف تکفرون باللّٰہ) ولی دالله تعالیٰ یو والے نه منئ۔آیت نمبر(۳۰) کښی۔واذ قلنا للملٰئکۃ اسجدوا لادم۔۔۔۔

*څلورم نعمت: ستاسو نیکه نه لغزش شوے وو د شیطان په لمسه ،هغه می ورته معاف که،نو(کیف تکفرون باللّٰہ)ولی دلله تعالیٰ یو والے نه منئ۔آیت نمبر (۳۷) کښی۔فَتلقی اٰدَمُ من ربہٖ کلمٰتٍ فتاب علیہ۔۔۔

۳۔دریم باب:

دریم باب دَ آیت نمبر (۴۰)،یٰبَنِی اِسرآءِیل اذکروا۔۔نه آیت نمبر(۹۶) پوری دے۔

په دی باب کښی ،خاص خطاب ذکر کوی،بنی اسرائیلو ته۔بنی اسرائیل یی خاص کړل ،ددی وجی نه چی دا د معزز قوم وو د هغه زمانی ،پیغمبرانواولادوو، کتاب والا خلق وو،د ایمان دعوه یی کوله،ددی وجی نه بنی اسرائیلو ته ،شپږ(۰۶) خطابات کوی۔

*د خطاباتو نه مخکښی اول رکوع(آیت نمبر (۴۰) تا (۴۶) تمهید دے۔تمهید وایی مخکی مضمون ته لاره صفاکول۔په دی تمهید کی،دری(۳) پلیتئ (ناکاره خویونه،صفتونه)دَ یهودو بیانوی،چی حقیقت کی دا اُصول دَ یهودیت دی،او دری خه صفات دَ مؤمنانو بیانوی چی دااصل کی اُصول د حقّانیت دی۔

*اول دری پلیتئ (ناکاره خویونه،صفتونه)د یهودو بیانوی۔

*اول پلیتی(ناکاره خوئ،ناکاره صفت): تحریف،دَالله تعالیٰ د کتاب معنیٰ او مطلب اړول۔آیت نمبر (۴۱)کښی۔وَاٰمِنوا بما انزلت مصدِّقاً لما معکم۔۔۔

*دویم پلیتی(ناکاره خوئ،صفت):کتمانِ حق،حق پټول د خلقو نه۔آیت نمبر(۴۲)کښی۔وَتکتموالحَقَّ ۔۔

*دریم پلیتی(ناکاره خوئ،صفت):ترکِ عمل،بل ته بیا ن کول او خپله عمل نه کول۔آیت نمبر(۴۴)کښی ۔ اتأمرونَ النَّاسَ بالْبِرِّ وتنسون انفسکم۔۔۔۔

*ددی په مقابله کښی دری(۰۳)خه خویونه او صفتونه د مؤمنانو بیانوی۔

*اول صفت:صبر،په تکلیف او مصیبت کی صبر کول۔آیت نمبر(۴۵)کښی۔وَاسْتَعینوا لصبر۔۔

*دویم صفت:صلٰوۃ(مونز)،مونز پابندئ سره کول،او نورو له هم دعوت ورکول۔آیت نمبر(۴۵)کښی۔واستعینوا بالصبر الصلٰوۃِ۔۔۔

*دریم صفت:ایمان بالاخرۃ،عمل آخرت له کول،د الله تعالیٰ د یری کول۔آیت نمبر(۴۶)کښی۔الذین یظنون انهم مُلٰقوا ربهم وانهم الیہ راجعون۔۔

*تمهید نه پس خطابات شروع کی بنی اسرائیلو ته،شپګ خطابات۔

*اول خطاب:اول خطاب آیت نمبر (۴۷) نه(۶۲) پوری دے۔

په دی اول خطاب کښی ،اته(۰۸) نعمتونه په بنی اسرائیلو ذکر کوی او دوه نقمتونه(عذابونه) او تمه د خطاب کوی په ترغیب سره۔

*اول نعمت:نجاۃ مِنْ فِرْعون،د فرعون نه خلاصے۔آیت نمبر (۴۹) کښی۔وَاِذْ نجینکم من اٰلِ فرعون۔۔

*دویم نعمت:نجاۃ مِنَ الغرق،ډوبیدو نه بچ کول۔آیت نمبر (۵۰)کښی۔واذ فرقنا بکم البحر فانجینٰکم۔۔

*دریم نعمت:اعطاءالکتاب،کتاب(توراۃ یعنی قانون)ورکول۔آیت نمبر(۵۳)کښی۔واذ اٰتینا موسیٰ الکتاب۔۔

*څلورم نعمت:عفا عن القتل،د قتلیدو حکم پری شوے وو،الله تعالیٰ ورته معاف کړ-آیت نمبر(۵۴)کښی-واذ قال موسی لقومہ یقوم انکم ظلمتم---

*پنځم نعمت:حیاۃ بعدا لممات،مرګ نه پس دوباره ژوندی کول-آیت نمبر(۵٦)کښی-ثمَّ بعثنکم من بعد موتکم--

*شپږم نعمت:تظلیل الغمام،دَ وریځی سورے کول-آیت نمبر (۵۷)کښی-وظللنا علیکم الغمام---

*ووم نعمت:انزال المَنّ والسلویٰ،تیار خوراک(مَنْ او سلویٰ) رالیږل-آیت نمبر(۵۷)کښی،وانزلنا علیکم المن والسلویٰ--

*اتم نعمت:انفجار العیون من الحجر،د کټی نه دولس(۱۲) چینی جاری کول-آیت نمبر(٦۰)کښی-واذاستسقیٰ موسیٰ لقومہ فقلنا اضرب بعصاک الحجر--

*دوه نقمتونه (عذابونه):

*اول نقمت(عذاب):نزول العذاب من السماء،د بره نه عذاب رالیږل-آیت نمبر(۵۹)کښی-فانزلنا علی الذین ظلموا رجزاً من السمآء--

*دویم نقمت(عذاب): الذلۃ والھوان بسبب الکفران،ذلیله او رسوا کیدل په سبب د ناشکرئ دالله تعالیٰ د نعمتونو-آیت نمبر (٦۱)کښی-وضربت علیھم الذلۃ والمسکنۃ--

*تتمه (خاتمه)د خطاب:تتمه د خطاب په ترغیب سره(تیزی ورکوی په طرف د قرآن او سنت باندی)-آیت نمبر(٦٢)کښی-ان الذین امنوا والذین ھادوا--

*دویم خطاب:دویم خطاب آیت نمبر(٦٣) نه (۸۲) پوری دے-

په دی خطاب کښی ،دری (۳) پلیتئ(ناکاره خویونه،صفتونه) د پخوانو یهودو بیانوی او سلور(۴) پلیتئ (ناکاره خویونه ،صفتونه)د موجوده یهودو بیانوی،او تتمه (خاتمه) د خطاب په تخویف(یره ورکول)او بشارت(زیری)سره کوی-

*اول دری پلیتئ د پخوانو یهودو بیانوی-

*اول پلیتی:نقض العھود،د الله تعالیٰ وعدی ماتول،آیت نمبر(٦٣)کښی-واذ اخذنا میثاقکم ورفعنا فوقکم الطور--

*دویم پلیتی:حیل فی ذبح البقرۃ،د الله تعالیٰ په حکم کی ټال متول کول-آیت نمبر (٦۷)کښی-واذ قال موسیٰ لقومہ ان الله یأمرکم---

*دریم پلیتی:قتل النفس واتھام البریء،خلق وژل او په بے ګناه خلقو راړول-آیت نمبر(۷۲)کښی-واذ قتلتم نفساً--

*څلور پلیتئ(ناکاره خویونه،صفتونه) د موجوده یهوده-

*اول پلیتی:تحریف،دالله تعالیٰ د کتاب معنیٰ او مطلب اړول د خپل ځائ نه-آیت نمبر(۷۵)کښی-افتطمعون ان یؤمنوا لکم وقد کان فریق منھم--

*دویم پلیتی:منافقت کول، آیت نمبر(۷٦)کښی-واذا لقواالذین امنوا قالوا امنا--

*دریم پلیتی: تقلیدد آراء د مشرانو خپلو،د خپلو غلطو مشرانو په نقش قدم او په طریقه تلل، آیت نمبر(۷۸)کښی-ومنھم امیون لایعلمون الکتاب---

*څلورم پلیتی:مُخصصین لانفسھم بالجنۃ،خپل ځان د جنت ټهیکه داران ګرزول،چی جنت ته به صرف مونږ زو-آیت نمبر۸۰کښی-وقالوا لن تمسناالنار الا ایاما معدودۃ---

*تتمه (خاتمه) د خطاب په تخویف سره-آیت نمبر (۸۱)کښی-بلیٰ من کسب سیئۃ--

او په بشارت سره-آیت نمبر (۸۲)کښی-والذین امنوا وعملواالصلحت-----

*دریم خطاب:دریم خطاب آیت نمبر(۸۳) نه آیت نمبر (۸٦) پوری دے-

په دی خطاب کښی بله پلیتی د یهودو بیانوی،انکارھم من الاوامر واتیانھم باالنواھی،د الله تعالیٰ دحکمونو (اوامرو) نه انکار کول،او ناروا (نواهی)کارونه کول-آیت نمبر (۸۵، ۸۴،۸۳)

او تمه د خطاب په زجر(رټنی) سره دا۔آیت نمبر(۸٦) کښی۔اولئک الذین اشتروالحیوة الدنیا بالأخرة۔۔

*څلورم خطاب:سلورم خطاب آیت نمبر(۸۷)نه (۸۸) پوری دے۔

په دی خطاب کښی بله پلیتی د یهودو بیانوی،انکارهم من انبیاءالسابقین،دا په ترقئ سره دے د مخکښی نه ،چی د الله تعالیٰ حکمونه منل خو پریکده،دئ ته چی کوم پیغمبران الله تعالیٰ رالیکلی وو هغوی نه هم دئ انکار کړے دے۔

تمه د خطاب په زجر سره۔آیت نمبر (۸۸) کښی۔وقالوا قلوبناغلف۔۔۔

*پنځم خطاب:پنځم خطاب آیت نمبر (۸۹)نه (۹۰) پوری دے۔

په دی خطاب کښی بله پلیتی د یهودو بیانوی ،انکارهم من هذاالنبی ،دا خطاب هم د مخکښی نه په ترقئ سره دے ،چی خپل پُیغمبران سه کے کوم پیغمبر دپاره چی دئ سوالونه کول الله تعالیٰ نه ،هغه نه یی هم انکار اوکړ۔

تمه د خطاب په زجر سره،آیت نمبر(۹۰)کښی۔بئسما اشتروا به انفسهم۔۔۔

*شپږم خطاب:شپږم خطاب آیت نمبر (۹۱) نه (۹٦) پوری دے۔

په دی خطاب کی روشنائی غورزوی د مخکښی پنځو خطاباتو په مضمون باندی،هغه پنځه واړه خطابات په دی یو خطاب کی انغاړی۔

*دی ځای باندی،آیت نمبر (۹٦)) د اول حصی مضمون ختم شه،اثبات د توحید۔

*د قرآن کریم قاعده دا ده چی کله یو مضمون ختم کی او بل شروع کوی نو وصل (تړل) کوی،د مخکی مضمون د روستی سره،داسی آیتونه راوړی چی د هغی تعلق د مخکښی مضمون (حصی) سره هم وی او روستئ حصی سره هم وی۔

*دا مینځ کی څلور آیتونه ، آیت نمبر (۹۷)تا (۹۹) ددی تعلق د اول حصی سره هم دے او دویمی حصی سره هم دے۔

*۲۔دویمه حصه د سورة بقرة:

دویمه حصه آیت نمبر (۱۰۰) نه شروع کیږی خو دویمی حصی مضمون آیت نمبر (۹۷) نه شروع کیږی۔

دا دویمه حصه د آیت نمبر (۹۷) نه آیت نمبر(۱۷٦) پوری ده۔په دی حصه کی ،دویمه مسئله بیانوی،اثبات د رسالت د نبیؐ،دا ثابتوی چی الله تعالیٰ همیشه دپاره د مخلوق د اصلاح دپاره خپل استازی او پیغمبران رالیکلی دی په هره زمانه کښی۔د پیغمبرانو دا سلسله د حضرت آدمؑ نه شروع شوی وه او زمونګ په خوږ نبی حضرت محمدﷺ باندی ختمه شوه۔

په دی حصه کښی دا ذکر کوی چی نبیؐ د الله تعالیٰ آخری پیغمبر دے،نبیؐ نه بعد به بل پیغمبر نه رازی،او ورسره دفع (جوابونه) کوی د شبهاتو د اهل کتابو چی حقیقت کښی دا دهغوی اعتراضونه او پلیتئ(ناکاره خویونه) وو په رسالت د نبیؐ۔

په دی حصه کی نهه(۰۹) پلیتئ د اهل کتابو ذکر کوی چی حقیقت کښی دا دهغوی اعتراضونه وو په رسالت د نبیؐ باندی۔

۱)اول پلیتی(اعتراض) د یهودو: آیت نمبر (۹۷)کښی بیانوی۔

تا مونږه څکه نه منو تاله وحی جبرائیل راوړی او هغه همیشه په شر رازی،ددی شبهی جواب کوی ،چی د جبرائیلؑ سره د ه دشمنئ وجه دا نه ده بلکه جبرائیلؑ سره دشمنئ وجه داده چی هغه قرآن کریم راوړے دے او تاسو د قرآن کریم دشمنان یئ۔آیت نمبر ۹۷کښی۔قُل من کان عدوا لجبریل فانه۔۔۔

۲)دویمه پلیتی(اعتراض) د یهودو:آیت نمبر(۱۰۲) کښی بیانوی۔

تا مونږه څکه نه منو چی ستا ملګری غلط دی ،ته د سلیمانؑ صفائی بیانوی ،حالانکه هغه خو جادوګر وو،او ته هم د جادوګرو ملګرے یی لهٰذا ته هم غلط یی۔ددی شبهی جواب کوی،چی زما ملګری ،سم خلق دی،تاسو بدنام کړی دی،سلیمانؑ جادوګر نه وو،بلکه د الله تعالیٰ پیغمبر وو۔آیت نمبر(۱۰۲)کښی۔واتبعوا ماتتلواالشیطین علیٰ ملکِ سلیمٰن۔۔

۳)دریم پلیتی(اعتراض) د یهودو: آیت نمبر (۱۰۲) کښې بیانوي۔

تا مونږه ځکه نه منو چې ته جادو ته کفر وایې ،حالانکه جادو خو جائز دے۔دوو فرشتو راوړے دے۔ددې شبهې جواب کوي چې فرشتو نه دے او که راوړے وې دپاره د َ رد ده جادو نه دپاره دَاشاعت ۔آیت نمبر(۱۰۲) کښې۔وما انزل علی الملکین ببابل هاروت وماروت۔۔۔

۴)څلورمه پلیتی(اعتراض) د یهودو:آیت نمبر (۱۰۴) کښې بیانوي۔

مونږه تا ځکه نه منو،چې ته مونږه دَ خو الفاظو نه منع کوې۔ددې جواب کوي،چې هغه الفاظ به نه وايئ،چې هغې کښې بوئ د شرک یا د بے ادبئ وی۔آیت نمبر (۱۰۴) کښې۔یٰاایهاالذین امنوا لا تقولوا راعنا۔۔۔

۵)پنځمه پلیتی(اعتراض)د یهودو: آیت نمبر(۱۰٦)کښې بیانوي۔

مونږه تا ځکه نه منو،چې په خپله پخپل دین کې مسطرب(گډوډ)یې،کله یو سه وایې،او کله بل سه وایې۔ددې جواب کوي،چې زه د الله تعالیٰ د حکم تابع یم،چې الله تعالیٰ راته سنګه حکم کوي ،هغه کوم،زه سه یهودی خو نه یم چې په ضد به اولاړ یم۔آیت نمبر(۱۰٦)کښې۔ما ننسخ من أیۃ او ننسها۔۔۔۔

٦)شپږمه پلیتی(اعتراض) د یهودو: آیت نمبر(۱۱٦) کښې بیانوي۔

مونږ تا ځکه نه منو چې ته د الله تعالیٰ نائبان نه منې۔ددې جواب کوي،په پنځو جوابونو سره چې دالله تعالیٰ نائب نشتے۔آیت نمبر(۱۱٦)کښې۔وقالوااتخذاالله ولداً سبحٰنه بل له۔۔

۷) وومه پلیتی(اعتراض) د یهودو:آیت نمبر(۱۱۸) کښې بیانوي۔

که ته دالله تعالیٰ پیغمبر یې ،نو مونږ ته دې الله تعالیٰ پخپله اوایې۔ددې جواب کوي ،چې قانون په دې ،نه دے جاري چې بادشاهان د خلقو کوسو له زې،بلکه بادشاه صرف حکم جاري کوي،ددنیا د بادشاهانو دا قانون دے،نو الله تعالیٰ چې د بادشاهانو بادشاه دےهغه به ځنګه داسې اوکړي۔آیت نمبر(۱۱۸)کښې۔وقال الذین لا یعلمون لولا یکلمنا الله او تأتینا ایۃ۔۔۔۔

*دَ وومې او اتمې پلیتئ تر مینځه واقعه دَ حضرت ابراهیمؑ ذکر کوي،دپاره دَ تشجیع(بهادري ورکول)او دپاره ترغیب فی التبلیغ(تیزي ورکول په طرف د بیان)۔په دې واقعه د ابراهیمؑ کې درې خبرې ذکر کوي۔

اول خبره:بیت الله بُنِیۃُ للتوحید فلم تشرکون فیه،د بیت الله بنیاد ابراهیمؑ په توحید ایخودے وو،تاسو پکې ولې شرک اوکه اوه مشرکانو۔آیت نمبر (۱۲۵) کښې۔واذ جعلنا البیت مثابۃ للناس وأمناً۔۔۔

دویم خبره:دا پیغمبر (حضرت محمد ﷺ) ستاسو د مشرانو دعا دا،نو ولې ترې انکار کوئ۔آیت نمبر(۱۲۹)کښې۔ربنا وابعث فیهم رسولاً منهم۔۔۔

دریم خبره:توحید اتفاقي مسئله ده ،د ټولو پیغمبرانو،خاص کر ستاسو مشرانو پرې وصیت کړے دے،نو ولې ترې انکار کوئ۔آیت نمبر(۱۳۲) کښې۔ووصیٰ بها ابرٰهیمُ بنیه ویعقوبُ ۔۔۔۔

اتمه پلیتی(اعتراض) د یهودو:آیت نمبر (۱۴۲) کښې بیانوي۔

مونګ تا ځکه نه منو ،چې تا د پیغمبرانو قبله پرېخوده۔ددې جواب کوي ،چې زه دالله تعالیٰ د حکم تابع یم۔آیت نمبر(۱۴۲) کښې۔سیقول السفهاء من الناس۔۔۔۔

نهمه پلیتی (اعتراض) د یهودو: آیت نمبر (۱۵۸) کښې بیانوي۔

مونږ تا ځکه نه منو،چې ته پخپله د صفااو مروه طواف کوې،چې بُتان پکې پراته وو،او مونګ د باباګانود قبرونو د طواف نه منع کوې۔ددې جواب کوي ،چې صفا او مروه د بُت پرستئ اډې نه دي بلکه داد شعائرالله (دالله تعالیٰ ددین د نښو) نه دی، او زه خو تاسو د شرک نه منع کوم۔آیت نمبر(۱۵۹) کښې۔انَّ الصفا والمروۃ من شعائرالله۔۔

*آیت نمبر (١٦٢) باندی دویمې حصې مضمون ختم شه۔

*آیت نمبر (١٦٣)نه (١٧٦) پورې ،دا سوارلس (١۴) آیتونه دی۔په دې آیتونو کښې رد د شرکِ فعلی کوی ،ددې دپاره چې مضمون د توحیدکامل(پوره) شی۔

*په اول حصه کښې اثبات د توحید شوے وو،په رد دَ شرکِ اعتقادی سره،دا سوارلس آیتونه په رد دشرکِ فعلی دی،ځکه اثبات د توحید هله کامل کیږی چې دواړو شرکونو (شرکِ اعتقادی او شرکِ فعلی) رد اوشی۔

*ددې وجې نه دعوه د توحید په دویم ځل ذکر کوی ،په عنوان د الٰه سره۔آیت نمبر(١٦٣) کښې۔والٰهکم الٰه واحد۔۔۔۔

*اته(٨) دلائل ذکر کوی په دعوه د توحید باندې۔آیت نمبر (١٦۴)کښې۔اِنَّ فِیْ خلق السمٰوٰتِ والارضِ۔۔

*مخکښې آیت نمبر(٢٠) کښې ،دعوه د توحید بیان شوې وه،ورسره نتیجه او ثمره ذکر کړې وه،دلته زیادت کوی د مخکښې نه ،زجر(رټنه) ورکوی منکرینو (نه منونکو)ته۔آیت نمبر (١٦۵) کښې۔وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ یتخذ من دون الله اندادأ۔۔

*مکالمه (خبرې اترې)د ناکاره پیرانو اودَ هغوی د موریدانو او جګړې په قیامت کښې۔آیت نمبر (١٦٦)،(١٦٧)کښې۔اِذْ تَبَرَّأَالذین اتبعوا من الذین اتبعوا۔۔

*ترغیب اکلِ طیب(پاک خوراک) ته ورکوی۔آیت نمبر(١٦٨)،(١٦٩)کښې۔یا ایهاالناسُ کلوا مما فی الارضِ حلٰلاً طیباً۔۔۔

*بیا مثال ذکر کوی ،د هغه چاچې قرآن کریم بیان شی او دے یې اونه منی۔آیت نمبر(١٧١)کښې۔ومثل الذین کفروا کمثل الذی۔۔۔

*رد د شرکِ فعلی کوی،تفصیلی ۔آیت نمبر(١٧٢)،(١٧٣)کښې۔انما حرَّمَ علیکم المیتة والدَّمَ۔۔۔

*بیا زجر(رټنه) ورکې کاتمینو (حق پټونکو) ته۔آیت نمبر(١٧۴)،(١٧۵) کښې۔اِنَّ الذین یکتمونَ ما انزل الله۔۔۔

<u>دریمه حصه د سورة بقرة:</u>

دریمه حصه آیت نمبر (١٧٧) نه (٢۵٣) پورې دا۔په دې حصه کې،دریمه مسئله یعنی جهاد فی سبیل الله بیانوی۔

ابتدائی منزل د جهاد بیانوی،مطلب دا چې مجاهد له میدان د جهاد وتلو نه مخکښې سه پکار دی؟

<u>*منازل د جهاد فی سبیل الله تعالیٰ:</u>

د جهاد درې(٣) منازله دی۔

١۔ابتدایی منزل ،میدان جهاد د وتلو نه مخکې چې مجاهد له سه پکار دی، هغه درې خبرې دی۔د مجاهد تربیت،دملک اصلاح،دکور اصلاح۔دادرې واړه خبرې په دې حصه کښې بیانوی۔

٢۔درمیانی منزل،میدان جهاد کښې به مجاهد سه کوی،دا منزل په سورة انفال ،توبه کښې بیانوی۔

٣۔آخیری منزل،چې فتحه یا شکست اوشی نو سه به کوی،دا منزل په روستو سورتونو ،ممتحنه،فتح وغیره کښې بیانوی۔

<u>د جهاد فی سبیل الله تعالیٰ اقسام:</u>

د جهاد دوه(٢) غټ قسمونه دی ۔

١۔دفاعی جهاد:چې کله د کافرانو یو ملک د مسلمانانو په یو ملک حمله اوکړی ،نو د هغې دفاع کول۔

٢۔اقدامی جهاد:چې د مسلمانانو حاکم په کال کې یو ځل یا دوه ځله د کافرانو یو ملک له دعوت ورکوی د اسلام،چې یا مسلمانان شئ،یا به فدیه(ټیکس)راکوئ،اویا جنګ (جهاد) ته تیار شئ۔

د جهاد فی سبیل الله تعالیٰ مراتِب:

د جهاد دیارلس(۱۳) مرتبی دی۔

۱۔جهاد مع النفس،

۲۔جهاد مع الشیطٰن،

۳۔جهاد مع الکفار والمنافقین،

۴۔جهاد مع ارباب الظلم والمبتدعین۔

اول نمبر ۱۔ جهاد مع النفس:

د خپل نفس سره جهاد کول ،دا جهاد په څلور قسمه دے۔

الف۔اول قسم د جهاد مع النفس،زده کول دعلمِ دین،نفس به دی نه پریکدی ددین زده کولوته، خو ته به د نفس نه منی۔

ب۔دویم قسم د جهاد مع النفس،کوم علم چی دی زده که په هغې عمل کول۔

ج۔دریم قسم د جهاد مع النفس،کوم علم چی دی زده که هغه خلقو ته بیانول۔

د۔سلورم قسم د جهاد مع النفس،چی کله بیا ن کوی ،خلق به تکلیفونه رسوی،خو ته به صبر کوی۔برداشت به کوی۔

دویم نمبر ۲۔ جهاد مع الشیطٰن:

دا جهاد په دوه قسمه دے۔

الف۔اول قسم د جهاد مع الشیطٰن،دفع کول د هغه وسوسو چی شیطان یی انسان ته په باب د عقیده کی اچوی،انسان له عقیده خرابوی،نو د شیطان به نه منی۔

ب۔دویم قسم د جهاد مع الشیطٰن،دفع کول د هغه وسوسو چی شیطان یی انسان ته په باب د عمل کی اچوی،انسان له عمل خرابوی،سستی پکښی راولی،نو د شیطٰن به نه منی۔

دریم نمبر۳۔جهاد مع الکفار والنافقین:

دا جهاد په سلور قسمه سره دے۔

الف۔جهاد مع الکفار والمنافقین بالقلب: په زړه کی به دی د الله تعالیٰ ددین دشمن بدی شی،زړه کی به ورته بد گوری۔

ب۔جهاد مع الکفار والمنافقین باللسان:په جبه به د دین د دشمنانو بد وایی۔

ج۔جهاد مع الکفار والمنافقین بالید:په لاسونو به ددین دشمنانو خلاف جنګیکی،لاس به د کافرو خلاف استعمالوی۔

د۔جهاد مع الکفا روالمنافقین بالمال:مال به ددین د دشمنانو خلاف لګوی۔

سلورم نمبر ۴۔جهاد مع ارباب الظلم والمبتدعین:

دا جهاد په دری قسمه دے۔

الف۔جهاد مع ارباب الظلم والمبتدعین بالقلب:په زړه کی به دی بدعتیان او ظالمان بدی شی۔

ب۔جهاد مع ارباب الظلم والمبتدعین بالید:په لاسونو به د ظالمانو او بدعتیانو خلاف جهاد کوی۔

ج-جہاد مع ارباب الظلم والمبتدعین باالمال:مال بہ د ظالمانو د ظلم د ختمولو دپارہ لگی-

*پہ دی دریم حصہ د سورة بقرة کی ،د جہاد د ابتدائی منزل بیان دے- مجاہد لہ د میدان د جہاد وتلو نہ مخکبنی کوم کارونہ او خبری ضروری دی -نودی لہ دری خبری ضروری دی -

اول خبرہ: تھذیب الاخلاق یعنی د مجاہد تربیت(ٹریننگ)،

دویم خبرہ:سیاست مدنی یعنی د مجاہد د ملک اصلاح،

دریم خبرہ: تدبیر منزل یعنی د مجاہد د کور اصلاح-

اول خبرہ د ابتدائی منزل دپارہ: دا اول خبرہ پہ آیت نمبر (۱۷۷) کبنی بیانوی-

تھذیب الاخلاق،یعنی د مجاہد تربیت(ٹریننگ)،تربیت معنیٰ مضبوطول او کلکول-ددی دپارہ لس (۱۰) صفات ذکر کوی-پنزہ(۵) صفات د عقیدی سرہ متعلق دی،او پنزہ(۵) صفات د عمل سرہ متعلق دی-زکہ د جہاد نہ رکاوٹ دوہ خویونہ (صفتونہ)یا ثیزونہ جوړیگی،یو بزدلی او دویم سستی-نودا لس صفات یی راوړل-پنځہ (۵) دعقیدی سرہ متعلق دی-مجاہد بہ دا اول پنځہ صفات عقیدہ کی راولی نو ددی نہ بہ بزدلی ختمہ شی-او پنځہ صفات د عمل سرہ متعلق دی -پہ دی منزو بہ عمل اوکړی نو دمجاہد نہ بہ سستی ختمہ شی-آیت نمبر (۱۷۷)کبنی-لیس البرَّ ان تولوا وجوھکم قبل المشرق والمغرب---

دویم خبرہ د ابتدائی منزل دپارہ:

سیاستِ مُدُنی،یعنی د مجاہد دملک اصلاح-د ملک د اصلاح دپارہ سلور(۴) قوانین ذکر کوی د آیت نمبر (۱۷۸)نہ-

۱-اول قانون د ملک د اصلاح دپارہ:

القصاص من الظالم،ظالم چی ظلم یی کړے دے نو سزا ورلہ ورکئ،رحم پری مہ کوئ-آیت نمبر(۱۷۹)کبنی-ولکم فی القصاص حیوٰة---

۲-دویم قانون د ملک د اصلاح دپارہ:

تقسیم الاموال باالقانون الشرعی،تقسیم د مال پہ قانون د شریعت اوکئ-آیت نمبر(۱۸۰) کبنی-کتب علیکم اذا حضر احدکم الموت---

۳-دریم قانون د ملک د اصلاح دپارہ:

حکم الصوم لارتباط النفس،د روژی حکم دپارہ د نفس د قابو کولو-آیت نمبر(۱۸۳) کبنی-یٰاایھاالذین أمنوا کتب علیکم الصیام---

۴-ځلورم قانون د ملک د اصلاح دپارہ:

نھی عن الارتشیٰ،پہ ملک کی رشوت بند کړئ-آیت نمبر (۱۸۸) کبنی-ولا تأکلوا اموالکم بینکم بالباطل---

*دعوہ ددی حصی القتال فی سبیل اللہ تعالیٰ ذکر کی -آیت نمبر(۱۹۰) کبنی-وقاتلوا فی سبیل اللہ -

*او ورسرہ دری آداب دپارہ د جہاد ورکوی-آیت نمبر (۱۹۰)کبنی-

*اول ادب:جہاد بہ د اللہ تعالیٰ رضا لہ کوی-آیت نمبر(۱۹۰)کبنی-فی سبیل اللہ-

*دویم ادب:دھغہ چاسرہ بہ جنگ (جہاد) کوی چی تاسرہ جنگ کوی-آیت نمبر(۱۹۰)کبنی-الذین یقاتلونکم---

*دریم ادب:زیاتے بہ نہ کوی د جہاد دوران کبنی-ماشومان،بوډاگان او زنانہ بہ نہ وژنی-آیت نمبر (۱۹۰) کبنی-ولا تعتدوا-

*بیا دفع د شبھاتو شروع کی ،کوم شبہات چی منافقین پیدا کوی-آیت نمبر(۱۹۱)نہ (۱۹۴) پوری دا شبہات رد کی یعنی جوابونہ یی اوکی-

*بیا ترغیب ورکی انفاق تہ ،مطلب دادے چی د جہاد سرہ انفاق ھم لازمی دے-آیت نمبر(۱۹۵)کبنی-وانفقوا فی سبیل اللہ ولا تلقوا---

*بیا ترغیب ورکوی حاجی ته د جہاد،چی حاجی صیب تش په حج نه کیګی ،تهیک دا حج یو اهم عبادت دے،لیکن یو بل عمل دے چی هغه هم د حج په شان دے،مال او بدن پکښی لګی ،چی هغه جہاد دے ،هغه هم اوکه-بیا د حج تفصیل شروع کړی د حج احکام او اقسام بیان کی-آیت نمبر (۱۹٦)تا (۱۹۹)کښی-

واتموالحج والعمرۃ لله فان احصرتم----

*بیا د حاجیانو تفصیل شروع کی او د حاجیانو اقسام بیان کی-حاجیان په دوه قسمه دی -یو دے،حاجی شقی او دویم دے ،حاجی سعید-بیا دادواړه په دوه ،دوه قسمه دی -حاجی شقی اعلیٰ او ادنیٰ درجه،او حاجی سعید،اعلیٰ او ادنیٰ درجه-دا دآیت نمبر (۲۰۰) نه (۲۱۲) پورې بیان کی-

*بیا نقطه د مشهوریت د قتال (چی جہاد الله تعالیٰ ولی فرض کړے دے)ذکر کی،چی الله تعالیٰ غواړی چی ټول خلق مواحدین شی-آیت نمبر(۲۱۳)کښی-

کان الناس امۃ واحدۃ فبعث الله النبین مبشرین ومنذرین----

*بیا تشجیع ورکی په طرف د جہاد-آیت نمبر(۲۱۴) کښی-ام حسبتم ان تدخلواالجنۃ---

<u>دریم خبره د ابتدائی منزل د جہاد دپاره:</u> آیت نمبر (۲۱۵) نه (۲۴۱) پورې د کور د اصلاح احکام دی-

دریم خبره د ابتدائی منزل د جہاد دپاره،تدبیرِ منزل یعنی د مجاہد د کور اصلاح-د کور د اصلاح دپاره اتلس(۱۸) احکام ذکر کوی ،چی دا احکام په خپل کور کی جاری کړئ ،نو کور کی به اصلاح راشی-

۱-اول حکم:د کور مشر به کور والی مناسب خرچه کوی-آیت نمبر(۲۱۵)کښی-یسئلونک ماذا ینفقون---

۲-دویم حکم :د کور مشر به مجاہد (بهادر) به وی-آیت نمبر(۲۱٦)کښی-کتب علیکم القتال وهواکره لکم--

۳-دریم حکم:د کور مشر به ډیری فائدی دپاره کله کله لګ نقصان کوی-آیت نمبر(۲۱۷) کښی-یسئلونک عن الشهر الحرام---

۴-څلورم حکم:د کور مشر به لږی فائدی دپاره ډیر نقصان نه کوی-آیت نمبر(۲۱۹)کښی-یسئلونک عن الخمر والمیسر----

۵-پنځم حکم :اصلاح د یتیمانانو به کوی-آیت نمبر(۲۲۰) کښی-ویسئلونک عن الیتٰمی قل اصلاح لهم خیر--

٦-شپږم حکم:غلطو،پلیتو او مشرکانو سره به خپلولی نه کوی-آیت نمبر(۲۲۱)کښی-ولا تنکحواالمشرکٰتِ--

۷-ووم حکم:پلیتو ،غلطو کارونو نه به ځان ساتی-آیت نمبر(۲۲۲) کښی-ویسئلونک عن المحیض---

۸-اتم حکم:د کور مشر به هر کار بامقصده کوی-آیت نمبر(۲۲۳) کښی-نساؤکم حرث لکم ---

۹-نهم حکم:تعظیم لله،د کور افراد به بے ځایه قسمونه نه خوری-آیت نمبر(۲۲۴)کښی-ولا تجعلواالله عرضۃ لایمانکم---

۱۰-لسم حکم:حکم الایلاء،خزو سره به ظلم نه کوی-آیت نمبر(۲۲٦)کښی-للذین یؤلون من نساءهم---

۱۱-یولسم حکم:حکم الطلاق،د خزی خاوند کور روان دے ،په روغه صلاح دی جدا شی-آیت نمبر(۲۲۸)تا(۲۳۲)پورې-والمطلقٰت یتربصن--

۱۲-دولسم حکم:حکم الرضاعۃ،خزه طلاقه شوه د بچی د پیو حکم-آیت نمبر(۲۳۳)کښی-والوالدٰت یرضعن اولادهن---

۱۳-دیارلسم حکم:د کنډی د عدّت حکم-آیت نمبر(۲۳۴)کښی-والذین یتوفون منکم ویذرون ازواجاً--

۱۴-څوارلسم حکم:حکم د خِطبی،کنډی ته د نکاح پیغام ورکولو طریقه-آیت نمبر(۲۳۵) کښی-ولا جناح علیکم فیما عرضتم به---

۱۵-پنځلسم حکم:حکم د طلاق غیر مدخول بها،د هغه خزی د طلاق حکم چی خاوند ورسره نه دے یو ځاے شوے او طلاق یی اوشه-آیت نمبر(۲۳٦)کښی-لا جناح علیکم ان طلقتم النساء----

۱٦۔شپاړسم حکم:حکم الصلٰوة،د مونز حکم۔آیت نمبر(۲۳۸) کښې۔حٰفظواعلی الصلوٰت۔۔۔

۱۷۔وولسم حکم:الوصیۃ للازواج،د کنډې دپاره د وصیت حکم۔آیت نمبر(۲۴۰) کښې۔والذین یتوفون منکم ویذرون ازواجاً۔۔۔

۱۸۔اتلسم حکم:حکم المتاع،خزه طلاق شوه،جامہ جوړه ورلہ ورکہ۔آیت نمبر(۲۴۱) کښې۔وللمطلقٰت متاع بالمعروفِ۔۔

*بیا ترغیب جهاد تہ ورکی پہ زجر د متکاسلینو سره۔آیت نمبر(۲۴۳) کښې ۔الم ترالی الذین خرجوا من دیارهم۔۔۔

*بیا دعوه دریمی حصی پہ دویم ځل ذکر کی ۔آیت نمبر (۲۴۴) کښې۔وقاتلوا فی سبیل الله ۔۔

*بیا تر غیب ورکی انفاق تہ ۔مال لګولو تہ،جهاد سره بہ مال هم لګے۔آیت نمبر(۲۴۵)کښې۔من ذاالذی یقرض الله قرضاًحسناً۔۔۔

*مثال د هغہ چا ذکر کوی ،چی امیر اطاعت یی نہ وو کړےاو ورسره دا ذکر کوی چی جهاد لہ امیر لازمی دے او د امیر اطاعت فرض دے۔آیت نمبر(۲۴٦) کښې۔الم تر الی الملا من بنی اسرآءیلمن بعد موسیٰ۔۔۔

*دری شرائط د امیر بیانوی،چی امیر د جماعت بہ سوک جوړوئ۔آیت نمبر(۲۴۷)کښې۔وقال لهم نبیهم ان الله قد بعث لکم۔۔۔

اول شرط د امیر:چی چوټر شوے وی یعنی اخلاقاً،صحیح وی۔آیت نمبر(۲۴۷)کښې۔ان الله اصطفٰہ۔۔مصطفیٰ کی اشاره اخلاقو تہ دا۔

دویم شرط دامیر:چی عالم وی۔آیت نمبر(۲۴۷)کښې۔وزاده بسطۃ فی العلم۔۔

دریم شرط د امیر:چی باهمتہ (همتی) وی۔آیت نمبر(۲۴۷) کښې۔وزاده بسطۃ فی العلم والجسم۔۔

*بیا نقطہ د مشهوریت د قتال(چی جهاد الله تعالیٰ ولی فرض کړے دے)۔آیت نمبر(۲۵۱) کښې۔ولولا دفع الله الناس بعضهم ببعض۔۔

*بیا صداقت د نبیؐ بیان کړی ۔آیت نمبر (۲۵۲)کښې۔تلک ایت الله نتلوها علیک بالحق وانک لمن المرسلین۔۔

*بیا نقطہ د مشهوریت د قتال (چی جهاد الله تعالیٰ ولی فرض کړے دے)۔آیت نمبر(۲۵۳)کښې۔ولوشاءالله مااقتتل الذین من بعدهم من بعد ما۔۔۔

څلورمہ حصہ د سورة بقرة:

څلورمہ حصہ آیت نمبر(۲۵۴) نہ آیت نمبر(۲۸٦) پورې ده۔

پہ دې حصہ کښې سلورمہ مسئلہ انفاق فی سبیل الله تعالیٰ بیانوی۔

*اول کښې ترغیب ورکی انفاق تہ،تخویف(یره) ورکوی هغہ چالہ چی مال نہ لګوی،او علّت(وجہ)بیانوی د جهاد او انفاق فی سبیل الله دپاره،چی کافران ظالمان دی ،نو مال اولګوئ او جهاد اوکئ ،چی دهغئ ظلم ختم شی۔آیت نمبر(۲۵۴)کښې۔یٰاایهاالذین امنواانفقوا مما رزقنکم۔۔۔

*دعوه د توحید پہ دریم ځل ذکر کی او دا وجہ هم بیانوی د کافرانو د ظلم ،چی کافران ځکہ ظالمان دی چی هغوی د ادعوه د توحید نہ منی۔(یا جهاد او انفاق بہ دی مسئلی لہ کولے شی)او پہ دعوة د توحید یولس(۱۱)دلائل هم ذکر کوی۔آیت نمبر(۲۵۵)کښې۔اللهُ لاالٰہ الاهو۔۔۔

*بیا دوه قسمہ لاری بیانئ،یو سبیل الرشداو یو سبیل الغی،اوپہ دی دواړو لارو تلونکی خلق ،اصحاب الرشداو اصحاب الغی بیانوی۔آیت نمبر(۲۵٦) کښې۔لااکراه فی الدین قد تبین الرشد من الغی۔۔

*بیا دَ دواړو ډلو منزل او درجہ بیانوی،اصحاب الرشد دالله تعالیٰ دوستان شو،الله تعالیٰ بہ یی د تیارو نہ رڼره تہ راوباسی۔اصحاب الغی د شیطان دوستان شو،کہ سہ لګ ډیر ایمان وی پکښې هغہ بہ ترینہ هم اوباسی۔آیت نمبر(۲۵۷)کښې۔اللهُ ولیُّ الذینَ امنوا۔۔۔

*بیا مثالونہ شروع کړی دپاره د وضاحت د اصحاب الرشد او اصحاب الغی،پہ طریقہ د لف نشر غیر مرتب(لف معنیٰ راغونډول،نشر خورول،غیر مرتب یعنی بے ترتیبہ) لکہ اول کی د اصحاب الرشد بیان دے،نو اول مثال د اصحاب الغی ذکر کوی،چی مسئلہ بیان شی او دے اونہ منی او پہ ضد راشی نو دده مثال د نمرود دے۔آیت نمبر(۲۵۸)کښې۔الم تر الی الذی حاج ابرٰهیم۔۔۔

*بیا د اصحاب الرشد دوضاحت دپاره دوه مثالونہ بیانوی۔

*اول مثال د عزیرؑ،چی مسئلہ یی مخکښی نہ منلی وہ ،دلائل ورتہ میلاؤ شو نو،نور ھم مضبوط شہ۔آیت نمبر(۲۵۹)کښی۔او کالذی مرَّعلیٰ قریۃ----

*دویم مثال د ابراھیمؑ، چی مسئلہ یی مخکښی نہ منلی وہ ،دلائل ورتہ میلاؤ شو نو،نور ھم مضبوط شہ۔آیت نمبر(۲٦۰)کښی۔واذقال ابراھیم ربِّ ارنی--

*بیا ترغیب ورکی انفاق تہ پہ مثال سرہ،چی مال اولګو اللہ تعالیٰ بہ درلہ ډیر کی ،یو پہ ووہ سوہ،یو پہ سوارلس سوہ بہ درکی۔آیت نمبر(۲٦۱)کښی۔مثل الذین ینفقون اموالھم فی سبیل اللہ---

*بیا دوہ څیزونہ ذکر کوی چی ھغی سرہ ،انفاق اجر خرابیګی۔یو زبادنہ او دویم بدی ردی۔آیت نمبر(۲٦۲)،(۲٦۳)کښی۔الذین ینفقون اموالھم--

*بیا مثالونہ شروع کی د صحیح او غلط خیرات د آیت نمبر(۲٦۴)نہ۔

*اول مثال د غلط خیرات،یو سړی مال اولګو او زبادنہ یا بدی ردی اوکړی،دده د خیرات مثال داسی دے لکہ پہ یو تیږ خاورہ پراتہ وی باران پری اوشی ،ھغہ تیږ صفاشی ،دھغہ رنګی دده اجر ھم ختم شہ۔آیت نمبر(۲٦۴)کښی۔یٰاایھاالذین امنوالاتبطلوا صدقتکم ---

*دویم مثال د صحیح خیرات،چی یو سړی مال اولګو او داللہ تعالیٰ رضا یی مقصد وو،مثال داسی دے ،لکہ پہ اوچت ځائے ییزان لہ باغ اوکړہ،کہ ھر سنګہ موسم وی میوی ورکوی۔آیت نمبر(۲٦۵)کښی۔ومثل الذین ینفقون اموالھم ابتغاءمرضات اللہ---

*دریم مثال د غلط خیرات،چی یو سړی مال اولګو زبادنہ اوکړہ ،مثال داسی دےلکہ یو سړے ټول عمر مال اولګی پہ ھغی یو باغ اوکړی،کلہ ھغہ باغ پوخ شی ،پہ ھغی طوفانی باد راشی ختم کی۔آیت نمبر(۲٦٦)کښی۔ایودُّ احدکم ان تکون---

*بیا شپږ (٦) اقوالِ زرین شروع کی د آیت نمبر(۲٦۷)نہ۔

۱۔اول قولِ زرین:ترغیب انفاقِ طیب تہ،داللہ تعالیٰ پہ لارہ کی لګے نو پاک مال اولګو۔آیت نمبر(۲٦۷)کښی۔یٰاایھاالذین امنواانفقوامن طیبٰت ماکسبتم---

۲۔دویم قولِ زرین:بخل وسوسہ د شیطان دہ،سوک بخل کوی نو دے د شیطان پہ وسوسہ عمل کوی۔آیت نمبر(۲٦۸)کښی۔الشیطٰن یعدکم الفقر--

۳۔دریم قولِ زرین:پہ دین باندی مال لګول عقلمندی دہ۔آیت نمبر(۲٦۹)کښی۔یؤتی الحکمۃ من یشآء---

۴۔څلورم قولِ زرین:تسلی مبلغ لہ پس د بیان نہ۔آیت نمبر(۲۷۲)کښی۔لیس علیک ھداھم ولکن اللہ یھدی من یشآء---

۵۔پنځم قولِ زرین:مصارف(مستحقین)د انفاق،مال بہ پہ چا لګوی۔آیت نمبر(۲۷۳)کی۔للفقرآء الذین احصروافی سبیل اللہ--

٦۔شپږم قولِ زرین: زجر (رټنہ)بخلاؤ(بخیلانو) تہ ،چی بخل دی کو نو سودی سرنہ جوړشہ۔آیت نمبر(۲۷۵)کښی۔الذین یأکلون الربٰوا---

*بیا شپږ (٦) خطابات کوی سودیانو تہ،آیت نمبر (۲۷۵) نہ۔

۱۔اول خطاب:واہ سودی سود مہ کوہ ،ګورےقیامت کی بہ لیونے پاسی۔آیت نمبر(۲۷۵)کښی۔الذین یأکلون الربٰوالایقومون الا کما یقوم الذی یتخبطہ الشیطٰن من المس--

۲۔دویم خطاب:واہ سودی سود مہ کوہ ،ګورے جہنم تہ بہ لاړ شی۔آیت نمبر(۲۷۵)کښی۔ومن عاد فاولٰئک اصحب النار ھم فیھا خٰلدون---

۳۔دریم خطاب:واہ سودی سود مہ کوہ تباہ بہ شی۔آیت نمبر(۲۷٦)کښی۔یمحق اللہ الربٰواویربی الصدقٰت----

۴۔څلورم خطاب:واہ سودی سود مہ کوہ ،ناشکری بہ درکی راشی(کفور خان بہ شی)۔آیت نمبر(۲۷٦)کښی۔واللہ لایحب کلَّ کفارٍ اثیم--

۵۔پنځم خطاب:واہ سودی سود مہ کوہ،ګناہ ګار(اثیم خان) بہ شی۔آیت نمبر(۲۷٦)کښی۔ واللہ لایحب کلَّ کفارٍ اثیم--

٦۔شپږم خطاب:واہ سود ی سود مہ کوہ او کہ سود نہ پریکدی نو اللہ تعالیٰ تہ اعلان د جنګ اوکہ(یا کہ سود نہ پریکدی نو داللہ درتہ اعلان جنګ دے)۔آیت نمبر(۲۷۹)کښی۔فان لم تفعلوا فاذنوا بحرب من اللہ ورسولہ---

*بیا امورِمنتظمہ دپارہ د جہاد او انفاق بیانوی-جہاد او انفاق ھلہ کیږی چی معاشرہ سمہ وی،او معاشرہ ھلہ سمیږی چی لین دین او معاملات د خلقو صحیح وی-ددی وجی نہ پہ دی آیتونو کی څلور قسمہ معاملی ذکر کوی-

١-اول قسم معاملہ د قرضو:

اول معاملہ د قرضو ذکر کوی،ځکہ اکثر معاملات د قرضو د وجی روانیږی-بیان د قرض کوی-کلہ کلہ څیز قرض وی او کلہ کلہ پیسی قرض وی-

دری شرطونہ دپارہ د قرض ذکر کوی،چی د چا نہ سہ شے قرض اخلی یا پیسی قرض اخلی نو پہ دی دریو شرطونوپی اخلئ-

الف-اول شرط:نیتہ مقرر کړئ-آیت نمبر(٢٨٢)کښی- یاایھاالذین امنوااذا تداینتم بدین الیٰ اجلٍ مسمیً فاکتبوہ-

ب-دویم شرط:لیکل اوکړئ-آیت نمبر(٢٨٢)کښی- یاایھاالذین امنوااذا تداینتم بدین الیٰ اجلٍ مسمیً فاکتبوہ-

ج-دریم شرط:دوہ گواہان مقرر کړئ-آیت نمبر(٢٨٢)کښی-واستشھدواشھیدین من رجالکم---

٢-دویم قسم معاملہ د نقدو:

لاس پہ لاس معاملہ ،پہ یو لاس پیسی ورکی او پہ بل لاس یو شے واغستہ،کہ دی معاملہ کی لیکل اونشی نو خیر دے-آیت نمبر (٢٨٢)کښی-الا ان تکون تجارۃ حاضرۃ تدیرونھابینکم فلیس علیکم جناح الا تکتبوھا---

٣-دریم قسم معاملہ د گانړی:

معاملہ د گانړی،گانړہ جائز دہ ،خو د گانړی نہ فائدہ اغستل دا بیا پہ سود کی رازی،گانړی نہ بہ فائدہ نہ اخلی-آیت نمبر(٢٨٣)کښی-وان کنتم علیٰ سفر ولم تجدوا کاتباً فرھٰن مقبوضۃ--

۴-څلورم قسم معاملہ د اعتماد:

چی چادرباندی اعتماد اوکہ ،سہ شے درنہ کی نہ خودہ نو دَھغہ اعتماد مہ خرابوہ-آیت نمبر(٢٨٣)کښی-فان امن بعضکم بعضاً --

*اوس سورۃ ختموی ،نو اعادہ (دوبارہ بیانوی) کوی -د ھغہ څلورو مسئلو کوم چی مقصد د سورۃ دے -

اثبات د توحید، اثبات د رسالت،جہاد فی سبیل اللہ تعالیٰ، انفاق فی سبیل اللہ تعالیٰ-

اثبات د توحید مخکښی دری(٣) ځلہ بیان شوے دے-

اول ځل آیت نمبر (٢١) کښی-یاایھاالناس اعبدوا ربکم---

دویم ځل آیت نمبر(١٦٣) کښی -والھکم الہ واحد---

دریم ځل آیت نمبر(٢٥٥) کښی-اللہ ُ لا الہ الا ھو--

سلورم ځل دی ځای بیانوی--للہ ما فی السمٰوٰت وما فی الارض--

*بیا صداقت د نبیؐ سرہ اثبات د رسالت ھم کوی -آیت نمبر(٢٨٥)کښی-اٰمن الرسول بما انزل الیہ من ربہ---

*آخیرہ کی جہاد او انفاق فی سبیل اللہ تعالیٰ ذکر کی -آیت نمبر(٢٨٦)کښی-لایکلف اللہ ُ نفساً الا وسعھا---

۳۔سورۃ آلِ عمران:

دَ هر سورۃ په ابتد ا کی پنځه (۰۵) خبری:

۱۔اول خبره:

سورۃ آلِ عمران مدنی سورۃ دے نزول کی (۸۹) نمبر دے ،پس د سورۃ انفال نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کی ،دویم نمبر (۰۳) نمبر دے ،پس دسورۃ بقرۃ نه لګولے شوے دے۔

۲۔دویمه خبره:

ربط (تړون،یا مناسبت) د سورۃ آلِ عمران د سورۃ بقرۃ سره:

۱۔اول ربط:

مخکښی سورۃ کښی څلور مسئلی بیان شوی (اثبات د توحید،اثبات د رسالت، جہاد فی سبیل اللہ او انفاق فی سبیل اللہ) نو په دی سورۃ کښی هم دغه څلوری مسئلی بیانوی خو باالترقی(وضاحت) سره،ددی وجی نه ئی سورۃ آلِ عمران سورۃ بقرۃ پسی اولګو۔

۲۔دویم ربط:

مخکښی سورۃ کښی اثبات د توحید اوشه،او څلور ځله ،دعوه د توحید بیا ن شوه(اول ځل :آیت نمبر(۲۱) یٰاایهاالناس اعبدوا،دویم ځل: آیت نمبر(۱٦۳) والهکم الٰہ واحد، دریم ځل:آیت نمبر(۲۵۵) اللہ لا الٰہ الا هوا،دڅلورم ځل: آیت نمبر(۲۸۴)للہ ما فی السموات)،نو په دی سورۃ کښی پری ترقی ورکوی،او ووه(۰۷)ځله بیانوی،(اول ځل:آیت نمبر(۲) اللہ لا اله الا هوا،دویم ځل:آیت نمبر(۱۸) شهداللہ لا الٰہ الا هوا،دریم ځل:آیت نمبر(۲٦) قل اللهم مالک الملک،سلورم ځل:آیت نمبر(٦۲)وما من الٰہ الا اللہ ،پنځم ځل:آیت نمبر(٦۴)الَّا نعبد الا اللہ،شپږم ځل:آیت نمبر(۱۰۹)وللہ ما فی السمٰوٰت وما فی الارض،ووم ځل:آیت نمبر(۱۸۹)وللہ ملک السمٰوٰت والارض)ددی وجی نه سورۃ آلِ عمران ،سورۃ بقرۃ پسی اولګو۔

۳۔دریم ربط:

مخکښی سورۃ کښی دعوۃ د توحید باندی صرف دلائل عقلیه بیان کړل نو په دی سورۃ کی پری دری واړه قسمه دلائل بیانوی،ددی وجی نه ئی سورۃ آلِ عمران ،سورۃ بقرۃ پسی اولګو۔

۴۔څلورم ربط:

مخکښی سورۃ کښی عجز (عاجزی) د الٰہ (حاجت روا) د یهودو بیان شوه(چی سخے ئی په خدائے توب نیولے وو) ،نو په دی سورۃ کښی عجز د الٰہ د نصاریٰ (عیسایانو) بیانوی(چی عیسیٰ ؑ له ئی خدائے صفات ورکړی وو)ددی وجی نه ئی سورۃ آل، عمران سورۃ بقرۃ پسی اولګو۔

۵۔پنځم ربط:

مخکښی سورۃ کښی د مشرکا نو شبهه آیت نمبر(۱۱٦)کی بیان شوی وه،وقالوااتخذاللہ ولدا،چی د اللہ تعالیٰ نائبان دی،ددی پنځه (۵) جوابونه شوی وو،دلته په دی سورۃ کی پنځه (۵) اقوالِ زرین بیانو ی دپاره د رد د مشرکانو،(قول د َحضرت عیسیٰؑ دَ نیا قول،آیت(۳۵)انک انت السمیع العلیم،دعیسی ؑ دَ مور قول ،آیت نمبر(۳۷) ان اللہ یرزق من یشاء بغیر حساب،دَ عیسی ؑ د ماما قول،آیت نمبر(۳۸)انک سمیع الدعا،دَ حضرت جبرائیل ؑ قول آیت نمبر(۴۰)او(۴۷)اللہ یفعل ما یشاء،اللہ یخلق ما یشاء،دَ حضرت عیسیٰؑ قول،آیت نمبر(۵۱) ان اللہ ربی وربکم فا عبدوه هذا صراط مستقیم۔)چی الٰہ او حاجت روا یو اللہ تعالیٰ دے،ددی وجی نه ئی سورۃ آلِ عمران سورۃ بقرۃ پسی اولګو۔

٦۔شپږم ربط:

مخکښی سورۃ کښی نهه (۹) شبهات وو د یهودو په رسالت د نبیؐ باندی نو په دی سورۃ کی پنځلس(۱۵) شبها تو رد کوی،ددی وجی نه ئی سورۃ آلِ عمران سورۃ بقرۃ پسی اولګو۔

۷-ووم ربط:

مخکښې سوره کښې ابتدائی منزل دَ جهادیبان وو(دمجاهد ،دهغه د کور،او ملک اصلاح احکام)،نو په دی سورة کې پنځه اصول دَ تنظیم بیانوی(آیت نمبر(۱۰۲)،(۱۰۳)،(۱۰۴)،(۱۱۵)او(۱۱۸)) ددی وجې نه سورة آلِ عمران پې سورة بقرة پسې اولګو۔

۸-اتم وجه:

مخکښې سورة کښې واقعه دَ حضرت طالوت او دهغه د ملګرو بیان شوه ،نو په دی سورة کښې دد ی امت دَ جهاد د واقعاتو بیان دے(غزوه بدر او اُحد)ددی وجې نه پې سورة آلِ عمران سورة بقرة پسې اولګو۔

۹-نهم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۲۸٦)کښې ذکر کړل ،فانصرنا علی القوم الکٰفرین،نو په دی سورة کې ،نمونه د نصرت (امداد دَ الله تعالیٰ)بیانوی،آیت نمبر(۱۲۳)کې ،دی وجې نه سورة آلِ عمران سورة بقرة پسې اولګو۔

۱۰-لسمه وجه:

مخکښې سورة کښې زیات خطابات مغضوب علیهم ته وو،نو په دی سورة کې زیات خطابات ضالینو ته دی،دی وجې نه پې سورة آلِ عمران سورة بقرة پسې اولګو۔

۱۱-یولسمه وجه :

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۹۴)کې چیلنج د مباهلې یهودو ته وو،قل ان کانت لکم الدارالاخرة عندالله--نو په دی سورة کښې چیلنج د مباهلې نصاریٰ(عیسایانو) ته دے،فمن حآجک فیه من بعد ما جآءک من العلم---ددی وجې نه سورة آلِ عمران سورة بقرة پسې اولګو۔

۱۲-دولسمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۴۲)کښې د یهودو اعتراض وو په تحویل د قبلې باندی،سیقول السفهاء من الناس ما ولهم --نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۹٦)کښې دهغه اعتراض د یهودو په بل انداز سره،چې د پیغمبرانو قبله پې پریخوده،ددی وجې نه پې سورة آلِ عمران سورة بقرة پسې اولګو۔

۱۳-دیارلسمه وجه:

په سورة بقرة اول حصه کښې ،شپږ خطابات یهودو ته وو،نو په دی سورة کښې شپږ اُصول دَ نصرانیت پې ماتول ،ددی وجې نه پې سورة آلِ عمران ،سورة بقرة پسې اولګو۔

۱۴-څوارلسمه وجه:

مخکښې سورة پې ختم که په دعا سره (فانصرنا علی القوم الکٰفرین)نو دا سورة پې هم ختمو په دعا سره(اصبروا وَصابروا وَرابطوا)،ددی وجې نه پې سورة آلِ عمران ،سورة بقرة پسې اولګو

۱۵-پنځلسمه وجه:

سورة بقرة کښې دَ ملا دَ توبې (۳) درې شرطونه بیان کړل،آیت نمبر(۱٦۰) الا الذین تابوا واصلحوا وبینوا--نو په دی سورة کښې دَ امې د توبې شرطونه بیانول ، آیت نمبر(۸۹)الا الذین تابوا واصلحوا--ددی وجې نه سورة آلِ عمران سورة بقرة پسې اولګو۔

۱٦-شپاړسمه وجه:

مخکښې سورة کښې ترغیب وو ،انفاق فی سبیل الله (مال لګولو ته)په مثال سره،نو په دی سورة کښې زجر(رټنه) ورکوی مال نه لګونکو ته-ددی وجې نه پې سورة آلِ عمران سورة بقرة پسې اولګو۔

دریمہ خبرہ:

امتیازات د سورة:

۱۔اول امتیاز:

سورة ممتاز پہ رَد دَ نصرانیت سرہ ،پہ دی سورة کښې اُصول د نصرانیت رد کوی۔

۲۔دویم امتیاز:

سورة ممتاز پہ بیان د شان د صحابہ اکرامو باندی۔

۳۔دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے ، پہ (۳۳)نقاتو د عبدیت د حضرت عیسیٰؑ باندی۔

۴۔څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے ،پہ بیا ن د محکماتو او متشابهاتو باندی،آیت نمبر(۰۷)هوالذی انزل علیک الکتٰب۔۔

۵۔پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ بیا ن دتعلیم ددعا باندی ،پہ وخت د شبهاتو کښې ،آیت نمبر(۸)،ربنا لا تزغ قلوبنا بعد اذ هدیتنا۔۔

٦۔شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے ،آیت نمبر(۱۸) ،شهد الله لاالٰہ الا هو۔۔دعو ة د توحید پکښې هم بیان شوی دہ،او دری واړہ قسمہ دلائل پری هم ذکر کوی،دلائل عقلیہ،نقلیہ او وحیہ۔۔

۷۔ووم امتیاز:

سورة ممتاز دے ،پہ بیا ن د پنځو (۵) اقوالِ زریں باندی۔(اول قول دَحضرت عیسیٰؑ دَ نیا قول،آیت(۳۵)انک انت السمیع العلیم،دویم قول ،عیسیٰؑ دَ مور قول ،آیت نمبر(۳۷) ان الله یرزق من یشاء بغیر حساب،دَ ریم قول دعیسیٰؑ د ماما قول،آیت نمبر(۳۸)انک سمیع الدعا،سلورم قول دَ حضرت جبرائیلؑ قول آیت نمبر(۴۰)او(۴۷)الله یفعل ما یشاء،الله یخلق ما یشاء،پنزم قول دَ حضرت عیسیٰؑ قول،آیت نمبر(۵۱) ان الله ربی وربکم فا عبدوہ هذا صراط مستقیم)۔

۸۔اتم امتیاز:

سورة ممتاز دے ،پہ آیت نمبر (۸۱) باندی ،واذاخذالله میثاق النبین لما ۔۔۔تمامو پیغمبرانو نہ الله تعالیٰ وعدہ اغستی دا چی کہ ستاسو زمانہ کی آخری پیغمبر راغے ،نو دهغہ تائید او تصدیق بہ کوئ۔

۹۔نهم امتیاز:

سورة ممتاز دے ،پہ بیا ن د امی د توبی باندی ،آیت نمبر(۸۹)،الاالذین تابوا من بعد ذالک واصلحوا۔۔

۱۰۔لسم امتیا ز:

سورة ممتاز دے، پہ بیان داصولو د جماعت باندی،آیت نمبر(۱۰۲)،(۱۰۳)،(۱۰۴)،(۱۱۵) او (۱۱۸) ۔

۱۱۔یولسم امتیاز:

سورة ممتاز دے ،پہ تفصیلی واقعہ د غزوہ اُحد باندی،آیت نمبر(۱۲۱)،واذ غدوت من اهلک تُبوّالمؤمنین للقتال۔۔

۱۲۔دولسم امتیاز:

سورة ممتاز دے ،پہ آیت نمبر(۱۸۷)،واذ اخذاللہ میثاق الذین اوتواالکتب۔۔چی علماءو نہ اللہ تعالیٰ وعدہ اغستی دہ ،چی زما کتاب بہ خلقو تہ بیانوئ۔

څلورمہ خبرہ:

مقصد د سورة آلِ عمران:

مقصد دَ سورة آلِ عمران بیان د څلورو مسئلو، کوم چی مخکښی سورة(بقرة)کښی تیری شوی،خو دلتہ د لګ زیات وضاحت سرہ بیانولے شی۔

اثبات د توحید پہ ترقئ سرہ:سورة بقرة کښی دعوة د توحید څلور (۴) ځلہ بیان شوہ،پہ دی سورة کښی ووہ (۷) ځلہ بیانوی۔

اثبات د رسالت پہ ترقئ سرہ: سورة بقرة کښی نهہ (۹)شبهات رد شوپہ رسالت ،پہ دی سورة کښی پنځلس(۱۵) شبهات رد کوی۔

جہاد فی سبیل اللہ پہ ترقئ سرہ:سورة بقرة کی د جہاد ابتدائی منزل بیان وو،پہ دی سورة کی د تنظیم پنځہ(۵) اصول بیانوی۔

انفاق فی سبیل اللہ پہ ترقئ سرہ:سورة بقرة کی مثالونہ وو د انفاق،پہ دی سورة کی زجر (رټنہ) ورکوی مال نہ لګونکوتہ۔

د پنځمی خبری نہ مخکښی یو بلہ مسئلہ بیانوو چی هغہ رَد دِ نصرانیت دے۔

پہ سورة کښی رد دنصرانیت (د عیسائیت) کوی۔عیسایان چی چاسرہ ،بحث کوی ،نو پہ دی شپګو اصولو یی کوی ،هغوی ورتہ اصول د عیسائیت وایی خو دا اصل کښی دهغوی شبهات دی۔

اول اصل (شبهہ) د عیسایانو:

عیسایان وایی ،چی عیسیؑ داللہ تعالیٰ نازولے دے،اللہ تعالیٰ پہ خپلو کتابونو کښی عیسیؑ تہ (ابن) نازولے ویلی دی ،او تاسو یی نہ منئ ،لهٰذا تاسو غلط یئ۔

دویم اصل(شبهہ) د عیسایانو:

عیسایان وایی ،زمونګ دین ،عیسائیت کامل دین دےاو پہ کامل دین کښی نسخہ نہ رازی۔

دریم اصل (شبهہ) د عیسایانو:

عیسایان وایی،ټول کتابونہ آسمانی د عیسائیت توثیق(تائید)کوی،چی دادین داللہ تعالیٰ د طرفہ رالیګلے شوے دے۔

څلورم اصل(شبهہ) د عیسایانو:

حضرت محمد ﷺ پیغمبر دے ،خو صرف عربو تہ،مونګ لہ نہ دے،لهٰذا زمونګ دین ټهیک دے۔

پنځم اصل (شبهہ) د عیسایانو:

دحضرت عیسیؑ تعریف خو قرآن کریم کړے دے ،چی پیغمبردے او رسول دے ،لهٰذا زمونګ دین ټهیک دے۔

شپږم اصل(شبهه) د عیسایانو:

مونږ هم الله تعالیٰ منو،مواحدین یو ۔

جوابونه د اصولو(شبهاتو) د عیسایانو:

دَ اول اصل (شبهې) د عیسایانودرې جوابونه کوې:

اول جواب:

په قرآن کریم کې دا لفظ دَ ابن نه دے ،راغلےکه بالفرض توراة یا انجیل کې ورته ابن ویلے وی ،نو داابن د مشهابهاتو نه دے۔ابن په دوو(۲) معنو سره رازی په معنیٰ د نازولی هم رازی او په معنیٰ د محبوب سره هم رازی۔نو که راغلے وی ،دا په معنیٰ د محبوب دے ،او هر پیغمبر دالله تعالیٰ محبوب دے۔

آیت نمبر(۷) کښې۔هوالذی انزل علیک الکٰتب منه اٰیٰت۔۔۔

دویم جواب:

دا لفظ د ابن په کتابونو کې هډو راغلے نه دے،بلکه دا دس من البغات دے،دا باغیانو دالله تعالیٰ په کتاب کې د زان نه دننه کړےدے۔آیت نمبر(۱۹)کښې۔ومااختلف الذین اوتواالکتٰب الا من بعد ما جآءهم العلم بغیاً بینهم۔۔۔۔

دریم جواب:

د عیسیٰؑ خو شجره نسب معلوم دے۔دمریمؑ زوے دے۔مریمؑ د حضرت عمران لورده۔حضرت عمران د حضرت ابراهیمؑ په اولاد کښې دے۔حضرت ابراهیمؑ د حضرت نوحؑ په اولاد کښې دے او حضرت نوحؑ د حضرت آدمؑ په اولاد کښې دے ،نو ابن الله سنګه شه۔آیت نمبر(۳۳)انَّ اللهَ اصطفیٰ اٰدَمَ ونوح وآل ابرٰهیمَ ۔۔

دَ دویم اصل (شبهې) د عیسایانو جواب:

کامل دین دالله تعالیٰ په نظر کې اسلام دےنه چې نصرانیت دے۔آیت نمبر(۱۹)کښې۔ان الدین عندالله الاسلام۔۔

څلورم اصل (شبهه)دعیسایانو جواب:

حضرت محمدﷺ ټولې دنیا ته الله تعالیٰ پیغمبر رالیګلے دے،او ټامو پیغمبرانو نه الله تعالیٰ وعده اغستې وه،چې که ستاسو زمانه کې آخیری پیغمبر راغے نو دهغه تصدیق به کوئ۔په ټولو پیغمبرانو کې حضرت عیسیٰؑ هم راغے ،نوکه عیسیٰؑ موجود وے ،نو هغه به هم د نبیؑ تصدیق کو۔

پنځم اصل(شبهه) دعیسایانو جواب:

حضرت عیسیٰؑ پیغمبر دے خو بنی اسرائیلو ته۔دعیسیٰؑ صفت قرآن کریم کړے دے،آیت نمبر(۸۱)کښې۔ورسولا الیٰ بنی اسراءیل۔۔

شپږم اصل(شبهه) د عیسایانو جواب:

آؤ،تاسو الله تعالیٰ یو منئ ،خو په ذات کې ،په صفاتو کښې مو دالله تعالیٰ سره ،شریکان کړزولی دی،حضرت عیسیٰؑ،بی بی مریمؑ،جبرائیلؑ وغیره،لهٰذا تاسو مشرکان یئ۔

پنځمه خبره:

تقسیم د سورة آلِ عمران:

سورة آلِ عمران په دریو(۰۳) حصّو کښې تقسیم دے۔

اول حصہ: اول یعنی آیت نمبر(۱) نه آیت نمبر(٦٣) پورې ده ۔په دې حصه کښې اثبات د توحید ذکر کړې۔

دویمه حصه:د آیت نمبر(٦٤) نه آیت نمبر(۱۰۱) پورې ده۔په دې حصه کښې اثبات د رسالت ذکر کړې۔

دریمه حصه:د آیت نمبر(۱۰۲) نه آیت نمبر(۲۰۰) پورې ده۔په دې حصه کښې ،جهاد او انفاق فی سبیل الله تعالیٰ ذکر کړې۔

۱۔اوله حصه د سورة آلِ عمران:

اوله حصه آیت نمبر(۱) نه (٦٣) پورې ده،په دې اول حصه کښې ،اول مسئله اثبات د رسالت بیانوی،په دریو بابونو کښې۔اول باب،آیت نمبر(۱)نه (۱۸) پورې دے۔دویم باب،آیت نمبر(۱۹)نه (۲۵) پورې دے۔دریم باب،آیت نمبر(۲٦) نه (٦٢) پورې دے۔

خصوصیات د دریو واړو بابونو:

۱۔په هر یو باب کې ،شپږ،شپږ خبرې دی۔

۲۔دهر یو باب ړومبئ خبره،دعوة د توحید ده۔

۳۔په هر یو باب کښې دوه(۲) خبرې مشترک (یوشان) دی،یو دعوة د توحید،دویم،تخویفِ اُخروی(دآخرت یره)۔

اول باب د اولی حصې د سورة آلِ عمران:

په اول باب کښې شپږ خبرې دی۔

۱۔اول خبره:دعوة د توحید په دلائلو سره۔آیت نمبر (۲) کښې۔الله لآَ الٰه الّا هو۔

۲۔دویم خبره:تخویفِ اُخروی(د آخرت یره)منکرینو له۔آیت نمبر(۴)کښې۔انّ الذین کفروا بأیت الله لهم عذابٌ الیم۔۔

۳۔دریم خبره:د عیسایانو د اولی شبهې جواب،بطورِتسلیم،که فرض که دا ابن لفظ راغلے وی،دا په دوومعنو سره ،رازی،په معنیٰ د محبوب،او په معنیٰ د نازولی سره۔نو که دالفظ راغلے وی،دا په معنیٰ د محبوب دے او هر پیغمبر دلله تعالیٰ محبوب دے۔آیت نمبر(۷)کښې۔هوالذی انزل علیک الکتٰب منه۔۔

۴۔څلورمه خبره:تعلیم ددُعا په وخت د شبهاتو،آیت نمبر(۸)کښې۔ربنا لا تزغ قلوبنا بعد۔۔

۵۔پنځمه خبره:مال او دولت دالله تعالیٰ د عذاب نه بچاؤ نشی کولے۔آیت نمبر(۱۰)کښې۔ان الذین کفروا لن تغنی عنهم اموالهم ولا اولادهم من الله شیئا۔۔

*بیا مثال د تخویفِ دُنیاوی ذکر کړې،آیت نمبر(۱۱)کښې۔کدأبِ اٰل فرعون والذین من قبلهم۔۔

*تخویفِ دنیاوی ،اخروی منکرینو ته،آیت نمبر(۱۲)کښې۔قل للذین کفروا ستغلبون وتحشرون۔۔

*اشاره غزوه بدر تہ،آیت نمبر(۱۳)کښې۔قد کان لکم ایۃ فی فئتین التقتا۔۔

٦۔شپږمہ خبره:تزهید من الدنیا(ددنیا سپکوالے) او ترغیب الی الاخرۃ (آخرت طرف تہ شوق پید ا کول)۔آیت نمبر(۱۴)کښې۔زُین للناس حب الشهوات۔۔

دويم د رومېئ حصی د سورۃ آلِ عمران:

دويم باب د آيت نمبر(۱۸)نہ (۲۵) پورې دے۔پہ دی باب کی هم شپږ خبرې دی۔

۱۔اول خبره: دعوۃ د توحید پہ دلائلو سره ذکر کوی۔آیت نمبر(۱۸)کښې۔شهدالله ُ انہ لاالٰہ الا هو۔۔

۲۔دویمہ خبره:دعیسایانو د اول شبهی دویم جواب ،چی دالفظ دابن داد س من البغات دے (دا تاسو الله تعالیٰ پہ کتاب کی دننہ کړے دے)،او دویمې شبهې جواب کوی ،چی کامل دین دالله تعالیٰ پہ نیز اسلام دے۔آیت نمبر(۱۹)کښې۔ان الدین عندالله الاسلام۔۔

۳۔دریمہ خبره:صداقت(ریشتین والے) د نبیؐ،چی نبیؐ دالله تعالیٰ حق پیغمبر دے۔آیت نمبر(۲۰)کښې۔فان حآجوک فقل اسلمت۔۔

۴۔څلورمہ خبره:خباثت(پلیتی،ناکاره خوئ)د اهلِ کتابو ،او تشجیع ورکوی مبلغ(بیان کونکی)لہ،آیت نمبر(۲۱)کښې۔ان الذین یکفرون بأیٰت الله ۔۔

۵۔پنځمہ خبره:تولی عن کتاب الله (داهلِ کتابو بل خباثت) دالله تعالیٰ د کتاب نہ اوړیدل۔آیت نمبر(۲۳)کښې۔الم تر الی الذین اوتوا نصیباًمن الکتٰب۔۔

٦۔شپږمہ خبره:تخویف اُخروی(دآخرت یره) منکرینو،انکار کونکو تہ،آیت نمبر(۲۵) کښې۔فکیف اذا جمعنهم لیوم لا ریب فیہ۔۔

دریم باب د اولی حصی د سورۃ آلِ عمران:

دریم باب د آیت نمبر(۲٦)نہ آیت نمبر(٦۳) پورې دے۔پہ دی باب کی هم شپږ (٦) خبرې دی۔

۱۔اول خبره:دعوۃ د توحید،او دلائلِ عقلیہ پہ دعوۃ د توحید باندی۔آیت نمبر(۲٦)کښې۔قل اللهم مالک الملک تؤتی الملک من تشاء۔۔

۲۔دویمہ خبره:تحدید مؤمنانو تہ پہ موالاتود کافرانو،مؤمنان د کافرو دوستئ نہ منع کوی۔آیت نمبر(۲۸)کښې۔لا یتخذ المؤمنون الکٰفرین اولیآءمن دون المؤمنین۔۔۔

۳۔دریمہ خبره:تخویف اُخروی منکرینو تہ،د آخرت یره ورکی۔آیت نمبر(۳۰)کښې۔یوم تجدوا کل نفس ما عملت من خیر۔۔۔

۴۔څلورمہ خبره:تحضیض فی اتباع النبیؐ،تیزی ورکوی پہ طرف د تابع داریٔ د نبیؐ باندی۔آیت نمبر(۳۱)کښې۔قل ان کنتم تحبون الله ۔۔

۵۔پنځمہ خبره:دعیسایانو د اول شبهی دریم جواب شوّچی تاسو وایی عیسی ؑدالله تعالیٰ نازولی دے ،نو د عیسیٰؑ خو اشجره نسب معلومہ دا۔ دمریمؑ زویے دے۔مریمؑد حضرت عمران لورده۔حضرت عمران د حضرت ابراهیمؑ پہ اولاد کی دے۔حضرت ابراهیمؑ د حضرت نوحؑ پہ اولاد کی دے او حضرت نوحؑ د حضرت آدمؑ پہ اولاد کښی دے ،نو ابن الله سنګہ شہ۔آیت نمبر(۳۳)انَّ الله َ اصطفیٰ اٰدَمَ ونوح وآل ابرٰهیمَ ۔۔

*دا پنځمہ خبره ،اصل کښی تفصیلی جواب دے ،د عیسایانو داولی شبهی،پہ دی جواب کښی ،پنځہ(۵) اقوالِ زریں بیانوی پہ عبدیت د عیسیٰؑ باندی،او بیا تینتیس(۳۳) نقاط بیانوی د عبدیت دعیسیٰؑ۔

*اول پنځہ(۵) اقوالِ زریں پہ عبدیت او عجز دعیسیٰؑ باندی:

*اول قولِ زرین: اول قول دَحضرت عیسیٰؑ دَ نیا قول،آیت(۳۵)انک انت السمیع العلیم۔یقیناً یاالله تعالیٰ خاص تہ یی اوریدونکے او پوهہ۔نو چی هر کلہ نیا یی الله تعالیٰ تہ محتاجہ وی ،نودهغی نوسے حاجت روا نشی کیدے۔

*دویم قولِ زرین: عیسی ؑدَ مور قول ،آیت نمبر(۳۷) ان الله یرزق من یشاء بغیر حساب۔هر کلہ چی مور یی مرزوقہ وی رزق ورلہ بل ورکوی ،نو دهغی زویے حاجت روا نشی کیدے۔

*دَریم قولِ زرین:دعیسی ؑ د ماما قول،آیت نمبر(۳۸)انک سمیع الدعا۔هر کلہ چی ماما یی الله تعالیٰ تہ محتاجہ او سوال دالله تعالیٰ نہ کوی نو دهغہ خوریی حاجت روا نشی کیدے۔

*څلورم قولِ زرین:دَ حضرت جبرائیلؑ قول آیت نمبر(۴۰)او(۴۷)الله یفعل ما یشاء۔الله یخلق ما یشاء۔د فرشتو سردار حضرت جبرائیلؑ الله تعالیٰ تہ محتاج دےنو عیسیٰؑ هم الله تعالیٰ تہ عاجزدے۔

*پنځم قولِ زرین: دَ حضرت عیسیٰؑ قول،آیت نمبر(۵۱) ان الله ربی وربکم فا عبدوه هذا صراط مستقیم۔عیسی ؑپہ خپلہ وایی،الله تعالیٰ زما رب دے۔

*دهغہ رنگی ورسره (۳۳) نقاط ذکر کوی پہ عبدیت د حضرت عیسیٰؑ باندی۔آیت نمبر(۴۲) نہ۔

۱۔اول نقطہ:آیت نمبر(۴۲) کښی،اصطفاک،مور یی الله تعالیٰ ددین خدمت دپاره چونړ کړیوه،نو چی هر کلہ مور یی بل چونړ کوی ،دهغی زویے حاجت روا نشی کیدے۔

۲۔دویم نقطہ:آیت نمبر(۴۲) کښی،وطهرک،الله تعالیٰ ورلہ مور د شکوکو ،شبهاتو نہ پاک کړی وه۔

۳۔دریم نقطہ:آیت نمبر(۴۲)کښی۔واصطفک،مور یی الله تعالیٰ د ولادت دعیسیٰؑ دپاره چونړ کړی وه۔

۴۔څلورم نقطہ:آیت نمبر(۴۳) کښی۔یٰمریمُ اقنتی،مور یی الله تعالیٰ تہ عاجزه وه،الله تعالیٰ تہ یی عاجزی کولہ۔

۵۔پنځم نقطہ :آیت نمبر(۴۳)کښی۔وَاسْجُدِیْ،مور یی الله تعالیٰ تابع داره وه۔

٦۔شپږم نقطہ: آیت نمبر(۴۴)کښی۔وارکعی مع الراکعین،مور یی دین کار کوی ،زویے حاجت روانشی کیدے۔

۷۔ووم نقطہ:آیت نمبر(۴۴)کښی۔یَکفُل مریم،چی د مور کفالت یی بل سوک کوی ،دهغی زویے حاجت روا نشی کیدے۔

۸۔اتم نقطہ:آیت نمبر(۴۵)کښی۔یُبَشرُکِ،بل ورلہ زیرے ورکوی،زویے حاجت روا نشی کیدے۔

۹۔نهم نقطہ:آیت نمبر(۴۵)کښی۔بکلمۃ،بل ورتہ حکم کوی ،دهغی زویے حاجت روا نشی کیدے۔

۱۰۔لسمہ نقطہ:آیت نمبر(۴۵)کښی۔المسیح،چی پہ زمکہ گرزی ، هغہ حاجت روا نشی کیدے۔

۱۱۔یولسمہ نقطہ:آیت نمبر(۴۵)کښی۔ابنِ مریم،زویے د مریم دے،ابن الله نہ دے۔

۱۲۔دولسمہ نقطہ:آیت نمبر(۴۵)کښی۔وجیهاً،بل ورلہ عزت ورکوی ،هغہ الہٰ نشی کیدے۔

۱۳۔دیارلسمہ نقطہ:آیت نمبر(۴۵)کښی۔ومن المقربین،چی بل یی زان تہ نزدی کوی ،هغہ الہٰ نشی کیدے۔

۱۴۔څوارلسمہ نقطہ:آیت نمبر(۴٦)کښی۔فی المهد،چی د زانگو حالت پری راغلے وی ،هغہ حاجت روا نشی کیدے۔

۱۵۔پنځلسمہ نقطہ:آیت نمبر(۴٦)کښی۔وَکهلاً،چی بوډهاوالے پری رازی هغہ حاجت روا نشی کیدے۔

۱٦۔شپاړسمہ نقطہ:آیت نمبر(۴۷)کښې۔وَلَم یمسسنی بشر،چې مور یې بل سره یو ززای کیګی زوی الٰہ نشی کیدے۔

۱۷۔وولسمہ نقطہ:آیت نمبر(۴۸)کښې۔ویعلمہ الکتٰب،چې بل ورتہ کتاب خاپې هغہ حاجت روا نشی کیدے۔

۱۸۔اتلسمہ نقطہ:آیت نمبر(۴۸)کښې۔والحکمۃ،چې بل ورلہ پوهہ ورکوی ،هغہ حاجت روا نشی کیدے۔

۱۹۔نولسمہ نقطہ:آیت نمبر(۴۹)کښې۔ورسولاً،چې بل یې رالیکی ،هغہ حاجت رو انشی کیدے۔

۲۰۔شلمہ نقطہ:آیت نمبر(۴۹)کښې۔من رَّبِکم،

۲۱۔یویشتمہ نقطہ:آیت نمبر(۴۹)کښې۔باذن الله،

۲۲۔دویشتمہ نقطہ:آیت نمبر(۴۹) کښې۔باذن الله،

۲۳۔درویشتمہ نقطہ:آیت نمبر(۵۰)کښې۔بین یدیَّ،چې مخکی ترینہ وی ،هغہ الٰہ نشی کیدے۔

۲۴۔سلیرشتمہ نقطہ:آیت نمبر(۵۰)کښې۔ولاحل لکم،

۲۵۔پنځوشتمہ نقطہ:آیت نمبر(۵۰)کښې۔من ربکم،

۲٦۔شپږیشتمہ نقطہ:آیت نمبر(۵۰)کښې۔فاتقواالله،

۲۷۔وویشتمہ نقطہ:آیت نمبر(۵۱)کښې۔ان الله ربی وربکم،

۲۸۔اتویشتمہ نقطہ:آیت نمبر(۵۱) کښې۔فاعبدوہ،

۲۹۔یوکم دیرشمہ نقطہ:آیت نمبر(۵۲)کښې۔من انصاری الی الله،

۳۰۔دیرشمہ نقطہ:آیت نمبر(۵۵)کښې۔متوفیک،

۳۱۔یودیرشمہ نقطہ:آیت نمبر(۵۵)کښې۔ورافعک،

۳۲۔دوہ دیرشمہ نقطہ:آیت نمبر(۵۵)کښې۔ومطهرک،

۳۳۔دری دیرشمہ نقطہ:آیت نمبر(۵۹)کښې۔ان مثل عیسیٰ عندالله۔

٦۔شپږمہ خبرہ:چیلنج د مباهلی نصاراو لہ،آیت نمبر(٦۱)کښې،

*دعوۃ دتوحید آیت نمبر (٦۲)کښې،چې سل خبری او سر یې یو ،ومامن الٰہ الاالله۔

۲۔دویمہ حصہ د سورۃ آلِ عمران:

دویمہ حصہ آیت نمبر(٦۴) نہ آیت نمبر(۱۰۱) پورې دے۔پہ دی حصہ کې اثبات د رسالت کوی او ورسرہ رد دہ پنځلس(۱۵) خباثتونہ د اهل کتابو چې حقیقت کې دادهغوئ اعتراضونہ وو ،پہ رسالت د نبیؐ باندی۔

۱۔اول خباثت (پلیتی)د اهلِ کتابو:

اتخاذالاحبارِ والرهبان فی التحلیل والتحریم،خپل غلط ملیان او غلط پیران په حلالو حرامو کی الله تعالیٰ سره شریکان کول-آیت نمبر(٦۴)کښې-قل یٰاهل الکتٰب تعالواالیٰ کلمۃ سوآء بیناوبینکم--

٢-دویم خباثت(پلیتی)د اهل ِکتابو:

احتجاج بالباطل، خپل غلط دین په غلط عقیده په غلطو دلائلو سره ،ثابتول-آیت نمبر(٦۵)کښې-یاهل الکتب لم تحآجون فی ابرٰهیم--

٣-دریم خباثت(پلیتی)د اهل ِ کتابو:

اضلال المؤمنین،مؤمنان گمراه کول-آیت نمبر(٦٩)کښې-ودت طائفۃ من اهل الکتب لو یضلونکم--

۴-څلورم خباثت(پلیتی)د اهل ِ کتابو:

کفرهم بایات الله -دالله تعالیٰ دآیتونو نه انکار کول-آیت نمبر(٧٠)کښې-یاهل الکتب لم تکفرون بایٰت الله--

۵-پنځم خباثت (پلیتی)داهل ِکتابو:

تلبیس الحق بالباطل-حق د باطلو سره گډ وډول-آیت نمبر(٧١)کښې-یاهل الکتب لم تلبسون الحق بالباطل--

٦-شپږم خباثت(پلیتی)داهل کتابو:

تلبیس الدین علی الضعفاء-په کمزورو خلقو دین گډ وډول-آیت نمبر(٧٢)کښې-وقالت طائفۃ من اهل الکتب اٰمِنوا--

٧-ووم خباثت(پلیتی)داهل کتابو:

الوصیۃ بالیهودیۃ المنسوخۃ-په خپل غلط دین او منسوخ شوی دین کشرانو ته وصیت کول،چی دامه پریګدی-آیت نمبر(٧٣)کښې-ولا تؤمنوا الا لمن تبع دینکم---

٨-اتم خباثت(پلیتی) داهل کتابو:

الخیانت،په امانت کی خیانت کول-آیت نمبر(٧۵)کښې-ومن اهل الکتب من اِنْ تامنه بقنطار--

٩-نهم خباثت(پلیتی)داهل کتابو:

تحریف،دالله تعالیٰ حکم معنیٰ او مطلب بیانول-آیت نمبر(٧٨)کښې-وان منهم لفریقاً یلون السنتهم--

١٠-لسم خباثت (پلیتی)داهل کتابو:

په نیکانو ،بندیکانو دروغ جوړول-آیت نمبر(٧٩)کښې-ماکان لبشر ان یؤتیه الله الکتب والْحکم---

١١-یولسم خباثت (پلیتی)د اهل کتابو:

تولی عن کتاب الله-دالله تعالیٰ د کتاب نه اوړیدل-الله تعالیٰ د انبیاعو نه وعده اغستی وه چی که چری آخیری پیغمبر ستاسوزمانه کی راشی نو دهغه تائید به کوئ،نو پیغمبرانو د خپلو امتیانو نه وعده اغستی وه،چی آخیری پیغمبر راشی ،په هغه به ایمان راوړئ ،هر کله چی نبیؑ راغے او دئ تری انکار اوکه،نو دا دالله تعالیٰ دحکم نه انکار شه-آیت نمبر(٨١)کښې-واذ اخذالله میثاق النبین لما اتیتکم--

۱۲۔دولسم خباثت (پلیتی) داھلِ کتابو:

الارتداد عن الدین۔د ایمان نہ بعد کفر کول۔آیت نمبر(۸۲)کښې۔فمن تولیٰ بعد ذالک۔۔

۱۳۔دیارلسم خباثت(پلیتی)داھل کتابو:

افتراء علی الانبیاء۔پہ پیغمبرانو دروغ جوړول۔آیت نمبر(۹۳)کښې۔کل الطعام کان حل لبنی اسرآءیل الا ما حرم۔۔

۱۴۔څوارلسم خباثت(پلیتی)داھل کتابو:

قبلتنا اولیٰ۔زمونګ قبلہ غوره ده۔آیت نمبر(۹٦)کښې۔ان اول بیت وضع للناس ببکۃ۔۔

۱۵۔پنځلسم خباثت (پلیتی) داھل کتابو:

الصد عن کتاب الله۔دالله تعالیٰ د کتاب نہ خلق بندول۔آیت نمبر(۹۹)کښې۔قل یاھل الکتب لم تصدون عن سبیل الله۔۔

*بیا آیت نمبر(۱۰۱) کښې ،ترغیب (تیزی) ورکوی ،قرآن کریم تہ او سنت د نبی کریم ﷺتہ،حاصل دا شہ ،چې ددی شبهاتو علاج قرآن کریم او سنت د نبی کریم ﷺ دے۔

۳۔دریم حصہ د سورۃ آلِ عمران:

دریم حصہ د سورۃ آلِ عمران آیت نمبر(۱۰۲) نہ آیت نمبر(۲۰۰) پوری ده۔پہ دی حصہ کې جہاد او انفاق فی سبیل الله تعالیٰ بیانوی۔

*اول نولس آیتونہ آیت نمبر(۱۰۲) نہ (۱۲۰) پوری تمہید دے،پہ دی تمهید کې ،پنزه (۵) اصول بیانوی د تنظیم دپاره،اشاره دی تہ کوی،چې جہاد هله کیدے شی چې د مسلمانانو،تنظیم وی،ددئ بہ یو مشر وی،ځکہ بغیر د تنظیم نہ جہاد او انفاق نہ کیګی،ددی وجی نہ د تنظیم پنزه اصول بیانوی۔

۱۔اول اصل د تنظیم دپاره:

عقیده بہ د ټولو اراکینو یو وی ،عقیده د توحید۔آیت نمبر(۱۰۲) کښې۔یایهاالذین امنوااتقواالله حق تقتہ۔۔

۲۔دویم اصل د تنظیم دپاره:

ټول ارکان د تنظیم بہ قانون قرآن او سنت منی۔آیت نمبر(۱۰۳) کښې۔واعتصموا بحبل الله جمیعاً۔۔۔

۳۔دریم اصل د تنظیم دپاره:

ټول ارکان بہ فعال وی ،دین کار بہ کوی،سستی بہ نہ کوی دین پہ کار کې۔آیت نمبر(۱۰۴) کښې۔ولتکن منکم امۃ یدعون الی الخیر۔۔

۴۔څلورم اصل د تنظیم دپاره:

ټول ارکان د جماعت بہ خپل مال لګوی۔آیت نمبر(۱۱۵) کښې۔وما یفعلوا من خیر فلن یکفروه۔۔۔

۵۔پنځم اصل د تنظیم دپاره:

غیر رازدار سره بہ راز باز نہ ساتی،کوم سړے چې دجماعت رکن نہ دے ،هغہ تہ بہ د جماعت اندرونی خبری نہ کوی،او لس برائی بیانوی،غیر رازدارسره ،د جماعت د راز د شریکولو۔آیت نمبر(۱۱۸)کښې ۔یایهاالذین امنوا لا تتخذوا بطانۃ من دونکم۔۔

*بیا د آیت نمبر(۱۲۱)نہ،دوہ واقعات دپارہ د تسلی بیانوی-واقعہ د غزوہ بدر او واقعہ د غزوہ احد-او دی سرہ تسلی ورکوی،چی دینہ مہ یریږئ ،چی لګ بہ پاتی شو،چی کلہ د اصولو پابند یی دالله تعالیٰ امداد بہ تاسو سرہ وی،پہ غزوہ بدر کی اوګورہ لګ کسان وئ ،لیکن د اصولو پابند وئ نو دالله تعالیٰ امداد راغے ،پہ غزوہ احد کی ډیر وئ لیکن غلط خلق پہ تاسو کی شامل موی وو نو سرہ د کثرت نہ شکست میلاؤ شہ-

*غزوہ بدر اشارۃ ذکر کی او پہ غزوہ احد تفصیل شروع کړی،ځکہ پہ دی غزوہ کی مسلمانانو تہ تکلیفونہ ډیر رسیدلی وو،اویا(۷۰) تنہ صحابہ اکرام پکښی شهیدان شوی وو،وقتی طور فتحہ پہ شکست بدلہ شوی وہ،نبیؐ تندے مبارک پکی زخمی شوے وو،غاخونہ مبارک شهیدان شوی وو،نبیؐ ترہ حضرت حمزہؓ شهید شوے وو-پہ دی لګ وضاحت کوی کلہ آداب ورکوی،امیر تہ،کلہ مامورینو تہ،کلہ تسلی ورکوی،کلہ زجر منافقانو لہ ورکوی-

*بیا د آیت نمبر(۱۸۱) نہ (۱۸۸) پوری پہ دی آیتونو کی خباثتونہ داهل کتابو بیانوی-لقد سمع الله قول الذین--

*پہ آخیرہ کی اعادہ (دوبارہ)اوکی ،ځلورو مسئلو کوم چی مقصد د سورۃ دے-

*اثبات د توحید ،آیت نمبر(۱۸۹)کښی-ولله ملک السمٰوت والارض--

*اثبات د رسالت،آیت نمبر(۱۹۳)کښی-ربنا اننا سمعنامنادیا ینادی للایمان--

*جہاداو انفاق فی سبیل الله تعالیٰ،آیت نمبر(۲۰۰) کښی-یایهاالذین امنوا اصبرواوصابرواورابطوا واتقواالله لعلکم تفلحون--

۴۔سورۃنساء:

د هر سورۃ په ابتداء کې موږ پنځه خبرې بیانوو:

اول خبره د سورة په ابتداء کې:

سورة نساء مدنی سورة دے په نزول کښې نمبر دے پس دسورة نه نازل شوے دے ،او په ترتیب د سورتونو کښې څلورم نمبر دے،پس د سورة آلِ عمران نه لګولے شوے دے۔

۲۔دویمه خبره د سورة په ابتداءکې:

ربط د سورة نساء د سورة آلِ عمران سره ،په ګنړو ،وجو باندی دے۔

۱۔اول ربط:

په سورة فاتحه کښې درې فرقې بیان شوی وی، اجمالاً منعوم علیهم،مغضوب علیهم،ضآلین، په سورة بقرة کښې بیان د مغضوب علیهم وو، په آلِ عمران کښې د ضآلینو بیان وو،نو په دی سورة کښې د منعوم علیهم بیان دے،ددی وجې نه یې متصل راوړه۔

۲۔دویم ربط:

په سورة بقرة او آلِ عمران کښې اصلاح د عقیدی اوشوه، نو په دی سورة کښې اصلاح د معاشرې او معاملې کوی، مطلب دادے ،چې عقیده دی سمه شوه نو اوس اصلاح د معاشرې هم اوکه، ددی وجې نه یې ورپسې راوړه۔

۳۔دریم ربط:

په سورة بقرة کښې د مُلا د توبې درې (۳) شرطونه بیان شوی وو،آیة نمبر (۱٦۰) کښې ،په سورة آلِ عمران کښې د امې د توبې دوه (۲) شرطونه بیان شوی وو، آیة نمبر (۸۹) کښې ،نو په دی سورة کښې د منافق د توبې څلور(۴) شرطونه بیانوی په آیة نمبر (۱۴٦) کښې ،ددی وجې نه یې ورپسې متصل راوړه۔

۴۔څلورم ربط:

په سورة آلِ عمران کښې په آیة نمبر (۱۸) کښې د الله تعالیٰ شهادت وو، په توحید باندی، نو په دی سورة کښې د الله تعالیٰ شهادت دے په صداقت د قرآن کریم باندی، په آیة نمبر (۱٦٦) کښې ، ددی وجې نه یې متصل راوړه۔

۵۔پنځم ربط:

په سورة آلِ عمران کښې الله تعالیٰ اوفرمائیل،اِنِّی متوفیک، اے حضرت عیسیٰ ؑ زه تا اخلم، آیة نمبر (۵۵) کښې، نو په دی سورة کښې رَد کوی په هغه چاباندی چې هغې وایې چې عیسیٰ ؑ وژلے شوے دے، آیة نمبر (۱۵۷) کښې ۔

٦۔شپږم ربط:

په سورة آلِ عمران کښې بیان د تنظیم د پنځو اصولو اوشه، نو په دی سورة کښې وجه د تنظیم د جوړولو بیانوی چې هغه حقوق ادا کول دی د راعی او رعیت، ددی وجې نه یې متصل راوړه۔

۷۔ووم ربط:

په سورة آلِ عمران کښی د عیسیٰ ؑ د پیدائش بیان وو چې بے پلاره پیدا وو، نو په دی سورة کښی ددی خبری تشریح کوله چې بے پلاره سنګه پیدا وو، دالله تعالیٰ په حکم پید اوو،آیة نمبر (۱۷۱) کښی، ددی وجی نه یی متصل راوړه۔

۸۔اتم ربط:

په سورة آلِ عمران کی ،په آیة نمبر (۱۹۲) کښی بیان اوکړ، وتوفنا مع الابرار،نیکانو سره می بوزی، نو په دی سورة کښی د نیکانو نشانی بیانوی ،آیة نمبر (٦٩) کښی ، چې نیکان سوک دی، انبیاء ؑ ،صدیقین، شهداء او صالحین دی۔دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۹۔نهم ربط:

په سورة آلِ عمران کښی اوفرمائیل ، آیة نمبر (۱۹۵) کښی ،بعضکم من بعض،یو خلق یی، نو په دی سورة کښی ، آیة نمبر (۱) کښی وضاحت کوی چې سنګه یو خلق یی، د یو بابا آدم ؑ او بی بی حواؑ نه پیدا یی، دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۱۰۔لسم ربط:

سورة آلِ عمران یی ختم کړ په بیان د تقویٰ سره، آیة نمبر (۲۰۰) کی، نو دا سورة یی شروع کو په بیان د تقویٰ سره ، آیة نمبر (۱) کښی، دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۳۔دریمه خبره د سورة په ابتداء کښی:

امتیازات د سورة:

۱۔اول امتیاز:

سورة ممتاز دے ،په بیان د حصو د میراث باندی۔

۲۔دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے ، په بیان د امورو د اصلاح د معاشری باندی، چې هغه احکام د راعی او رعیت دی۔

۳۔دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے، په بیان د حقوق العبادو باندی۔

۴۔څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے، په بیان د تعدد(تعداد) د ازدواجو (خزو) باندی، آیة نمبر (۳) کښی بیان دے۔

۵۔ پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے، په دی بیان چې یو خزه په یو تائم یو خاوند کولے شی،آیة نمبر (۳۴) باندی۔

٦۔شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے، په دی بیان چې د شیطان تدبیر تہ یی کمزورے ویلے دے، آیة نمبر (٧٦) کښی۔

۷۔ووم امتیاز:

سورة متاز دے ، پہ تفصیلی بیان د قتل باندی، آیة نمبر (۹۴،۹۳،۹۲) باندی۔

۸۔ اتم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ بیا ن د صلوة وقصر باندی، آیة نمبر (۱۰۱) کښې۔

۹۔ نهم امتیاز:

سورة ممتاز دے، پہ بیان د توبې د منافق باندی، آیة نمبر (۱٦۰) باندی۔

۱۰۔ لسم امتیاز:

سورة ممتاز دے، پہ آیة نمبر (۱۵۷) باندی ، چې پہ هغې کې رَد پہ هغه چاکړے دے ،چې هغوی وایي چې عیسیٰ ؑ وژلے شوے دے۔

۴۔څلورمہ خبره د سورة پہ ابتداء کښې:

مقصد د سورة النساء:

مقصد د سورة نساء بیان د هغه امورو دے (امور د امر جمع ده او امر د الله تعالیٰ حکم ته وایي) چې د هغې پہ جاری کولو سره پہ معاشره کې اصلاح رازی دپاره د جهاد او دپاره د انفاق۔ یعنی دا سورة چلولے شوے دے دپاره د جهاد او د انفاق۔ معاشره کې ددی سورة دا احکام جاری کړئ، چې معاشره سمه شي چې خلق جهاد او انفاق ته تیار شي، کہ دا احکام پہ معاشره کې جاری نشو نو معاشره کې بہ شر او فساد سوا شي ، خلق بہ پہ دشمنو کې اخته شي نہ بہ جهاد ته تیار شي او نہ انفاق ته او نہ نور ددین کار ته۔

۵۔پنځمہ خبره د هر سورة پہ ابتداء کښې:

تقسیم د سورة النساء:

سورة النساء پہ دریو (۳) حصو کښې تقسیم دا۔

۱۔اول حصہ:

اول حصہ آیة نمبر (۱) نہ آیة نمبر (۵۷) پورې دا۔ پہ دې حصہ کې شپاړس (۱٦) احکام بیانوی، پہ مینځ د راعیت (عوامو) کې، او ورسره دریو (۳) ډلو ته زواجر هم ورکوی،مومنانو ته پہ دریو (۳) آیتونو کښې ، منافقانو ته پہ شپږ (٦) آیتونو کښې ، او اهلِ کتابو ته پہ دولس (۱۲) آیتونو کښې ،زواجر ورکوی۔

۲۔دویمہ حصہ:

دویمہ حصہ آیة نمبر (۵۸) نہ آیة نمبر (۱۳۴) پورې دا۔ پہ دې حصہ کښې اتہ (۸) احکام بیانوی ، پہ مینځ د راعی او رعیت (بادشاه او عومو) کښې،

۳۔دریمہ حصہ:

دریمہ حصہ آیة نمبر(۱۳۵) نہ آیة نمبر (۱۷٦) یعنی تر آخیره پورې دا۔ پہ دې حصہ کې دریو (۳) ډلو ته زواجر ورکوی، مومنانو ،اهل ِکتابو او ،منافقانو ته۔

وضاحت دَ دریو (۳) وارو حصو:

۱-اول حصہ: آیۃ نمبر (۱) تا آیۃ نمبر (۵۷)-

پہ دی اول حصہ کی شپاړس (۱٦) احکام بیانوی ،بین الرعیت د عوامو پہ مینځ کښی، عوام بہ پہ خپل مینځ کی دا احکام جاری کی، نو ددوی اصلاح بہ اوشی، نہ بادشاہ تہ ضرورت شتے نہ فوج پولیس تہ،او کہ دا احکام جاری نشی نو معاشرہ کی بہ شر او فساد زیات شی،خلق بہ داللہ تعالیٰ دین تہ اوزگار نشی-

- پہ دی اول حصہ کی دی شپاړس احکامو سرہ سرہ، دریو ډلو تہ زواجر ھم ورکوی-مومنانو تہ پہ دریو آیتونو کښی زواجر ورکوی، منافقانو تہ پہ شپږ آیتونو کی زواجر ورکوی او اهلِ کتابو تہ پہ دولس آیتونو کښی زواجر ورکوی-
- حضرت شیخ القرآن والحدیث مولانا محمد طاہرؒ پہ خمل کتاب کښی یو ہ جملہ لیکلی دا: با التضعیفِ والتنصیف، پہ ډبل (دوګنا) کولو او نیمولو سرہ-
- لکہ : بالتضعیف، پہ ډبل کولو سرہ، مومنانو پہ دریو (۳) آیتونو کښی زواجر دی،د مومنانو پہ ډبل یعنی پہ شپږ (٦) آیتونو کښی زواجر دی منافقانو تہ، او د منافقانو پہ ډبل زواجر دی ،اهلِ کتابو تہ پہ دولس (۱۲) آیتونو کښی-
- او : والتنصیف، پہ نیمولو سرہ، اهلِ کتابو تہ پہ دولس (۱۲) آیتونو کښی زواجر دی ،د اهلِ کتابو پہ نیمہ پہ شپږ آیتونو کښی زواجر دی منافقانو تہ او د منافقانو پہ نیمہ زواجر دی مومنانو تہ پہ دریو آیتونو کښی-
- خلاصہ د اول حصی د سورۃ النساء:
- اول آیت براعت استهلال دے، د پورہ سورۃ خلاصہ پہ یو آیۃ کی ذکر کوی، چی یو خلق یی دیو بل حقوق ادا کی چی معاشرہ مو سمہ شی-
- او بیا شپاړس (۱٦) احکام شروع کی دپارہ د اصلاح د معاشری،

۱-اول حکم: حفظ اموال الیتمیٰ،د یتیمانانو د مالونو حفاظت اوکړئ، آیت نمبر (۲) کښی -
۲-دویم حکم: حفظ انفس الیتمیٰ، د یتیمانانو جینکو د نفسونو حفاظت اوکړئ- آیت نمبر(۳) کښی-
۳-دریم حکم: ایتاء المهور للنساء نحلۃ،خپلو بی بیونو لہ مهرونہ پہ خوشحالئ ورکړئ- آیت نمبر (۴) کښی-
۴-څلورم حکم: حفظ اموال السفهاء، د بے وقوفو د مال حفاظت اوکړئ - آیت نمبر(۵) کښی-
۵-پنځم حکم: حقدارو لہ حقوق ورکړئ- آیت نمبر (۷) کښی -
اول زجر: اول زجر مومنانو تہ پہ آیت نمبر (۱۰) کښی بیانوی-
٦-شپږم حکم:تقسیم الاموال بالفرائض المقدرۃ من اللہ ، تقسیم د مال پہ هغہ طریقہ اوکړئ، کوم چی اللہ تعالیٰ حصی مقرر کړی دی-
پہ دی شپږم حکم کی دولس صورتونہ دی، دپارہ د تقسیم د مال:
اول صورت: یوسړے مړ شہ او بچی یی وو، هلکان او جینکئ ،نو هلک بہ دجینی پہ ډبل حصہ اخلی-آیت نمبر (۱۱) کی-
دویم صورت: یو سړے مړ شہ دوہ (۲) یا دری (۳) لونړہ یی وی، نو مال بہ دری حصی شی،دوہ دریمې بہ دالونړہ واخلی، او یو حصہ بہ نور خپلوانو کښی تقسیم شی-آیت نمبر (۱۱) کښی-
دریم صورت:یو سړے مړ شہ او یو لور یی وہ،مال بہ نیم شی ، نیم بہ لور واخلی ، ا و نیم مال بہ یی لور او پلار واخلی ،کہ بالفرض مور اوپلار یی نہ وو ، نو دهغہ نیم بہ هم دا لور واخلی-آیت نمبر(۱۱) کښی-
څلورم صورت: یو سړے مړ شہ اولاد یی هم وو او مور او پلار یی هم وو، نو مور او پلار بہ شپږمہ شپږمہ حصہ اخلی-آیت نمبر(۱۱) کښی-
پنځم صورت: یو سړے مړ شہ او صرف مور او پلار یی وو، نومال بہ دری حصی شی ، دریمہ حصہ بہ مور واخلی باقی وده حصی بہ پلار واخلی-آیت نمبر(۱۱) کښی-
شپږم صورت: یو سړے مړ شہ اولاد یی نہ وو، رونړہ خویندی او مور او پلار یی وو، نو مال بہ شپږ حصی شی، شپږمہ بہ مور واخلی باقی پنځہ حصی بہ پلار واخلی- آیت نمبر(۱۱) کښی-

ووم صورت: یو سړی خزه مړه شوه،او اولاد یې نه وو، مال به نیم شي، نیم به خاوند واخلي او نیم به یې رونړه خویندی واخلي د خزی۔ آیت نمبر (۱۲)کښې۔

اتم صورت: یو سړی خزه مړه شوه او اولاد یې وو، مال به سلور حصې شي، سلورمه حصه به خاوند واخلي،او باقي دری حصې به په اولاد کې تقسیم شي۔ آیت نمبر (۱۲) کښې۔

نهم صورت: د یوی خزی خاوند مړ شه او اولاد یې نه وو، نو مال به سلور حصې شي، سلورمه حصه به خزه واخلي او دری حصې به یې رونړه خویندی او مور او پلار واخلي۔آیت نمبر (۱۲) کښې۔

لسم صورت: د یوی خزی خاوند مړ شه او اولاد یې وو، مال به اته (۸) حصې شي ، اتمه به یې خزه واخلي او باقي ووه (۷) حصې به په اوالد کې تقسیم شي۔ آیت نمبر (۱۲) کښې۔

یولسم صورت: حکم د کلالی ، کلاله هغه سړی ته وایي، چې نه یې اصول وی (مور اوپلار) او نه یې فروغ وی (اولاد)، په پختو کې ورته میرات وایې۔ که یو سړے مړ شه او کلاله وو، یو رور یې وو او یو خور یې وه،نو مال به یې شپږ حصې شي،شپږمه شپږمه ، به رور،او ، خور واخلي،رور به خور هومره حصه اخلي،زکه دلته دا رورا و خور اخیافي رور او خور دی، اخیافي هغه رونړه خویندی چې مور د طرف نه شریک وی او پلاران یې جدا وی۔ آیت نمبر (۱۲)کښې۔

دولسم صورت: یو سړے مړ شه او کلاله وو، یعنې میرات وو، او رونړه خویندی یې زیات وو، نومال به دری (۳) حصې شي،دریمه حصه به دا رونړه خویندی خپلو کښې تقسیم کړی ، رور به د خور هومره حصه اخلي، او باقي دوه حصې به نور خپلوانو کې تقسیم شي،که بالفرض نور خپلوان نه وو نو هغه دوه حصې به هم دوی ته راواپس شي۔آیت نمبر(۱۲) کښې۔

دویم زجر مومنانو ته: دویم زجر مومنانو ته ۔آیت نمبر (۱۴) کښې۔

ووم حکم: ردُّ الفواحش، فحشئ د معاشری نه ختمې کړئ، دهغی دپاره حکم د تطهیرالانفس،چې چا ګناه کړے دے، هغه پاک که ، سزا ورله ورکړئ۔ آیت نمبر(۱۵) کښې۔

اتم حکم: میراث کې مال میلاویږی، خزی به په میراث کښې نه اخلي۔ آیت نمبر (۱۹) کښې۔

نهم حکم: د خپلو مشرانو بے عزتي مه کوئ، کومې زنانه سره ستا پلار نکاح کړے دے، هغه ستا مور ده، هغې سره به نکاح نه کوی۔آیت نمبر(۲۲) کښې۔

لسم حکم: نهی عن نکاح الحرمات، هغه څوارلس (۱۴) ابدی حرامې زنانه ، چې د هغوی سره ستا نکاح حرام دے۔آیت نمبر(۲۳،۲۴) کښې۔

یو لسم حکم:النهی عن الاموال المحرمة، حرام مال مه خورئ، آیت نمبر (۲۹) کښې۔

دریم زجر مومنانو ته: دریم زجر ورکوی مومنانو ته په ۔ آیت نمبر (۳۰) کښې۔

دولسم حکم: نهی عن العدوان، په خپله حصه صبر اوکړئ، د بل د حصې د اغستلو کوشش مه کوئ۔آیت نمبر (۳۲) کښې۔

دیارلسم حکم: ایفا ء العهد،د وعدی پورا والے اوکړئ۔ آیت نمبر (۳۳) کښې۔

څوارلسم حکم: امیرالبیت الرجل،د کور مشر به سړے وی۔آیت نمبر (۳۴) کښې۔

پنځلسم حکم: الصلح بین العشائر، د خزی خاوند مینځ کې جګړه راغله اصلاح ورله اوکړئ۔ آیت نمبر(۳۵) کښې۔

شپاړسم حکم: حکم التوحید، دالله تعالیٰ حکم،مطلب دادے چې دا شپاړس احکام بذاتِ خود مقصد نه دی ، بلکه دا احکام به دی له جاری کوی چې اصلاح اوشي او توحید ته لاره صفا شي۔ آیت نمبر(۳٦) کښې۔

زواجر منافقانو ته: منافقانو ته په شپږ (٦) آیتونو کې زواجر ورکوی۔ آیت نمبر (۳۷) تا آیت نمبر(۴۲) پوری۔

په آیت نمبر (۴۳) کې ادب ورکوی مومنانو ته او ترغیب ورکوی اعمالِ صالحو ته۔

زواجر اهلِ کتابو ته: اهلِ کتابو ته په دولس (۱۲) آیتونو کې زواجر ورکوی۔آیت نمبر (۴۴) تا آیت نمبر (۵۵) پوری۔

په آیت نمبر (۵٦) کې دریو واړو ډلو ته زجر ورکی ۔ان الذین کفروا۔۔

په آیت نمبر (۵۷) کې بشارت ورکړی مومنانو ته ، او داول حصه د سورة دی سره ختم شي۔والزین امنوا وعملواالصلحت۔۔

خلاصه ددویې حصې د سورة النساء:

دویمه حصه د آیت نمبر (۵۸) نه آیت نمبر (۱۳۴) پوری دا۔ په دی حصه کښې اته (۸) احکام بیانوی، بین الراعی والرعیت،بعضې عوامو ته بیانوی،بعضې بادشاہانو ته بیانوی او بعضې دواړو ته بیانوی۔

اول حکم: اول حکم بادشاہانو تہ دے، چی تاسو بہ د عوامو حقوق ادا کوئ او فیصلی بہ پہ انصاف کوئ۔ آیت نمبر (۵۸) کښی۔ان اللہ یامرکم ان۔
دویم حکم: دویم حکم عوامو تہ دے، چی داسی بادشاہان چی دعوامو حقوق ادا کوی او فیصلی پہ انصاف سرہ کوی، نو عوامو لہ ہم پکار دی ،چی د داسی بادشاہانو تابع داری اوکی او حکم یی اومنی۔آیت نمبر(۵۹) کښی۔یاایہاالذین امنوااطیعوااللہ ۔
دریم حکم:حکم القتال، د جہاد حکم ، دا حکم عوامو تہ ہم دے او بادشاہانو تہ ہم دے،بادشاہ بہ ہم جہاد کوی اسلحہ بہ اخلی فوج بہ تیاروی او عوام بہ ہم بادشاہ سرہ فوج کی شاملیږی او جہاد بہ کوی۔آیت نمبر (۷۴) کښی۔فلیقاتل فی سبیل اللہ الذین۔۔
سلورم حکم: احتیاط فی القتل، جہاد کوئ ،خو خیال کوئ ،ھسی نہ چی مسلمان اوژنی۔آیت نمبر (۹۲)کښی۔
د قتل اقسام او دھغی صورتونہ: بیا د قتل اقسام شروع کړی او ورسرہ د ھغی صورتونہ بیانوی۔ د قتل دری اقسام دی۔
۱۔قتلِ خطاء، ۲۔ قتلِ عمد، ۳۔ قتلِ شبہ العمد
۱۔قتلِ خطاء: دا ھغہ قتل دے ،چی پہ خطاء سرہ اوشی،بیا دا خطا پہ دوہ قسمہ دہ، کلہ کلہ سړے پہ فعل کی خطاء شی،لکہ اولی مرغۍ او ټوپک تری نہ کتہ راشی او سړے تری اولګی، او کلہ دا خطا پہ ارادہ کی اوشی، دے وایی، چی دا جوړ کافر دے او پکی نہ ھغہ مسلمان اوخیژی۔آیت نمبر (۹۲)کښی۔وماکان لمومن ان یقتل مومنا۔۔
د قتلِ خطاء حکم: د قتلِ خطاء دری صورتونہ دی۔
اول صورت: کہ فرض کہ مسلمان یی پہ دائرہ اسلام کی پہ خطایی سرہ اوجہ، نو حکم یی دا دے ، چی غلام بہ آزادوی او خون بہا (دیت) بہ ورکوی (۱۰۰،اوخان) وارثانو د مقتول تہ، کہ فرض کہ غلام نہ وو ، نو بیا دوہ میاشتی مسلسل روجی نیسی۔آیت نمبر (۹۲) کښی۔
دویم صورت: کہ فرض کہ یو مسلما ن یی پہ دارِ حرب (د کافرانو پہ ملک) کښی اوجہ پہ خطایی سرہ، نو صرف غلام بہ آزادوی او خون بہا پری نشتے، زکہ کہ خون بہا ورکوی نو دشمن (کافر) مستیکی۔آیت نمبر (۹۲) کښی۔
دریم صورت: کہ فرض کہ مسلما ن یی اوجہ، یا معاہد کافر یی مړ کہ پہ خطایی سرہ، ھغہ کافر چی ھغہ سرہ وعدہ د نہ جنګ وہ، نو ددی کافر حکم ہم دادے چی غلام بہ آزادوی او خون بہا بہ ورکوی سل اوخان۔ آیت نمبر (۹۲) کښی۔
۲۔قتلِ عمد: دا ھغہ قتل دے ، چی ارادہ ہم د قتل وہ او اسباب ہم د قتل وو۔آیت نمبر (۹۳) کښی۔
د اقتل ِ عمد حکم: کہ فرض کہ مسلما ن مړ کہ قصدہ، ارادہ ہم د قتل وہ او اسباب ہم د قتل وو(دا قتل دوہ قسمہ کارونو دپارہ کیږی کلہ کلہ دنیا دپارہ کیږی او کلہ کلہ د ایمان دوجی نہ) کہ دنیا د وجی یعنی پہ پولہ پټی یی مسلما ن مړ کہ ، نو ډیرہ زمانہ بہ جہنم کی وی، او کہ بالفرض دایمان د وجی مړ کہ مسلمان نو ھمیشہ پہ جہنم کی وی۔
۳۔قتلِ شبہ العمد: دا ھغہ قتل دے، چی ارادہ د قتل وہ لیکن اسباب د قتل نہ وو موجود، پہ لرګی اوھہ یا پہ سوک اوھہ۔ آیت نمبر (۹۳)کښی۔ومن یقتل مومنا متعمدا۔
د قتل شبہ العمد حکم: ددی قتل قصاص نشتے ، البتہ د قتل عمد او شبہ العمد د آخرت سزا یو دا۔
پنځم حکم: اصلاح النیۃ، ددین ھریو کار کوی ،جہاد،انفاق ،مقصد بہ دی داللہ تعالیٰ رضا وی۔ آیت نمبر (۹۴) کښی۔یا ایہاالذین امنوااذا ضربتم۔
شپږم حکم:الھجرۃ فی سبیل اللہ تعالیٰ،کہ فرض کہ د ھجرت موقع رازی ،ھجرت بہ ہم کوی ،داللہ تعالیٰ د رضا دپارہ، آیت نمبر (۱۰۰) کښی۔ومن یہاجر فی سبیل اللہ۔۔
ووم حکم: حکم الصلوۃ، دا حکم عوامو تہ ہم دے او بادشاہ تہ ہم دے مونځ بہ جاری کوی۔ آیت نمبر (۱۰۱) کښی۔واذا ضربتم فی الارض فلیس علیکم جناح۔۔
اتم حکم: چی کلہ ملک فتحہ شی،نو قانون بہ پکی قرآن او سنت جاری کوئ۔آیت نمبر (۱۰۵) کښی۔انا انزلنا الیک الکتاب۔۔
نہم حکم: دا حکم تنویر دے پہ مخ کی مضمون باندی۔آت نمبر (۱۲۷) کښی۔ویستفتونک فی النساء۔۔
دریمہ حصہ د سورۃ النساء:
دریمہ حصہ آیت نمبر (۱۳۵) نہ آیت نمبر (۱۷۶) یعنی تر آخیرہ پوری دا۔پہ دی حصہ کی دریو واړو دلو تہ زواجر ورکوی۔
مومنانو تہ زواجر:پہ آیت نمبر (۱۳۵) او (۱۳۶) کی دوہ نور زواجر ورکوی مومنانو تہ،مومنانو تہ دری زواجر اول حصہ کی وو، مومنانو تہ ټول زواجر پنځہ شو۔

منافقانو ته زواجر: منافقانو ته په وولس (۱۷) آیتونو کښې زواجر ورکوی، آیت نمبر (۱۳۷) نه (۱۵۲) پورې، منافقانو ته په اول حصة کښې شپګ آیتونو کې زواجر وو، منافقانو ته ټول زواجر(۲۳) شو۔
اهلِ کتابو ته زواجر: اهل کتابو ته په نهه (۹) آیتونو کې زواجر ورکوی،په اول حصه کې اهل کتابو ته دولس (۱۲) آیتونو کښې زواجروو، اهل کتابو ته ټول زواجر (۲۱) شو۔

- په آیت نمبر (۱٦۱) باندې د سورة مضمون خلاص کښې۔
- د آیت نمبر (۱٦۲) نه بیان د مقاصد اربعه شروع کړې، اثبا ت د توحید، اثبات د رسالت، صداقت الکتاب او ایمان بالاخرة۔لٰکن الرّٰسِخُون--
- آیت نمبر (۱۷۵) پورې بیان د مقاصد اربعه اوکړې۔
- آیت نمبر (۱۷٦) کې تنویر علیٰ ما سبقَ، روشنائی غورزوی د سورة په مقصد باندې، حکم د کلالې رارې، کلاله هغه سړے چې نه یې اصول (مور او پلار) وې او نه یې فروغ (اولاد) وې۔په پختو کښې ورته میرات وایې۔یستفتونک فی النساء--
- دلته دوه نور صورتونه بیانوی۔
- اول صورت: فرض که یو سړے مړ شه ، او کلاله میرات وو، او ،دده ،یو خور وه، نو مال به نیم شی نیم به دا خور واخلی او نیم به نور خپلوان واخلی۔ او که فرض که خور یې کلاله وه(میراته) او مړه شوه، نو دا رور به یې ټول مول اخلی د خور ۔ آیت نمبر(۱۷٦)کښې۔
- دویم صورت: یو سړے مړ شه او کلاله وو، اودده دوه (۲) خویندې وې، مال به درې حصې شې، دوه (۲) حصې به دا خویندې واخلی او یو حصه به نورو خپلوانو کښې تقسیم شې، که فرض که رونړه خویندې ډیر وو نو بیا هلک د جینۍ په ډبل اخلی، دې زای دا رونړه عینې دې۔عینې هغه رونړه خویندې چې مور او پلار یې یو وې۔
- اوس هغه آیت نمبر (۱۲) کښې چې کوم تیر شوی وو،هغه اخیافی رونړه خویندې وو، چې مور یې یو وې اوپلاران یې جدا وې۔
- په آخیره کې د سورة په مُصد روشنائی اوغورزئ او سورة ختم کړې۔آیت نمبر (۱۷٦) کښې۔
- نوټ: رونړه خویندې درې قسمه دې۔یو : عینې ،چې مور اوپلار یې یو وې۔ دویم:اخیافی، چې مور یو وې اوپلاران یې جدا وې۔ دریم: علاتی: چې میندې جداوې او پلار یې یو وې۔

۵-سورةمائدة:

د هر سورة په ابتداء کی پنځه خبری:

۱-اول خبره:

سورة ما ئدة مدنی سورة دے، په نزول کښی (۱۱۲) نمبر دے، پس دسور ة فتح نه نازل شوے دے، او په ترتیب کښی پنځم (۵) نمبر دے ، پس د سورة نساء نه لګولے شوے دے۔

۲-دویم خبره:

ربط د سورة مائده د سورة نساء سره:

۱-اول ربط-وجه:

سورة نساء په عام خطاب سره شروع کړ، نو دا سورة یی په خاص خطا ب سره شروع کو، نو تخصیص یی اوکه بعد التامیم، ددی وجی نه یی سورة مائده سورة نساء پسی متصل راوړه۔

۲-دویم ربط-وجه:

په سورة نساء کښی احکام بیان شو د اصلاح د معاشری، نو په دی سورة کښی د حلالو او حرامو بیان دے، چی حلال خوره او حرامو نه زان ساته، ددی وجی نه یی سورة مائده سورة نساء پسی متصل راوړه۔

۳-دریم ربط-وجه:

په سورة نسا ء کښی بیان د تنظیم اوشه ، چی هغه د عوامو او حکامو اصلاح وه، نو په دی سورة کښی مقصد د تنظیم بیانو ،چی هغه رد د شرکِ فعلی وو،مطلب دا چی بغیر د تنظیم نه رد دشرکِ فعلی نشی کیدے، ددی وجی نه یی سورة نساء ،سورة مائدة پسی متصل راوړه۔

۴-څلورم ربط -وجه:

مخکښی سورة کښی آیت نمبر (۳۳) کښی اوفرمائیل چی د ملګرتیا برخه ورکئ، یو سړی سره دی د ملګرتیا لوظ کړے دے ،نو هغه پورا کئ، نو په دی سورة کښی په اول کښی فرمائی، چی ،اوفوا بالعقود،هغه عقد (وعده) که دی دالله تعالیٰ سره کړی دا، او که د عوامو سره دی کړی دا، نو پورا یی کړا،ددی وجی نه یی سورة مائدة ،سورة نساء پسی متصل راوړه۔

۵-پنځم ربط-وجه:

مخکښی سورة کښی زواجر وو ،یهودو ته ، په اکیس (۲۱) آیتونو کښی، نو په دی سورة کښی د هغوئ دوستئ نه منع کوله،آیت نمبر (۵۱) کښی،ددی وجی نه یی سورة مائدة سورة نساء پسی متصل راوړه۔

٦-شپږم ربط-وجه:

مخکښی سورة کښی د یو طعامِ خبیثه بیان اوشه ، چی هغه د یتیم مال وو، نو په دی سورة کښی د بل طعآم خبیثه بیان دے، چی هغه نذر د غیر الله دے، ددی وجی نه یی متصل راوړه۔

۷-ووم وجه:

مخکښې سورة کښې په آیت نمبر (۱۷۱) کښې ، اوفرمائیل چې، لا تقولوا ثلٰثۃ، داسې مه وایې چې الهٰ درې دی، نو په دې سورة کښې فتویٰ د کفر په هغه چا کوی ، چې هغوی وایې الهٰ درې دی، په آیت نمبر (۷۳) کښې، دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۸۔اتمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر(۱۷۴) کښې، قرآن کریم ته ،برهان او نور اوی، نو په دې سورة کښې پرې ترقی کوی، آیت نمبر (۱۵،۱٦) کښې ، په دې قرآن کریم سره الله تعالیٰ لاره ښایې، دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۹۔نهمه وجه:

مخکښې سورة کښې په آخیره کښې رد د شرک فی التصرف اوشه، نو په دې سورة کښې ،رد د شر کِ فعلی کوی، دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۱۰۔ لسمه وجه:

مخکښې سورة کښې ، په آخیره کښې ،اوفرمائیل ، چې سنګه مې دا احکام بیان کړل ،نو دهغه رنګې نور احکام هم بیانوم، نو په دې سورة کښې هغه نور احکام بیانول ،ددې وجې نه یې ورپسې راوړه۔

دریمه خبره، امتیازات د سورة مائدة:

۱۔اول امتیاز:

سورة ممتاز دے، په بیان د مسائل اربعه باندې،هغه سلور مسئلې چې د هغې تعلق د حلالو او حرامو سره دے،تحریمات الله ، تحریمات العباد، نذورالله، نذورالعباد۔

۲۔دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے، په حکم د ښکاریانو سپو او بازونو باندې، آیت نمبر (۴) باندې۔

۳۔دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے ، په بیان د مذبوحو او د ښځو د اهلِ کتابو باندې، آیت نمبر (۵) باندې۔

۴۔څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے، په بیان د هغه حملې چې په نبی کریم ﷺ باندې شوې وه، او الله تعالیٰ ورله بچاو ورکړے وو، آیت نمبر (۱۱) باندې۔

۵۔ پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے، په بیان د واقعې ، د دوو(۲) ځامنو د حضرت آدمؑ باندې، د یو نوم هابیل وو او د بل نو م قابیل وو، آیت نمبر (۲۷) باندې۔

٦۔شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے ، په بیان د سارق او سارقې (غلاګر سړی او غلاګرې ښځې) په بیان باندې آیت نمبر (۳۸) باندې۔

۷۔ ووم امتیاز:

سورة ممتاز دے، پہ ترک موالاتو د اهلِ کتابو او د هغی پہ علتونو (وجوہاتو) باندی، آیت نمبر (۵۱) باندی۔

۸۔ اتم امتیاز:

سورة ممتاز دے، سورة ممتاز دے ، پہ بیان د کفاری د قسم باندی، آیت نمبر (۸۹) باندی۔چی لس مسکینانو لہ روټئ ورکول دی، یا جامہ جوړه ورکول دی،یا غلام آزادول دی، یا دری ورزی (۳) روژی نیول دی۔

۹۔نهم امتیاز:

سورة ممتاز دے، پہ بیان د مائدی (خوانچې۔دسترخوان) د اهلِ کتابو باندی، آیت نمبر (۱۱۲) باندی۔

۱۰۔لسم امتیاز:

سورة ممتاز پہ بیان د حضرت عیسیٰؑ باندی ، پہ دربار د الله تعالیٰ کی پہ قیامت کی،آیت نمبر (۱۱٦) باندی۔

۴۔څلورمہ خبره،مقصد د سورة مائدة:

بیان د هغہ څلور مسئلو دے، چی د هغی تعلق د حلالو او حرامو سره دے،تحریمات الله (هغہ څیزونہ چی الله تعالیٰ حرام کړی دی)، تحریمات الله (هغہ څیزونہ چی الله تعالیٰ نہ دی حرام کړی او مخلوق یی پہ ځان بندوی او حراموی د ځان نہ)، نذورالله (د الہ تعالیٰ پہ نوم باندی سہ څیزورکول د الله تعالیٰ د خوشحالئ حاصلولو دپاره)، نذور العباد(د مخلوقاتو پہ نوم باندی نذرانی او شکرانی ورکول)۔

پہ دی څلورو مسئلو کی دوه جائز دی ،یعنی ،تحریمات الله او نذورالله ،او دوه پکښی ناجائز دی،تحریمات العباد او نذورالعباد۔

دا څلور واړه مسئلی ددی سورة مقصد دے او دا پہ دی سورة کښی بیا بیا بیانوی۔

لکہ تحریمات الله پہ دی سورة کښی دری (۳) ځلہ بیانولے شی:

اول ځل:پہ آیت نمبر (۱) کښی،اِلّا ماَ یُتلیٰ علیکم۔

دویم ځل: پہ آیت نمبر (۹۰) کښی، یا ایهاالذین أمنوا انما الخمر والمیسر والانصاب والازلام رجس من عمل الشیطٰن۔

دریم ځل:پہ آیت نمبر (۹٦) کښی، وَحرّمَ علیکم صیدالبر ما دمتم حرما۔

تحریمات العبا د پہ دی سورة کی ،څلور (۴) ځلہ بیانولے شی:

اول ځل:پہ آیت نمبر (۱) کښی، احلت لکم بهیمة الانعام۔

دویم ځل: پہ آیت نمبر (۸۷) کښی، یا ایهاالذین امنوا لا تحرموا طیبٰت ما احل الله لکم۔

دریم ځل: پہ آیت نمبر (۹٦) کښی، احلت لکم صید البحر وطعآمہ متاعا لکم وللسیارة۔

سلورم ځل:پہ آیت نمبر (۱۰۳) کښی، ما جعل الله من بحیرة ولا صائبة ولا وصیلة ولا حام۔

نذورالله پہ دی سورة کښی، دری (۳) ځلہ بیانولے شی:

اول ځل: پہ آیت نمبر (۲) کښی، لا تحلوا شعائرالله ولاالشهرالحرام ولاالهدی والاالقلائد۔

دویم ځل: په آیت نمبر(۹۷) کښې، جعل الله الکعبة البیت الحرام والشهرالحرام والهدی والقلائد۔

دریم ځل: په آیت نمبر (۱۰۰) کښې، قل لا یستوی الخبیث والطیب۔

نذورالعباد په دی سورة کښې ،دوه (۲) ځله بیانولے شی:

اول ځل: په آیت نمبر (۹۰) کښې، یاایهاالذین امنوا انما الخمر والمیسر والانصاب والازلام رجس من عمل الشیطٰن۔

دویم ځل: په آیت نمبر (۱۰۰) کښې بیانولے شی، لا یستو ی الخبیث۔

پنځم خبره د سورة مائدة په ابتداء کښې:

تقسیم د سورة مائدة:

سورة په لس (۱۰) بابونو کښې تقسیم دے۔

۱۔اول باب: اول باب آیت نمبر (۱) نه (۵) پورې دے۔ په دی باب کښې هغه څلور مسئلې بیانوی کو م چې مقصد د سورة دے۔ تحریمات الله ، تحریمات العباد، نذورالله ،او نذورالعباد۔

۲۔دویم باب: دویم باب آیت نمبر (۶) نه (۱۱) پورې دے۔ په دی باب کښې ،اُمورِ مصلحه للتثبت للمبلغ بیانوی۔هغه کارونه چې په هغې باندی مبلغ (دقرآن کریم بیانونکے)کلکیږی او مضبوطیږی۔

۳۔دریم باب:دریم باب آیت نمبر (۱۲) نه (۱۹) پورې دے۔په دی باب کښې ،مثال د ناقضینو د عهد بیانوی،مثال د هغه چاچې الله تعالیٰ ترې وعده اغستې وه،چې مسئله د حل حرمت به بیانوئ او زده کوئ به یې، نو نه یې زده کړه او نه یې بیان کړه،د هغوی مثال بیانوی۔

څلورم باب: څلورم باب آیت نمبر (۲۰) نه (۲۶) پورې دے۔ په دی باب کې،انجام د متکاسلین فی حکم الله تعالیٰ بیانوی،چې دالله تعالیٰ په حکم جهاد کې یې سستې کړی وه ،هغه خلقو انجام بیانوی۔

پنځم باب:پنځم باب آیت نمبر (۲۷) نه (۴۰) پورې دے۔په دی باب کښې ،جزاءالظالمِ والنهی عن الرفة والترحم علیه، سزا د ظالم بیانوی ،چې دالله تعالیٰ د رحمت نه بندیدل دی، او په ده باندی د سزا باره کې د نرمۍ او ترحم نه منع۔په دی باندی واقعه حضرت آدم علیه السلام دوو(۲) زامنو یعنی د هابیل او قابیل بیانوی، او دا ذکر کوی چې نه به دومره ظالم جوړیږی لکه د قابیل چې خپل رور وژنی، نو نه به دومره مظلوم جوړیږی چې بل مسلمان دی اوژنی یعنی ترغیب ورکوی جهاد ته۔

شپږم باب:شپږم باب آیت نمبر (۴۱) نه (۵۰) پورې دے۔ په دی باب کې تسلی ورکوی نبی کریم ﷺ او هر یو مبلغ له او ورسره قبائح داهلِ کتابو هم بیانوی۔

ووم باب:ووم باب آیت نمبر (۵۱) نه (۵۸) پورې دے۔ په دی باب کې تحدید ورکوی، مومنانو له په موالاتو د اهلِ کتابو او کافرانو باندی، چې دوستی یې دوی سره نه کے۔

اتم باب: اتم باب آیت نمبر (۵۹) نه (۶۶) پورې دے۔ په دی باب کې تحدید ورکوی علماءِ سوء (ناکاره ملیانو)ته۔

نهم باب:نهم باب آیت نمبر (۶۷) نه (۸۶) پورې دے ۔ په دی باب ترغیب (تیزی)ورکوی په طرف د تبلیغ(دالله تعالیٰ د کتاب بیانولو) ،طریقه د تبلغ ښایي ،چې تبلیغ به سنګه کوی، او چاته به یې کوی۔

لسم باب: لسم باب آیت نمبر (۸۷) نہ (۱۰۵) پوری دے۔ پہ دی باب کښې ، اعاده(دوباره) کوی ،دهغه څلورو مسئلو کوم چې مقصد د سورة دے۔

تتمہ (خاتمہ) د سورة مائدة:

*آیت نمبر (۱۰٦) نہ آخیره ،پوری تتمہ د سورة ده۔پہ دی تتمہ کښې ،دوه(۲) مسئلې بیانوی۔یو مسئلہ نفی د تصرف،دویمہ مسئلہ نفی د علمِ غیب۔

*دا دواړه مسئلې تفریع کوی پہ مقصد دسورة باندی،ہر کلہ چې متصرف نہ ،هر کلہ چې عالم الغیب نہ دی،نو بیا د هغوی پہ نوم نذر نیاز ولی ورکوئ،دهغې د وجې نہ پہ زان حلالوئ او حراموئ ولی۔

*پہ آیت نمبر (۱۰۹) کښې ،نفی د علم غیب اوکړی ،هغہ اوچتو مخلوقاتو نہ، چې هغہ انبیاء کرامؑ دی۔هر کلہ چې هغہ اوچت مخلوقات الله تعالیٰ تہ محتاج دی نو ثابتہ دا شوه چې ټول محتاج دی۔

*د آیت نمبر (۱۱۰) نہ د عیسیٰؑ د عجز(عاجزئ)بیان شروع کړی، ځکہ د عیسیؑ بندګی شوی وه،هغہ تہ رامدد شی ویلے شوی وو، دهغہ پہ نوم نذر نیاز شوے وو،د حضرت عیسیٰؑ دا عاجزی بطورِ نمونہ بیانوی،ورنہ هر پیغمبر بہ د قیامت پہ ورځ دالله تعالیٰ دربار کې عاجزی کوی۔

*پہ آخیره کې آیت نمبر (۱۲۰) کې ،دعوة د توحید بیان کښې،لله ملک السموات والارض، هر کلہ چې هر سہ دالله تعالیٰ دی، نو حکم بہ هم دالله تعالیٰ چلیږی۔

*الله تعالیٰ چې کوم څیز تہ حرام ویلی دی هغہ بہ حرام وی، مخلوقات یې چې پہ ځان باندی کوم څیزونہ بندوی او حراموی هغہ حرام نہ دی، نذر دالله تعالیٰ جائز دے او نذر د غیرالله ناجائز دے۔

٦۔سورۃ انعام:

اول خبره:

سورۃ انعام مکی سورۃ دے ، په نزول کښې ۵۵ نمبر دے، پس سورۃ حجر نه نازل شوے دے، او په ترتیب د سورتونو کښې ٦ نمبر دے، پس د سورۃ مائده نه لګولے شوے دے۔

دویم خبره:

ربط د سورۃ انعام د سورۃ مائده سره:

١۔اول ربط:

په سورۃ مائده کښې نفی د شرکِ فعلی اوشوه ، نو په دی سورۃ کښې نفی د شرکِ فعلی او شرکِ اعتقادی دواړه کوی ، ددی وجی نه ورپسی متصل راوړه۔

٢۔دویم ربط:

په سورۃ مائده کښې په آخیره دعوۃ د توحید بیان شوه ، بے دلائلو نه ، نو په دی سورۃ کښې دعوۃ د توحید باندی ، ۲۵ دلائل عقلیه بیانول ددی وجی نه سورۃ انعام سورۃ مائده پسی متصل راوړه۔

٣۔دریم ربط:

په سورۃ مائدۃ کښې امورِ منتظمه بیان شو،للطعام، نو په دی سورۃ کښې امورِ مصلحه لاصلاح العقیدۃ بیانوی،یعنی د عقیدی د اصلاح دپاره احکام بیانوی، ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۴۔خلورم ربط:

په سورۃ مائده آیت نمبر (۴۴)کښې ،اوی، ولا تشتروا بایٰتی ثمنا قلیلا، زما په آیتونه دنیا مه غوره کوئ، نو په دی سورۃ کښې ، آیت نمبر (۹۰) کښې ، ذکر کوی ، چی اعلان اوکه چی زه اجر نه غواړم، قل لا اسئلکم علیه اجرا، ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۵۔پنځم ربط:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۱۰۹)کښې ، د ټامو پیغمرانو نه نفی د علم غیب اوشوه، نو په دی سورۃ کښې ، آیت نمبر (۵۰)کښې ، خصوصی نفی د علم غیب کوی ، د پیغمبرانو د سردار یعنی جناب محمد رسول الله ﷺ نه، ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

٦۔شپږم وجه:

مخکښې سورۃ کښې ، آیت نمبر (۱۰۹)کښې ، نفی د علم غیب اوکړه، ټامو پیغمبرانو نه، نو په دی سورۃ کښې خلاصه بیانوله ، آیت نمبر (۵۹) کښې، اصول د نفی د علم غیب یې بیانول، ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۷۔ووم وجه:

مخکی سورۃ کښې د نصاراو د خوانچې بیان اوشه ، آیت نمبر (۱۱۲)کښې، نو په دی سورۃ کښې آیت نمبر (۱۴)کښې دا ذکر کوی ، چی صرف هغوی له نه، بلکه ټولو مخلوقاتو له زه رزق ورکوم ، ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۸- اتمہ وجہ:

مخکبنی سورة کښې عجز د عیسی ؑ بیان شہ - آیت نمبر (۱۱۴)کښې، چې د هغہ عبادت شوےوو، نو پہ دی سورة کښې نورو پیغمبرانو عاجزی بیانوی ، آیت نمبر (۷۴) نہ روستو، ددی وجی نہ یې متصل راوړه-

۹-نهمہ وجہ:

مخکبنې سورة کښې ، آخیره اوی ، لله ما فی السموات والارض، نو دلته شروع کوی ، پہ ، الحمد لله ، سره،هر کلہ چې بره او ښکته هر سہ دالله تعالیٰ دی ، نو بیا صفتونہ د خدائے توب هم الله تعالیٰ لہ وایہ، ددی وجی نہ یې متصل راوړه-

۱۰-لسمہ وجہ:

مخکبنې سورة کښې بیان د تحریمات العباد اوشہ، چې مشرکانو پہ ځان باندی بندول، نو پہ دی سورة کښې نور اقسام د تحریمات العباد بیانوی ، آیت نمبر (۱۳۸، ۱۳۹) کښې، ددی وجی نہ یې متصل راوړه-

۳-دریمہ خبره:

امتیازات د سورةانعام:

۱-اول امتیاز:

سورة ممتاز د ے پہ تفصیلی رَد دَ شرک باندی، د شرک دواړه قسمونہ رد کوی، شرکِ اعتقادی او شرکِ فعلی-

۲-دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے، پہ یو ځل نازلیدو باندی، پہ لویو سورتونو کی د سورة پہ یو ځل نازل شوے دے-

۳-دریم امتیاز:

سورة ممتازدے، پہ نزول د کثرت د فرشتو ،ددی سورة پہ تعظیم کی ۷۰ زره فرشتی راغلی وی-

۴-څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے، پہ بیان د جمیع (ټولو) اقسامو د مشرکینو باندی-

۵-پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے، پہ بیان د زیاتو زواجرو مشرکانو تہ-

٦- شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے، پہ مناظره د حضرت ابراهیم ؑ پلار او قوم سره یې کړی ده، آیت نمبر (۷۴) کی-

۸-اتم امتیاز:

سورة ممتاز دے، پہ بیان د مثالونو د مواحدینو او مشرکانو بوندی، آیت نمبر (۳۸)او (۷۱) کی-

۹۔نهم امتیاز:

سورة ممتاز دے، په کثرت دلائلو ، په دی سورة کی زیات (۲۵) دلائل ذکر کړی ۔

۱۰۔لسم امتیاز:

سورة ممتاز دے ، په بیان د عقبات سته(شپږ غونډئ د تکالیفو) چی کله ته مسئله بیان کړی، نو دا شپږ مصیبتونه به درته جوړیږی،اول عقبه ،آیت(۵۳)دویم (۵۵)،دریم(۱۰۵) ، څلورم(۱۱۲)، پنځم (۱۲۳)،شپږم(۱۲۹)کښی بیانوی۔

۴۔څلورمه خبره:

مقصد دسورة انعام:

رد د شرک مکمل،د الله تعالیٰ سره دالله تعالیٰ مخلوق د الله تعالیٰ په صفاتو کښی شریک کولو ته شرک وایی۔

دشرک دوه غټ قسمونه دی۔شرکِ اعتقادی، شرکِ فعلی۔شرکِ اعتقادی دیته وایی، چی د یو انسان په عقیده کښی شرک راشی۔شرکِ فعلی ، چی یو انسان عمل د شرک اوکړی۔

شرکِ اعتقادی په څلور قسمه باندی دے۔ شرک فی العلم، شرک فی التصرف، شرک فی الدعا، شرک فی العبادة۔شرک فی العلم ، په صفت د علم کښی د الله تعالیٰ سره ، دالله تعالیٰ مخلوق شریک کول۔ شرک فی التصرف ، په صفت د واکدارئ کښی دالله تعالیٰ سره دالله تعالیٰ مخلوق شریک کول۔ شرک فی الدعا، په صفت د بلنه کی دالله تعالیٰ سره دالله تعالیٰ مخلوق شریک کول۔شرک فی العبادة، په یو جز دعبادة کی دالله تعالیٰ مخلوق دالله تعالیٰ سره شریک کول۔

شرکِ فعلی سره څلور مسئلی متعلق دی۔ تحریمات الله ، یعنی دالله تعالیٰ حرام شوی څیزونه(دامسئله جائزدا)۔ تحریمات العباد، چی الله تعالیٰ یو څیز ندے حرام کړے او مخلوق یی په ځان باندی بندوی(داناجائزدا) نذورالله،دالله تعالیٰ په نوم باندی دالله تعالیٰ د خوشحالئ حاصلولو دپاره سه شے خیراتی ورکول(دا مسئله جائز دا) نذورالعباد، د مخلوقاتو په نوم باندی نذرانی شکرانی ورکول(دامسئله ناجائز دا)۔

۵۔پنځمه خبره:

تقسیم د سورة:

سورة تقسیم دے ، په دوو حصو کی۔

۱۔اول حصه: اوله حصه د آیت نمبر (۱) نه آیت نمبر (۱۱۷) پوری دا۔ په دی حصه کښی رد دشرکِ اعتقادی کړی، سره د هغی د څلورو واړو قسمونو نه۔

۲۔دویمه حصه: دویمه حصه د آیت نمبر (۱۱۸) نه آیت نمبر (۱٦۵) آخیر پوری دا۔په دی حصه کښی رد د شرکِ اعتقادی کړی، سره د وضاحت د هغه څلورو مسئلو نه کوم چی شرکِ اعتقادی سره متعلق دی۔

- په دی سورة کښی رد دَشرکِ اعتقادی د څلورو قسمونو کړی ، بیابیا،لکه:

نفی د شرک فی العلم کړی پنځه(۵) ځله:

۱۔اول ځل: آیت نمبر (۳) کښی کړی:

يَعْلَمُ سِرَّكُمْ وجهرَكم-الله تعالیٰ پوهیږی په پټو او ښکارو ستاسو-

٢-دويم ځل: آيت نمبر (٥٠) كښې كوی:

قُل لآَّ اقولُ لكم خزائنُ الله ولا اعلم الغيب- اوايه زه نه وايم تاسو ته چې ماسره خزانې دالله تعالیٰ دی او زه په غيبو هم نه پوهيږم-

٣-دريم ځل: آيت نمبر(٥٩) كښې كوی:

وعنده مفاتح الغيب لا يعلمها الا هو-او دی الله تعالیٰ سره چابيانی د غيبو دی، نه پوهيږی په دی غيبو باندی مگر يو الله تعالیٰ پری پوهيږی-

٤-څلورم ځل: آيت نمبر(٧٣) كښې كوی:

عالم الغيب والشهادة-پوهه دے الله تعالیٰ په پټو او ښكاره د مخلوقاتو باندی-

٥-پنځم ځل:آيت نمبر (٨٠) كښې كوی:

وَسِعَ رَبِّی كلَّ شیء علماً-فراخه دے يا رسيدلے دے رب زما هريو سيز ته په اعتبار دعلم سره-

نفی د شرک فی التصرف كوی ووه(٧) ځايه:

١-اول ځل: آيت نمبر (٣) كښې كوی:

وهوالله فی السموات وفی الارضِ-داالله تعالیٰ هغه ذات دے ، چې په آسمانونو او زمكو كې حكم چليږی-

٢-دويم ځل: آيت نمبر (١٣) كښې كوی:

وَلَه ماسَكنَ فی اليل والنهار-او خاص دالله تعالیٰ اختيار كې دی ،هغه سه چې اوسيږی په شپه او ورځ كښې-

٣-دريم ځل: آيت نمبر (١٤) كښې كوی:

وهو يطعم ولا يطعم- او دا لله تعالیٰ مخلوق ته خوراک وركوی او دی الله تعالیٰ ته څوک خوراک نشی وركولے-

٤-څلورم ځل: آيت نمبر (١٧) كښې كوی:

وان يمسسک الله بضر فلا كاشف له الا هو-او كه تاته الله تعالیٰ معمولی غوندی تكليف اورسوی نو سوک يې درنه لری كولے نشی-

٥-پنځم ځل: آيت نمبر (٤٦) كښې كوی:

قل ارايتم ان اخذالله سمعكم وابصاركم وختم علیٰ قلوبكم من الٰه غيرا لله ياتيكم به-اوايه خبر راكړئ ماله كه واخلی الله تعالیٰ طاقت داوريدلو او طاقت دليدلو ستاسو او مهر اوهی په زړونو ستاسو، نو سوک دے هغه ذات چې راتله اوكی توسو ته په دی يو يو باندی-

٦-شپږم ځل: آيت نمبر (٥٨) كښې كوی:

قل لو ان عندی ماتستعجلون به لقضی الامر بينی وبينكم-اوايه كه نؤماسره هغه عذاب وے،كوم چې تاسو غواړئ،نو فيصله به شوی په مينځ زما او ستاسو كې-

٧-ووم ځل: آيت نمبر (٦٢) كښې كوی:

ثم ردوا الی الله مولهم الحق الا لہ الحکم وھو اسرع الحاسبین۔بیا بہ واپس شی الله تعالیٰ تہ، چی معاون ددوی دے پہ رختیا،خبردار دی الله تعالیٰ لہ اختیار دےاو دالله تعالیٰ زر حساب کونکے دے۔

نفی د شرک فی الدعا دری (۳) ځلہ کوی:

۱۔اول ځل: آیت نمبر (۴۱) کښی کوی:

قل ارایتکم ان اتکم عذاب الله او اتتکم الساعۃ اغیرالله تدعون ان کنتم ضدقین۔بل ایاہ تدعون فیکشف ما تدعون الیہ ان شاء وتنسون ما تشرکون۔

اوایہ خبر راکړئ ماتہ کہ راشی تاسو تہ عذاب دالله تعالیٰ او یا راشی تاسو تہ قیامت آیا بے دالله تعالیٰ نہ بل سوک رامدد کوئ۔بلکہ خاص دالله تعالیٰ بہ رامدد کوئ،نو لری کوی الله تعالیٰ هغہ تکلیف ستاسو نہ چی الله تعالیٰ رامدد کوئ ،هغی تکلیف تہ،او پریګدئ تاسو هغہ چی حصہ داران جوړوئ دالله تعالیٰ سرہ۔

۲۔دویم ځل: آیت نمبر (٦۳) کښی کوی:

قل من ینجیکم من ظلمت البر والبحرتدعونہ تضرعا وخفیا۔اوایہ سوک دے نجات درکوی تاسو تہ، دتیارو داوچی او لوندی نہ، رامدد کوئ الله تعالیٰ لہ پہ عاجزئ او پہ رو،رو۔

۳۔دریم ځل: آیت نمبر (۷۱) کښی کوی:

قل اندعوا من دون الله مالا ینفعنا ولا یضرنا ونرد علیٰ اعقابنا بعد اذ هدانا الله کالذی استهوتہ الشیطین فی الارض حیران لہ اصحٰبٌ یدعونہ الی الهدی ائتنا قل ان هدی الله وامرنا لنسلم لرب العلمین۔اوایہ آیا رامدد کو بے دالله تعالیٰ نہ هغہ سوک چی نہ فایدہ راکولے شی مونګ لہ او نہ نقصان دفع کولے شی مونګ نہ،پشان دواپس کیدو دهغہ سړی چی غورزولے وی اغہ لہ شیطانانو پہ زمکہ(صحرا) کی ،پہ داسی حال چی حیران او پریشان دے،دده ملګری وی اوازونہ کوی دہ تہ،پہ طرف دهدایت چی راشہ مونګ تہ۔(دآیت مطلب دادے ،چی یو سړے کلمہ دلاالہ الاالله محمدرسول الله ،اوی او دہ بل تہ آواز اوکہ، نو پہ دہ شیطان مسلط شہ،او عقل یی خراب شہ)۔

نفی د شرک فی العبادۃ څلور(۴) ځلہ کوی:

۱۔اول ځل: آیت نمبر (٥٦) کښی کوی:خصوصا د نبیؑ نہ کوی۔

قل انی نهیت ان اعبدالذین تدعون من دون الله قل لا اتبع اهواءکم قد ضللت اذاوما انا من المهتدین۔اوایہ زہ منع کړے شوے یم دعبادت دهغہ کسانو نہ ، چی تاسو یی رامدد کوئ بے دالله تعالیٰ نہ،اوایہ زہ تابع داری نہ کوم ستاسو د خواهشاتو (او کہ بل می رامدد کہ) پہ تاکید سرہ زہ بہ ګمراہ شم او نہ بہ یم زہ د سمہ لار موندونکو نہ۔

۲۔دویم ځل: آیت نمبر (۱۰۲) کښی کوی:

ذلکم الله ربکم خالق کل شیءفاعبدوہ۔دی صفتونہ والہ الله تعالیٰ دے، رب ستاسو خاص ددی الله تعالیٰ عبادت اوکئ۔

۳۔دریم ځل: آیت نمبر (١٦٢) کښی کوی:

قل انا صلاتی ونسکی ومحیای ومماتی لله رب الغلمین۔اوایہ یقینا عبادت بدنی زما او عبادت مالی زما او جوند او مرګ زما خاص دپارہ دالله تعالیٰ دے ، چی رب د مخلوقاتو دے۔

۴۔څلورم ځل:آیت نمبر (١٦۳) کښی کوی:

لا شریک لہ وبذالک امرت وانا اول المسلمین۔نشتے دے سوک حصہ دار ددی اللہ تعالیٰ سوک او پہ دی خبرہ ماتہ حکم شوے دے او زہ اول غاړہ کیښودونکے یم دی مسئلی تہ۔

لکہ سنگہ چې رد دشرک کوی بیا بیا دھغہ رنگې دعوۃ د توحید هم بیا بیا ،بیانوی(لس ۱۰ ځله):

۱۔اول ځل: آیت نمبر (۱) کښې بیانوی:

الحمد للہ،د خدائے توب صفتونہ خاص اللہ تعالیٰ لہ دی۔

۲۔دویم ځل: آیت نمبر (۱۷) کښې بیانوی:

وان یمسسک اللہ بضر فلا کاشف لہ الا ھو،او کہ اورسو ی تاتہ اللہ تعالیٰ معمولی غوندی تکلیف نشتے دے لری کونکے دی تکلیف لہ ے دااللہ تعالیٰ نہ بل سوک۔

۳۔دریم ځل: آیت نمبر (۱۹) کښې بیانوی:

قل انما ھو الہ واحد،اوایہ یقینا حاجت رواہ ستاسو یکی یو دے۔

۴۔څلورم ځل: آیت نمبر (۴۵) کښې بیانوی:

والحمد للہ رب العلمین،او خدائے توب تعریفونہ خاص اللہ تعالیٰ لہ دی چې رب د مخلوقاتو دے۔

۵۔پنځم ځل: آیت نمبر (۱۰۰) کښې بیانوی:

سبحنہ وتعلیٰ عما یصفون،پاک دے اللہ تعالیٰ او اوچت دے ھغہ نہ چې دوی (مشرکان) ورلہ بیانوی۔

٦۔شپږم ځل: آیت نمبر (۱۰۲) کښې بیانوی:

لا الہ الا ھو، نشتے بل حاجت پورا کونکے ے ددی اللہ تعالیٰ نہ۔

۷۔ووم ځل: آیت نمبر (۱۰٦) کښې بیانوی:

لا الہ الا ھو، نشتے بل حاجت پورا کونکے ے ددی اللہ تعالیٰ نہ۔

۸۔اتم ځل: آیت نمبر (۱۵۱) کښې بیانوی:

الا تشرکوا بہ شیئا،حصہ دار مہ کرزوئ دااللہ تعالیٰ سرہ سہ شے۔

۹۔نهم ځل: آیت نمبر (۱٦۲) کښې بیانوی:

قل ان صلاتی ونسکی ومحیای ومماتی للہ رب العلمین، اوایہ یقینا عبادت بدنی زما عبادت مالی زمااو جوند او مرگ زما خاص اللہ تعالیٰ لہ دی ،چې رب د مخلوقاتو دے۔

۱۰۔لسم ځل: آیت نمبر (۱٦۳) کښې بیانوی:

لا شریک لہ وبذالک امرت وانا اول المسلمین، نشتے دے حصہ دار ددی اللہ تعالیٰ هیڅ څوک او پہ دی خبرہ ماتہ حکم شوے دے او زہ یم اول دغاړہ کیخودونکو نہ دی مسئلی تہ۔

لکہ سنگہ چی دعوۃ دتوحید بار بار بیانوی ،نو دهغہ رنگی دلایل عقلیہ هم بیانوی پہ کثرت سرہ(۲۵) پہ دعوۃ دتوحید باندی:

۱۔اول دلیل عقلی:آیت نمبر (۱)کنبی بیانوی:

خلق السموٰت والارض وجعل الظلمٰت والنور،

۲۔دویم دلیل عقلی: آیت نمبر (۲)کنبی بیانوی:

هوالذی خلقکم من طین،

۳۔دریم دلیل عقلی: آیت نمبر (۳)کنبی بیانوی:

هوالذی فی السموت وفی الارض،

۴۔څلورم دلیل عقلی: آیت نمبر (۱۲)کنبی بیانوی:

قل لمن ما فی السموات والارض،

۵۔پنځم دلیل عقلی: آیت نمبر (۱۳)کنبی بیانوی:

ولہ ما سکن فی الیل والنهار،

٦۔شپږم دلیل عقلی: آیت نمبر (۱۴)کنبی بیانوی:

قل اغیراللہ اتخذ ولیا،

۷۔ووم دلیل عقلی:آیت نمبر (۱۸)کنبی بیانوی:

وهوالقاهر فوق عبادہ،

۸۔اتم دلیل عقلی:آیت نمبر (۳۸)کنبی بیانوی:

وما من دآبۃ فی الارض الا علی اللہ رزقها،

۹۔نهم دلیل عقلی:آیت نمبر (۴۰)کنبی بیانوی:

قل اراءیتم ان اتکم عذاب اللہ او اتتکم الساعۃ،

۱۰۔لسم دلیل عقلی: آیت نمبر (۴٦)کنبی بیانوی:

قل اراءیتم ان اخذاللہ سمعکم وابصارکم،

۱۱۔یولسم دلیل عقلی:آیت نمبر (۴۷)کنبی بیانوی:

قل اراءیتکم ان اتکم عذاب اللہ ،

۱۲۔دولسم دلیل عقلی:آیت نمبر (۵۹)کښی بیانوی:

وعندہ مفاتح الغیب لا یعلمھا الا ھو،

۱۳۔ دیارلسم دلیل عقلی:آیت نمبر (٦۰)کښی بیانوی:

وھوالذی یتوفکم باالیل ویعلم ما جرحتم ،

۱۴۔څوارلسم دلیل عقلی:آیت نمبر (٦۱)کښی بیانوی:

وھوالقاھر فوق عبادہ،

۱۵۔ پنځلسم دلیل عقلی:آیت نمبر(٦۳)کښی بیانوی:

قل من ینجیکم من ظلمت البر والبحر،

۱٦۔شپاړسم دلیل عقلی: آیت نمبر(٦۵)کښی بیانوی:

قل ھوالقادرعلیٰ ان یبعث علیکم عذابا،

۱۷۔وولسم دلیل عقلی: آیت نمبر (۷۳)کښی بیانوی:

وھوالذی خلق السموات والارض بالحق،

۱۸۔ اتلسم دلیل عقلی: آیت نمبر (۹۵)کښی بیانوی:

ان اللہ فالق الحب والنویٰ،

۱۹۔نولسم دلیل عقلی: آیت نمبر (۹٦)کښی بیانوی:

فالق الاصباح وجعل الیل سکنا،

۲۰۔ شلم دلیل عقلی: آیت نمبر (۹۷)کښی بیانوی:

وھوالذی جعل لکم النجوم،

۲۱۔ یوشتم دلیل عقلی: آیت نمبر(۹۸)کښی بیانوی:

وھوالذی انشاکم من نفس واحدۃ،

۲۲۔دویشتم دلیل عقلی: آیت نمبر (۹۹)کښی بیانوی:

وھوالذی انزل من السماء مآء،

۲۳۔درویشتم دلیل عقلی:آیت نمبر (۱۰۱)کښی بیانوی:

بدیع السموات والارض انی یکون لہ ولد،

۲۴۔خلورویشتم دلیل عقلی: آیت نمبر (۱۴۱) کښی بیانوی:

وهوالذی انشاجنت معروشت،

۲۵۔ پنزویشتم دلیل عقلی: آیت نمبر (۱۴۲) کښی بیانوی:

ومن الانعام حمولۃ وفرشا،

سنګہ چی دعوۃ د توحید باربار(۱۰) بیانوی، نو دهغہ رنګی دلایل پری هم باربار (۲۵) بیانوی، او ورسره اعتراضات دمنکرین هم بیانوی پہ کثرت سره ،یعنی (۲۳) اعتراضونہ بیانوی پہ قال ،قالوا،یقول سره او دهغی جوابونہ هم کوی، پہ کثرت سره، یعنی (۶۳) جوابونہ پی کوی۔

دنبی کریم ﷺ عمر مبارک دری شپیتہ(۶۳) سال وو،او تئیس (۲۳) سال د نبوت زمانہ وه،مطلب دا شہ چی ټول عمر بہ پہ تا باندی اعتراضونہ کیږی او ټول عمر بہ پی تہ جوابونہ کوی۔

بطورِ نمونہ یو سو اعتراضونہ بیانولے شی: کلہ اعتراض بیان کی او کلہ پی جواب بیان کی، اوکلہ دواړه یعنی اعتراض او جواب بیانوی۔

۱۔اول اعتراض:آیت نمبر (۷) کښی بیانوی:

ولو نزلنا علیک کتابا فی قرطاس،

۲۔ دویم اعتراض: آیت نمبر (۸) کښی بیانوی:

وقالوا لو لا انزل علیہ ملک،

۳۔دریم اعتراض: آیت نمبر (۹) کښی بیانوی:

ولو جعلنہ ملکا لجعلنہ رجلا،

۴۔سلورم اعتراض: آیت نمبر (۲۳) کښی بیانوی:

ثم لم تکن فتنتهم الا ان قالوا واللہ ربنا،

۵۔پنزم اعتراض: آیت نمبر (۲۵) کښی بیانوی:

ومنهم من یستمع الیک،

۶۔شپګم اعتراض:آیت نمبر (۲۹) کښی بیانوی:

وقالوا ان هی الا حیاتنا الدنیا،

۷۔ووم اعتراض: آیت نمبر (۳۷) کښی بیانوی:

وقالوا لو لا انزل علیہ ایۃ من ربہ،

۸۔اتم اعتراض: آیت نمبر (۳۷) کښې بیانوي:

قل ان الله قادر علی ان ینزل ایۃ،

۹۔نهم اعتراض: آیت نمبر (۵۳) کښې بیانوي:

لیقولوا اهولاء من الله علیهم من بیننا،

۱۰۔لسم اعتراض: آیت نمبر (۹۱) کښې بیانوي:

اذ قالوا ما انزل الله علی بشر من شيء،

۱۱۔یولسم اعتراض: آیت نمبر (۹۳) کښې بیانوي:

او قال اوحی الی ولم یوحیٰ الیہ شيء،

۱۲۔دولسم اعتراض: آیت نمبر (۱۰۵) کښې بیانوي:

لیقولوا درست،

۱۳۔ دیارلسم اعتراض:آیت نمبر (۱۲۴) کښې بیانوي:

قالوا لن نومن حتی نوتی،

په دې سورة کې یو بله مسئله هم بیانوي، چې عقبات ورته ویلے کیږي، عقبات ستۃ،عقبات د عقب جمع ده،او عقب ویلے کیږي پوندې ته،او عقبه ویلے کیږي په غر کې لارې ته، کله چې یو سړے غر ته خیژي نو دا پوندې پې په شاه راخویږي۔

مطلب دادے چې چې کله ته مسئله بیانوې،په تا باندې به تکالیف رازي، حضرت شیخ القرآن مولانا محمد طاہرؒ ددې تکالیفو نه تعبیر په عقباتو سره کړے دے، یعنې ته به په تکالیفو کې زې او هغه به دې په شاه کوې:

دا ټول شپږ عقبې دې:

۱۔اول عقبه:

آیت نمبر (۵۳) کښې بیانوي۔

کله چې ته بیان شروع کړې، نو ناکاره ملیان به ستا خلاف شروع کړي، نو خپله به مخې له نه رازي، یو بابا به درپسې راولیږي،هلکه ته دومره لوے ملا شوې؟ چې دا نوې نوې مسئلې کوې، دا مسئلې خو چا نه دي کړې؟ دا مسئلې چې اولیاء سره نشي کولے، باباګان سره نشي کولے،دا خو صاحبِ حق دی او شیخ الحدیث صاحب دی نه دي کړې۔ ستا جواب به داوي: الیس الله با علم با لشکرین۔خه باباجي ، دئ دا مسئلې نه دي کړې ،شکر دے چې زه دالله تعالیٰ تابع دارو کې رالم،خه ته دا ګواهي کوې چې دا مسئلې هغۀ نه دي کړې۔ باب غلے شه،اوس نه آو کولے شي او نه نا کولے شي،که آو کوي نو ستا تائید کیږي ا و که وایي که وایي نا نو د ملیانو بے ایماني ښکاره کیږي۔ بابا لاړه۔دااول عقبه اول غونډئ یا امتحان وو۔په دې کې به الله تعالیٰ تا پاس کړې۔

۲۔دویمه عقبه:

آیت نمبر (۵۵) کښی بیانوی۔

چی سہ وورزی تیری شی،ناکارہ ملا د علاقی بہ درپسی بیا بابا راولیږی،بابا بہ راشی تاتہ بہ وایی هلکہ دهغہ یوه مسئلہ دی زده کړی ده، چی اولیاء سہ نشی کولے ،سہ بل سہ مسئلہ اوکہ دموځ مسئلی اوکہ، د مسواک فضائل بیان کہ۔ ستا جواب بہ داوی: بابا دهغہ مسئلی ضمناً دی، اصل مسئلہ د توحید مسئلہ ده، بابا دا خو لہ مانہ ده بیان کړی،زما پیغمبر حضرت محمد ﷺ دا مسئلہ دیارلس (۱۳) کالہ بیان کړی ده،او بابا ، تاتہ پتہ ده، الله تعالیٰ فرمایی دا مسئلہ د توحید بیابیا بیان کہ :

ولتستبین سبیل المجرمین۔ چی بے ایمانہ ښکاره شی، بابا بہ وایی نہ بچے پہ ما خو بده نہ لګی، خو هسی خبری پوری می خبره کولہ، چی نوری مسئلی هم شتے ،هغہ هم بیان کہ، پہ ماخو بده نہ لګی۔پہ دی عقبہ کی بہ هم الله تعالیٰ تالہ بَرے درکړی۔

<u>۳۔دریمہ عقبہ:</u>

آیت نمبر (۱۰۵) کښی بیانوی۔

یو سو ورزی پس بہ بیا ناکاره ملا یو بابا راولیګی، هلکہ ستا استاد سوک دے؟ وایہ بابا زما استاد سہ کے،زما استاد پریکده،زه قرآن بیانوم او قرآن کریم دا مسئلہ کوی،چی بغیر دالله تعالیٰ نہ بغیر بل حاجت روا نشتےا و الله تعالیٰ فرمایی، چی دا مسئلہ پری بده لګی نو دامشرک دےاو مشرک نہ مخ واړو:

واعرض عن المشرکین۔بابا بہ کنزل وینہ شروع کړی،وایی بہ، ستا نیکہ بہ مشرک وی،ستا پلار بہ مشرک وی، خو تہ بہ کنزل نہ کوی۔دی عقبہ کی بہ هم الله تعالیٰ تالہ بَرے درکړی۔

<u>۴۔څلورمہ عقبہ:</u>

آیت نمبر (۱۱۲) کښی بیانوی۔

چی کلہ پہ دی هم اونہ نشی ،نو بیا بہ ستا مقابلی لہ ملیان راولی،ملیان بہ راشی ،او پہ تا بہ دباؤ غورزوی،هلکہ سہ شہ وے ،هغہ وهبی،هغہ پنج پیرے سہ شہ؟ خړ خړ پټکی بہ یی وهلی وی او خړ خړ کتابونہ بہ وی ورسره،او شروع بہ شی، کفریات او شرکیات بہ وایی،خلق بہ وایی ،واه،واه، کلہ ستا نمبر راشی،تہ بہ قرآن کریم اوچت کړی او اوبہ وایی، چی پہ قرآن کریم کی الله تعالیٰ فرمایی: افغیرالله ابتغی حکماً،فیصلہ بہ دالله تعالیٰ پہ کتاب کوو،دهغہ رنګی الله تعالیٰ فرمایی: هوالذی انزل الیک الکتاب مفصلاً،د اصولو دایمان وضاحت پہ دی کتاب کی دے،ملیان بہ اوتختی او الله تعالیٰ بہ تالہ بَرے درکړی۔

<u>۵۔پنځمہ عقبہ:</u>

آیت نمبر (۱۲۳) کښی بیانوی۔

چی کلہ پہ دی هم تا د مسئلی نہ بند نہ کړی ، نو بیا بہ ستا د مرګ بندوبسونہ کوی،ناکارا ملیان او ناکاره پیران پہ راجمع شی او فتویٰ بہ اوکړی او ستا پہ سر بہ خلقو لہ پیسی ورکی،خو تہ بہ دالله تعالیٰ نہ امداد غواړی، الله تعالیٰ بہ تالہ بچاؤ درکوی۔

<u>٦۔شپږمہ عقبہ:</u>

آیت نمبر (۱۲۹) کښی بیانوی۔

چی کلہ پہ دی هم اونہ شی، نو بیا بہ رپورټونہ کوی،پہ تاباندی چی دا دابل ملک ایجنټ دے،دہشت ګرد دے، دی ملک تہ راغلے دے او فساد خوروی، الله تعالیٰ بہ دی عقبہ کی هم تالہ بَرے درکی۔

په هفته کی ووه (۷)ورځی وی، شپږ ورزی به شپږ عقبات وی، مطلب دا شپږ ورزی به د تکلیف وی او دا یو ورز به د خوشحالۍ وی۔

دا سورة د قرآن کریم د مبلغ (بیانونکی) ټریننګ دے،سورة بقرة آیت نمبر (۱۷۷) کی دمجاهد ټریننګ وو، او دی سورة کی د مبلغ ټریننګ دے۔

خلاصه د قرآن کریم:

قرآن کریم په اعتبار د فهم سره ،څلور حصی دے۔

اول حصه :

سورة فاتحه نه د سورة مائدة پوری وه۔ په دی حصه کښی زیات تر دلایل ددی وو ، چی خالق لکل شیءهوالله، پیدا کونکے د هر یو څیز یو الله تعالیٰ دے۔

دویمه حصه:

سورة انعام نه شروع کیږی ، دا تر سورة کهف پوری ده،په دی کښی زیات تر دلایل ددی دی چی، مربی لکل شیء هوالله، تربیت ورکونکے پالونکے د هر یو څیز یو الله تعالیٰ دے۔او داحصه تقریباً ووه نیمی سپاری ده۔

په اول حصه کښی اوی چی پیدا کړی ما دی مخلوقات، په دویمه حصه کښی وایی چی تر بیت هم زه کوم، پالنه او پرورش یی هم زه کوم۔

۷۔سورة اعراف:

۱۔اول خبره د سورة په ابتداء کښې:

سورة اعراف مکی سورة دے، په نزول کښې (۳۹) نمبر دے ، پس دسورة صٓ نه نازل شوے دے، او په ترتیب د سورتونو کښې (۷) نمبر دے ، پس د سورة انعام نه لګولے شوے دے۔

۲۔دویمه خبره د سورة په ابتداء کښې:

ربط دسورة اعراف دسورة انعام سره:

۱۔اول ربط:مخکښې سورة کښې رد د شركِ اعتقادی او شركِ فعلی اوشه ،نو په دی سورة کښې هم رد کوی دواړو شرکونو خو بالعکس،اول رد دشركِ فعلی کوی دلته او بیا د شركِ اعتقادی کوی،دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۲۔دویمه وجه: مخکښې سورة کښې مسئله ثابته کړه په دلائل عقلیو سره ،نو په دی سورة کښې مسئله ثابتوی دلائل نقلیو سره،دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۳۔دریمه وجه: مخکښې سورة کښې مسئله ثابته کړه نو په دی سورة کښې احوال دمشرکینو ،چې ددی مسئلی نه انکار کوی ،نو انجام به یې سه وی،دی وجی نه متصل راوړه۔

۴۔څلورمه وجه: مخکښې سورة کښې عقباتِ سنتة بیان شوی ،هغه شپږ غونډئ دتکالیفو،نو په دی سورة کښې شپږ واقعات بیانوی د شپږو پیغمبرانو ،مطلب دا چې دا شپږ پیغمبران په دی شپږو غونډو اوختی وو، دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۵۔پنځمه وجه: مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۲) کښې اوفرمائیل چې تاسو می د ختی نه پیدا کړی یئ ،نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱۱) پری نور تفصیل کوی،دی وجی نه یې متصل راوړه۔

٦۔شپږمه وجه: مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۲۳) کښې د مشرکانو قول ووچې، مَا كُنَّا مُشْرِكِين،نو په دی سورة آیت نمبر (۳۷) کښې جګړه د ناکاره پیرانو او مشرکانو بیانوی په قیامت کښې،دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۷۔وومه وجه: مخکښې سورة کښې آیت نمبر(۲۳) کښې د مشرکانو قول وو چې ،ماکنا مشرکین،مشرکان به وایې مونږ شرک نه وو کړے او معبودین به ترینه روک شی ،نو په دی سورة کښې تفصیل کوی چې سنګه به ترینه روک شی جګړی به شروع کړی آیت نمبر (۳۷) کښې،دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۸۔اتمه وجه: مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۲) کښې فرمائیلی وو،کتب علیٰ نفسه الرحمة،الله تعالیٰ په خپل ځان باندی مهربانی مقرر کړی دا، نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱۵۵) کښې بیانوی چې دا رحمت به په متقیانو باندی همیشه وی،ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۹۔نهمه وجه: مخکښې سورة کښې ترغیب ورکه قرآن کریم ته په آیت نمبر (۱۵۳) کښې چې ،اتبعوا،تابع شئ د قرآن کریم ،نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۰۲) کښې تسلی ورکوی چې ،فلا یکن فی صدرک حرج،کله ته قرآن کریم بیانے نو خلق به تکلیفونه رسوی ،نو زړه به نه تنګوی،ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۱۰۔لسمه وجه : مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱٦۰) کښې اوفرمائیل ،چې دتوحید بیانونکی له بے شمیره اجر دے، نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۸) کښې دمیزان بیان کوی ،چې دا جر دتول دپاره الله تعالیٰ میزان پیدا کړی دا،ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۱۱-یولسمہ وجہ: مخکبنی سورۃ ی ختم کړے وو پہ دوو جملوں سره،ان ربک لسریع العقاب وانہ لغفوررحیم، نو پہ دی سورۃ کبنی مثالونہ پیش کوُل پہ دی جملوں باندی،چی اوګوره نوحؑ قوم اونہ منہ،ابلیس اونہ منہ داللہ تعالیٰ پیغام یی تهکراو کہ انجام سہ شہ ،ددولس اقوامِ د تباهیٔ واقعات بیانوی،مطلب دا شہ چی دا سورۃ اعراف د سورۃ انعام د سریع العقاب او غفوررحیم وضاحت کوی ،ددی وجی نہ یی متصل راوړه۔

۳۔ دریمہ خبره د سورۃ پہ ابتداء کبنی:

امتیازات دسورۃ اعراف:

۱-اول امتیاز: سورۃ ممتاز دے ،پہ حالت د اعراف والو ،دسورۃ نوم هم اعراف دے۔

۲-دویم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ بیان دَ اوقاتو (وختونو) د هلاکت د قومونو باندی،آیت نمبر(۴)کبنی۔

۳-دریم امتیاز: سورۃ ممتاز دے ،پہ واقعہ د حضرت آدمؑ او ابلیس باندی،آیت نمبر (۱۱)کبنی ،۔

۴-څلورم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ بیان د محرمات اربعہ چی هغہ د استکمال دیو انسان دپاره لازم دی، آیت نمبر (۳۳)کبنی ، اول نمبر ،عفّت یعنی پاک دامنی،دویم حلم یعنی برداشت، دریم شجاع یعنی بہادری،سلورم علم یعنی پوهہ۔

۵-پنځم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ علت یعنی وجہ دلباس باندی چی اللہ تعالیٰ لباس سہ لہ رالیږلے دے،آیت نمبر (۳٦)کبنی -

٦-شپږم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ تفصیلی حالاتو د موسیٰؑ باندی، آیت نمبر (۱۰۳)کبنی۔

ے-ووم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ بے هوشئ د موسیؑ باندی ، آیت نمبر (۱۴۳)کبنی -

۸-اتم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ تفصیلی واقعہ د اصحٰب السبت باندی ،آیت نمبر (۱٦۳)کبنی۔

۹-نهم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ وعده داللہ تعالیٰ باندی چی اللہ تعالیٰ پہ عالم ارواح کی د تمامو انسانانو د روحونو نہ اغستی دا،آیت نمبر (۱ے۲) کبنی۔

۱۰-لسم امتیاز: سورۃ ممتازدے پہ دی خبره چی ددنیا پرست مُلا مشابهت یی د سپی سره ورکړے دے ،آیت نمبر (۱ے٦،۱ے۵ وغیره)کبنی -

۴-څلورمہ خبره د هر سورۃ پہ ابتداء کبنی :

مقصد د سورۃ اعراف:

بیان د دریو مسئلو دے۔

۱-تسلی نبیؐ لہ او هر یو مبلغ لہ۔

۲- اتباع د ما انزل اوکړئ یعنی اللہ تعالیٰ چی سہ رالیږلی دی هغہ اومنئ۔

۳-ترغیب بیان د توحید او رد شرک تہ۔

ددی دریو وارړو مسئلو ماخذات دی -

- د اولی مسئلی ماخذ آیت نمبر (۰۲)کبنی دے۔دااول مسئلہ دی ځائے نہ اغستی شوی دا۔

فَلا یَکُنْ فِي صَدْرِ کَ حَرَ جٌ مِنْہُ۔زڑہ کی بہ تنګستیا نہ راولی دبیان د قرآم کریم دبیان نہ۔

- دویمی مسئلی ماخذ آیت نمبر (۰۳) کښی دے۔دویمہ مسئلہ دی ځائے نہ اغستی شوی دا۔

اِتَّبِعُوْا ماَ أُنْزِ لَ اِلَیکم مِنْ رَّبِکم۔تابع شئ د هغہ کتاب چی نازل شوی دی تاسو تہ درب ستاسو نہ۔

- دریمی مسئلی ماخذ آیت نمبر (۲۹) کښی دے۔دریمہ مسئلہ دی ځائے نہ اغستی شوی دا۔

قُل اَمرَ ربّی بالقسط۔اوایہ زما رب حکم کړے دے دانصاف،او لوے انصاف دادے چی دالله تعالیٰ صفات الله تعالیٰ لہ اویلے شی او د مخلوق صفات ،مخلوق لہ اوایی،دالوے انصاف دے او لوے ظلم دادے چی چی دالله تعالیٰ صفات مخلوق لہ اویلے شی -

- پہ دی سورة کښی دولس واقعات بیانوی د هلاکت د قومونو او وضاحت کوی د سریع العقاب۔

۱۔ اول واقعہ د هلاکت دابلیس ،آیت نمبر (۱۱) ۔وَلَقَدْ خَلقنکم ثم صورنکم ۔

۲۔ دویم واقعہ د حضرت نوحؑ د قوم دهلاکت بیانوی،آیت نمبر (۵۹) ۔لَقَدْ ارسلنا نوحاً اِلیٰ قومہ۔

۳۔ دریم واقعہ د حضرت هودؑ د قوم د هلاکت د عادیانو بیانوی،آیت نمبر (٦۵) ۔وَ اِلیٰ عاد اخاهم هوداً۔

۴۔څلورم واقعہ دحضرت صالحؑ د قوم دهلاکت ثمودیانو بیانوی،آیت نمبر (۷۳) ۔ وَاِلیٰ ثمود اخاهم صالحاً۔

۵۔ پنځم واقعہ د حضرت لوطؑ د قوم د هلاکت بیانوی،آیت نمبر (۸۰)۔وَلوطاً اذقال لقومہٖ اتاتون الفاحشۃ۔

٦۔شپږم واقعہ د حضرت شعیبؑ د قوم د هلاکت بیانوی،آیت نمبر (۸۵)۔والی ٰ مدین اخاهم شعیبا۔

۷۔اووم واقعہ د فرعونیانو د هلاکت بیانوی، آیت نمبر (۱۰۳)۔ثم بعثنا من بعدهم موسیٰ۔

۸۔اتم واقعہ ددرګاهونو د هلاکت والا بیانوی،آیت نمبر (۱۳۸) ۔وجوزنا ببنی اسرئیل البحر۔

۹۔نهم واقعہ د هلاکت د سخی د عبادت والابیانوی،آیت نمبر (۱۴۸) ۔واتخذ قوم موسیٰ من بعدہٖ۔

۱۰۔لسمہ واقعہ دالله تعالیٰ د حکم نہ داوړیدونکو دهلاکت بیان ،آیت نمبر (۱٦۱)۔واذ قیل لهم اسکنوا۔

۱۱۔ یو لسمہ واقعہ د هلاکت د اصحٰب السبت والا بیانوی،آیت نمبر (۱٦۳)۔واسئلهم عن القریۃ التی۔

۱۲۔دولسمہ واقعہ د هلاکت دین فروش ملا،آیت نمبر (۱۷۵) ۔واتل علیهم نبا الذی اتینہ۔

پہ دی دولسو واقعاتو سرہ وضاحت کو ی د سریع العقاب۔

- پہ دی سورة کښی دا واقعات بیانو ی پہ طریقہ د لف نشر غیر مرتب سرہ۔لف معنیٰ راغونډول نشر معنیٰ خورول غیر مرتب معنیٰ بے ترتیبہ۔
- لکہ اول مسئلہ تسلی دا نو پہ هغی واقعہ پہ ټولو کی آخیرہ کی بیانوی،واقعہ د حضرت موسیٰؑ دپارہ د تسلی بیانوی،چی اوګورہ موسیٰؑ سومرہ سرکشہ او ظالم تہ مسئلہ بیا ن کړی دا او سلویخت کالہ یی مقابلی کړی دی زړہ یی نہ دے تنګ کړے نو تہ بہ هم زړہ نہ تنګے۔

- دویمہ مسئلہ اتباع د ماانزل دا،پہ دی مسئلہ باندی پہ اول کی واقعہ دابلیس بیانوی،چی اوگوره ابلیس اتباع دماانزل اونہ کړه نو انجام یې سہ شہ۔
- دریمہ مسئلہ چې رد شرک او بیان د توحید دے ۔ پہ دی مسئلہ باندی پہ مینځ مینځ کی واقعات بیانوی د پیغمبرانو ،آیت نمبر (۵۹) نہ روستو چې اوگوره هر یو پیغمبر مسئلہ د توحید بیان کړی دا او رد شرک یې کړے دے نو کہ تہ زان تہ دهغوی جان نشین وایې تہ بہ هم مسئلہ بیانے۔

۸۔سورۃانفال:

۱۔اول خبره د هر سورة په ابتداء کښې :

سورة انفال مدنی سورة دے په نزول کښې ۸۸ نمبر دے پس دسورة بقرة نه نازل شوے دےاو په ترتیب کښې ۸ نمبر دے پس د سورة اعراف نه لګولے شوے دے۔

۲۔دویمه خبرة دهر سورة په ابتداء کښې :

ربط ددی سورة د مخکښې سره په ګنړو وجو باندی دے:

۱۔اول وجه: په سورة انعام کښې مسئله بیان شوه په دلائل عقلیو سره،په سورة اعراف کښې مسئله باندی نقلی دلائل هم پیش کړل نو په دی سورة کښې حکم د قتال راوړه چې اوس یې هم نه منی او میدان ته رواتی دی نو جنګ (جهاد) ورسره اوکه ،ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۲۔دویمه وجه: مخکښې سورة کښې مقابله د ژبې وه نو دی سورة کښې مقابله د توری دا،مطلب داد ے چې د ژبې نه بعد به توره هم چلے ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۳۔دریمه وجه:مخکښې سورة کښې بیان وو دامداد دموسیٰ ؑ دالله تعالیٰ د طرف نه د فرعون په مقابله کښې نو په دی سورة کښې د نبیؐ امداد ووپه مقابله د قریشو کښې ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۴۔څلورمه وجه: مخکښې سورة کښې د انبیاء سابقینو د قومونو بیان وو نو په دی سورة کښې ددی امت د واقعاتو بیان وو ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۵۔پنځمه وجه: مخکښې سورة کښې مقابله د فرعون بیان شوه د موسیٰ ؑ سره نو په دی سورة کښې مقابله د قریشو بیانوله د نبی کریم ﷺ سره ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

٦۔شپږمه وجه: مخکښې سورة آیت نمبر (۷۲) د کفارو د مونږ یستلو بیان وو چې خلاف یې کړے وو نو الله تعالیٰ ورله مونږ اویستلو او نسل یې ورله ختم که نو په دی سورة کښې ددی امت د مخالفینو د جړو د یستلو بیان دے ،چې دی امت کښې هم څوک مخالفت کوی ،،دهغوی به هم دهغه انجام وی،ددی وجی مه متصل راړه۔

۷۔وومه وجه: مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۹۵) کښې د پخوانو امتونو د مال دارو بیان وو پس د مال دارئ نه نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۲۸) کښې یره ورکوله په مینه دمال سره،ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۸۔اتمه وجه: مخکښې سورة کښې آیت نمبر(۱٦۸) کښې د بنی اسرائیلو د تفرق بیان وو دالله تعالیٰ ددین خلاف یې اوکه نو الله تعالیٰ تس نس کړل نو په دی سورة اول کښې فرمائی چې:فَاتَّقوااللّٰہَ وَاَصۡلِحوۡا ذَاتَ بَیۡنِکُم۔الله تعالیٰ نه اویرېږئ او خپل مینځ کښې اتفاق او اتحاد اوساتئ ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۹۔نهمه وجه: مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۹۹) کښې اوفرمائیل وامر بالعرف نو دی سورة کښې آیت نمبر (۰۱) آیت نمبر (۰۸) کښې د امر بالمعروف بیان دے،ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۱۰۔لسمه وجه: مخکښې سورة آیت نمبر (۲۰۴) کښې اوفرمائیل چې: فاستمعوا،کله قرآن کریم بیانولے شی غوږونه ورته کیږ دئ،نو په دی سورة کښې د ایمان دارو نښه بیانوی ،واذا تلیت علیهم ایته زادتهم ایمانا،کله قرآن کریم لوستلے شی نو دایمان دارو ایمان ښکاره شی،ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۱۱-یولسمہ وجہ: مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۲۰۵) کښې اوفرمائیل:واذکرربک فی نفسک تضرعاوخیفۃ،الله تعالیٰ په زړه کښې یادوه په یره او عاجزئ سره،نو په دې سورة کښې آیت (۰۳) کښې دمؤمن صفت بیان کړے دے کله دالله تعالیٰ نوم یادحکم بیان شي نو په زړه کښې دالله تعالیٰ یره راشي عمل ته تیار شي ،ددې وجې نه یې متصل راوړه۔

۳-دریم خبره د سورة په ابتداء کښې امتیازات د سورة:

۱-اول امتیاز: سورة ممتاز دے په اول کښې په اوامر ثلاثه باندې،اتقواالله ،واصلحوا ذات بینکم،واطیعواالله ورسولہ۔

۲-دویم امتیاز: سورة ممتاز دے په اول کښې په اوصافِ خمسه باندې،پنځه اوصاف بیانوي په اول کښې۔

۳-دریم امتیاز: سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۷) باندې،په وعده دالله تعالیٰ باندې چې نبي کریم ﷺ سره یې کړې وه جنګ بدر په موقع باندې۔

۴-څلورم امتیاز: سورة ممتاز دے په بیان د قواعدو د میدان جہاد باندې،شپږ قاعدې بیانوي۔

۵-پنځم امتیاز: سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۳۰) باندې ،په تد بیر دکفارو چې د نبي کریم ﷺ خلاف د قتل سازش یې کړے وو۔

٦-شپږم امتیاز: سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۳۳) باندې چې په هغې دوو امنونو بیان وو،یو امن ذات د نبي کریم ﷺ دویم استغفار۔

۷-ووم امتیاز: سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۳۵) باندې چې په هغې کې دمشرکانو د مونز بیان دے ،چې ددئ د مونز هیڅ حیثیت نشته ځکه عقیده یې غلط دا۔

۸-اتم امتیاز: سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۴۱) باندې په بیان د تقسیم دمالِ غنیمت باندې۔

۹-نهم امتیاز: سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۴۳) باندې،چې په هغې د نبي کریم ﷺ د خوب بیان دے۔

۱۰-لسم امتیاز: سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۷۰) باندې،تقریر دامیر قیدیانو ته۔

۴-څلورمہ خبره د سورة په ابتداء کښې :

مقصد دسورة انفال: مقصد د سورة انفال اَلْقتَال فِي سبیل الله تعالیٰ۔

په سورة بقرة کښې د جہاد درې منازل وو۔

۱-ابتدائی منزل د جہاد، ۲-درمیانی منزل دجہاد ۳-آخری منزل دجہاد

۱-ابتدائی منزل د جہاد: میدان د جہاد د وتلو نه مخکښې مجاہد له څه پکار دي-درې خبرې دي ،مجاہد تربیت،دکوراصلاح،دملک اصلاح۔

- سورة بقرة کښې ابتدائی منزل بیان اوشه او دامیر درې شرائط بیان شو،آیت نمبر (۲۴۷) کښې ۔
- په سورة آلِ عمران کې د تنظیم پنځه (۰۵) اُصول بیان شو، چې تنظیم جوړے په دې پنځه اُصولو جوړے،اول،عقیده به د ټولو یو وی د توحید،دویم،قانون به ټول ارکان قرآن او سنت منی،دریم،ارکان د جماعت به فعال وی،څلورم،ارکان به خپل مال لګوی،پنځم،غیر رازدار سره به راز باز نه ساتی۔
- په سورة نساء کښې د حل حُرمت مسئله بیان کړه ځکه یو سړے جہاد کوی او حلال حرام نه پیژنی نو دے جہاد نشی کولے۔
- په سورة انعام کښې هغه اصل مسئله د توحید بیان کړه چې جہاد به د دې مسئلې له کولے شي۔

- په سورة اعراف کښې دا مسئله مدلل ه کړه په دلائل عقليه او نقليه سره۔
- په سورة انفال کښې اوس خبره ميدان ته راوته،چې اوس يې هم نه منې جهاد ورسره اوکه۔
- ټرينګ (تربيت) دی اوشه، تنظيم جوړ شه،آداب دی اوپېژندل دامير اومامور، حرام حلالو نه خبر شوی،عقيده دی درسته شوه، اوس ميدان ته راوزه چې کوم   خلق مقابلې کوی هغې سره جهاد اوکه۔

۵۔پنځمه خبره د هر سورة په ابتداءکښې:

تقسيم يا خلاصه دسورة:خلاصه دسورة انفال:

- په اول کښې درې اوامر بيان کړې۔

اول امر:فاتقواالله ،دالله تعالیٰ نه اويرېږئ، چونکه په سورة کښې د جهاد بيان دے ،نو دالله تعالیٰ نه يره اوکئ ددشمن نه مه يرېږئ او بل دالله تعالیٰ نه اويرېږئ او زيا تے مه کوئ ۔

دويم امر:اصلحوا ذات بينکم،اصلاح اوکئ خپل مينځ کښې ،اتفاق راولئ،يو شئ يا نيت دُرست کئ ،جهاد به دالله تعالیٰ رضا له کوئ۔

دريم امر: اطيعواالله ورسوله،مکمل اطاعت به دالله تعالیٰ اود پيغمبر دالله تعالیٰ کوئ۔

- بيا پنځه اوصاف د مؤمنانو بيان کې ،آيت نمبر (۲و۳)

اول صفت: اذاذکرالله وجلت قلوبهم،کله چې دالله تعالیٰ حکم بيان شی نو زړونه يې په يره شی عمل ته تيار شی په زړه کې دالله تعالیٰ يره راشی که خلاف کوم نو تباه په شم۔

دويم صفت: واذا تليت عليهم ايته زادتهم ايمانا،کله چې قرآن کريم واوری نو دايمان قوت نور هم زيات شی او اثر يې ښکاره شی۔

دريم صفت: وعلیٰ ربهم يتوکلون،په خپل رب باندی زان سپاری،په اسلحه او په اسبابو اعتماد نه کوی ،

څلورم صفت: ويقيمون الصلوٰة،مونز به جاری کوی،

پنځم صفت: مال به لګوی دالله تعالیٰ په لاره کې۔

- کله چې دا ذکر کې ،بيا اشاره غزوه بدر بيان شروع کړی دپاره د تسلئ،چې دينه مه يرېږئ چې لګ يئ په غزوه بدر کې اوګوره لګ وئ او مخالفين سوا وو ليکن بيا هم الله تعالیٰ تاسو له فتحه درکړه۔
- کله دا ذکر کړی نو بيا دميدان دجهاد شپږ قاعدی شروع کړی، او دا شپږ قاعدی په دی پنځو اوصافو باندی تفريع کوی۔

۱۔اول قاعده:په آيت نمبر (۱۵) کښې بيانوی۔

يٰايهاالذين اٰمنُوْا اذا لقيتم الذين کفروا زحفا فلا تولوهم الادبار۔

حاصل يې دادے چې دشمن ته به شاه کوی ۔اول صفت دمؤمنانو داوو چې کله دالله تعالیٰ حکم واوری نو زړونو کښې به يې دالله تعالیٰ يره راشی نو حاصل به يې راوزی چې دچاپه زړه کې دالله تعالیٰ يره وی نو هغه به ميدان جهاد کې دشمن ته شاه کوی نا ۔

۲۔دويم قاعده: په آيت نمبر (۲۰) کښې بيانوی۔

یاایهاالذین امنوااطیعواالله ورسوله-تابع داری به دالله تعالیٰ او د پیغمبر دالله تعالیٰ کوی-دویم صفت د مؤمنانو داوو چی قرآن کریم بیانیږی په زړه کی ایمان مضبوطیږی،دچا زړه او ایمان چی مضبوط شی نو لازم خبره دا هغه به دالله تعالیٰ او د پیغمبر دالله تعالیٰ تابع داری کوی-

۳-دریمه قاعده : په آیت نمبر (۲۴) کښی بیانوی-

یا ایهاالذین امنوا استجیبوالله وللرسول اذادعاکم لما یحییکم-

حاصل یې دادے چې دامیر اطاعت به هر حال کښی کوئ،که امیر مو هر پله لیګی نو زئ به-دریم صفت د مؤمنانو یې ذکر کړے ووچی ،په خپل رب به ځان سپاری،نو چې په الله تعالیٰ ځان سپاری نو نتیجه به یې داراوزی چې دے به بیا د مرګ نه یریګی او دامیر حکم به منی-

۴-څلورمه قاعده: په آیت نمبر (۲۷) کښی بیانوی-

یاایهاالذین امنوالاتخونواالله والرسول-

حاصل یې دادے چې خیانت به نه کوئ نه دالله تعالیٰ په حکم کښی نه د پیغمبر او نه امیر او نه ملګرو سره-څلورم صفت دمؤمنانو بیا ن شوے ووچی دمونځ پابندی به کوی نو چې یو سړے مونځ کوی په پابندئ سره نو هغه بیا خیانت کوی هچاسره هم-

۵-پنځمه قاعده: آیت نمبر (۲۹) کښی بیانوی-

یاایهاالذین امنواان تتقواالله یجعل لکم فرقانا-

یره به دالله تعالیٰ نه کوی نو الله تعالیٰ به برے درکوی-پنځم صفت د مؤمنانو بیان شوے وو چی مال به لګوی،چې څوک مال لګوی نو نتیجه به یې دا راوزی چې الله تعالیٰ به تاله برے درکوی-

٦- شپږمه قاعده: آیت نمبر (۴۵) کښی بیانوی-

دا شپږمه قاعده تفریع دا په دی مخکښی پنځو قاعدو باندی:

یاایهاالذین اٰمَنوُااذا لقیتم الذین فئۃ فاثبتوا وذکرواالله لعلکم تفلحون-

اے ایمان والو!کله چې مخامخ شئ ډلې دکفارو سره نوکلک اودریږئ او یادوئ الله تعالیٰ له ډیر ډیرخامخه چې کامیاب شئ-

اول قاعده وه چې دشمن ته به شاه کوی نا،نو دلته وایی فاثبتوا کلک اودریږئ-

دویمه قاعده اطاعت به دالله تعالیٰ او دپیغمبر دالله تعالیٰ کوی-

دریمه قاعده دامیر اطاعت به کوئ دلته وائی فاثبتوا کلک اودریږئ-

څلورمه قاعده خیانت به نه کوئ دلته وایی فاثبتوا کلک اودریږئ-

پنځمه قاعده دالله تعالیٰ نه یره کوئ دلته وایی فاثبتوا کلک اودریږئ-

۷-ووِمه قاعده: په آیت نمبر (۷۰) کښی بیانوی-

د امیر ترغیبی بیان قیدیانو ته،چې قیدیانو ته بد رد کنځل نه کوی،بلکه قیدیانو ته به ترغیبی بیان کوی که تاسو نه نن مال واغستے شه یا که نن ذلیله شوئ نو خیر دے که ایمان مو راوړه زه درسره وعده کوم چې الله تعالیٰ به مال هم درکړی او عزت به هم درکړی-

۹۔ سورة توبۃ:

دهر سورة په ابتداء کښې پنځه خبرې:

۱۔اول خبره: سورة توبۃ مدنی سورة دے ،په نزول کښې ۱۱۳ نمبر دے پس دسورة مائدة نه نازل شوے دے او په ترتیب کښې نهم ۹ نمبر دے پس د سورة انفال نه لګولے شوے دے۔

۲۔دویمه خبره:ربط دسورة توبۃ د سورة انفال سره په ګڼړو وجو باندی دے ۔

۱۔اول وجہ: مخ کښې سورة کښې قاعدی دمیدان دجهاد بیان شوی او اعلان د جهاد هم اوشه نو دی سورة کې تحضیضات (تیزوالے)ورکوی په طرف د جهاد دی وجی نه متصل راوړه۔

۲۔دویمه وجہ: مخکښې سورة کښې قاعدی دمیدان جهاد بیان شوی او اعلان دجهاد هم اوشه نو په دی سورة کښې هغه ۴ ډلی بیانوی چې دهغوی تعلق د جهاد سره دے،یو به جهاد کوی ،مؤمنان،دریو ډلو سره ،یهود،نصٰریٰ،منافقانو سره ،ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۳۔دریمه وجہ: مخکښې سورة کښې قاعدی د میدان دجهاد بیان شوی او اعلان دجهاد هم اوشه نو په دی سورة کښې اوصاف د منافقانو بیانوی چه دوی چری هم جهاد نه کوی۔ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۴۔څلورمه وجہ: مخکښې سورة کښې سر کښې وئیلی وو اصلحواذات بینکم په خپل مینځ کښې اتفاق پیدا کړئ نو په دی سورة په اول کښې فرمایي: برأة من الله ورسوله،اشاره دیته دا چې د هر چاسره به جوړ نه ساتی بلکه ددین دشمنانو نه به بهائی کاټ کوی،ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۵۔پنځمه وجہ: مخکښې سورة کښې واقعه د غزوۀ بدر بیان شوه نو په دی سورة کښې نورو دوؤ غزوات بیان دے ،غزوۀ حنین او غزوۀ تبوک ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

٦۔شپږمه وجہ: مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۳۵) کښې اوفرمائیل چې د مشرکانو مونځ بے فائدی دے نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱۸) کښې فرمائی چې جماعتونه څه له جوړوی،ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۷۔وومه وجہ: مخکښې سورة کښې د غنیمتونو د تقسیم بیان وو آیت نمبر (۴۱) کښې نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۴۱) کښې بیان د صدقاتو د تقسیم دے ،ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۸۔اتمہ وجہ: مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۵۸) کښې اوفرمائیل کښې ددی کفارو دے لوظئ نه خبر شوی نو معاهده ورسره ختمه که نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۰۷) کښې اعلان دجهاد وو دکفارو سره،چې د مشرکانو به سه وعده وی سه به یې لوظ وی،معاهده ورسره ختمه کړئ او جهاد ورسره اوکړئ ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۹۔نهمه وجہ: مخکښې سورة کښې آیت نمبر (٦۰) کښې اوی واعدوالهم مااستطعتم،کفارو له تیارے اوکړئ سومره چې طاقت لرئ،نو دی سورة کښې زجر ورکوی منافقانو له آیت نمبر (۴٦) کښې چې جهاد له تیارے هم نه کوی او شوق د جهاد هم په زړه کښې نه ساتی،ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۱۰۔لسمہ وجہ : مخکښې سورة کښې آیت نمبر (٦۰) کښې اوی لا تعلمونهم تاسو خپل دشمنان نه پیژنئ نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱۰۱) کښې تحصیص اوکه بعد التامیم ،نبی کریم ﷺ ته خطاب کوی چې پیغمبره ته هم خپل دشمنان نه پیژنئ ،ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۳۔دریمه خبره د هر سورة په ابتداء کښې : امتیازات د سورة

۱۔اول امتیاز: سورة ممتاز دے په دی خبره چې ددی سورة په اول کښې بسم الله نشته۔

۲ـدویم امتیاز: سورة ممتاز دے په بیان د فرق اربعه (څلور ډلی) چې دهغوی تعلق د جهاد سره دے۔

۳ـدریم امتیاز: سورة ممتاز دے په تقسیم دمشرکانو سره ،مشرکان یې دریو قسمونو کې تقسیم کړی دی(معاہدین،مستامنین،محاربین)۔

۴ـڅلورم امتیاز: سورة ممتاز دے په اعلان د برأت د مشرکانو نه۔

۵ـپنځم امتیاز: سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۷) باندی ،چې مشرکان یې منع کړی دی ددین دکارونو نه،چې عمل یې برباد دے نو جماعتونه سره له جوړوی۔

٦ـشپږم امتیاز: سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۲۵) باندی چې په هغې کښې بیان د غزوهٔ حنین دے۔

۷ـووم امتیاز: سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۳۱) باندی،رَد یې کړے دے په هغه چاباندی چې خپل پیرانو او ملیانو له یې صفت د خدائے توب ورکړے دے۔

۸ـاتم امتیاز: سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۴۰) باندی چې په هغې کښې بیان د غارِ ثور دے ،نبی کریم ﷺ پکښې دری ورزی تیری کړی وی۔

۹ـنهم امتیاز: سورة ممتاز په آیت نمبر (٦۰) باندی ،چې په هغې کښې بیان د مصارفو د فرضی صدقاتو دے۔

۱۰ـلسم امتیاز: سورة ممتاز دے په تفصیلی اوصافو د منافقانو باندی دری شپیته (٦۳) صفات بیانوی د منافقانو۔

۱۱ـ یولسم امتیاز: سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۰۷) باندی چې په هغې کښې بیان د مسجد ضراردے۔

۴ـڅلورمه خبره د هر سورة په ابتدا کښې :،مقصد دسورة توبة

مقصد دسورة توبة بیان د فرق اربعه ،۱ـمشرکین ،۲ـاهل کتاب، ۳ـمنافقین، ۴ـمؤمنین۔

۱ـمشرکین: دا هغه خلق دے چې عقیده یې هم دشرک دا اواعمال یې هم دشرک دی۔

۲ـاهل کتاب: دا هغه خلق دی چې په خولې دعوۃ کوی دایمان په حضرت موسیٰؑ او حضرت عیسیٰؑ او دعوة کوی په ایمان دتورات او انجیل خو دوی په دی خپله دعوة کښې دروغجن دی۔

۳ـمنافقین: دا هغه خلق دی چې دعوة دایمان کوی په قرآن او په پیغمبرؐ خودوی په خپله دعوه کښې دروغجن دی۔

۴ـمومنین: دا هغه خلق دی چې دعوة دایمان کوی په قرآن او په پیغمبرؐ خو دوی په خپله دعوة کښې ریشتنی دی۔

۱ـمشرکین : دامشرکان بیا په دری قسمه باندی دی۔

الف۔ مشرکین معاهدین: دا هغه مشرکان دی چې مسلمانانو ورسره وعده د ه نه جنګ کړی دا۔دا مشرکین معاهدین بیا مزید په دوو (۰۲) کې تقسیم دی: یو:مشرکین معاهدین بالعهود موقت(چې دمعاہدی وقت ورسره مقرر دے) دوی سره به معاهده پورا کوی ،او دویم: مشرکین معاہدین بالعہود غیر موقت (چې دمعاہدی وقت ورسره نه دے مقرر) نو ددوی دپاره سلور میاشتی قائم دے۔

ب۔مشرکین مستامنین: دا هغه مشرکان دی چې مسلمانانو ورله یا دمسلمانانو بادشاه ورله امن ورکړے دے۔

ج۔ مشرکین محاربین: دا هغه مشرکان دی چې دمسلمانانو سره جنګ کو ی او لګیا دی۔

نو دا ټول د مشرکانو څلور اقسام شو:الف۔مشرکین معاہدین بالعہود موقت،ب۔مشرکین بالعہود موقت،ج۔مشرکین مستامنین،د۔مشرکین محاربین۔

۲۔ اھلِ کتاب: دا اھل ِ کتاب پہ دوہ قسمہ باندی دی:الف۔یہود ،ب۔نصٰریٰ۔

الف۔یہود: دا ھغہ خلق وو چی دوی دعوہ کولہ چی موسیٰ ؑ زمونږ پیغمبر دے او تورات داللہ تعالیٰ کتاب دے لیکن دوی پہ دی خپلہ وعدہ کی دروغجن دی۔

ب۔نصٰریٰ: دا ھغہ خلق وو چی دوی دعوہ کولہ دایمان پہ عیسیٰؑ او پہ انجیل چی داداللہ تعالیٰ کتاب دے لیکن دوی ھم پہ خپلہ دعوہ کی دروغجن دی۔

۳۔منافقان: دا ھغہ خلق دی چی پہ خولہ دعوہ دایمان کوی لیکن زړہ کښی اسلام سرہ او مومنانو سرہ دشمنی ساتی ،دا منافقان ھم پہ دوہ قسمہ دی:

الف:منافق ِ اعتقادی: دا ھغہ منافق دے چی عقیدہ یی ھم د شرک دا او عمل یی ھم دمنافقت دے۔

ب:منافقِ عملی: دا ھغہ منافق دے چی عقیدہ یی دتوحید دا لیکن عمل یی دمنافقت دے۔

۴۔مومنان: دا ھغہ خلق دی چی دایمان دعوہ کوی او پہ دی خپلہ دعوہ کښی ریښتنی دی ۔دا بیا پہ دری قسمہ باندی دی:

الف: معذورین: دا ھغہ مومنان دی چی دجہاد شوق لری پہ زړہ کښی لیکن د عذر (معذوریٔ) دوجی نہ پاتی شی۔

ب: مجاہدین:دا ھغہ مومنان دی چی ھر وقت جہاد اوددین کار تہ تیار دی۔

ج: متکاسلین: دا ھغہ مومنان دی چی کلہ کلہ تربنہ ددین پہ کار کښی سستی اوشی خو بیا توبہ اوباسی۔

<u>۵۔پنځمہ خبرہ د ھر سورۃ پہ ابتداء کښی : تقسیم دسورۃ ،</u>

<u>سورۃ پہ څلورو حصو کښی تقسیم دے :</u>

<u>۱۔اول حصہ</u>: اول حصہ آیت نمبر(۲۸) پوری دا۔پہ دی حصہ کښی اولی ډلی مشرکانو بیان کوی دھغوی اقسام ،او وجی دجہاد ورسرہ بیانوی۔

<u>۲۔دویمہ حصہ</u>: دویمہ حصہ آیت نمبر (۲۹) نہ آیت نمبر (۳۷) پوری دا۔پہ دی حصہ کښی دویمی ډلی د اھلِ کتابو بیان کوی اقسام او وجی جہاد ورسرہ بیانوی۔

<u>۳۔دریمہ حصہ</u>: دریمہ حصہ آیت نمبر (۳۸) نہ آیت نمبر(۹۰) پوری دا۔ پہ دی حصہ کښی دریمہ ډلہ منافقان بیانوی د منافقانو اقسام او دری شپیتہ (٦٣)صفات دمنافقانو بیانوی۔

<u>۴۔ څلورمہ حصہ</u>: څلورمہ حصہ آیت نمبر (۹۱) نہ آیت نمبر آخیر پوری دا۔ پہ دی حصہ کښی څلورمہ ډلہ مومنان بیانوی اقسام دھغوی بیانوی۔

<u>وضاحت د څلورو حصو د سورۃ توبۃ:</u>

<u>۱۔اول حصہ</u>: آیت (۲۸) پوری پہ دی حصہ کښی دمشرکانو بیان کوی او ووہ تخضیضات (تیزی) ورکوی مومنانو تہ چی دوی سرہ جہاد اوکړیٔ۔

<u>۱۔اول تخضیض یا اول وجہ دجہاد دمشرکانو سرہ</u>: آیت نمبر (۷) کښی بیانوی ،کہ وعدہ دی ورسرہ کړی دا د نہ جنګ نو وعدہ ورسرہ ختم کہ او جہاد ورسرہ اوکہ ځکہ د مشرک بہ څہ وعدہ وی۔

<u>۲۔دویم تخضیض یا دویمہ د جہاد مشرکانو سرہ</u> : آیت نمبر (۸) کښی بیانوی، کہ د دوی وس درباندی اورسی نو نقصان درکوی نو لہٰذا جہاد ورسرہ اوکړیٔ۔

۳۔ دریم تخصیص یا دریمہ وجہ دجہاد دمشرکانو سرہ: آیت نمبر (۹) کښې بیانوی، دوی دنیا پرست دی جہاد ورسرہ اوکړئ ۔

۴۔ سلورم تخصیص یا څلورمہ وجہ د جہاد دمشرکانو سرہ : آیت نمبر (۱۰) کښې بیانوی، معاہدہ ورسرہ اونہ کښې انتظار ورتہ مہ کوہ۔

۵۔پنځم تخصیص یا پنځمہ وجہ د جہاد: آیت نمبر (۱۲) کښې بیانوی، ستا مشران ددین بدناموی نو ځکہ ورسرہ جہاد اوکہ۔

٦۔شپږم تخصیص یا شپږمہ وجہ دجہاد: آیت نمبر (۱۳) کښې بیانوی، ستا پیغمبر ستا دین تہ سپک کوری لہٰذا جہاد ورسرہ اوکړئ۔

۷۔ووم تخصیص یا وومہ وجہ دجہاد: آیت نمبر (۱۴) کښې بیانوی، هسې هم الله تعالیٰ یې رسوا کوی نو جہاد ورسرہ اوکړئ چې الله تعالیٰ یې ستاسو پہ لاس رسوا کړی ۔

دهغہ رنګې پہ دې اول حصہ کښې پنځہ شیطانی وسوسې هم دفع کوی:

۱۔اول وسوسہ یا وهم دشیطان: آیت نمبر (۱۷) کښې دفع کوی۔

یرہ تاسو وایې جہاد ورسرہ اوکړئ مشرکان دی نو دوی چې جماعتونہ جوړوی ؟ جواب:جماعتونہ دی نہ جوړوی دا ورلہ فائدہ نہ ورکوی ،اول عقیدہ دتوحید دا چې عقیدہ د توحید نہ منی نو جماعتونہ جوړول ورلہ فائدہ نہ ورکوی۔

۲۔دویمہ وسوسہ یا وهم د شیطان:آ یت نمبر (۱۹) کښې دفع کوی۔

یرہ تاسو وایئ چې دوی مشرکان دی ،نودئ چې د نیکئ کارونہ کوی؟ جواب: صرف نیکو کارونہ سرہ یوسړے نہ نیک کیږی ،دا بے ایمانہ دی د خدائے پہ نیز نیک مجاہد دے۔

۳۔دریمہ وسوسہ یا وهم د شیطان: آیت نمبر (۲۵) کښې دفع کوی۔

کہ مونږ ورسرہ جہاد کوو نو زمونږ بہ څوک ملګرے پاتې نشی نو جہاد بہ سنګہ کوو؟ جواب: فتحہ او ګټہ دالله تعالیٰ پہ امداد دا پہ کثرت باندی نہ دا۔

۴۔څلورمہ وسوسہ یا وهم د شیطان: آیت نمبر (۲۸) کښې دفع کوی۔

تاسو وایئ چې دوی سرہ جنګ اوکړئ دوی چې جماعتونو تہ زی رازی؟ جواب: مشرکان پلیت دی عقیدتاً او عملاً جماعت تہ څہ لہ زی رازی۔

۵۔پنځمہ وسوسہ یا وهم د شیطان:کہ مونږ دوی سرہ جہاد اوکو نو تجارت تہ بہ مو نقصان اورسی؟ جواب: جہاد ورسرہ اوکړئ ،الله تعالیٰ بہ مو پہ بلہ طریقہ مال دارہ کی ،غنیمت بہ درلہ درکی۔

۲۔ دویمہ حصہ د سورة توبۃ: دویمہ حصہ آیت نمبر (۲۹) نہ (۳۷) پوری دا۔ پہ دی حصہ کښې دویمې ډلې بیان کوی چې اهلِ کتاب ورتہ ویلے شی ۔اهلِ کتاب پہ دوہ قسمہ دی ،یو تہ یہود وایې او دویم تہ نصٰریٰ۔

پہ دی حصہ کښې پنزہ تخصیصات یا وجې د جہاد دوی سرہ بیانوی:

۱۔اول تخصیص یا اول وجہ د جہاد: آیت نمبر (۲۹) کښې بیانوی۔

جہاد ورسرہ ځکہ اوکړئ چې پہ الله تعالیٰ ایمان نہ راوړی او الله تعالیٰ لہ شریکان جوړوی۔

۲۔دویم تخصیص یا دویمہ وجہ د جہاد: آیت نمبر (۲۹) کښې بیانوی۔

جہاد ورسره ځکه اوکړ چې په آخرت باندی ایمان نه راوړی او په دین باندی دنیا ګټی۔

۳۔ دریم تخضیض یا دریمه وجه د جهاد: آیت نمبر (۲۹) کښی بیانوی۔

جہا د ورسره زکه اوکړ چې دالله تعالیٰ حرام کړے شوی څیزونه حرام نه ګڼړی۔

۴۔ څلورم تخضیض یا څلورمه وجه د جهاد: آیت نمبر (۲۹) کښی بیانوی۔

جہاد ورسه ځکه اوکړ چې دین پورا نه کوی۔

۵۔پنځم تخضیض یا پنځمه وجه د جهاد: آیت نمبر (۳۷) کښی بیانوی۔

جہاد ورسره ځکه اوکړ چې دالله تعالیٰ په حکمونو کښی مخکښی والے او روستو والے کوی۔

۳۔ دریمه حصه د سورة توبة: دریمه حصه آیت نمبر (۳۸) نه (۹۰) پوری دا۔ په دی حصه کښی دریمه ډله چې منافقان دی د هغوی بیان کوی او دری شپیته (۶۳) صفات ورله بیانوی ،ځکه سرے په صفاتو پیژندے شی۔

۱۔اول صفت د منافق: آیت نمبر (۳۸) کښی بیانوی۔ اِثاَّ قلتُم الی الارض۔سستی به کوی دالله تعالیٰ په دین کښی۔

۲۔دویم صفت د منافق: آیت نمبر (۳۸) کښی بیانوی۔ اَ رضِیتمُ بالحیٰوة الدنیا۔کله دین او دنیا مقابله راشی نو دنیا خوابنوی۔

۳۔دریم صفت د منافق: آیت نمبر (۴۲) ښکې بیانوی۔ لو کان عرضاً قریباً وسفراً قاصداً لاتبعوک۔که ددنیا فائده پی وی دین کار کی بیا منافق تیا ر دے۔

۴۔ څلورم صفت د منافق: آیت نمبر (۴۲) کښی بیانوی۔ ولکن بعدت علیهم الشقة۔دین دپاره سفر نه کوی۔

۵۔ پنځم صفت د منافق: آ یت نمبر (۴۲) کښی بیانوی۔ وسیحلفون بالله۔په دروغه قسم خوری دځان د بچاؤ دپاره۔

۶۔ شپږم صفت د منافق: آیت نمبر (۴۲) کښی بیانوی۔ یهلکون انفسهم۔ ځان هلاکوی په خپله فائده او نقصان نه پوهیګی۔

۷۔ووم صفت د منافق: آیت نمبر (۴۲) کښی بیانوی۔ لَکٰذبون۔ دروغجن دی ۔

۸۔ اتم صفت د منافق: آیت نمبر (۴۵) کښی بیانوی۔ انما یستأ ذنک الذین۔ د امتحان په وخت کښی اجازت اخلی۔

۹۔ نهم صفت د منافق: آیت نمبر (۴۵) کښی بیانوی۔ وارتابت قلوبهم۔شکیان دی ۔

۱۰۔ لسم صفت د منافق: آیت نمبر (۴۵) کښی بیانوی۔ فی ریبهم یترددون۔ شک پی له له سوا کیږی۔

۱۱۔ یولسم صفت د منافق: آیت نمبر (۴۶) کښی بیانوی۔ ولو اردواالخروج لاعدوا۔ جهاد له تلل خو پریګده اراده هم نه کوی د جهاد له د تلو۔

۱۲۔ دولسم صفت د منافق: آیت نمبر (۴۶) کښی بیانوی۔فثبطهم وقیل اقعدوا مع القعدین۔ جهاد نه همیشه پاتی کیږی۔

۱۳۔ دیارلسم صفت د منافق: آیت نمبر (۴۷) کښی بیانوی۔لو خرجوا فیکم ما زادوکم الا خبالا۔ مسلمان له همیشه نقصان ورکوی۔

۱۴۔ څوارلسم صفت د منافق: آیت نمبر (۴۷) کښی بیانوی۔ ولاوضعوا خلالکم۔ ملګری خپلو کښی جنګوی۔

۱۵۔ پنځلسم صفت د منافق: آیت نمبر (۴۷) کښی بیانوی۔ یبغونکم الفتنة۔همیشه شر لټوی۔

۱۶-شپاړسم صفت د منافق: آیت نمبر (۴۷) کښې بیانوی- وفیکم سمعون لهم-جاسوسی کوی-

۱۷-وولسم صفت د منافق: آیت نمبر (۴۸) کښې بیانوی- لقد ابتغواالفتنۃ-مخکښې نه خیال د شر وی-

۱۸-اتلسم صفت د منافق: آیت نمبر (۴۸) کښې بیانوی- وقلبوا لک الامور-کارونه روانوی دمسلمان-

۱۹-نولسم صفت د منافق: آیت نمبر (۴۸) کښې بیانوی- وهم کرهون- ددین غلبه بده ګڼړی-

۲۰-شلم صفت د منافق: آیت نمبر (۴۹) کښې بیانوی- ولا تفتنی-ددین کار ته جهاد ته ګند وایی-

۲۱- یوویشتم صفت د منافق: آیت نمبر (۵۰) کښې بیانوی- ان تصبک حسنۃ-دمسلمان په خوشحالئ خفا کیږی-

۲۲- دویشتم صفت دمنافق: آیت نمبر (۵۰) کښې بیانوی- کله په مسلمان تکلیف راشی وایی سم کار اوشه-

۲۳- درویشتم صفت دمنافق: آیت نمبر (۵۳) کښې بیانوی- انفقوا طوعاً او کرهاً-پیسی کله لګوی نو د بدی ورزی لګوی-

۲۴-څلیرویشتم صفت د منافق: آیت نمبر (۵۳) کښې بیانوی- قوماً فسقین-منافقان فاسقان دی-

۲۵- پنځویشتم صفت د منافق: آیت نمبر (۵۴) کښې بیانوی- کفروا بالله-دالله تعالیٰ او د پیغمبر دالله تعالیٰ نه منکر دی -

۲۶- شپږویشتم صفت د منافق: آیت نمبر (۵۴) کښې بیانوی- ولا یأ تون الصلوٰۃ-دین کار کښې سستی کوی-

۲۷- ووه ویشتم صفت د منافق: آیت نمبر (۵۴) کښې بیانوی- الا وهم کرهون-دین کار بد ګڼړی-

۲۸- اتویشتم صفت د منافق: آیت نمبر (۵۵) کښې بیانوی- وهم کفرون- تر مرګه به کفر او کارونه د کفر کوی-

۲۹- یو کم دیرشم صفت د منافق: آیت نمبر (۵۶) کښې بیانوی- ویحلفون بالله-دروغو قسمونه خوری-

۳۰- دیرشم صفت د منافق: آیت نمبر (۵۶) کښې بیانوی- قوم یفرقون- دد مسلمانانو جماعت ټکړی کوی-

۳۱- یو دیرشم صفت د منافق: آیت نمبر (۵۷) کښې بیانوی- لو یجدون ملجأ او مغٰرت-موقع ملاؤ شی تختی-

۳۲- دوه دیرشم صفت دمنافق: آیت نمبر (۵۸) کښې بیانوی- ومنهم من یلمزک فی الصدقت- امیر تهمت لګوي چې دے پکښې خپل پردے کوی-

۳۳- دری دیرشم صفت د منافق: آیت نمبر (۵۸) کښې بیانوی- فان اعطوا منها رضوا- په مال ورکولو خوشحالیږی-

۳۴- څلور دیرشم صفت دمنافق: آیت نمبر (۵۸) کښې بیانوی- اذا هم یسخطون- که مال ورته میلاؤ نشی بیا غصه غصه کیږی-

۳۵- پنځه دیرشم صفت د منافق: آیت نمبر (۶۱) کښې بیانوی- یؤذون النبی-پیغمبر ؑ پسی خبری کوی-

۳۶- شپږ دیرشم صفت د منافق: آیت نمبر (۶۲) کښې بیانوی-یحلفون بالله لکم لیرضوکم- مخلوق د خوشحالولو کوشش کوی-

۳۷- ووه دیرشم صفت د منافق: آیت نمبر (۶۴) کښې بیانوی- یحذرالمنفقون ان تنزل-همیشه چې څوک خبره اوکی وایی مونږ یاد کړو-

۳۸- اته دیر شم صفت د منافق: آیت نمبر (۶۴) کښې بیانوی- قل استهزءوا-حق پوستو پوری توقی کوی-

۳۹- یوکم سلویختم صفت د منافق: آیت نمبر (۶۵) کښې بیانوی- انما کنا نخوض ونلعب-فضول کف شف او باطلو کی لګیا وی-

۴۰- څلویښتم صفت د منافق: آیت نمبر (۶۶) کښې بیانوی-لا تعتذروا- بهانې پیش کوی-

۴۱- یو څلویښتم صفت د منافق: آیت نمبر (۶۶) کښې بیانوی- قد کفرتم - د کفر کارونه کوی-

۴۲- دوه څلویښتم صفت د منافق: آیت نمبر (۶۷) کښې بیانوی- یامرون بالمنکر-وینه د ناروا کارونه کوی-

۴۳- دری څلویښتم صفت د منافق: آیت نمبر (۶۷) کښې بیانوی- وینهون عن المعروف- شریعت د کارونو نه خلق منع کوی-

۴۴- څلور څلویښتم صفت د منافق: آیت نمبر (۶۷) کښې بیانوی- ویقبضون ایدیهم-خپل لاس د خیر کارونو نه بندوی-

۴۵- پنځه څلویښتم صفت د منافق: آیت نمبر (۶۷) کښې بیانوی- نسواالله- دالله تعالیٰ حکم پریږدی-

۴۶- شپږ څلویښتم صفت د منافق : آیت نمبر (۶۹) کښې بیانوی- و خضتم-باطلو کې ننوزی-

۴۷- ووه سلویښتم صفت د منافق : آیت نمبر (۷۴) کښې بیانوی- یحلفون بالله-دروغو قسمونه خوری-

۴۸- اته څلویښتم صفت د منافق: آیت نمبر (۷۴) کښې بیانوی- ولقد قالوا کلمۃ الکفر-کفریات او شرکیات کوی-

۴۹-یو کم پنځوستم صفت د منافق : آیت نمبر (۷۴) کښې بیانوی- وهموا بما لم ینالوا- د حق پرستو وجلو کوشش کوی-

۵۰- پنځوستم صفت د منافق : آیت نمبر (۷۵) کښې بیانوی- ومنهم من عٰهدالله لئن اٰتنا-الله تعالیٰ سره شرطونه لګوی-

۵۱- یو پنځوستم صفت د منافق : آیت نمبر (۷۶) کښې بیانوی- بَخِلوا-بُخل کوی-

۵۲-دوه پنځوستم صفت د منافق : آیت نمبر (۷۷) کښې بیانوی-فاعقبهم نفاقا-زړونو کښې منافقت دے-

۵۳- دری پنځوستم صفت د منافق : آیت نمبر (۷۹) کښې بیانوی- الذین یلمزون -هر چا داغ لګوی-

۵۴- څلور پنځوستم صفت د منافق : آیت نمبر (۷۹) کښې بیانوی- فیسخرون منهم- حق پرستو پوری ټوقې کوی-

۵۵- پنځه پنځوستم صفت د منافق : آیت نمبر (۸۱) کښې بیانوی- فرح المخلفون- دین کار نه پاتې شی نو خوشحاله وی-

۵۶- شپږ پنځوستم صفت د منافق : آیت نمبر (۸۱) کښې بیانوی- وکرهوا ایجاهدوا- جهاد پې بدې شی-

۵۷- ووه پنځوستم صفت د منافق : آیت نمبر (۸۱) کښې بیانوی- وقالوا لا تنفروا فی الحر-جهاد خپله هم نه کوی بل هم منع کوی-

۵۸- اته پنځوستم صفت د منافق : آیت نمبر (۸۲) کښې بیانوی- فلیضحکوا قلیلاًولیبکوا کثیراً-لګی خوشحالئ دپاره ډیر نقصان ته تیار دی بے وقوف دی-

۵۹- یو کم شپیتم صفت دمنافق : آیت نمبر (۸۳) کښې بیانوی- فاستاذنوک للخروج-امتحان وخت کې پټیږی اجازت اخلی -

۶۰- شپیتم صفت د منافق : آیت نمبر (۸۷) کښې بیانوی- فاستاذنوک اولواالطول-مال دار شی بیا تکلیف ته تیار نه وی-

۶۱- یو شپیتم صفت د منافق: آیت نمبر (۸۷) کښې بیانوی- وطبع علیٰ قلوبهم-الله تعالیٰ ورله زړونه مهر کړی دی-

۶۲-دوه شپیتم صفت د منافق : آیت نمبر (۸۷) کښې بیانوی- فهم لا یفقهون- خپل فائده نقصان نه پوهیګی-

۶۳۔ دری شپیتم صفت د منافق : آیت نمبر (۹۳) کښې بیانوی۔ رضوا بان یکونو ا مع الخوالف۔دین کار نه جهاد نه په کور کې پټیږی۔

۴۔ څلورمه حصه د سورة توبة:

سلورمه حصه د سورة توبة آیت نمبر (۹۱) نه آخیره پوری دا۔ په دی حصه کښی د مؤمنانو بیان کوی۔مؤمنانو دری (۰۳) قسمه بیانوی۔

۱۔معذورین، ۲۔مجاہدین،۳۔متکاسلین۔

۱۔معذورین : داهغه مؤمنان دی چې جهاد سره ،دین کار سره یې نهایت شوق دے ،خو کله کله د څه عزر نه پاتې شی ۔ددی خلقو او د مجاہدینو په درجه کښې یو درجه فرق دے۔ دا ډله په آیت نمبر (۹۱) کښې بیانوی۔

۲۔مجاہدین : دا هغه مؤمنان دی چې هر وخت جهاد ته تیار وی،مالی او جانی طور باندی۔ دا ډله په آیت نمبر (۱۰۰) کښې بیانوی۔

۳۔ متکاسلین : دا هغه مؤمنان دی چې کله کله ترینه سستی اوشی دین په کار کښی خو بیا روګرزی او توبه اوباسی۔دا ډله آیت نمبر (۱۰۲،۱۰۶) وغیره کښې بیانوی۔

نوټ: په دی آخیری حصه کښې بعض آیتونو کښې د منافقانو بیان کوی ځکه منافق هم ځان ته مؤمن وایي،منافقان همیشه سستی کوی ،ددی وجې نه یې په دی حصه کښې منافقانو بیان هم کړے دے۔

۱۰۔سورۃ یونس:

د هر سورۃ په ابتداء کښې پنځه خبرې:

۱۔اول خبره: ترتیب او نزول د سورۃ:

سورۃ یونس مکی سورۃ دے په نزول کښې ۵۱ نمبر دے پس د سورۃ بنی اسرائیل نه نازل شوے دے او په ترتیب کښې ۱۰ نمبر دے پس د سورۃ توبۃ نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویمه خبره: ربط دسورۃ یونس د مخکښې سورۃ سره۔

۱۔ اول وجه: مخکښې سورتونو کښې مسئله د قتال بیان شوه نو په دې سورۃ کښې هغه مسئله بیانوی چې د هغې دپاره به قتال کولے شی ،ددی وجې نه یې متصل راوړه۔

۲۔ دویمه وجه: مخکښې سورتونو کښې جهاد بالسیف یعنې د توری جهاد وو نو په دې سورۃ کښې جهاد باللسان وو ددی ووجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریمه وجه: مخکښې سورۃ کښې د نبی کریم ﷺ د امت د توبې بیان اوشه چې توبه یې یستلی وه نو الله تعالیٰ پرې رحم کړے وو نو په دې سورۃ کښې د یونس ؑ د قوم د توبې بیان وو چې هغوی هم توبه یستلی وه او راتلونکے عذاب ترینه الله تعالیٰ اړولے وو،ددی وجې نه یې متصل راوړه۔

۴۔ څلورمه وجه: مخکښې سورۃ کښې برأ ت وو دالله تعالی ٰ،د نبی کریم ﷺ او دمؤمنانو د کفارو نه نو په دې سورۃ کښې آیت نمبر ۴۱،۱۰۴ کښې په نورو الفاظو سره برأت دے ،ددی وجې نه یې ورپسې راوړه۔

۵۔ پنځمه وجه: مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۴۲) کښې اوی منافقان دروغجن دی نو په دې سورۃ کښې آیت (۰۳) کښې د ریشتنو بیان دے ،ددی وجې نه یې متصل راوړه۔

٦۔ شپږمه وجه: مخکښې سورۃ کښې بیان د هغه فرقو اوشه چې هغه مخالفین د قرآن کریم وو نو په دې سورۃ کښې ترغیبات ورکوی قرآن کریم ته او زواجر ورکوی منکرینو ته ،ددی وجې نه یې متصل راوړه۔

۷۔وومه وجه : مخکښې سورۃ کښې آخیره کښې اوی قل حسبی الله اوایه ماله الله تعالیٰ کافی دے ،نو په دې سورۃ کښې آیت نمبر ۸ کښې فرمایی نبی کریم ﷺ ته چې ته اوایه: ماانا علیکم بوکیل،زه په تاسو ذمه وار نه یم الله تعالیٰ ستاسو ذمه وار او کافی دے ،ددی وجې نه متصل راوړه۔

۸۔ اته وجه: مخکښې سورۃ کښې اوفرمائیل : قل حسبی الله ،اوایه ما په الله تعالیٰ ځان سپارلے دے ،نو په دې سورۃ کښې مثال دهغه خلقو چې هغوی په الله تعالیٰ ځان سپارلے وو چې په هغوی کښې ، حضرت نوحؑ ،حضرت موسیٰ ؑ ،حضرت یونس ؑ وو،ددی وجې نه یې متصل راوړه۔

۹۔ نهمه وجه: مخکښې سورۃ کښې په آخیره کښې مسئله د توحید بیان شوه ،لا اله الاّ هو،نو په دې سورۃ کښې د منکرینو ددی مسئلې نه انجام بیانوی ددی وجې نه یې متصل راوړه۔

۱۰۔ لسمه وجه: مخکښې سورۃ کښې په آخیره مسئله د توحید بیان شوه بغیر دلائلو نه نو په دې سورۃ کښې مسئلې دلائل بیانوی دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۱۱۔ یولسمہ وجہ: مخکښی سورة کښی پہ آخیرہ کښی مسئلہ د توحید بیان شوہ نو پہ دی سورة کښی شبهه د مشرکانو وه ،چی د مشرک نشانی بہ څہ وی آیت نمبر (۱۸) کښی ددی وجی نہ یی متصل راوړہ۔

۳۔ دریمہ خبرہ : امتیازات د سورة یونس ،

۱۔ اول امتیاز: سورة ممتاز دے پہ بیان د توبی د قبلیدو د یونسؑ د قوم آیت نمبر (۹۸)۔

۲۔ دویم امتیاز: سورة ممتاز دے پہ بیان دلائلو عقلیو باندی مع التفریعات دعوة د توحید پری تفریع کوی۔

۳۔ دریم امتیاز: سورة ممتا ز دے پہ بیان د مقاصد اربعہ مراراً(سلو ر اصول د ایمان بیانوی بیابیا)۔

۴۔ څلورم امتیاز: سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۹۰) باندی چی پہ هغی کی د فرعون د توبی بیان دے چی هغہ ندہ قبولہ شوی۔

۵۔ پنځم امتیاز: سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱۵) باندی چی پہ هغی کښی د هغہ خلقو بیان دے چی هغی وایی قرآن کریم پریږدہ او بل کتاب راواخلہ۔

٦۔ شپږم امتیاز: سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱۸) باندی چی پہ هغی د مشرکانو مشهورہ شبهہ بیانوی۔

۷۔ووم امتیاز: سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۲۲) باندی چی پہ هغی کښی د مشرک حالات بیانوی پہ یو عجیبہ انداز سرہ۔

۸۔اتم امتیاز: سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (٦۳) باندی چی پہ هغی کښی د ولی تعریف ،درجہ بیانوی۔

۹۔نهم امتیاز: سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۷۱) باندی چی پہ هغی کښی نوحؑ خپل قوم لہ جیلنج ورکوی ۔

۱۰۔ لسم امتیاز: سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۸۸) باندی چی پہ هغی د موسیٰؑ هغہ دعا بیانوی۔

۴۔ څلورمہ خبرہ : مقصد د سورة یونس ،

بیان د مقاصد اربعہ مراراً،څلور أصول د ایمان بیانوی بیا بیا، ۱) اثبا ت د توحید (داللہ تعالیٰ یو والے بیانول) ، ۲) اثبات د رسالت (دنبی کریم ﷺ پیغمبری ثابتول) ،۳) صداقت الکتاب (د قرآن کریم حقانیت بیانول) ، ۴) ایمان بالاخرة (پہ آ خرت باندی یقین لرل)۔

او ورسرہ انجام د مخالفینو بیانوی دپارہ د انذار یعنی د یرولو۔

۵۔ پنځمہ خبرہ : تقسیم د سورة ،

سورة یو نس پہ دوو (۰۲) حصو کښی تقسیم دے ۔

۱۔ اول حصہ د سورة یونس:

اول حصہ د آیت نمبر (۰۱) نہ آیت نمبر (۷۰) پوری دا۔ پہ دی حصہ کی بیان د مقاصد اربعہ کوی او دلائل عقلیہ پری هم بیانوی او ورسرہ رد د مشرکانو د مشهوری شبهی هم کوی آیت (۱۸) کښی ۔

۲۔ دویمہ حصہ د سورة یونس :

دویمہ حصہ د آیت نمبر (۷۱) نہ آخیرہ پوری دا۔ پہ دی حصہ کښی دری واقعات بیانوی ۔دوہ واقعات دپارہ د تخویف او یو واقعہ دپارہ د ترغیب بیانوی۔

دوه واقعات دپاره د تخویف : اول واقعه د نوحؑ د قوم چې چا دا مقاصد اونه منل نو انجام به یې د نوحؑ د قوم پشان شی ، دویم انجام به یې لکه د فرعونیانو شی -

یو واقعه دپاره د ترغیب بیانوی،د یو نسؑ د قوم چې چا دا مقاصد اومنل نو انجام به یې لکه د یونسؑ د قوم شی الله تعالیٰ به ورله نجات ورکی -

- گویا که د ا آخیری حصه تفریع دا په اول حصه باندی ددی اول حصی نتیجه راوباسی په دویمه حصه کښې -
- په آیت نمبر (۱۰۳) باندی دسورة مضمون خلاص کړی ،بیان د مقاصدو اوکړی -
- آیت نمبر (۱۰۴) نه ،رَد د اشراک اربعه شروع کړی ، شرک فی العلم ، شرک فی التصرف، شرک فی الدعا ،شرک فی العبادة۔
- په آیت نمبر (۲۰) کښې رد د شرک فی العلم شوے وو۔
- په آیت نمبر (۱۰۴) کښې رد د شرک فی العبادة کوی -
- په آیت نمبر (۱۰٦) کښې رد شرک فی الدعا کوی -
- په آیت نمبر (۱۰۷) کښې رد د شرک فی التصرف کوی -
- په آخیره ترغیب ورکی قرآن کریم ته ، مطلب دادے چې که دا مقاصد پیژندل غواړی نو قرآن کریم ته کینه ،که شرک ختمول غواړی نو قرآن کریم ته کینه،د هری بیماریٔ او بُرائی د ختمولو علاج قرآن کریم دے -

۱۱۔سورة هود:

د هر سورة په ابتداء کښې پنځه خبرې:

۱۔اول خبره: سورة هود مکی سورة دے نزول کښې ۵۲ نمبر دے پس د سورة یونس نه نازل شوے د ے او په تر تیب کښې ۱۱ نمبر دے پس د سورة یونس نه لګولے شوے دے۔

۲۔دویم خبره:ربط ددی سورة د مخکښې سره:

۱۔اول وجه:مخکښې سورة کښې اثبات د توحید اوشه په دلائل عقلیو سره نو په دی سورة کښې دلائل عقلیو سره دلائل نقلیه هم ذکر کړ ی ددی وجی نه ېې متصل راوړه۔

۲۔دویم وجه:مخکښې سورة اثبات د توحید اوشه په دلائل عقلیو ،سره نو په دی سورة کښې ترغیب فی التبلیغ وو دا هم اهمه دا خلقو ته بیان که ددی وجی نه متصل راوړه۔

۳۔دریم وجه: مخکښې سورة کښې واقعه د نوحؑ وه مختصر بطور تفریع نو دلته پری زیات تفصیل کړی بطور دلیل نقلی بیانوی ددی وجی نه ېې متصل راوړه۔

۴۔څلورم وجه: مخکښې سورة ېې شروع کړے وو په ترغیب الی القرآن باندی نو دا سور ة ېې هم شروع کړ په ترغیب الی القرآن سره ددی وجی نه ېې متصل راوړه۔

۵۔پنځم وجه : مخکښې سورة کښې په آیت نمبر (۲) کی نبی کریم ﷺ ته جادوګر ویلی وو نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۷) کښې قرآن کریم ته جادو واېې ددی وجی نه ېې متصل راوړه۔

٦۔ شپږم وجه: مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۰۳) کښې ددنیا د پیدا کولو وجه بیان کړه نو په دی سورة کښې په آیت نمبر (۰۷) کښې مقصد ددنیا د پیدا کولو بیانو ددی وجی نه ېې متصل راوړه۔

۷۔ووم وجه:مخکښې سورة کښې په آیت نمبر (۴) کښې اوی الیه مرجعکم جمیعاً الله تعالیٰ ته ستاسو ټولو واپسی دا نوپه دی سورة کښې په اسمِ ظاہر سره بیان کوی الی الله مرجعکم جمیعاً ددی وجی نه ېې متصل راوړه۔

۸۔اتم وجه: مخکښې سورة کښې مطالبه د یو سور ة و ه په آیت نمبر (۳۸) کښې ، نو په دی سورة کښې مطالبه د لسو (۱۰) سورتونو کوی ددی وجی نه ېې متصل راوړه۔

۹۔نهم وجه: مخکښې سورة کښې انکار د مشرکانو بیانو شه د مسئلی د توحید نه نو په دی سورة کښې حالا ت د منکرینو بیانوی د مسئلی د توحید نه ددی وجی نه ېې متصل راوړه۔

۱۰۔ لسم وجه: مخکښې سورة ېې ختم که په اتبع ما یو حی ' الیک ،یعنی د الله تعالیٰ 'د کتا ب تابعداری اوکه او رد د منکرینو ېې اوکه نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۲۱) کښې تسلی ورکوی چی زړه به نه تنګے۔فلعلک تارکٌ بعض ما یو حیٰ الیک ۔

۳۔ دریم خبره : امتیازات د سورة هود،

۱۔ اول امتیاز: سورة ممتاز دے په بیان د مسائلو اربعه سلور مسئلی بیانو چی دوه پکښې اصل دی او دوه د هغی تابع دی ۔دوه اصل مسئلی ،یو العبادةُ لله وحده'، دویم نفی د شرک فی العلم۔دوه مسئلی ددی تابع دی ،یو ترغیب فی التبلیغ او دویم تسلی۔

۲۔ دویم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ تفصیلی واقعہ د حضرت نوحؑ باندی ۔

۳۔ دریم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر (۰۳) باندی ، چی پہ هغی طلب د استغفا ر او د توبی دواړو دے۔

۴۔ځلورم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر (۰٦) باندی،وما من دآبۃ فی الارض الا علی اللہ رزقها۔

۵۔پنځم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱۳) باندی ،چی پہ هغی کی د لسو سورتونو مطالبہ دا منکرینو نہ۔

٦۔شپږم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ پوره سلام باندی چی سلام پکښی بیان شوے دے۔

۷۔ ووم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر (۴٦) باندی ،انہ لیس من اهلک ۔

۸۔اتم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر (۸۰) باندی ، چی پہ هغی کښی د حضرت لوطؑ دُعا بیان دے ۔

۹۔نهم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ آیت (۹۱) باندی ، د حضرت شعیبؑ د قوم دهمکی بیا ن دے۔

۱۰۔لسم امتیاز : سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱۱٦) باندی ،چی هغہ چاتہ یی عقلمند ویلی دی چی هغہ د منکر رد کوی۔

۴۔ ځلورمہ خبره : مقصد د سورۃ هود،

بیان د مسائل اربعہ ،(ځلو ر مسئلی) بیانوی۔دوه پکی اصل دی او دوه د هغی تابع دی ۔دوه اصل ،یو العبادۃ للہ وحده(عبادت بہ صرف او صرف د یو اللہ تعالیٰ کوی)،دویم نفی د شرک فی العلم (عالم الغیب پوهہ پہ پټو صر ف او صرف ذات دا للہ تعالیٰ دے)۔دوه تابع دی ،یو ترغیب فی التبلیغ(دا مخکښی دوه مسئلی چی بیان شوی نو دا اهمی دی دا خلقو تہ بیان کړئ) او دویم تسلی(زړه بہ نہ تنگوی) ۔

- دا ځلور واړه مسئلی پہ دی سورۃ کښی بیا بیا بیانوی:

۱۔ اول مسئلہ العبادۃ للہ وحده: دا مسئلہ پہ دی سورۃ کښی ووه (۰۷) ځلہ بیانوی۔

۱۔ اول ځل العبادۃ للہ وحده: پہ آیت نمبر (۰۲) کښی بیانوی: الاّ تعبدوا الا اللہ ،عبادت بہ نہ کوی بے دااللہ تعالیٰ نہ د بل چا۔

۲۔ دویم ځل العبادۃ للہ وحده: پہ آیت نمبر (۱۴) کښی بیانوی: وان لا الٰہ الاّ هو،نشتہ دے بل حاجت روا بے د اللہ تعالیٰ نہ۔

۳۔ دریم ځل العبادۃ للہ وحده: پہ آیت نمبر (۲٦) کښی بیانوی: ان لا تعبدوا الااللہ، عبادت بہ نہ کوئ بے د اللہ تعالیٰ نہ د بل چا۔

۴۔ ځلورم ځل العبادۃ للہ وحده: پہ آیت نمبر (۵۰) کښی بیانوی: _ اعبدوااللہ ،عبادت اوکړئ دااللہ تعالیٰ۔

۵۔ پنځم ځل العبادۃ للہ وحده: پہ آیت نمبر (٦۱) کښی بیانوی: اعبدوااللہ،عبادت اوکړئ دااللہ تعالیٰ۔

٦۔شپږم ځل العبادۃ للہ وحده: پہ آیت نمبر (۸۴) کښی بیانوی : اعبدوااللہ ،عبادت اوکړئ دااللہ تعالیٰ۔

۷۔ووم ځل العبادۃ للہ وحده: پہ آیت نمبر (۱۲۳) کښی بیانوی: فاعبده،خاص دااللہ تعالیٰ عبادت اوکړئ۔

نو اوس داسی اوایہ: الا تعبدوا الا اللہ ،وان لا الٰہ الا هو،ان لا تعبدوا الااللہ ،اعبدوااللہ ،اعبدوااللہ،اعبدوااللہ،فاعبده۔

۲۔ دویم مسئلہ نفی د شرک فی العلم: دا مسئلہ نهہ (۰۹) ځلہ بیانوی پہ دی سورۃ کښی ۔

١۔اول ځل نفی د شرک فی العلم : په آیت نمبر (٠۵) کښې بیانوی: یعلم ما یسرون وما یعلنون انه علیم بذات الصدور۔ پوهه دے الله تعالیٰ په هغه چې دوی پټوی او ښکاره کوی داالله تعالیٰ په رازونو د سینو باندې پوهه دے۔

٢۔ دویم ځل نفی د شرک فی العلم: په آیت (٠٦) کښې بیانوی: یعلم مستقرها ومستودعها کل فی کتاب مبین۔ پوهه دے الله تعالیٰ په مستقل ټکانه ددی نفس او په عارضی ټکانه ددی نفس باندې۔

٣۔ دریم ځل نفی د شرک فی العلم : په آیت نمبر (٣١) کښې بیانوی: ولا اقول لکم عندی خزائن الله ولا اعلم الغیب۔حضرت نوحؑ وایي زه عالم الغیب نه یم۔

۴۔ څلورم ځل نفی د شرک فی العلم: په آیت نمبر (۴۷) کښې بیانوی: قال رب انی ا عوذبک ان اسئلک مالیس لی به علم۔ اوګوره حضرت نوحؑ وایي زه د هغه شي نه پناه غواړم چې ماسره یې علم نه وی ۔

۵۔ پنځم ځل نفی د شرک فی العلم : په آیت نمبر (۴۹) کښې بیانوی: تلک من انباء الغیب نوحیها الیک ما کنت تعلمها انت ولا قومک۔دا اخبار د غیبو وو ته نه پوهیدی په دی باندې۔

٦۔ شپږم ځل نفی د شرک فی العلم: په آیت نمبر (۵۷) کښې بیانوی: ان ربی علیٰ کل شی ء حفیظ۔ زما رب په هر یو شي باندې نګهبان دے مطلب زما رب د علم نه هیس شے هم بابېر نه دے۔

٧۔ووم ځل نفی شرک فی العلم : په آیت نمبر (٧٠) کښې بیانوی: نکرهم واوجس منهم خیفۃ۔ حضرت ابراهیمؑ په غیبو نه پوهیږی په فرشتو یې ګما ن د انسانانو اوکړ۔

٨۔اتم ځل نفی د شرک فی العلم: په آیت نمبر (٧٧) کښې بیانوی: ولما جاءت رسلنا لوطاً سی ء بهم و ضاق بهم ذرعا۔حضرت لوطؑ ته پته اونه لګیدله د فرشتو۔

٩۔ نهم ځل نفی د علم شرک فی العلم : په آیت نمبر (١٢٣) کښې بیانوی: ولله غیب السمٰوٰت والارض۔هر کله ټول عالم الغیب نه نو خاص الله تعالیٰ له دے علم د غیبو۔

٣۔ دریمه مسئله ترغیب فی التبلیغ : دا مسئله په سورة کښې (٠٨) ځله بیانوی۔

١۔ اول ځل ترغیب فی التبلیغ: په آیت نمبر (١٢) کښې بیانوی: انماا نت نذیر ۔بے شکه ته یې یره ورکونکے۔

٢۔دویم ځل ترغیب فی التبلیغ: په آیت نمبر (١٧) کښې بیانوی: افمن کان علیٰ بینۃ من ربه ویتلوه شاهد منه۔ پیغمبره ته په دلیل باندې یې ته به بیان کوی ۔

٣۔ دریم ځل ترغیب فی التبلیغ: په آیت نمبر (٢٨) کښې بیانوی: قال ارءیتم ان کنت علیٰ بینۃ من ربی واتنی ۔ حضرت نوحؑ قوم ته وایي زه په دلیل یم زه به بیان کوم ۔

۴۔ څلورم ځل ترغیب فی التبلیغ: په آیت نمبر (۵٧) کښې بیانوی: فان تولوا فقد ابلغتکم ما ارسلت به الیکم۔حضرت هودؑ خپل قوم ته وایي که تاسو واوړیدلئ نو ما تاسو ته دالله تعالیٰ پیغام دراورسو۔

۵۔ پنځم ځل ترغیب فی التبلیغ: په آیت نمبر (٦٣) کښې بیانوی: حضرت صالحؑ ترغیب فی التبلیغ کوی ۔قال یقوم ارءیتم ان کنت علیٰ بینۃ من ربی ۔زه په دلیل یم ماسره دلیل دے زه به بیان کوم ۔

٦۔ شپږم ځل ترغیب فی التبلیغ: په آیت نمبر (۸۸) کښې بیانوی: قال یقوم ارءیتم ان کنت علیٰ بینۃ من ربی ۔ حضرت شعیبؑ وایې زه په دلیل یم ۔

۷۔ ووم ځل ترغیب فی التبلیغ : په آیت نمبر (۱۱٦) کښې بیانوی : فلو لا کان من القرون من قبلکم اولو ا بقیۃ ینهون عن الفساد فی الارض ۔ عقلمند هغه څوک دی چې رد د منکر کوی او بیان کوی ۔

۸۔ اتم ځل ترغیب فی التبلیغ : په آیت نمبر (۱۲۳) کښې بیانو ی: وتوکل علیه ۔ په الله تعالیٰ باندې ځان اوسپاره دینه مه یریږه چې زه یوازې یم ،بیان اوکه ۔

۴۔ څلورمه مسئله تسلی : دا مسئله هم په دې سورة کښې اته (۰۸) ځله بیانوی :

۱۔ اول ځل تسلی : په آیت نمبر (۱۲) کښې بیانوی : فلعلک تارک بعض ما یو حی ' الیک وضائق به صدرک ۔شاید چې ته پرېښودونکې یې د بعضې هغه چې تاته وحی کیږی او ستا سینه هم تنګیږی،نو لهٰذا زړه مه تنګوه۔

۲۔ دویم ځل تسلی : په آیت نمبر (۲۷) کښې بیانوی : ما نرک الا بشر مثلنا وما نرک اتبعک الا الذین هم اراذلنا ۔ستا ملګری رضیلان خلق دی حضرت نو حؑ ته قوم وایې،هغه زړه نه دے تنګ کړے ۔

۳۔ دریم ځل تسلی : په آیت نمبر (۵۳) کښې بیانوی: قالو ا یهود ما جئتنا ببینۃ ۔حضرت هودؑ ته قوم وایې تاسره سه دلیل دے چې ته وایې زه پیغمبر یم هغه زړه نه دے تنګ کړے نو ته به هم زړه نه تنګې ۔

۴۔ څلورم ځل تسلی : په آیت نمبر (٦۲) کښې بیانوی: قالوا یصالح قد کنت فینا مرجواً قبل هذا۔اوګوره حضرت صالحؑ ته قوم څه وایې هغه زړه نه دے تنګ کړے نو ته به هم زړه نه تنګې ۔

۵۔ پنځم ځل تسلی : په آیت نمبر (۹۱) کښې بیانوی: قالوا یشعیب ما نفقه کثیرً مما تقول ۔اوګوره حضرت شعیبؑ ته قوم سه وایې هغه زړه نه دے تنګ کړے نو ته هم زړه مه تنګوه۔

٦۔ شپږم ځل تسلی : په آیت نمبر (۱۱۰) کښې بیانوی : ولقد أتینا موسی الکتب فاختلف فیه۔ حضرت موسیٰؑ له مې کتاب ورکړے الله تعالیٰ فرمایې نو په هغې اختلاف شوے وو خلقو نه وو منلے نو هغه زړه نه تنګ کړے نو ته هم زړه مه تنګوو۔

۷۔ووم ځل تسلی: په آیت نمبر (۱۱۵) کښې بیانوی: واصبر فان الله لا یضیع اجر المحسنین۔صبر کوه الله تعالیٰ د نیکانو اجر نه ضائع کوی۔

۸۔ اتم ځل تسلی : په آیت نمبر (۱۲۳) کښې بیانوی: والیه یرجع الامر کله۔الله تعالیٰ ته ټولې فیصلې واپس کیږی نو الله تعالیٰ به ستا په حق کې څه فیصله کوی نو لهٰذا زړه مه تنګوا۔

په دې څلورو مسئلو باندې واقعات هم بیانوی د انبیاء کرام علیهم السلام:

۱۔ اول مسئله العبادة لله وحده: په دې مسئله باندې څلور واقعات بیانوی چې اوګوره هر یو پیغمبر دالله تعالیٰ د عبادت طرف ته قوم له دعوت ورکړے دے ۔

۱۔ اول واقعه په العبادة لله وحده: اول واقعه د حضرت نوحؑ بیانو ی په آیت نمبر (۲۵) کښې ۔

۲۔ دویمه واقعه په العبادة لله وحده: دویمه واقعه د حضرت هودؑ بیانوی په آیت نمبر (۵۰) کښې ۔

۳۔ دریمه واقعه په العبادة لله وحده: دریمه واقعه د حضرت صالحؑ بیانوی په آیت نمبر (٦۱) کښې ۔

۴ـ څلورمه واقعه په العبادة لله وحده : سلورمه واقعه د حضرت شعیبؑ بیانوی په آیت نمبر (۸۴) کښې ـ

۲ـ دویم مسئله نفی د شرک فی العلم یا نفی د علم غیب د مخلوقاتو نه : په دی مسئله باندی دوه واقعات بیانوی۔

۱ـ اول واقعه په نفی د شرک فی العلم : اول واقعه د حضرت ابراهیمؑ بیانوی په آیت نمبر (٦٩) کښې ـ

۲ـ دویمه واقعه په نفی د شرک فی العلم : دویمه واقعه د حضرت لوطؑ بیانوی په آیت نمبر (۷۷) کښې ـ

۳ـ دریمه مسئله ترغیب فی التبلیغ: په دی مسئله واقعه د حضرت موسیٰؑ بیانوی ،په آیت نمبر (۹٦) کښې ـ

۴ـ څلورمه مسئله تسلی : په دی مسئله باندی واقعه د حضرت موسیٰؑ بیانوی ، په آیت نمبر ۱۱۰) کښې ـ

۱۲۔سورۃ یوسف:

دهر سورۃ په ابتداء کښې پنځه خبرې :

۱۔ اول خبره: سورۃ یوسف مکي سورۃ دے په نزول کښې ۵۳ نمبر دے پس د سورۃ هود نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې ۱۲ نمبر دے پس د سورۃ هود نه لګولے شوےدے۔

۲۔دویمه خبره: ربط د سورۃ د مخکښې سورۃ سره په ګڼړو وجو باندې دے ۔

۱۔ اول وجه: مخکښې سورۃ یې شروع کړ ے وو په صداقت د قرآن کریم باندې نو دا سورۃ یې هم شروع کو په صداقت د قرآن کریم سره ددې وجې نه یې متصل راوړه ۔

۲۔دویمه وجه: مخکښې سورۃ د یو پیغمبر په نوم وو حضرت هودؑ نو داسورۃ د بل پیغمبر په نوم دے حضرت یوسفؑ په نوم ددې وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریمه وجه: مخکښې سورۃ کښې دَ وو(۰۲) پیغمبرانو نه نفي د علم غیب اوشوه ،حضرت ابراهیمؑاو حضرت لوطؑ نو په دې سورۃ کښې دوه(۰۲) نورو پیغمبرانو نه نفي د علم غیب کوې حضرت یعقوبؑ او حضرت یوسفؑ نه ،ددې وجې نه یې متصل راوړه۔

۴۔څلورمه وجه: مخکښې سورۃ کښې دعوۃ د توحید ثابته کړه په واقعاتو د انبیاء کرام علیهم السلام سره نو په دې سورۃ کښې دا مسئله د توحید دیوسفؑ د خولې نه ثابتوې په جیل کښې ،ددې وجې نه یې متصل راوړه۔

۵۔ پنځمه وجه: مخکښې سورۃ کښې د قوم د حضرت لوطؑ د بدعملۍ بیان وو نو په دې سورۃ کښې د عزیز مصر د ښځې د بے حیایۍ خبرې بیان وو ،ددې وجې نه متصل راوړه۔

٦۔شپږمه وجه: مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۷۳) کښې ویلې وو فبشرنها باسحٰق ومن وراء اسحٰق یعقوب،په حضرت اسحاقؑ باندې مو زیرې ورکه او اسحاقؑ نه بعد په یعقوبؑ باندې ،نو په دې سورۃ کښې تفصیلي واقعه د حضرت یعقوبؑ وه ددې وجې نه ورپسې راوړه۔

۷۔وومه وجه : مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۷۳) کښې اوې چې په تاسو دې دالله تعالی 'رحمتونه وې نو په دې سورۃ کښې نمونه د رحمتونو چې (۱۲) دولس بچې ورکول وو، ددې وجې نه یې متصل راوړه۔

۸۔اتمه وجه: مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۱۱۳) کښې اوې ولا ترکنوا الی الذین ظلموا،ظالمانو ته میلان مه کوئ ، ورنه اُور به درته اورسي نو په دې سورۃ کې د حضرت یوسفؑ بیان وو چې هغه ښځې د عزیز مصر ته په زړه کښې خطر قدرې هم نه دے راغلے ددې وجې نه ورپسې راوړه۔

۹۔نهمه وجه: مخکښې سورۃ کښې آخیرې آیت کښې اوې، ولله غیب السموٰت والارض، نو په دې سورۃ کښې آیت نمبر (۰۳) کښې نفي د علم غیب کوې د نبي کریم ﷺ نه چې ته عالم الغیب نه یې،وان کنت من قبله لم الغفلین ،ددې وجې نه یې متصل راوړه۔

۱۰۔لسمه وجه: مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۱۲۰) کښې اوې وکلاً نقص علیک من انباء الرسل،دا واقعات مونږ دې له بیانوو چې ستا زړه په دې مضبوط شي ،نو په دې سورۃ کښې واقعه د حضرت یوسفؑ دپاره د تسلۍ تفصیلي بیانوې، ددې وجې نه ورپسې راوړه۔

۱۱۔ یولسمه وجه: مخکښې سورۃ کښې په آخیرې کښې اوې وتوکل علیه ، په الله تعالیٰ باندې زان اوسپاره نو په دې سورۃ کښې نمونه بیانوې د توکل علی الله د حضرت یوسفؑ او د حضرت یعقوبؑ ددې وجې نه متصل راوړه۔

۳۔ دریمه خبره : امتیازات د سورۃ یوسف،

۱۔ اول امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ تفصیلی واقعہ د حضرت یوسفؑ باندی ۔

۲۔ دویم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ خوب د بادشاہانو باندی ۔

۳۔ دریم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ خوب د جیلیانو باندی ۔

۴۔ څلورم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ مکر (فریب) د ښځو باندی ۔

۵۔ پنځم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ بیان دوہ قسمہ محبت باندی ،یو جائز(دپلار د زوئے سرہ) او یو ناجائز(د زلیخی محبت د حضرت یوسفؑ سرہ)۔

٦۔شپږم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ بیان د تدبیر د رونړو د حضرت یوسفؑ،چی کوهی تہ یی غورزوو،آیت نمبر (۹،۱۰)۔

۷۔ووم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ پہ تقریر د حضر ت یوسفؑ جیلیانو تہ ،آیت نمبر (۳۹،۴۰)۔

۸۔اتم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ سیاسی بصیرت د حضرت یوسفؑ باندی (سیاست د سوس نہ دے او سوس خیرخواہئ تہ وایی،او حضرت یوسفؑ دا خیرخواهی د قوم کړی وہ)

۱۔یو سیا سی بصیرت د حضرت یوسفؑ: جیل یی بہتر اوګنړہ کلہ چی باهر حالا ت خراب وو۔

۲۔ دویم سیاسی بصیرت د حضرت یوسفؑ: جیل کښی کار اوکړ ملګری یی پیدا کړل۔

۳۔ دریم سیاسی بصیرت د حضرت یوسفؑ: بادشاہ تہ یی خبر اورسو د یو قیدی پہ ذریعی سرہ۔

۴۔ څلورم سیاسی بصیرت د حضرت یوسفؑ: مخلوق باندی تباهی راروانہ وہ قحط راروان وو د هغی دپارہ یی تدبیر اوکړ ۔

۵۔ پنځم سیاسی بصیرت د حضرت یوسفؑ : بادشاہ ورلہ عہدہ ورکولہ نو ځان لہ یی مناسب عہدہ قبولہ کړہ۔

۴۔ څلورمہ خبرہ : مقصد یا دعوۃ د سورۃ یوسف،

مقصد د سورۃ یوسف تسلی ورکوی نبی کریم ﷺ لہ پہ واقعاتو د حضرت یو سف علیہ السلام باندی ،چی حاَ لک کحال ِ یوسفؑ،ستا حال پشان د حال د یوسف دے۔

۱۔ لکہ سنګہ چی یوسفؑ د خپلو رونړو دلاسہ د ملک نہ روک شہ ، نو اے پیغمبرؐ تہ بہ هم د خپل قوم دلاسہ د مکی نہ لاړ شی نو حالک کحال یوسفؑ۔

۲۔ لکہ سنګہ چی یوسفؑ دری ورځی کوهی کښی تیری کړی وی نو دغہ رنګی پیغمبرؑ تہ بہ هم غارِ ثور کی در ی ورزی تیروی نو حالک کحال یوسفؑ۔

۳۔ لکہ سنګہ چی یوسفؑ د کوهی نہ راویستلے شہ نو پہ یرہ او پہ اندیښتو اندیښتو مصر تہ روان وو نو دغہ رنګی اے پیغمبرؑ چی تہ هم د مدینی تہ ہجرت کوی نو دا فکر بہ وی درسرہ چی هلتہ بہ څہ حالات وی نو حالک کحال یوسفؑ۔

۴۔ لکہ سنګہ چی یوسفؑ د اول ورځی نہ پہ مصر کښی عزت مند شہ نو پیغمبرؑ تہ بہ هم اول ورځی نہ پہ مدینہ کښی عزت مند شی نو حالک کحال یوسفؑ۔

۵- لکہ سنګہ چې یوسف ؑ چې چاکړه اوسیده نو دهغہ کور والا دلاسہ پری بدنامہ اولګیده نو پیغمبره ستا پہ بی بی بہ هم د مدینې منافقانو دلاسہ بدنامہ لګې نو حالک کحال یوسف ؑ۔

٦- لکہ سنګہ چې د یوسف ؑ صفائی هغہ ښځو اوکړه نو دهغہ رنګې ستا د بی بی صفائی بہ هم اوشی نو حالک کحال یوسف ؑ۔

٧۔ لکہ سنګہ چې یوسف ؑ پہ آخیره کی بادشاه شہ نو پیغمبره تہ بہ هم پہ آخیره کښې بادشاه شی او خلقو تہ بہ خطونہ لیږی نو حالک کحال یوسف ؑ۔

٨۔ لکہ سنګہ چې یوسف ؑ تہ رونړو خپو کښې اوغورزولے شو نو پیغمبره تاتہ بہ هم ستا دشمنا ن پہ خپو کښې او غورزولے شی نو حالک کحال یوسف ؑ۔

٩۔ لکہ سنګہ چې یوسف ؑ خپل رونړو تہ اوی لا تثریب علیکم الیوم ،پہ تاسو هیڅ ملامتیا نشتے ما معاف کړی ئی نو پیغمبره تہ بہ هم خپلو دشمنانو تہ دهغہ الفاظ اوایې ددی وجې نہ کلہ مکہ فتحہ شوه او دمکہ کفارو پہ زنځیرونو کښې راوستے شو نو نبی کرم ﷺ تری تپوس اوکہ سہ درسره اوکم ،نو هغوی اوی تہ زمونږ رور یې تہ زمونږ وراره یې ،نبی کریم ﷺ ورتہ اوی زه بہ هغہ خبره اوکړم کوم چې زما رور حضرت یوسف ؑ خپلو رونړو تہ کړی وه چې ، لا تثریب علیکم الیوم ،آیت نمبر (٩٢) مامعاف کړی یې پہ تاسو هیڅ ملامتیا نشتے،نو حالک کحال یوسف ؑ۔

۵۔ پنځمہ خبره : تقسیم د سورة یوسف، سورة ووه (٠٧) مرحلې دے ۔

١۔ اول مرحلہ : اول مرحلہ آیت نمبر (٠١) نہ (١٠) پورې دا۔ پہ دی مرحلہ کښې د یوسف ؑ خوب لیدل دی او پلار تہ بیانول دی ۔

٢۔ دویم مرحلہ : دویمہ مرحلہ آیت (١١) نہ (٢٠) پورې دا۔ پہ دی مرحلہ کښې د رونړو تدبیر دے کوهې تہ غورزول دی ۔

٣۔ دریم مرحلہ : دریمہ مرحلہ آیت (٢١) نہ (٣۵) پورې دا۔ پہ دی مرحلہ کښې مصر تہ تلل دی عزیز مصر کور کښې لوئیدل دی او د عزیز مصر د ښځې دلاسہ بدنامہ لګیدل دی او جیل تہ تلل دی ۔

۴۔ څلورمہ مرحلہ: څلورمہ مرحلہ آیت (٣٦) نہ (۵٧) پورې دا۔ پہ دی مرحلہ کښې پہ جیل کښې کار کول دی ،د قیدیانو خوب لیدل ،بادشاه خوب لیدل او جیل نہ راوتل دی ۔

۵۔ پنځمہ مرحلہ : پنځمہ مرحلہ آیت (۵٨) نہ (٦٨) پورې دا۔ پہ دی مرحلہ کښې بادشاهی میلاویدل دی او د قوم خیر لټول دی ۔

٦۔ شپږمہ مرحلہ : شپږمہ مرحلہ آیت (٦٩) نہ (٩٨) پورې دا۔ پہ دی مرحلہ کښې رونړه راتلل ،رور راوستل دهغہ سره خبری او د پلار راتلل دی ۔

٧۔ ووهمہ مرحلہ : ووهمہ مرحلہ آیت (٩٩) نہ (١٠١) پورې دا۔ پہ دی مرحلہ کښې دپلار او د ضامنو یو ځایے کیدل دی او خوشحالی راتلل دی ۔

۱۳-سورة رعد:

۱-اول خبره د سورة په ابتداء کښې :

سورة رعد مدنی سورة دے،په نزول کښې ۹٦ نمبر دے ،پس دسورة محمد نه نازل شوے دےاو په ترتیب د سورتونو کښې تیرا (۱۳) نمبر دے پس د سورة یوسف نه لګولے شوے دے۔

۲-دویم خبره ربط د سورة د مخکښې سره:

۱-اول ربط: مخکښې سورة کښې مسئله ثابته کړه په دلایلو سره نو په دې سورة کښې د مسئلې د توحید وضاحت کوی په مثالونو سره،ددی وجې نه يې ورپسی راوړه۔

۲-دویم ربط: مخکښې سورة کښې سورة کښې د صبر دنیاوی مثال تیر شه چې حضرت یوسفؑ په دنیا کښې صبر کړے وو نو انجام يې سه شه نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۲۲) کښې د صبر ثمرة بیانوله چې چا دنیا کښې صبر کړے دے نو په آخرت کښې به يې انجام ښکلے شي ،ددی وجې نه يې متصل راوړه۔

۳-دریم وجه: مخکښې سورة کښې نفی د شرک فی العلم اوکړه د حضرت یعقوبؑ او حضرت یوسفؑ او د نبی کریم ﷺ نه نو په دی سورة کښې نفی د شرک فی الدعا بیانوله ،مطلب يې دا وو چې ستا دحال نه خبر نه دی نو رامدد شي ورته ولی وایې،ددی وجې نه يې متصل راوړه۔

۴- څلورمه وجه: مخ کښې سورة کښې آیت نمبر (۳۹) کښې مسئله بیان کړه د حضرت یوسفؑ په جیل کښې چې ،ءارباب متفرقون خیر ام الله الواحد القهار، نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱٦) کښې د مسئلې وضاحت او تشریح کوله په مثال سره ددی وجې نه يې متصل راوړه۔

۵- پنځمه وجه: مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۳۹ ، ۴۰) کښې د یوسفؑ بیان وو دجیل چې په جیل کښې يې توحید بیان کړے دے نو په دی سورة کښې د رسول الله ﷺ بیان وو په میدان کښې آیت نمبر (۳٦) کښې ددی وجې نه يې متصل راوړه۔

٦-شپږمه وجه: مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۴۰) کښې اوی چې اوه مشرکانو تاسو سره په دی شرک څه دلیل نشته ،نو په دی سورة کښې په توحید دالله تعالیٰ باندی دلایل بیانول ددی وجې نه يې متصل راوړه۔

۷-ووم وجه: مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۰۳) کښې اوی ، ما اکثرالناس ولو حرصت بمؤمنین، که ته ډیر حریص اوکښې خو خلق ایمان نه راوړی، نو په دی سورة کښې په بل انداز هم دا خبره کوله ،ولکن اکثرالناس لایؤمنون ،ددی وجې نه متصل راوړه۔

۸-اتم وجه: مخ کښې سورة کښې آیت نمبر (۱۰۵) کښې اوی دا خلق بره ښکته نه ګوری چې عبرت واخلی ،نو په دی سورة کښې تفصیل کو آیت نمبر (۲) کښې بره کتل دی او آیت نمبر (۳،۴) کښې لاندی کتل دی ،ددی وجې نه يې متصل راوړه۔

۹-نهم وجه: مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۰۹) کښې اویل چې ، وما ارسلنا من قبلک الا رجالا ،د یو شبهې جواب يې کړے وو ،نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۳۸) کښې وضاحت کو لګ زیات ددی وجې نه يې متصل راوړه۔

۱۰-لسمه وجه: مخکښې يې ختم که په ترغیب الی القرآن باندی نو داسورة يې شروع کو په ترغیب الی القرآن باندی ددی وجې نه يې متصل راوړه۔

۳- دریم خبره د سورة په ابتداء کښې :

امتیازات دسورة رعد :

۱-اول امتیاز: سورة ممتاز دے په کثرت سره د تنبیهاتو باندی ۔

۲۔ دویم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ مثال د مشرک باندی ،چی مشرک مثال دهغه لیونی دے چی د اوبو پہ غاړه ناست وی او اوبو تہ وایی زما خولی تہ راشئ ،آیت نمبر (۱۴) کښی ۔

۳۔ دریم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱۷) باندی ،چی پہ هغی کښی د مسئلی د توحید مثال بیان کړے دے کلہ یو ځای کښی مسئلہ بیان شی ۔

۴۔ څلورم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ بیان د اطمینا نِ قلب باندی ،آیت نمبر (۲۸) باندی ۔

۵۔ پنځم امتیاز: سورۃ ممتاز دے بیان د تسبیح د رعد فرشتی باندی ،آیت نمبر (۱۳) کښی ۔

٦۔ شپږم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر (۳۷) باندی چی مشرک نہ مطالبہ ددی دا چی دا تہ ورتہ رامدد شی وایی نو اصل نوم یی واخلہ ،دادالوهیت دا نومونہ خو ورلہ تاسو ایښودی دی۔

۴۔ څلورمہ خبره: مقصد یا دعوۃ د سورۃ رعد:

مقصد دسورۃ رعد ، نفی د شرک فی الدعا بالادلۃ المتنوعۃ، دا مسئلہ ثابتوی چی دالله تعالیٰ نہ بغیر بل څوک لائق د رامدد شی نشتے او پہ دی مسئلہ باندی قسمہ قسم دلایل بیانوی ۔دعوۃ د توحید پہ سورۃ کښی دری (۰۳) ځلہ بیانوی:

۱۔اول ځل : اول ځل دعوۃ د توحید بیانوی پہ آیت نمبر (۱۴) کښی :

لہ دعوۃ الحق۔ خاص دی الله تعالیٰ لہ دا بلنہ دا لائق، نو الله تعالیٰ کہ رامدد۔

۲۔ دویم ځل : دویم ځل باندی دعوۃ د توحید بیانوی پہ آیت نمبر (۳۰) کښی :

لا الہ الاهو، نشتے دے بل حاجت پورا کونکے بے ددی الله تعالیٰ نہ نو ولی بل تہ رامدد شی وایی یو الله تعالیٰ رامدد کہ۔

۳۔ دریم ځل : پہ دریم ځل دعوۃ د توحید آیت نمبر (۳٦) کښی بیانوی :

قل انما امرت ان اعبدالله ولا اشرک بہ الیہ ادعو ا والیہ مأب۔

۵۔ پنځمہ خبره : خلاصہ د سورۃ رعد :

دا سورۃ تفریع دے پہ مخکینو سورتونو باندی ،یعنی دا یی نتیجہ راوباسلہ د مخکښی سورتونو ۔

پہ سورۃ یونس کښی بیان د مقاصد اربعہ شوے وو،

پہ سورۃ هود کښی څلور (۰۴) مسئلی بیان شوی ،العباد لله وحده،نفی د شرک فی العلم ، ترغیب فی التبلیغ،او تسلی ۔

پہ سورۃ یو سف کښی تسلی وه ۔

نو پہ دی سورۃ کښی نفی د شر ک فی الدعا وه ، هرکلہ چی متصرف نہ دی ،عالم الغیب نہ دی ،لائق دعبادت نہ دی ،نو فلم تدعونہ ولی ورتہ رامدد شی وایی۔

نفی د شرک فی الدعا جامع د اشراکو دا،متضمنہ دا ټولو شرکونو تہ ،ځکہ یو سړے چی چاتہ آواز کوی نو اول یی عالم الغیب ګنړی ،

يو د شرک دروازه دا ،شرک فی العلم ،يو سړے شرک کوی نو اول يې عالم الغيب اوګڼړی ،دا شرک فی الدعا جامع دا شراکو دا ،ټول شرکونه ديته راجمع کيږی۔

يو سړے چې شرک کوی نو اول يې دا عقيده راشی چې دا ولی زما په حال باندی خبردار دے ،نو اول ورله علم غيب ثابتوی ۔

دويم نمبر کښی ورله تصرف ثابتوی ،وئ يره ده له الله تعالیٰ اختيار هم ورکړے دے ۔

دريم نمبر کښی ورته رامدد شی وايی ۔

څلورم نمبر کښی عبادت يې هم شروع کښی ،نذر نياز کوی چکری وهی ،ګټی ښکولوی ،شرک فعلی شروع کښی ۔

ددی وجی نه دا دوه مسئلی په دی باندی قرآن کريم مستقل سورتونه هم رالیږلی دی ۔

په شرک فی الدعا باندی مستقل سورة ،سورة رعد دے ،په دلايل عقليو سره دا مسئله ثابته کړی دا چې دا بل ته آواز کول دا دعقل خلاف خبره دا۔

سورة انبياء هم مستقل سورة په نفی د شرک فی الدعا باندی دے، په دلايل نقليو سره دا مسئله ثابتوی چې دالله تعالیٰ نه بغير بل څوک لايق د بلنی نشته ۔

هريو پيغمبر عاجزی بيانوی چې الله تعالیٰ ته يې عاجزی کړی وه۔

دهغه رنګی سورة مؤمن هم په نفی د شرک فی الدعا دری ځله (۰۳) دعوة د توحيد دری ځله بيانوی۔

اول ځل آيت نمبر (۱۴) کښی بيانوی : فاعواالله مخلصين له الدين، چغه کئ الله تعالیٰ خالص کونکی الله تعالیٰ ته د خپلی غاړی ۔

دويم ځل آيت نمبر(٦٠) کښی بيانوی : وقال ربکم ادعونی استجب لکم ،ستا رب ويلی دی زما نه اوغواړی زه به ستاسو قبولتيا کوم ۔

دريم ځل آيت نمبر (٦۵) کښی بيانو ی: هوالحيی لااله الا هو فادعوه مخلصين له الدين الحمد لله رب العلمين،

بيا ورپسی په شپږ سورتونو کی يولس (۱۱) شبهات ردکو ی ۔

دا مسئله يې په دی سورة کښی ډير په سختئ سره بيان کړی دا۔ځکه ټول شرکونه دی ته راجمع کيږی ۔

۵۔ پنځم خبره : تقسيم د سورة رعد :

سورة رعد په څلورو حصو کښی تقسيم دے۔

۱۔ اول حصه: اول حصه د آيت نمبر (۰۱) نه آيت نمبر (۱۵) پوری دا۔په دی حصه کښی دلائل عقليه متنوعه بيانوی او دعوة د توحيد پری تفريع کوی چې له دعوة الحق،خاص دی الله تعالیٰ له دا بلنه دا لائق۔اول قسم دلائل آيت نمبر (۲،۳،۴) کښی بيانوی چې خالق لکل شی ء هوالله ،پيدا کونکے د هر يو څيز يو الله تعالیٰ دے ۔دويم قسم دلائل آيت نمبر (۸،۹،۱۰) کښی بيانوی چې ،عالم بکل شی ء هوالله ،پوهه په هر يو څيز باندی ذات دالله تعالیٰ دے۔ دريم قسم دلائل بيانوی په آيت نمبر (۱۲) کښی چې حافظ لکل شیء هوالله،نګهبان په هر يو څيز باندی يو الله تعالیٰ دے۔

څلورم قسم دلائل متصرف فی کل شیء هوالله،اختيار مند او واکدار د هر يو څيز يو الله تعالیٰ دے۔پنځم قسم دلائل ټول ماته دی محتاج ،آيت نمبر (۱۳) کښی بيانوی۔

۲ـدویم حصہ: دویمہ حصہ د آیت نمبر (١٦) نہ آیت نمبر (٢٥) پوری دا،پہ دی حصہ کښی دویم قسمہ دلائل بیانوی ،چی زہ یم ساجد او ټول می دی مسجود۔

۳ـدریم حصہ: دریمہ حصہ د آیت نمبر (٢٦) نہ د آیت نمبر (٣٥) پوری دا۔پہ دی حصہ کښی دریم قسمہ دلائل بیانوی چی زہ یم رازق او ټول می دی مرزوق۔

۴ـڅلورم حصہ: سلورمہ حصہ د آیت نمبر (٣٦) نہ د آیت نمبر آخیرہ پوری دا۔پہ دی حصہ کښی څلورم قسمہ دلائل بیانوی چی عالم بکل شیء هوالله،پوهہ پہ هر یو څیز یو الله تعالیٰ دے۔

خلاصہ د سورۃ رعد:

- اول کښی دلایل پیش کړی آیت نمبر (۲،۳،۴،) کښی چی خالق لکل شیء هوالله ،پیدا کوُنکے د هر یو څیز الله تعالیٰ دے ـاوګورہ آسمان تہ اوګورہ بے ستنو چا اودرولے دے ،زمکی تہ اوګورہ دا چاغوړولی دا ، دا میوی چا پیدا کړی دی ،دا ورځ او شپہ څوک بدلوی ،زمکی کښی دا جدا جدا حصی چا پیدا کړی دی۔
- بیا یی نتیجہ راوباسی آیت نمبر (۱۴) کښی چی : لہ دعوة الحق، خا ص دی الله تعالیٰ لہ دا بلنہ دا لایق، نو لهٰذا الله تعالیٰ کہ رامدد،
- دویم قسم دلایل آیت نمبر (۸،۹،۱۰)کښی بیانوی چی : عالم بکل شیء هوالله ، اوګورہ پہ خیټہ کښی د هری زنانہ کہ نر دے او کہ مادہ پہ هر سہ پوهہ زہ یم (الله تعالیٰ فرمایی)۔کہ څوک د شپی زی او کہ د ورځی ماتہ معلوم دے ،نو دعوة پری تفریع کہ ،لہ دعوة الحق،الله لہ چغہ دا لایق،
- دریم قسم دلایل بیانوی آیت (۱۱) چی : حافظ لکل شی ء هوالله ، واہ انسانہ ستا حفاظت الله تعالیٰ پہ فرشتو باندی کړے دے ، نو لہ دعوة الحق، یاالله مد د وایہ ،
- څلورم قسم دلایل بیانوی آیت نمبر (۱۲)کښی چی : متصرف فی کل شی ء هوالله ، وریځی رالیږی ږرک ږروک ګنګ ګوړ او باران او فصلونہ دا ټول خارونہ دالله تعالیٰ پہ اختیار کښی دی ،نو چغہ کہ چی ،لہ دعوة الحق،یا الله مدد۔
- پنځم قسم دلایل بیانوی آیت نمبر (۱۳)کښی چی : ټول ماتہ دی محتاج، اوګورہ کہ رعد فرشتہ دا ، او کہ نوری فرشتی دی دالله تعالیٰ تسبیح وایی لہ دعوة الحق دعوة پری تفریع کوی۔
- خالق لکل شیء هوالله
- عالم بکل شی ء هوالله
- حافظ لکل شی ء هوالله
- متصرف فی کل شی ء هوالله
- ټول ماتہ دی محتاج
- نو آخیرہ کښی پری دعوة تفریع کښی چی : لہ دعوة الحق ،خاص دی الله تعالیٰ لہ بلنہ دا لایق، جار مجرور مقدم کہ ،او تخصیص یی اوکہ او تخصیص یی اوکہ ،تخصیص دا فائدہ کوی چی ځان لہ یی ثابتوی او د بل نہ یی نفی کوی ، خاص دی الله تعالیٰ لہ بلنہ دا لائق نورو لہ چغہ دا ناروا او ناجائز۔
- بیا مثال د مشرک بیانوی ،چی نورو تہ چغی وهی نو دہ مثال دهغہ لیونی دے چی د اوبو پہ غاړہ ناست دے او اوبو تہ وایی زما خولی تہ راشئ، نو سنګہ چی دا اوبہ دہ پہ خولی نشی راتلے دهغہ رنګی دا اولیاء دہ پہ آواز نشی رامدد کیدے۔ وما دعاء الکفرین،الکافر یی هغہ چاتہ اوی چی بل تہ آواز کوی ،بل تہ رامدد شی وایی،لہ دعوة الحق نہ انکار کوی دا الکافر دے۔

۱۴۔ سورۃ ابراهیم :

۱۔ اول خبره د هر سورۃ په ابتداء کښې :

سورۃ ابراهیم مکی سورۃ دے په نزول کښې ۷۲ نمبر دے پس دسورۃ نور نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې ۱۴ چوده نمبر دے پس د سورۃ رعد نه لګولے شوے دے ۔

۲۔ دویم خبره :ربط یا مناسبت د سورۃ د مخکښې سورۃ سره :

۱۔ اول وجه: مخکښې سورۃ کښې اهمه مسئله بیان شوه نهی د شرک فی الدعا نو په دی سورۃ کښې ترغیب فی التبلیغ وو چې دا مسئله خلقو ته بیان کړ ددی وجی نه يې متصل راوړه۔

۲۔ دویمه وجه: مخکښې سورۃ کښې مسئله د توحید بیان شوه او رد اوشه د غیرالله د بلنې نو په دی سورۃ کښې تذکیر بایام الله دے ، مطلب دادے چې چا مسئله اومنله نو انجام به يې سه وی او چې مسئله يې اونه منله نو انجام به يې څه وی ،ددی وجی نه متصل راوړه۔

۳۔ دریمه وجه: مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۰۲) کښې ویلی وو چې هر یو شے خپلی نیتی ته روان دے نو په دی سورۃ کښې آیت نمبر (۳۷) کښې وضاحت کوی چې دا به همیشه روان وی ،ددی وجی نه يې متصل راوړه۔

۴۔څلورمه وجه: مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۰۳) کښې ویلی وو چې هر څه ماپیدا کړی دی نو په دی سورۃ کښې آیت نمبر (۳۲) کښې پری تفصیل کوی چې باران راوروم بیا دانی روخیژوم ددی وجی نه يې متصل راوړه۔

۵۔ پنځمه وجه: مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۱۱) کښې اوی ان الله لا یغیر مابقوم ، چې الله تعالیٰ دیو قوم حالت تر هغی پوری نه بدلوی سو پوری چې دالله تعالیٰ احکا م بدل نه کړی ،نو په دی سورۃ کښې آیت نمبر (۲۸) کښې وضاحت کوی چې چا هم دالله تعالیٰ احکام بدل کړی دی نو انجام يې سه شه ددی وجی نه يې متصل راوړه۔

٦۔شپږمه وجه: مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۱۴) کښې ویلی وو چې د مشرک چغه د ګمراهئ دا نو په دی سورۃ کښې آیت نمبر (۰۳) کښې وایی چې مشرک پخپله هم ګمراه دے ،ددی وجی نه يې وروسته راوړه۔

۷۔ وومه وجه: مخکښې سورۃ کښې استهزاء باالرسل بیان شوه نو په دی سورۃ کښې آیت نمبر (۰۹) کښې تفصیل کو چې سنګه استهزاء به يې کوله ددی وجی نه يې متصل راوړه۔

۸۔اتمه وجه: مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۱۷) کښې مثال بیان شه د توحید د کلمی د بیان نو په دی سورۃ کښې مثال بیانوی د کلمی د توحید په زړه د مؤمن کښې ،ددی وجی نه يې متصل راوړه۔

۹۔نهمه وجه: مخکښې سورۃ بیان د بنی د غیرالله ااوشه نو په دی سورۃ کښې آیت نمبر (۱۸) کښې مثال بیان کړ اعمال به يې ختم وی لکه چې په هیرو باندی هوا راشي او والوزوی دی وجی نه يې متصل راوړه۔

۱۰۔لسمه وجه: مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۲۳) کی ویلی وو چې فرشتی ورته سلامونه کوی نو په دی سورۃ کښې آیت نمبر (۲۳) کښې وایی دا سلامونه به تول عمر وی ددی وجی نه يې متصل راوړه۔

۱۱۔ یولسمه وجه : مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۳۸) کښې د مشرکانو اعتراض ذکر کړے وو چې د پیغمبر ښځې او بچې دی نو په دی سورۃ کښې د حضرت ابراهیمؑ د ښځې او نچې بیان يې کو چې ښځه او بچې يې وو خو د مسئلې نه يې نه بند کړے آیت نمبر (۳۷) کښې ددی وجی نه يې متصل راوړه۔

۳۔ دریمہ خبرہ : امتیازات د سورۃ ابراهیم :

۱۔ اول امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر (۰۴) باندی چی پہ کښې دا بیان دے چی هر امت تہ دهغوی پہ ژبہ پیغمبر رالیږلے دے الله تعالیٰ۔

۲۔ دویم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر (۲۲) باندی چی پہ جہنم کښې بہ شیطان اُور پہ ممبر باندی خطاب کوی خپلو تا بع دارو تہ ۔

۳۔ دریم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر (۲۴) باندی ،چی د کلمی د توحید مثال یې بیان کړے دے۔

۴۔ څلورم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر (۳۷) باندی چی ابراهیمؑ خپل ښځہ او بچی پہ خوشی بیابا ن کی پریخودی دی ۔

۵۔ پنځمہ وجہ: سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر (۳۹) باندی چی حضرت ابراهیمؑ پہ خپل اولاد حضرت اسحاقؑ او حضرت اسماعیلؑ باندی شکریہ ادا کوی۔

٦۔ شپږم امتیاز: سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر (٣٦) باندی چی د تمامو انبیاء کرامؑ تکالیف یې اجمالاً (مختصر) بیان کړی دی ۔

۴۔ څلورمہ خبرہ: مقصد د سورۃ ابراهیم :

مقصد د سورۃ ابراهیم ترغیب فی التبلیغ او تذکیر بایام الله ،مطلب دادے چی مسئلہ د توحید بیانولو تہ تیزی ورکوی او نصیحت ورکوی دالله تعالیٰ پہ نعمتونو او غذابونو سرہ ۔کہ سوک مسئلہ د توحید اومنی دالله تعالیٰ دوست بہ شی او کہ سوک اونہ منی نو دالله تعالی ٰ دشمن بہ شی ۔

۵۔پنځمہ خبرہ: تقسیم د سورۃ ابراهیم :

سورۃ تقسیم دے پہ پنځو حصو کښې :

۱۔ اول حصہ: اول حصہ د آیت نمبر (۰۱) نہ آیت نمبر (۰۸) پوری دا ۔ پہ دی حصہ کښې تمهید دے او حالت د مبلغ بیانوی دپارہ د تسلیٔ۔

۲۔ دویمہ حصہ: دویمہ حصہ د آیت نمبر (۰۹) نہ آیت نمبر (۱۸) پوری دا۔ دی ځای نہ څلور ځلہ لفظ د اَلَمْ شروع کیږی۔دی ځای نہ اول ځل لفظ د اَلَمْ دے۔ پہ دی حصہ کښې جدال المشرکین مع الانبیا ء د مشرکانو جهګړہ بیانوی د انبیا ء کرامؑ سرہ ۔

۳۔ دریمہ حصہ: دریمہ حصہ د آیت نمبر (۱۹) نہ آیت نمبر (۲۳) پوری دا،پہ دی حصہ کښې دویم ځل لفظ د الَمْ بیانوی ،جدال المشرکین فی ما بینهم ، د مشرکانو جهګړہ پہ خپل مینځ کښې ۔

۴۔ څلورمہ حصہ: څلورمہ حصہ د آیت نمبر (۲۴) نہ آیت نمبر (۲۷) پوری دا،دی ځای نہ دریم ځل لفظ د الم دے۔ پہ دی حصہ کښې الامثلۃ للفریقین ، دوارو ټلو مثالونہ بیانوی ،چا مسئلہ د توحید او منلہ د هغہ مثال بہ سنګہ وی او چا چی او نہ منلہ نو د هغہ مثال بہ سنګہ وی ۔

۵۔پنځمہ حصہ: پنځمہ حصہ د آیت نمبر (۲۸) نہ آیت نمبر آخیرہ پوری دااو دی ځای نہ څلورم ځل لفظ د الم دے۔ پہ دی حصہ کښې زجر او تخویف ورکوی منکرینو تہ او دلائل عقلیہ بیانوی دالله تعالیٰ پہ توحید باندی او پہ آخیرہ کښې واقعہ د حضرت ابراهیمؑ بطور تسلی بیانوی ۔

۱۵۔ سورۃ حجر:

پنځه خبرې د هر سورۃ په ابتداء کښې :

۱۔ اول خبره: سورۃ حجر مکی سورۃ دے په نزول کښې ۵۴ نمبر دے پس دسورۃ یوسف نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې ۱۵ نمبر دے پس دسورۃ ابراهیم نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبره: ربط یا مناسبت ددی سورۃ د مخکښې سره په ګڼړو وجو باندی دے:

۱۔ اول ربط: مخکښې سورۃ کښې تر غیب فی التبلیغ اوشه ،بیان حق او رد دباطل اوشه نو په دی سورۃ کښې انجام دهغه چاچې حق ورته بیان شی او دے اونه منی ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۲۔ دویم ربط: مخکښې سورۃ کښې دوه ډلی بیان شوی یو منقاد (تابع داردالله تعالیٰ) او دویم منکر (نافرمان دالله تعالیٰ) نو په دی سورۃ کښې دواړو انجام یې بیانو ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم ربط: مخکښې سورۃ یې شروع که په حکمت د نزول د قرآن کریم باندی نو دا سورۃ یې هم شروع کو په صداقت د قرآن کریم باندی ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۴۔ څلورمه وجه: مخکښې سورۃ کښې د مشرکانو د پیرانو حال بیان شه نو په دی سورۃ کښې په آیت نمبر (۲۱) کښې افسوس د مشرکانو بیانوی ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۵۔ پنځمه وجه: مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۴۶) کښې اوی ،وقدمکرو امکرهموعندالله مکرهم ،نو په دی سورۃ کښې نمونې وی چې سنګه تدبیرونه یې کړی وو ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۶۔ شپږمه وجه: مخکښې سورۃ یې ختم کړے وو په دی الفاظو چې ، هذا بلٰغ للناس، دا قرآن د خلقو ته د رسولو کتاب دے نو په دی سورۃ کښې په آیت نمبر (۹۶) کښې وایې چې په قرآن یې اویرے او بیا هم اونه منی نو خپل انجام به اوینی ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریمه خبره: امتیازات د سورۃ حجر:

۱۔ اول امتیاز: سورۃ ممتاز دے په هغه آرزو د مجرمانو باندی چې د مرګ وخت کښې یا عذاب وخت کښې به افسوس کوی آیت نمبر (۰۲) کښې ۔

۲۔ دویم امتیاز: سورۃ ممتاز دے په آیت نمبر (۰۶) باندی ، چې د جناتو او انسانو د مشر بابا ذکر یې کړے دے ۔

۳۔ دریم امتیاز: سورۃ ممتاز دے په آیت نمبر (۰۹) باندی ، چې په هغې کښې الله تعالیٰ د قرآن کریم د حفاظت ذمه بیان کړی دا چې ما خپله د قرآن کریم د حفاظت ذمه اغستی دا۔

۴۔څلورم امتیاز: سورۃ ممتاز دے په آیت نمبر (۴۴) باندی چې په هغې کښې د جهنم ووه (۰۷) طبقې بیان کړی دی ۔

۵۔پنځم امتیاز: سورۃ ممتاز دے په آیت نمبر (۵۶) باندی ،چې په هغې کښې دابیان دے چې دالله تعالیٰ درحمت نه څوک هم مه نا امیده کیږئ۔

۶۔شپږم امتیاز: سورۃ ممتاز دے په آخیرې آیت باندی چې په هغې کښې نبی کریم ﷺ ته خطاب دے چې تر مرګه به دالله تعالیٰ عبادت کوی ۔

۴۔ څلورمه خبره : مقصد د سورۃ حجر:

مقصد د سورة حجر بیان د انجام او حالاتو د مجرمانو دے ۔

۵۔ پنځمه خبره : تقسیم دسورة حجر:

سورة حجر دری (۰۳) حصی دے ۔

۱۔ اول حصه: اول حصه آیت نمبر (۱۵) پوری دا،په دی کښی په اول ترغیب ورکوی قرآن کریم ته ،بیا افسوس د مجرمانو ،بیا عظمت د قرآن کریم بیانوی ،بیازجر په انکار د قرآن کریم او د رسالت باندی ۔

۲۔ دویمه حصه: دویمه حصه آیت نمبر (۱٦) نه آیت نمبر (۲۴) پوری دا ۔ په دی حصه کښی دلائل عقلیه دالله تعالیٰ په توحید بیانوی ۔

۳۔ دریمه حصه: دریمه حصه آیت نمبر (۲۵) نه آیت نمبر آخیر پوری دا۔ په دی حصه کښی دلائل بیانوی ، او حالات د اقوامِ مهلکه ،کو م قومونه چی الله تعالیٰ تباه کړی دی د هغوی حالات بیانوی ،د هغوی انجام ذکر کو ی،واقعه د ابلیس، د لوطؑ دقوم او د قوم د شعیبؑ بیانوی۔

مختصر خلاصه د سورة حجر :

دا سورة اصل کښی د مخکښی سورة تتمه او خلاصه بیانوی مخکښی سورة کښی دوه ډلی بیان شوی نو دلته دواړو انجام بیانو ی۔

اول کښی صداقت د قرآن کریم بیانوی بیاافسوس د مجرمانو بیانوی۔

١٦۔ سورۃ نحل:

١۔اول خبرہ:

سورۃ نحل مکی سورۃ دے ،نزول کښې ٧٠ نمبر دے ،پس د سورۃ کهف نہ نازل شوے دے ،او پہ ترتیب د سورتونو کښې ١٦ نمبر دے پس د سورۃ حجر نہ لګولے شوے دے ۔

٢۔ دویم خبرہ:

ربط دسورۃ نحل د سورۃ حجر سرہ پہ ګڼړو وجو باندی دے۔

١۔اول وجہ:

مخکښې سورۃ کښې عذاب دسابقینو بیان شہ د اقوام مهلکہ نو دی سورۃ کښې عذاب د موجودوو بیانوی پہ سر کښې چې اتی امراللہ ،داللہ تعالیٰ عذاب راغے یعنی رابہ شي ،ددی وجې نہ یې متصل راوړہ۔

٢۔ دویم وجہ:

سورۃ ابراهیم کښې ترغیب فی التبلیغ وو،پہ سورۃ حجر کښې نمونې د عذاب بیان شوی ،نو پہ دی سورۃ کښې اصل مسئلہ وہ چې تبلیغ بہ ددی مسئلې کوی ،ددی وجې نہ متصل راوړہ۔

٣۔دریم وجہ:

مخکښې سورۃ کښې اوی چې ټول مخلوق ما پیدا کړے دے نو پہ دی سورۃ کښې آیت نمبر (٢١) کښې عجز د مخلوقاتو بیانوی ددی وجې نہ متصل راوړہ۔

۴۔څلورم وجہ:

مخکښې سورۃ کښې پہ آیت نمبر (٢٨) کښې ،دانسانانو د نیکہ د حضرت آدمؑ د پیدائش بیان اوشہ نو پہ دی سورۃ کښې آیت نمبر(۴) کښې ، د عامو انسانانو د پیدائش بیان کوی ددی وجې نہ یې متصل راوړہ۔

۵۔ پنځم وجہ:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (٢٨) کښې د حضرت آدمؑ او دانسانانو پیدائش بیان اوشہ ،نو پہ دی سورۃ کښې پہ آیت نمبر (٧٠) کښې انقلابات ذکر کوی پہ انسان باندی ،چې پہ انسان کوم کوم حالتونہ رازی،(ماشوم والے،ځوانی ،بوډهاوالے)،ددی وجې نہ یې متصل راوړہ۔

٦۔ شپږم وجہ:

مخکښې سورۃ کښې د منکرینو او د موحدینو حالات بیان شو ،نو پہ دی سورۃ کښې آیت نمبر (٣٦) کښې خلاصہ بیانوی ،ددی وجې نہ یې متصل راوړہ۔

٧۔ووم وجہ:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۴٦) کښې د جنت یانو بیان اوکہ ،چې اللہ تعالیٰ بہ ورتہ اوفرمایي ،جنت تہ پہ سلامتیا دننہ شی ،نو پہ دی سورۃ کښې آیت نمبر (٣٢) کښې پرې زیادت کو،ددی وجې نہ یې متصل راوړہ۔

۸۔ اتمہ وجہ:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۴۹)،(۵۰) کښې اوفرمایل،نبئ عبادی انی انا لغفور الرحیم،زما بندیگان خبر کړ چې زه بخونکے مهربانه یم، نو په دې سورة کښې آیت نمبر (۱۱۲) کښې د غذابِ دنیاوی بیان کړ چې کله مسئله اونه منه نو بیا ،عذاب الیم هم ورکوم،ددی وجې نه یې متصل راوړه۔

۹۔نهمه وجه:

مخکښې سورة کښې آخیره کښې اوی ،وعبد ربک حتی یأ تیک الیقین ،تر مرګه به عبادت کوی دالله تعالیٰ ' تر مرګه به عبد اوسی نو په دې سورة کښې احسانات بیانوی په انسان باندی ،چې تر مرګه پورې الله تعالیٰ په تاباندی احسانات کوی نو ځکه به ته تر مرګه عبد اوسی ،ددی وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔دریمه خبره:امتیازات د سورة نحل:

۱۔اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په ادله متنوعه(قسمه قسم دلایل بیانوی دالله تعالیٰ په توحید باندی)۔

۲۔دویم امتیاز:

سورة ممتاز د ے په تفصیلی فائدو دانعامو (زناورو)باندی،په بل سورة کښې دومره فائدی د ځناورو نه دی بیان شوی۔

۳۔دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په فوائد(فائدو) ددریاب باندی ،آیت نمبر (۱۴) کښې ۔

۴۔څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په دی بیان چې په وخت د اکراه کښې کلمه د کفر ویلے شی ،آیت نمبر (۱۰٦) باندی۔

۵۔پنځم زمتیاز:

سورة ممتاز دے په حکم دالله تعالیٰ مچئ ته ،آیت نمبر (٦۸) کښې ۔

٦۔شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے په فوائدو(فائدو) د شهدو باندی ۔

۷۔ووم امتیاز:

سورة ممتاز دے په بیان دهغه ښځې چې خپل محنت به یې تباه کو،آیت نمبر (۹۲) باندی ۔

۸۔اتم امتیاز:

سورة ممتاز دے په جامع آیت باندی ،چې ټول اوامر او نواهی پکښې راجمع دی،آیت نمبر (۹۰) کښې۔

۹۔نهم امتیاز:

سورة ممتاز په بیان د قحط د مکی ،آیت نمبر (۱۱۲) باندی۔

۴۔ څلورمه خبره: مقصد دسورة نحل:

مقصد دسورة نحل ،اثبات دتوحید بالادلة المتنوعة،دالله تعالیٰ یو والے بیانوی په قسمه قسم دلایلو سره۔

۵۔پنځمه خبره : تقسیم دسورة نحل:

سورة نحل په شپږو (۰٦) حصو کښی تقسیم دے۔

۱۔اول حصه:

اول حصه آیت نمبر (۱) نه آیت نمبر (۲۳) پورې دا۔په دی حصه کښی مسئله د توحید بیانوی او قسمه قسم دلایل پرې بیانوی ۔

۲۔ دویمه حصه:

دویمه حصه آیت نمبر (۲۴) نه آیت نمبر (۳۵) پورې دا۔په دی حصه کی زجر ناکښېنو (اوریدونکو) ته ورکوی ،دمسئلی د توحید ،باقوالهم بافعالهم،دهغوی په وینه او دهغوی په کارونو باندی۔

۳۔دریمه حصه:

دریمه حصه آیت نمبر (۳٦) نه آیت نمبر (۴۷) پورې دا ۔په دی حصه کښی دلیل نقلی بیانوی ،نفی د تصرف دنبی کریم ﷺ نه ،زجر منکرینو دقیامت ته ورکوی ،او ترغیب ورکوی هجرت ته۔

۴۔ څلورمه حصه:

څلورمه حصه دآیت نمبر (۴۸) نه آیت نمبر (٦۴) پورې دا۔ په دی حصه کښی دلایل عقلیه په دی بیانوی چی کلهم منقادون الی الله،ټول الله تعالیٰ ته محتاج دی ۔

۵۔پنځمه حصه:

پنځمه حصه د آیت نمبر (٦۵) نه آیت نمبر (۸۱) پورې دا۔په دی حصه کښی دلایل ددی بیانوی چی :اِلّنِعمُ کلّہ مِن الله ، نعمتونه چی څه هم دی ،که مال دے که دولت دے ،که صحت دے ،که بچی دی ،دا ټول چی دی نو دا عقیده اوساتئ چی دادالله تعالیٰ د طرف نه دی ۔

٦۔شپږمه حصه:

شپږمه حصه د آیت نمبر (۸۲) نه آخیره پورې دا۔ په دی حصه کښی تسلی ورکوی مبلغ (بیانونکی) له،تخویف ورکوی منکرینو له ،احوال د مشرکانو دقیامت او ترغیب ورکوی قرآن کریم ته۔

په آخیره کښی د آیت نمبر (۱۱۴) ،(۱۱۵) نه رد د شرک فعلی ،بیا ترغیب فی التبلیغ په واقعه د حضرت ابراهیمؑ باندی او طریقه د تبلیغ(یعنی دالله تعالیٰ دکتاب او مسئلی د توحید دبیانولو)بنایی۔

۱۷۔سورة بنی اسرائیل:

۱۔اول خبره:

سورة بنی اسرائیل مکی سورة دے ۔په نزول کښی (۵۰) نمبر دے پس دسورة قصص نه نازل شوے دے۔په ترتیب دسورتونو کښی ستره(۱۷) نمبر دے پس دسورة نحل نه لکولے شوے دے۔

۲۔دویم خبره:

ربط(مناسبت او ترون) د سورة بنی اسرائیل د سورة نحل سره په ګنړو وجو باندی دے:

۱۔اول وجه:

مخکښی سورة کښی مسئله ثابته کړه په دلایلو عقلیو سره ،نو په دی سورة کښی حالات دهغه چا بیانول چی مسئله یی نه وه منلی او شرک مستمره(همیشه یی شرک) یی کړے وو،ددی وجی نه یی متصل راوړه۔

۲۔دویم وجه:

مخکښی سورة کښی ترغیبات ورکړل هجرت ته بیا بیا چی مسئله مه پریږده خیر دے خپل ملک پریږده زه به دی ساتمه نو په دی سورة کښی حالات د پیغمبرانو وو چی اوګوره پیغمبرانو هجرت کړے دے دالله تعالیٰ ددین دپاره یی تکلیف برداشت کړے دے،ددی وجی نه یی متصل راوړه۔

۳۔دریم وجه:

مخکښی سورة کښی د مهاجرینو بیان اوشه نو په دی سورة کښی دهغه چا بیانو کوی چی چی حق پرست یی په هجرت باندی مجبوره کړی وو ددی وجی نه یی متصل راوړه۔

۴۔څلورمه وجه:

مخکښی سورة کښی اول آیتونو کښی ویلی وو،اتی امرالله ،دالله تعالیٰ د عذاب بیان وو نو په دی سورة کښی وجوبات د عذاب بیانول ،ددی وجی نه یی متصل راوړه۔

۵۔پنځمه وجه:

مخکښی سورة کښی آیت نمبر (۳۲)کښی اوی چی فرختی ورله زیری ورکوی او سلامونه به ورته کوی ،دی سورة کښی دا بیانوی چی چا هم خلاف کړے دے نو الله تعالیٰ به یی اوشرموی،ددی وجی نه یی متصل راوړه۔

٦۔شپږمه وجه:

مخکښی سورة کښی آیت نمبر (۸۸)کښی اوی چی عذاب به منکرینو له زیات کړ نو په دی سورة کښی آیت نمبر (۹۷)کښی وضاحت کړ چی سنګه به ورله عذاب زیات کړ ددی وجی نه یی متصل راوړه۔

۷۔ووم وجه:

مخکښی سورة کښی اوی چی د شیطان چال په هغه چا چلیږی چی قرآن کریم پریږدی یا مشرک وی آیت نمبر (۹۹)کښی ،نو په دی سورة کښی دشیطان بنتهه کنډی بیانولی،ددی وجی نه یی متصل راوړه۔

۸ـاتمہ وجہ:

مخکښې سورة کښې د خالی ورزی بیان وو چې دا ورځ مې په چا مقرر کړې وه آیت نمبر (۱۲۴) کښې ،نو په دې سورة کښې بیان د شریعت د اصحٰب السبت وو (دبنی اسرائیلو) دی وجې نہ یې متصل راوړہ۔

۹ـنهمہ وجہ:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۲۷) کښې اوی چې زړه مه تنګوه د صبر اجر به زه درکوم آیت نمبر (۱۲۷) کښې ،نو په دې سورة آیت نمبر (۱۰۳) د صبر د اجر مثال بیانوی ددی وجې نہ یې متصل راوړہ۔

۱۰ـلسمہ وجہ:

مخکښې سورة کښې طریقہ د تبلیغ بیان کړه چې ،دالله تعالیٰ کتاب ،دین تہ بہ خلق سنګہ رابلی آیت نمبر (۱۲۵) کښې ،نو ہ دی سورة کښې سیل دآسمانونو ،سیل د معراج بیانو ،چونکہ دالله تعالیٰ دکتاب بیان کښې تکلیفونہ رازی نو په دی سورة کښې تسلی وه،ددی وجی نہ یې متصل راوړہ۔

۳ـ دریمہ خبره : امتیازات دسورة بنی اسرائیل :

۱ـاول امتیاز:

سورة ممتاز دے په عللو(وجوہاتو) د عذاب باندی ،چې هغه څلور وجې دی چې دالله تعالیٰ عذاب پرې رازی د اصرف په دی سورة کښې دی په بل سورة کښې دا نشتے۔

۲ـ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په واقعہ د معراج باندی ،نبی کریم ﷺ لہ الله تعالیٰ د آسمانونو سیل ورکړے وو۔

۳ـ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په بیان د پنځویشت (۲۵) اوامر او نواهی باندی ۔

۴ـ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۷۰) باندی،چې په دی آیت کې فرمایي:ولقد کرمنا بنی أدم،ما اولاد د حضرت آدمؑ لہ عزت ورکړے دے۔

۵ـپنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر(۷۹) باندی ،چې په هغې کښې د مونځ د تہجدو بیان دے صراحتاً۔

٦ـشپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۸۸) باندی ،چې په هغې کښې چیلنج ورکړے دے ،کہ ټول انسانان او پیریان راجمع شی نو د قرآن کریم پشان کتاب نشی راوړے۔

۷ـووم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۹۵) باندی ،چې په هغې کښې دانسان پیغمبر رالیږلو مقصد بیان کړے دے،چې انسان پیغمبر مې ولی راولیږه۔

۴۔څلورمہ خبرہ:مقصد دسورة :

بیان د هغہ څلور(۴)اُمورو(کارونو) چی مرتکب (کونکے)دهغی یویو مستحق دالله تعالیٰ د عذاب گرزی۔

۱۔ شرک مستمرہ سبب للنزول العذاب،همیشہ شرک کونکے او توبہ نہ یستونکے ،مستحق دالله تعالیٰ د عذاب گرزی۔

۲۔ ہتھک د شعائرالله سبب للنزول العذاب،الله تعالیٰ کوم ځائے لہ عزت ورکړے دے دهغی بے عزتی کول سبب دالله تعالیٰ دعذاب گرزی۔

۳۔اخراج الرسل سبب للنزول العذاب،حق پرست د کلی نہ شړل سبب دالله تعالیٰ د عذاب گرزی۔

۴۔استهزاء بالرسل سبب للنزول العذاب ،انبیاءکرام او حق پرستو پوری ټوقی کول سبب دالله تعالیٰ د عذاب گرزی۔

۵۔پنځمہ خبرہ : تقسیم دسورة بنی اسرائیل:

سورة بنی اسرائیل پہ څلورو حصو کښی تقسیم دے۔

۱۔ اول حصہ: اول حصہ د آیت نمبر (۰۱) نہ آیت نمبر (۵۹) پوری دا۔ پہ دی حصہ کښی اول وجہ بیانوی دالله تعالیٰ د عذاب ،شرک مستمرہ سبب للنزول العذاب،پہ شرک باندی همیش والے کول سبب دالله تعالیٰ دعذاب گرزی او پہ دی باندی یو واقعہ د بنی اسرائیلو بیانوی چی هغی شرک نہ پریښودہ نو الله تعالیٰ سنگہ ذلیلہ کړل او دویمہ واقعہ د حضرت نوحؑ د قوم بیانوی چی شرک یی کو نو الله تعالیٰ تباہ برباد کړل۔

۲۔دویمہ حصہ: دویمہ حصہ د آیت نمبر (٦٠) نہ آیت نمبر (٧٦) پوری دا ۔پہ دی حصہ کښی دویمہ وجہ د هلاکت بیانوی چی هغہ ہتھک د شعائرالله ،او پہ دی باندی دقوم د حضرت صالحؑ واقعہ بیانوی چی هغوی د اوښی (اوښنی) بے عزتی اوکړه،نو الله تعالیٰ تباہ کړل۔

۳۔ دریمہ حصہ: دریمہ حصہ د آیت نمبر (٧٧) نہ آیت نمبر (۱۰۰) پوری دا۔ پہ دی حصہ کی دریمہ مسئلہ بیانوی ،اخراج الرسل سبب للنزول العذب ، پیغمبران او حق پرست د کلو نہ یستل دا سبب دالله تعالیٰ د عذاب گرزی ،او پہ دی باندی واقعہ د مکی والا بیانو ی ،چی کلہ یی نبی کریم ﷺ او صحابہ کرامؓ د مکی نہ اویستل نو الله تعالیٰ ذلیلہ کړل ۔

۴۔ څلورمہ حصہ: څلورمہ حصہ د آیت نمبر (۱۰۱) نہ آخیرہ پوری دا۔ پہ دی حصہ کښی څلورمہ وجہ بیانوی دالله تعالیٰ د عذاب ،استهزاء بالرسل سبب للنزول العذاب،پیغمبرانو او حق پرستو پوری ټوقی کول سبب دالله تعالیٰ د عذاب گرزی او پہ دی باند ی واقعہ د حضرت موسیؑ او فرعون بیانولہ ،چی کلہ فرعون د حضرت موسیؑ پوری ټوقی شروع کړی نو بیا الله تعالیٰ تباہ کہ۔

۱۸۔سورۃ کھف:

د هر سورۃ په ابتداء کښې پنځه خبرې :

۱۔اول خبره :

سورۃ کهف مکي سورۃ دے ،په نزول کښې ٦٩ نمبر دے پس دسورۃ غاشیۃ نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې (۱۸) نمبر دے پس د سورۃ بنی اسرائیل نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویمه خبره:

ربط د سورۃ کهف د سورۃ بنی اسرائیل سره په ګڼرو وجو باندې دے:

۱۔ اول وجه :

مخکښې سورۃ یې شروع کړے وو په :سبحٰن الذی ،سره او داسورۃ شروع کوی په : الحمد ،سره مطلب دا دے چې هرکله ستا زړه پاک شه د شرکیاتو نه نو اوس دالله تعالیٰ حمدونه وایه ،ددی وجې نه یې متصل راوړه۔

۲۔دویمه وجه:

مخکښې سورۃ یې ختم که په :الحمد،سره او داسورۃ یې شروع کو په : الحمد،سره ،هلته حمدونه وو،حمدونه یې ځکه وایه چې دالله تعالیٰ نائبان نشته او دلته یې حمدونه ځکه وایه چې قرآن کریم یې رالیږلے دے ،ددی وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریمه وجه:

مخکښې سورۃ کښې معجزه د نبی کریم ﷺ وه نو په دی سورۃ کښې شبهات د منکرینو بیانول ،ددی وجې نه یې متصل راوړه۔

۴۔ څلورمه وجه :

مخکښې سورۃ کښې بیان د هغه څلورو (۰۴) امورو (کارونو) وو چې مرتکب (کوونکے) دهغې یو یو مستحق دالله تعالیٰ د عذاب ګرزی ،نو په دی سورۃ کښې اول نمبر امر چې هغه شرک وو د هغې شرک په یو قسم چې شرک فی العلم (نفی د علم غیب) باندی تفصیل کو ،ددی وجې نه یې متصل راوړه۔

۵۔ پنځمه وجه :

مخکښې سورۃ کښې ا ستهزاء(خنداو توقی) د مال دارو بیان شوی د حق پرستو پوری نو په دی سورۃ کښې حساست (سپک والے) ددنیا بیانو په وجوباتو سره ،ددی وجې نه یې متصل راوړه۔

٦۔ شپږمه وجه:

مخکښې سورۃ کښې اوی :ولم یتخذ ولدا،الله تعالیٰ 'نائب نه دے نیولے نو په دی سورۃ کښې آیت نمبر (۰۴) کښې یره ورکوله ددنیا او د آخرت هغه چاله چې هغوی وایې چې دالله تعالیٰ نائبان دی ،ددی وجې نه یې متصل راوړه۔

۷۔وومه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۴) کښې اوفرمایل چې اعمال نامه به یې نیولې وی او ورته به ویلې شی :کفی ٰ بنفسک الیوم علیک حسیبا، نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۴۹) کښې افسوسه بیانوی د مجرمانو چې کله ورله اعمال نامه ورکړے شی نو بیا افسوسونه کوی ،ددی وجې نه یې متصل راوړه۔

۸۔اتمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۴٦) کښې اوی چې کله په قرآن کریم کښې توحید بیان شی نو دوی په شاه اوړی او د نفرت اظهار کوی نو په دی سورة کښې ورله حکم ذکر کوی چې دا په شاه اوړی نو دا غټ ظالم دے ،ددی وجې نه یې متصل راوړه۔

۹۔نهمه وجه:

مخکښې سورة آیت نمبر (٧٦) کښې اوی ،چې کله ته قرآن کریم بیانے نو خلق به تا په هجرت مجبوره کوی نو په دی سورة کښې د هغه زوانانو بیان دے چې په خپل اختیار یې ملک پر یښودے دے او غار کښې دیره شوی دی دالله تعالیٰ ددین دپاره ،ددی وجې نه یې متصل راوړه۔

۱۰۔ لسمه وجه :

قرآن کریم په اعتبار د فهم سره شلور حصې دے ۔

اول حصه د سورة انعام پوری وه ۔په دی اول حصه کښې زیات تر دلایل ددی وو چې خالق لکل شی ء هوالله ،پیدا کونکے د هر یو څیز یو الله تعالیٰ دے ۔

دویمه حصه د سورة انعام نه کهف پوری وه ۔ په دی حصه کښې زیات تر دلایل ددی وو چې : مربی لکل شی ء هوالله ،تربیت ورکونکے هر یو څیز له یو الله تعالیٰ دے ۔

دریمه حصه د سورة کهف نه شروع کیږی او دا تر سورة سبا پوری دا ۔ په دی حصه کښې زیات تر دلایل ددی چې : مبارک فی کل شیء هوالله ،خیر او برکت په هر یو سیز کی اچونکے یو الله تعالیٰ دے ۔

دریم نمبر ضرورت مخلوق ته د تربیت وو نو ددی ځای نه یې د تربیت بیان شروع کړ ۔

۳۔دریمه خبره: امتیازات دسورة کهف :

۱۔اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په تفصیلی بیان د اصحٰبِ کهف ،چې تین سو نو (۳۰۹) سال یې په غار کښې تیر کړی وو۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په سپک والی ددنیا سره په دریو مثالونو سره۔

۳۔دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے بیان د واقعه د باغ والو۔

۴۔ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په واقعه د حضرت موسیٰ او حضرت خضرؑ باندی ۔

۵-پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے په واقعه د حضرت ذوالقرنین بادشاه باندی ۔

۴۔ څلورمه خبره:مقصد دسورة کهف:

نفی د علم غیب بواقعاتِ اربعه:د مخلوقاتو نه نفی د علمِ غیب کوی ،چی مخلوقات په غیبو بوندی نه پوهیږی ، په څلورو واقعاتو سره۔

۱۔اول واقعه: واقعه د اصحٰبِ کهف ،چی هغه زوانان چی ولایت یی د قرآن کریم نه ثابت دے او کوره هغوی په غار کی تین سو نو (۳۰۹)کالونه تیر کړی دی ،او ده دی ،چی راپاسیدل یو وایی یو ورځ مو تیره کړه او بل وایی نه څه حصه د ورځی مو تیره کړه ۔هر کله چی اولیاء د خپل حال نه نه دی خبر نو ثابته دا شوه چی عالم الغیب صرف او صرف ذات د الله تعالیٰ دے۔آیت نمبر (۰۹)نه دا واقعه شروع کوی ۔۔

۲۔ دویمه واقعه: واقعه د پیغمبرانو د سردار جناب محمد رسول الله ﷺ په آیت نمبر (۲۳) کی بیانوی :ولا تقولن لشیء انی فاعل ذالک غدا،داسی به نه وایی چی دا کار به صبا کوم زکه ته د صبا په حال نه پوهیږی ،البته ان شاءالله وایه،نو هرکله چی د پیغمبرانو سردار ته د غیبو پته نه لګی نو ثابته داشوه چی بل څوک عالم الغیب نشته۔

۳۔ دریمه واقعه: د حضرت موسی ؑاو حضرت حضر ؑ ،چی اوګوره حضرت موسی ؑ د حضرت حضر ؑ په ظاهری کارونو پوهه نه شه ،بار بار پری اعتراض کوی او حضرت حضر ؑ ورته هم وایی ،چی دا کارونه دالله تعالیٰ حکم وو،ماته هم پته نه وه ،معلومه داشوه چی هر کله پیغمبران په غیبو نه پوهیګی نو بل څوک ېه دالله تعالیٰ نه عالم الغیب نشته،د آیت نمبر (٦۰) نه دا واقعه شروع کوی ۔

۴۔ څلورمه واقعه: د حضرت ذوالقرنین بادشاه چی پیغمبریٔ کښی شک دے چی پیغمبر دے اوکنه خو ولی خو دے اوګوره هغه د قوم په ظاهر ی خبرو نه دے پوهه شوے ،په غیبو به سه پوهه شی ،آیت نمبر (۹۳) نه دا واقعه بیانوی د ذوالقرنین بادشاه۔

ددی مسئلی د توحید نه چی اوړی نو ددنیا د محبت وجی نه اوړی نو ددنیا سپکوالے بیانوی په دریو وجو سره :

۱۔اول وجه: الدنیا تأ خذ منک کما أخذ من صاحب الجنة،آیت نمبر (۳۲تا ۴۴)،دا دنیا به ستا نه واغستے شی لکه سنګه چی دباغ والا نه هغه باغ واغستے شه ۔

۲۔ دویمه وجه: وقتهاقلیل ،ددنیا دا وخت ډیر زیات لګ دے ۔ ته به ترینه لاړ شی ، آیت نمبر (۴۵) ۔

۳۔ دریمه وجه: الدنیا تکون وبالا علیک،دادنیا به درباندی وبال شی ،آیت نمبر(۴۹) ۔

خلاصه د سورة کهف : ددی څلورو واړو واقعاتو خلاصه راوباسی په آیت نمبر (۲٦) کښی چی هر کله اوچت مخلوقات ددنیا په غیبو نه پوهیږی نو څوک په غیبو پوهیږی ،نو یو الله تعالیٰ په غیبو باندی پوهیږی۔

۱۹۔سورۃ مریم :

د هر سورۃ په ابتداء کښې پنځه خبرې :

۱۔اول خبره: سورۃ مریم مکی سورۃ دے په نزول کښې (۴۴) نمبر دے پس د سورۃ فاطر نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې نولسم (۱۹) نمبر دے پس د سورۃ کهف نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویمه خبره: ربط د سورۃ مریم د سورۃ کهف سره په ګنړو وجو باندې دے:

۱۔اول ربط:

مخکښې سورۃ کښې نفې د علم غیب اوشوه په څلورو (۰۴) واقعاتو سره نو په دې سورۃ کښې نفې د تصرف کوی د اوچتو مخلوقاتو (پیغمبرانو او فرشتو) مطلب داشه چې نه عالم الغیب دی او نه متصرف دی ،ددی وجې نه یې متصل راوړه۔

۲۔ دویم ربط:

مخکښې سورۃ کښې عجز د اولیاءاو انبیاء کرام یعنې د انسانانو عاجزی بیان شوه نو په دې سورۃ کښې عجز د فرشتو بیانوی ددی وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم ربط:

مخکښې سورۃ کښې عجز د حضرت موسیٰؑ او حضرت حضرؑ بیان شه نو په دې سورۃ کښې د نورو پیغمبرانو حضرت ابراهیمؑ،حضرت زکریاؑ او حضرت یحیٰؑ عاجزی بیانوی دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۴۔ څلورم ربط:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۰۴)کښې ویلې وو چې هغه خلق اویروه چې څوک وایې چې دالله تعالیٰ نائبان دی نو په دې سورۃ کښې آیت نمبر (۸۸)کښې تنبیه وه چې دا ډیره سخته خبره چې څوک وایې دالله تعالیٰ نائبان دی ،ددی وجې نه یې متصل راوړه۔

۵۔پنځم ربط:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۱۳)کښې اوی چې اصحٰبِ کهف له ماتوفیق ورکړے وو نو په دې سورۃ کښې آیت نمبر (۷٦)کښې دا ذکر کوی چې څوک هم طلب دالله تعالیٰ ددین کوی نو هغوی له الله تعالیٰ توفیق ورکوی ،ددی وجې نه یې متصل راوړه۔

٦۔ شپږم ربط:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۱۵)کښې د اصحٰبِ کهف رَد بیان شه په خپل قوم باندې نو په دې سورۃ کښې آیت نمبر (۴۲)کی دابراهیمؑ رَد ذکر کوی په خپل قوم او پلار باندې دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۷۔ووم ربط:

مخکښې سورۃ کښې د اصحٰبِ کهف بهائی کاټ بیان شه د خپل قوم سره ،آیت نمبر (۱٦)کښې نو په دې سورۃ کښې د حضرت ابراهیمؑ بهائی کاټ بیان وو د خپل قوم سره ددی وجې نه یې متصل راوړه۔

۸۔اتم ربط:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۸) کښې اوی :وعرضوا علیٰ ربک صفا،لقد جئتمونا،،الله تعالیٰ ته به پیش کړے شي ، دلته هم دهغه خبره په نورو الفاظو کښې بیانوی په آیت نمبر (۸۰) :ونرثہ مایقول ویأ تینا فردا،،دی وجې نه پی متصل راوړه۔

۹۔نهم ربط:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۳۴) کښې اوی چې هغه باغ والا منکر بیان وو چې په خپل مال او اولاد باندی غرور کو نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۷۷) کښې د یو بل منکر بیان دے ددی وجې نه متصل راوړه۔

۱۰۔لسم ربط:

مخ کښې سورة کښې آخیره کښې اوی :والهکم الہ واحد،نو دی سورة کښې په هغه چا رد کو چې عیسی ؑ او بی بی مریم لہ الوهیت ثابتوی،دی وجې نہ پی متصل راوړه۔

۳۔ دریمہ خبره :امتیازات د سورة مریم :

۱۔اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۰۵) د انبیاء کرام علیهم السلام په فکر باندی چې مرګ نه پس هم د امت باره کښې سوچ او فکر وو۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۷) باندی ،چې په هغې د جبرائیل ؑ بیان دے چې دانسان په شکل کښې بی بی مریم ؑ ته راغلے وو۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۲۵) باندی چې په هغې کښې د بی بی مریم ؑ د کرامت بیان دے ۔

۴۔ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۲۷) باندی ، د بی بی مریم ؑ مکالمہ د خپل قوم سره ۔

۵۔ پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۳۰) باندی ،د حضرت عیسیٰ ؑ خبری په زانګو بیانوی ۔

۴۔ څلورمہ خبره : مقصد دسورة مریم:

مقصد د سورة مریم : عجز المصطفین ، عاجزی د هغه چونړ شوو مخلوقاتو بیانوی ،کہ په آسمان کښې دی او کہ په زمکہ کښې دی د ټولو عاجزی بیانوی ۔

۵۔پنځمہ خبره: تقسیم دسورة مریم:

سورة مریم په دوو(۰۲) حصو کښې تقسیم دے ۔

۱۔ اول حصہ: اول حصہ د آیت نمبر (۰۱) نہ آیت نمبر (٦۳) پوری دا۔په دی حصہ کښې عجز(عاجزی) د زمینی مخلوقاتو بیانوی چې په هغې کښې انبیاء کرام ؑ او اولیاء کرام دی۔

۲ـ دویمہ حصہ:دویمہ حصہ د آیت نمبر (٦٤) نہ آیت نمبر آخیر پوری دا۔ پہ دی حصہ کښې عجز (عاجزی) د آسمانی مخلوقاتو بیانوی ،چی پہ ھغی کښې ملائیک دی ۔

خلاصہ د ټول سورة راوباسی پہ آیت نمبر (٦٥) کښې : رب السمٰوٰت والارض وما بینهما فاعبدهٗ واصطبر لعبادتہ۔کلک شہ داللّٰہ تعالیٰ پہ بندګئ باندی ځکہ آسمانی او زمینی مخلوقات ټول اللّٰہ تعالیٰ تہ محتاج او عاجز دی ۔

۲۰۔سورۃ طٰہٰ:

دهر سورة په ابتداء کښې پنځه خبرې :

۱۔ اول خبره:

سورة طٰہٰ مکی سورة دے په نزول کښې (۴۵) نمبر دے پس د سورة مریم نه نازل شوے دے او په ترتیب دسورتونو کښې (۲۰) نمبر دے پس دسورة مریم نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویمه خبره:ربط د سورة طٰہٰ د سورة مریم سره په ګڼړو وجو باندې دے:

۱۔ اول وجه:

په سورة کهف کښې نفی د علمِ غیب اوشوه د اوچتو مخلوقاتو نه په سورة مریم کښې نفی د تصرف اوشوه نو په دې سورة کښې دا بیانوی چې بل ابتلوا بالمصائب ،تکلیفونه پرې راغلی دې ځان نه یې تکلیفونه نه دې لرې کړے شوې ،ددې وجې نه یې متصل راوړه۔

۲۔ دویمه وجه:

په سورة کهف کښې نفی د علم غیب اوشوه ،په سورة مریم کښې نفی د تصرف اوشوه نو په دې سورة کښې تشجیع فی التبلیغ وه ، په واقعه د حضرت موسی ؑ باندې ،ددې وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریمه وجه:

مخکښې سورة کښې حالات د حضرت موسیٰ ؑ بیان شو اجمالا نو په دې سورة کې تفصیلی بیانول ددې وجې نه یې متصل راوړه۔

۴۔ څلورمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۴۲) کښې ،حضرت ابراهیم ؑ بیان وو،چې نفی د صفاتو د الوهیت یې کړې وه د باطلو الهو نه نو په دې سورة کښې مثال بیانو د سامرې د سخې چې هیڅ صفت د الوهیت پکښې نه وو او هغوی رامدد کو، آیت نمبر (۸۹) کښې ،دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۵۔ پنځمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۵۱) کښې د حضرت موسیٰ ؑ صفت بیان کړے وو: مخلصاً،چوڼر شوے وو،نو په دې سورة کښې آیت نمبر (۱۳) بل انداز سره دهغه بیان کو :واناااخترتک،الله تعالیٰ فرمایي ما ځان له چوڼر کړے وو،ددې وجې نه یې متصل راوړه۔

۶۔شپږمه وجه :

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۵۳) کښې ویلی وو چې حضرت موسیٰؑ له مې رور پیغمبر که نو په دې سورة کښې آیت نمبر (۳۱) کښې وضاحت کوی چې داورله حضرت موسی ؑ دعا غوښتې وه ،ددې وجې نه متصل راوړه۔

۷۔ وومه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۹۷) کښې ترغیب ورکه قرآن کریم ته چې آسان کتاب دے نو په دې سورة کې آیت نمبر (۱۲۴) کښې زجر ورکوی هغه چاته چې قرآن کریم ته نه ګیني ، ددې وجې نه یې متصل راوړه۔

۸۔اتمہ وجہ:

مخکښی سورۃ کښی آیت نمبر (۹۷)کښی اوی چی قرآن کریم آسان دے نو په دی سورۃ کښی آیت نمبر (۰۲)کښی تسلی دا چی کله یی ته بیانے نو خلق به یی نه زده کوی نو ته به زړه نه تنګوی،ددی وجی نه یی متصل راوړه۔

۹۔ نهمہ وجہ :

مخ کښی سورۃ کښی آیت نمبر (۹۷)کښی اوی قرآن کریم آسان دے نو په دی سورۃ کښی آیت نمبر (۱۱۴)کښی عظمت د قرآن کریم بیانوی ،ددی وجی نه یی متصل راوړه۔

۱۰۔لسمہ وجہ:

مخکښی سورۃ کښی آخیره کښی اوی څوک دالله تعالیٰ دین مخالف وو تباه شوے دے ته وینی یا څپو کښار اوری یعنی نسل یی تباه شه نو په دی سورۃ کښی پری مثال پیش کوی د فرعونیانو آیت نمبر (۷۸)کی ،ددی وجی نه یی متصل راوړه۔

۳۔ دریمہ خبره:امتیازات دسورۃ:

۱۔اول امتیاز:

سورۃ ممتاز دے په آیت نمبر (۱۴) باندی ،کلام دالله تعالیٰ د حضرت موسیٰؑ سره په جدا انداز سره۔

۲۔دویم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے په آیت نمبر (۲۵) باندی،د حضرت موسیٰ دعا بیانوی ۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے په آیت نمبر (۸۹) باندی د مناظری په وخت باندی :یوم الزینۃ،د اختر ورځ۔

۴۔ څلورم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے په آیت نمبر (۹۷) باندی ،دسامری د سخی په سوزولو باندی ۔

۵۔ پنځم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے په آیت نمبر (۹۷) باندی ،دسامری په وینه چی :لامساس۔

٦۔ شپږم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے په آیت نمبر (۱۱۸) باندی ۔

۴۔څلورمہ خبره: مقصد دسورۃ طٰہٰ:

الابتلاء علی الانبیاء والتشجیع فی التبلیغ،امتحانونه په پیغمبرانو او بهادری ورکوی دالله تعالیٰ دکتاب په بیانولو باندی ،په واقعاتو د حضرت موسیٰؑ باندی ۔چی اوګوره حضرت موسیٰؑ سنګه په بهادرئ سره مسئله بیان کړی دا او د هیچا پرواه یی نه دا کړی ۔

۲۱ـسورة انبياء:

د هر سورة په ابتداء کښې پنځه خبرې :

۱ـاول خبره :

سورة انبياء مکی سورة دے په نزول کښې ۷۳ نمبر دے ،پس د سورة ابراهیم نه نازل شوے دے او په ترتيب د سورتونو کښې ۲۱ نمبر دے پس د سورة طٰهٰ نه لګولے شوے دے ـ

۲ـ دویم خبره:

ربط د سورة د مخکښې سره په ګڼرو وجو باندی دے :

۱ـ اول وجه:

مخکښې سورة کښې د موسی ؑ واقعه تفصيلی وه نو په دی سورة کښې دهغه واقعه په مختصر الفاظو کښې بيانوله دی وجی نه يې متصل راوړه۔

۲ـ دویمه وجه:

مخکښې سورة کښې د حضرت موسی ؑ واقعه بیان شوه نو په دی سورة کښې د نورو پيغمبرانو واقعات بيانول دی وجی نه يې متصل راوړه۔

۳ـ دريمه وجه:

مخکښې سورة کښې ابتلاء (امتحان) په انبياء کرام عليهم السلام بيان شه نو په دی سورة کښې اکرام الانبياء بعد الابتلاء (عزت مندتيا د پيغمبرانو پس د امتحان نه) دی وجی نه يې متصل راوړه۔

۴ـ څلورمه وجه :

مخکښې سورة کښې مناظره د حضرت موسیٰ ؑ د فرعون سره وه نو په دی سورة کښې مناظره د حضرت ابراهيم ؑ د خپل پلار سره بيانوی ،ددی وجی نه متصل راوړه۔

۵ـ پنځمه وجه:

په سورة کهف کښې نفی د علمِ غيب اوشوه چې عالم الغيب نه دی نو په سورة مريم کښې نفی د تصرف اوشوه چې متصرف هم نه دی نو په دی سورة کښې خلاصه راوباسی چې فَلِمَ تدعونه ،بهر کله چې عاجز دی نو ولی ورته رامدد شی وايې،ددی وجی نه يې متصل راوړه۔

٦ـ شپږمه وجه:

مخکښې سورة کښې رد مشرکينو اوکه اعتقادی نو په دی سورة کښې آيت نمبر (۹۰)کښې خلاصه راوباسی ،چې دا ټول پيغمبران الله تعالیٰ ته عاجزه وو دی وجی نه يې متصل راوړه۔

۷ـاوومه وجه:

مخکښې سورة کښې اوی چې چا دالله تعالیٰ د کتاب نه مخ واړو نو جوند به لئ تنګ وی آيت نمبر (۱۲۴)کښې نو په دی سورة کښې آيت نمبر (۰۲)کښې وايې چې مخ ځکه اړوی چې عبث يې ګڼړی دی وجی نه يې متصل راوړه۔

۸۔ اتمہ وجہ:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۳۲) کښې اوی چې نحن نرزقکم،موږ رزق درکوو نو دی سورة کښې پرې د حضرت یونس ؑ مثال بیانوی چې هغه لہ الله تعالیٰ د مهی پہ خیټہ کښې رزق ورکړے وو،آیت نمبر (۸۷)،(۸۸) ددی وجی نہ یې متصل راوړہ۔

۹۔نهمہ وجہ:

مخکښې سورة ښکې حکمت بیان شہ د رالیږلو د پیغمبرانو آیت نمبر (۱۳۴) کښې نو پہ دی سورة کښې آیت نمبر (۲۵) کښې د پیغمبرانو بیان وو چې همیشہ د مسئلې د توحید د اشاعت دپاره پیغمبران رالیږلی دی الله تعالیٰ ،ددی وجی نہ یې متصل راوړہ۔

۱۰۔لسمہ وجہ:

مخکښې سورة کښې آخیره کښې اوی چې: کل متربص،هر یو انتظار کوئنکے دے خپل انجام بہ اوینې،نو پہ دی سورة کښې اول کښې پرې ترقی وه :اقترب للناس حسابهم ،انتظار هغہ وخت نزدی دے ،ددی وجی نہ یې متصل راوړہ۔

۳۔ دریمہ خبره: امتیازات د سورة انبیاء:

۱۔اول امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ واقعہ د حضرت ابراهیم ؑ باندی چې بُتان یې مات کړی وو۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے آیت نمبر (۳۰) باندی ،چې دازمکہ آسمان جخت وو الله تعالیٰ جدا کړل۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۳۴) باندی ،نبی کریم ﷺ لہ تسلی ورکوی۔

۴۔ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۴۲) باندی ، قل من یکلؤکم،،،

۵۔پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۶۹) باندی :قلنا ینارُ کونی بردا۔۔

۶۔ شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر(۵۷) باندی ، تالله لاکیدن اصنامکم،،،

۷۔ووم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۷۸) باندی ،فیصلہ حضرت داؤد ؑ اوحضرت سلیمان ؑ باندی ۔

۸۔اتم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۸۲) باندی ، ومن الشیطین ---

۹۔نھم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۹۰) باندی ،پہ عاجزئ د تمامو پیغمبرانو باندی ۔

۱۰۔لسم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۹٦) باندی ،چی پہ ھغی کښی د یاجوج ماجوج بیان دے۔

۴۔ څلورم خبره: مقصد دسورة انبیاء:

نفی د شرک فی الدعا باحوال الانبیاء،د ا ثابتوی چی دالله تعالیٰ نہ بغیر بل څوک لائق د بلنی نشتے ،پہ دی د پیغمبرانو عاجزی بیانوی ۔

سورة رعد کښی نفی د شرک فی الدعا بیان شو ی وہ ھلتہ پری دلایل عقلیہ وو دلتہ نفی د شرک فی الدعا بیانوی دپیغمبرانو حالات بیانوی چی اوګوره پیغمبرانو باندی تکالیف راغلی دی الله تعالیٰ تہ یی فریاد کړے دے ۔دی بحث خلاصہ راوباسی پہ آیت نمبر (۹۰) کی ،کلہ د ۱۸،۱۷ پیغمبرانو عاجزی بیان کی بیافرمایی دا ټول ماتہ محتاج وو۔

۵۔ پنځمہ خبره: تقسیم دسورة انبیاء:

سورة انبیاء پہ شپږو (۰٦) بابو نو کښی تقسیم دے ۔

۱۔ اول باب:

اول باب آیت نمبر (۰۱) نہ آیت نمبر (۱۵) پوری دے ۔پہ دی باب کښی اثبات د قیامت کوی ،اثبات د رسالت کوی اوزجر ورکوی منکرینو د ر قرآن او سنت تہ ۔

۲۔ دویم باب:

دویم باب د آیت نمبر (۱٦) نہ آیت نمبر (۲۹) پوری دے۔ پہ دی باب کښی دلایل عقلیہ او نقلیہ بیانوی دالله تعالیٰ پہ توحید باندی۔

۳۔ دریم باب:

۔ دریم باب د آیت نمبر (۳۰) نہ آیت نمبر (۴۷) پوری دے۔پہ دی باب کښی دلایل عقلیہ ،بیان د مقاصد اربعہ ،تسلی مبلغ لہ او تخویف منکرینو لہ ورکوی۔

۴۔ څلورم باب:

څلورم باب آیت نمبر (۴۸) نہ آیت نمبر (۹٦) پوری دے ۔پہ دی باب کښی تنویر علیٰ ما سبقہ دے او د سورة ھغہ اصل مسئلہ بیانوی نفی د شرک فی الدعا او پہ دی باندی حالات د انبیاء کرام علیھم السلام بیانوی۔

۵۔پنځم باب:پنځم باب د آیت نمبر (۹۷) نہ آیت نمبر (۱۰۴) پوری دے ۔ پہ دی باب کښی زجر او تخویف ورکوی منکرینو لہ او بشارت ورکوی مؤمنانو لہ ۔

٦۔ شپږم باب : شپږم باب د آیت نمبر (۱۰۵) نہ تر آخیر ہ پوری دے ۔ پہ دی باب کښی بشارت دنیاوی مؤمنانو لہ او مقصد د سورة بیانوی ۔

۲۲-سورة حج:

د هر سورة ابتداء کښې پنځه خبرې:

۱-اول خبره:

سورة حج مدنی سورة دے په نزول کښې ۱۰۳ نمبر دے پس دسورة نور نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې ۲۲ نمبر دے پس دسورة انبیاء نه لګولے شوے دے ۔

۲- دویمه خبره :ربط د سورة حج د سورة انبیاء سره په کنړو وجو باندی دے :

۱-اول وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۰۱) اوفرمایل اقترب للناس حسابهم ، خلقو ته حساب کتاب نزدی شه ،نو په دی سورة کښې اول کښې فرمایي :ان زلزلة الساعة شي ء عظیم ،نشانی به يې داوی چې یو زلزله به راشي ،ددی وجې نه يې متصل راوړه۔

۲- دویمه وجه:

مخ کښې سورة کښې رد دشرک ِ اعتقادی اوشه نو په دی سورة کښې رد دشرک ِ فعلی ،ددی وجې نه يې متصل راوړه۔

۳- دریمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۰۳)کښې اوی چې الله تعالیٰ د کتاب نه مخ اړوی نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۷۲)کښې وایې چې کله دالله تعالیٰ بیانیږی نو دوی تندے تریو وشی دالله تعالیٰ کتاب پری بد لګی،ددی وجې نه يې متصل راوړه۔

۴- څلورمه وجه:

مخکښې سورة کښې نفی د شرک اعتقادی اوشوه نو په دی سورة کښې حکم د جهاد وو چې اوس يې هم نه مني نو جها د ورسره اوکړئ،دی وجې نه يې متصل راوړه۔

۵- پنځمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۲۵) کښې ویلی وو چې هر یو پیغمبر توحید بیان کړے دے نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۵۲)کښې دا بیانوی چې د هر یو پیغمبر مخالف ډلې جوړی شوی دی ،ددی وجې نه يې متصل راوړه ۔

۶-شپږمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۲۶)کښې ویلی وو چې :عبادٌ مکرمون ،دالله تعالی ' نیکان بندیګان دالله تعالیٰ په عبادت باندی عزت مند شوی دی نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۷۳)کښې مزید عاجزی بیانوی چې مخلوق دے پیدا کړے شوی دی،دی وجې نه يې متصل راوړه۔

۷-اوومه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر(۲۹)کښې د مقربینو د تابع داریٔ بیان وو نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱۸)کښې فرمایې چې ټول زما تابع دار دی دی وجې نه يې متصل راوړه۔

۸-اتم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۳۰) کښې ویلې وو چې آسمان او زمکه بند وو نو په دې سورة کښې آیت نمبر (۰۵) کښې دهغې وضاحت کړې چې الله تعالیٰ کولاوو کړل ،دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۹-نهم وجه :

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۴۳) کښې ویلې وو چې امداد یې نشي کولے نو په دې سورة کښې آیت نمبر (۱۳) کښې فرمایې چې امداد پرېږده چې رامدد شي ورته وایې نو نقصان یې ځان له اوکه ،دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۱۰-لسمه وجه :

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۱۰) کښې اوې چې الله تعالیٰ ستا په حال باندې پوهه دے نو په دې سورة کښې آیت نمبر (۰۱) کښې وایې چې :اتقواالله ،دالله تعالیٰ نه اوېرېږئ ،دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۳- دریمه خبره : امتیازات د سورة حج:

۱- اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په تخویف (یره) د قیامت باندې په اول کې ۔

۲- دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۰۵) باندې ،چې دلیل عقلی دانسان د پیدائش ذکر کړی او تفریعات پرې کړی پنزه(۰۵)۔

۳- دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۵) باندې ،چې په دې آیت کې مشرک ته دشرک علاج خایې۔

۴- څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۹) باندې ،دجهنمیانو عذاب بیان کړی ۔

۵- پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۲۷) باندې ، پنزه (۰۵) اوامر (حکمونه)حاجیانو ته کړی ۔

٦-شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۲۷) باندې ،په اعلان د حج د حضرت ابراهیمؑ باندې ۔

۷-ووم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۳۱) باندې ،چې د مشرک مثال د مرداری ورکړے دے۔

۸-اتم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۵۲) باندی ،چی د هر پیغمبر خلاف شیطان وسوسہ اچولی دااو خلق دری قسمہ شوی دی۔

۹۔نهم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (٤۲) باندی ،کلہ قرآن کریم بیانولے شی نو د مخالفینو تندے تریوو شی ۔

۱۰۔لسم امتیاز:

سورة ممتا ز دے پہ آیت نمبر (٤۳) باندی ، د مشرکانو الهہ دومره کمزوری دی چی د مچ نہ هم یو شے نشی اغستے۔

۴۔ څلورمہ خبره:مقصد د سورة حج:

رد د شرکِ فعلی سره د وضاحت د څلورو مسئلو نہ کوم چی شرک ِ فعلی سره متعلق دی (تحریمات الله ،تحریمات العباد،نذورالله،نذورالعباد)

۵۔پنځمہ خبره: تقسیم د سورة حج:

سورة حج پہ پنځو بابو نو (۰۵)کښی تقسیم دے ۔

۱۔ اول باب:

اول با ب آیت نمبر (۰۱) نہ آیت نمبر (۱۰) پوری دے ۔ پہ دی باب کښی اول اثبات د قیامت اوکی ،بیا زجر مشرکانو لہ ورکی بیا دلایل عقلیہ او پہ هغی باندی تفریعات کوی او تخویف ورکوی منکرینو لہ۔

۲۔ دویم باب :

دویم باب د آیت نمبر (۱۱) نہ آیت نمبر (۲۵) پوری دے ۔ پہ دی باب کښی زجر ورکوی منافقانو او مشرکانو لہ ،ترغیب ورکوی قرآن کریم تہ ،دلیل عقلی دالله تعالیٰ پہ توحید او تخویف منکرینو لہ ورکوی۔

۳۔ دریم باب:

دریم باب د آیت نمبر (۲٦) نہ آیت نمبر (۳۸) پوری دے۔ پہ دی باب کی وضاحت دهغہ سلورو مسئلو کوی کوم چی شرک فعلی سره متعلق دی (تحریمات الله ،تحریمات العباد، نذورالله ، نذورالعباد)۔

۴۔ څلورم باب:

څلورم باب د آیت نمبر (۳۹) نہ آیت نمبر (٦٦) پوری دے ۔ پہ دی باب کښی اول حکم دقتال بیانوی ،بیا تسلی ،بیا تخویف ورکوی منکرینو لہ ،بیا بیان د اامورِ مصلحہ،او بیا ترغیب ورکوی هجرت تہ ۔

۵۔ پنځم باب:

پنځم باب د آیت نمبر (٦٧) نہ آخیره پوری دے ۔ پہ دی باب کښی دعوة د سورة بیانوی ،ترغیب ورکوی تبلیغ (دالله تعالیٰ کتاب او مسئلی توحید تہ) زجر ورکوی مشرکانو تہ ،مثال د مشرک د شرک بیانوی او آخیره کښی ترغیب ورکوی جهاد تہ ۔

۲۳ـسورة مؤمنون:

د هر سورة په ابتداء کې پنزه خبرې :

۱ ـ اول خبره:

سورة مؤمنون مکي سورة دے په نزول کښې ۷۴ نمبر دے پس دسورة انبياء نه نازل شوے دے او په ترتيب د سورتونو کښې ۲۳ نمبر دے پس دسورة حج نه لګولے شوے دے ـ

۲ ـ دويم خبره:

ربط د سورة مؤمنون د سورة حج سره په ګڼرو وجو باندې دے :

۱ ـ اول وجه :

مخکښې سورة کښې صفائي د عقيدې او د بدن بيان شوه نو په دې سورة کښې اوصاف د مؤمنانو بيانوي چې کله دې عقيده او بدن پاک شو نو اوس ځان کښې داصفات راولـه،دې وجې نه يې متصل راوړه۔

۲ ـ دويم وجه:

مخکښې سورة کښې رد دشرک فعلي اوشه نو په دې سورة کښې اثبات د توحيد کو ی په دريو واړه قسمه دلايلو سره ،ددې وجې نه يې متصل راوړه۔

۳ ـ دريم وجه:

مخکښې سورة کښې په آيت نمبر (۰۵) کښې دانسان د تخليق او پيدائش بيان اوشه نو اوس په دې سورة کښې آيت نمبر (۱۲)(۱۳) کښې پرې مزيد زيادت کوی ددې وجې نه يې متصل راوړه۔

۴ ـ څلورمه وجه:

مخکښې سورة کښې آيت نمبر (۱۹) کښې دوو ډلو بيا ن اوکه :هذان خصمٰن ،نو په دې سورة کښې مثالونه بيانوی دواړو ډلو ددې وجې نه يې متصل راوړه۔

۵ـ پنځمه وجه:

مخکښې سورة کښې آيت نمبر (۴۲)(۴۳) کښې دانبياء کرام عليهم السلام تکذيب بيان اوشه نو په دې سورة کښې پرې مزيد تفصيل کوی دې وجې نه يې متصل راوړه۔

٦ـ شپږمه وجه :

مخکښې سورة کښې آيت نمبر (۴۸) کښې اوې چې مهلت مې ورلـه ورکړے دے وو بيا مې تباه کړل نو په دې سورة کښې ددې امت د تباهئ بيان کوی چې مال دولت نه بعد به يې تباه کړم ددې وجې نه يې متصل راوړه۔

۷ـ وومه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۷۲)کښې دهغه خلقو بیان وو چې په هغۀ قرآن کریم بد لګیده نو په دې سورة کښې آیت نمبر (۱۰۴)کښې ددهغه خلقو د قیامت حال بیانوی ددې وجې نه یې متصل راوړه۔

۸۔ اتمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۷۷)کښې اوی چې :وفعلواالخیر ،د خیر کارونه اوکړۀ نو کامیاب به شئ نو په دې سورة کښې په اول کښې د کامیابۍ هغه کارونه بیانوی چې هغه کوم کارونه دی چې انسان پرې کامیابیږی،دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریمه خبره: امتیازات د سورة مؤمنون:

۱ ۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په اوصاف د مؤمنانو باندې په اول آیتونو کښې ۔

۲ ۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۲)،(۱۳) باندې ،چې دانسان د پیدائش او تخلیق بیان یې کړے دے۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۲۰) باندې ،د زیتون فوائد یې بیان کړې دی ۔

۴ ۔ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۵۰) باندې ،چې په هغې کښې د حضرت عیسیٰؑ د پیدائش مقام باندې ۔

۵۔پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۷۱) باندې ،چې د اهل حق صفت به دا وی چې دوی به حق بیانوی ،که دوی حق پریږدی نو عالم به تباه شی ۔

٦ ۔ شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۰۴) باندې ،د جهنمیانو حالت د عذاب دوران کښې بیانو ی۔

۷۔ووم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۰۸) باندې ،د جهنمیانو سره دالله تعالیٰ کلام۔

۴۔څلورمه خبره: مقصد دسورة مؤمنون:

مقصد د سورة مؤمنون ،اثبات د توحید په دریو واړه قسمه دلایلو سره (عقلی ،نقلی ،وحی)۔

۵۔پنځمه خبره: مختصر خلاصه د سورة مؤمنون :

په اول کښې اوصاف د مؤمنانو بیان کښې بیا دعوی حکم ددنیا او آخرت بیان کی ۔بیا حالت دانسان بطور دلیل عقلی ،بیا د آیت نمبر (۲۳) نه دلایل عقلیه دالله تعالیٰ په توحید شروع کړې اووروسته تخویفات منکرینو له او بیا تسلی منونکو له ۔

۲۴-سورة نور:

دهر سورة په ابتداء کښې پنځه خبرې :

۱ - اول خبره:

سورة نور مدنی سورة دے په نزول کښې ۱۰۲ نمبر دے پس د سورة حشر نه نازل شوے دے ا وپه ترتيب د سورتونو کښې ۲۴ نمبر دے پس دسورة مؤمنون نه لګولے شوے دے -

۲ - دويم خبره: ربط د سورة نور د سورة مؤمنون سره په ګڼرو ،وجو باندی دے :

۱ - اول وجه:

مخکښې سورة کښې هغه صفات بيان شو چې په هغې انسان ښائسته کيده نو په دی سورة کښې هغه صفات بيانوی چې هغه دانسان سره بد لګی ،مطلب دا چې هرکله ته په اوصاف حسنه سره مزين او ښائسته شوی نو اوس دا بد اعمال مه کوه ورنه بد رنګ به شی ،دی وجی نه يې متصل راوړه-

۲ - دويم وجه:

مخکښې سورة کښې مسئله دتوحيد بيان کړه په دلايلو سره نو په دی سورة کښې د مسئلې وضاحت دپاره مثال بيانو په آيت نمبر (۳۳) کښې ،دی وجی نه يې متصل راوړه-

۳ - دريم وجه:

مخکښې سورة کښې سورة کښې اعتراضونه په پيغمبرانو د قومونو بيان شو نو په دی سورة کښې د نبی کريم ﷺ په بی بی باندی د بدنامی بيان وو،مطلب دا چې د باطل پرستو څه وس رسی نو حق پرستو ته تکليف رسوی،دی وجی نه يې متصل راوړه-

۴ - څلورم وجه:

مخکښې سورة کښې آيت نمبر (۰۵) کښې يو صفت د مؤمنانو بيان شوے وو:لفروجهم حٰفظون،خپل شرم ګاه حفاظت کوی ،نو په دی سورة کښې آيت نمبر (۲۷) نه روستو ووه (۰۷) آداب بيانوی دپاره د شرم ګاه د حفاظت،دی وجی نه يې متصل راوړه-

۵- پنځم وجه:

مخکښې سورة کښې ديو پيغمبر د بی بی د تباهئ بيان اوشه نو په دی سورة کښې د نبی کريم ﷺ په بی بی باندی د د بدنامی د صفائی بيان وو،يو بی بی تابع داره وه دهغې صفائی د آسمان نه راغله او بله نافرمانه وه نو دهغې تباهی د آسمان نه راغله دی وجی نه يې متصل راوړه-

۶-شپږم وجه :

مخکښې سورة کښې آيت نمبر (۵۰) کښې اوی چې حلال خورئ او بيا بيان کوئ نو په دی سورة کښې آيت نمبر (۶۱) کښې آداب د خوراک بيانوی ،دی وجی نه يې متصل راوړه-

۷-ووم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۱۰) کښې د باطل پرستو خندا بیان کړه د حق پرستو پسې نو په دې سورة کښې نمونه د باطل پرستو د خندا ،چې د پیغمبر په بی بی بدنامه لګول وو،دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۸۔اتمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۱۵) کښې اوې چې ته ماعبث نه یې پیدا کړے نو په دې سورة کښې اول کښې وایې : سورة انزلنها وفرضنها، ته یې قرآن کریم له پیدا کړے یې ،په دې به عمل کوې ،ددې وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریمه خبره : امتیازات دسورة نور:

۱۔اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په بیان د اُصولو او آدابو دپاره د فحشئ دفع کولو، د بے حیائۍ مستقل رد کوې ۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په مرتبې د حضرت عائشہؓ باندې ۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په واقعه د افک (دروغو) باندې ،چې د نبی کریم ﷺ په بی بی بدنامه منافقانو لګولې وه۔

۴۔څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په بیان د سزا د تهمت باندې (اتیا۸۰) کوړې چې چا هم په پاکدامنو باندې تهمت اولګو۔

۵۔ پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے په مثال د بیان د مسئلې توحید باندې آیت نمبر (۳۵) ۔

٦۔ شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے په بیان د مثال د منافق او د مشرک د عمل باندې ۔

۴۔څلورمه خبره:مقصد د سورة نور:

دفع د فحشاء،د بے حیایۍ دفع کول ختمول او ددې دپاره څلور (۰۴) اُصول او،ووه (۰۷) آداب بیانوې ۔

حضرت عمرؓ فرمایلې ووچې : تاسو خپلو سړوں ته سورة توبة او خزو ته سورة نور بیان کئ ۔ ځکه چې په سورة انفال توبة کې د جهاد بیان دے په سړوں کښې به د جهاد شوق پیدا شې او سورة نور کښې احکام دې کله خزې په دې احکامو عمل اوکړې نو د معاشرې اصلاح به اوشې۔

۵۔ پنځمه خبره:خلاصه د سورة نور:

په سورة نور کښې اول کښې ترغیب ورکړې قرآن کریم ته او بیا دا څلور (۰۴) اُصول (قوانین) شروع کړې :

۱۔ اول اصل یا قانون:

په مجرم به رحم نه کوی ؛آیت نمبر (۰۲) کښې -

ولا تأخذکم بهما رأفة فی دین الله -

جُرم پرې ثابت شوے دے نو اوس پرې نرمي مه کوه سزا ورله ورکړه،حد پرې قائم کړه-

۲- دویم اصل یا قانون:

غلطی پارټۍ کښې به نه شاملیږی:آیت نمبر (۰۳) کښې-

الزانی لا ینکح الا زانیة او مشرکة-

غلط پارټۍ کښې به ځکه نه شاملیږی چې هغوی خلاف شریعت کارونه کوی ،چې ته پکښې شامل شوی نو ته دهغوی صفائي کوی

۳- دریم اصل یا قانون:

چا چې نیکان ،حق پرست بدنام کړی دی نو اتیا (۸۰) کوړی پې اوهئ،آیت نمبر (۰۴) کښې-

۴-څلورم اصل یا قانون:

خدائے مه که غلط جماعت کښې شامل شوے یې فوری طور باندی ترینه جدا شه،آیت نمبر (۰۶) کښې مسئله د لعان ذکر کوی -د ښځې خاوند یو تنظیم دے ،دواړو کښې یو دروغ جن دے نو دئ یو ځائ ژوند نشی تیرولے-ته قرآن والا یې او بل سره د بل چا کتاب دے ،نو تاسو کښې یو دروغ جن دے یا ته دروغ جن یې یا هغه ،دواړو یو ځای کیدے نشئ-

- دا څلور قوانین چې بیان کړی نو بیا واقعه د افک شروع کړی ،آیت نمبر (۱۱) نه ،مطلب دادے که دا څلور اُصول او قوانین دی نافذ نه کړل نو په نیکانو خلقو به بدنامی لګی-
- بیا د آیت نمبر (۲۷) نه ووه(۰۷) آداب شروع کړی ،قرآن کریم چې یو څیز بندوی نو دهغې سپکوالے بیانوی لکه :لاتقربواالزنی ،داسی نه وایې چې: لاتفعلواالزنی ،بلکه:لاتقربواالزنی ،نزدی خواه له یې ورنشی د زنا ،او کله چې قرآن کریم یو څیز جاری کوی نو د هغې فائدی بیانوی-نو دا ووه(۰۷) آداب بیانوی چې کله ددی لحاظ اوکړے شی نو معاشره کښې به بے حیائي ختمې شی -

۱- اول ادب:آیت نمبر (۲۷) کښې بیانوی :

چې پرادی کور ته به بے آوازه نه زی،کیدے شی کور کښې پرادئ زنانه وی او ستا پرې نظر اولګی ،نو نظر خو د زړه جاسوس دے ،نو دا لاره یې بنده کړه ،قرآن کریم -

۲- دویم ادب: آیت نمبر (۳۰) کښې بیانوی:

هر کله دهغه لیږ یې بند که نو شیطان جینئ ته وایې چې چکر اوهه،بازار ته لاړه شه، لاره کښې لګ اودریګه، نو الله تعالیٰ حکم راولیکه چې ایمان والا سړی دی ښکته ګوری کله پرادئ زنانه مخې له ورشی-

۳- دریم ادب : آیت نمبر (۳۱) کښې بیانوی:

هر کله دا لیږ بند شه نو شیطان جینئ ته وایې ،چې دومره ښکلی کپړی دی اچولی دی چې دا څوک اونه وینې نو سه فایده، نو الله تعالیٰ حکم راولیږه چې ښځې به بلا ضرورت کور نه باهر نه اوزی او که اوزی نو غټ سادرونه به په ځان اچوی چې څوک یې جامې اونه وینې-

۴- سلورم ادب:آیت نمبر (۳۱) کښې بیانوي:

هر کله دا لیږ هم بند شه نو شیطان جینئ ته بیا وایي ، چې دومره ښکلې ښکرې دې اچولې دی لګ شرنګ خوورله ورکه کنه،څپو ته دې پانزېب اچولې دی لګ شرنګ خو ورله ورکه کنه ،نو الله تعالیٰ حکم راولیږه،چې ښځې کله په لاره زی نو د ښځو په چال به زی خپې به نه راخلاصوې چې د خلقو ورته خیال شي -

۵- پنزم ادب : آیت نمبر (۳۲) کښې بیانوي :

هر کله دا لیږ هم بند شه اوس شیطان په کور کښې دنه کار کوي ، غلام نوکر دے یا جینئ دا هغې ته زړه کښې وسوسه واچوي چې ته به تر سوپورې داسې کرزې ،دا مالکان او مور پلار خو تاله سه نه کوي ، قرآن کریم حکم راولیږه ،چې کله هلکان زلمې شي یا جینکئ نو نکاح ورله اوکړئ-

٦- شپږم ادب: آیت نمبر (۳۳) کښې بیانوي:

هر کله دا لیږ هم بند شه نو شیطان بیا غلام ته په زړه کښې وسوسه واچوي چې مالک دربانډې هسې هم غم عرض نه کوي راشه په کور ورته څه فساد جوړ که قرآن کریم حکم راولیږه عقد د کتابت ،چې که یو غلام تاسره لیکل کوي چې ما آزاد که او زه به تاله پیسې درکوم نو آذاد یې که -

۷-ووم ادب: آیت نمبر (۳۳) کښې بیانوي:

خپلې جینکئ په کنجر توب مه مجبوره کوئ ،خپلې جینکئ هغه ځایونو ته مه لیږئ کوم ځای چې د بے حیایی خطره وي -

- هرکله دا ووه (۰۷) آداب بیان کړې ،نو آیت نمبر (۳۴) کښې ترغیب ورکړې قرآن کریم ته ،ولقد انزلنا الیک ایت بینت،
- بیا مثال بیان کړې دهغه چاچې د سورة نور احکام یې اومنل او په دې عمل عمل هم اوکه ،نو د هغه سرې په زړه کښې رنړه پیدا شوه او د رنړه اثر یې په مخ ښکاره شه-آیت نمبر (۳۵) کښې دا بیانوي-
- بیا مثال دهغه چاچې دا احکام د سورة نور یې اونه منل ،نو دده د اعمالو مثال لکه د سراب شګوګل دے چې په نظر څه ښکاري لیکن حقیقت یې سه نه وي-آیت نمبر (۳۹) کښې دا بیانوي-
- او بیا مثال دهغه چا بیانوي چې سورة نور دا احکام دسره منې هم نه ،دده مثال دهغه سرې دے ،چې په دریاب کښې ډوب شوے وي او دریاب چپې وي ،تیاره وي ،خپل لاس ورته خپل ځان ورته هم نه ځکاري ،عقیده یې هم غلطه دا او عمل یې هم غلط دے -آیت نمبر (۴۰) کښې بیانوي-
- بیا دلایل عقلیه شروع کړې -آیت نمبر (۴۰) نه (۴٦) پورې -
- بیا آیت نمبر (۴۷) نه د منافقانو بیان شروع کړې ځکه منافق همیشه د قرآن کریم د احکامو خلاف کوي او منلو ته تیا ر نه دے-
- بیا آیت نمبر (۵۸) نه د سورة په مقصدی مسئلو تنویر اوکړې روشنائی پرې او غورزوي -
- بیا په آخیره کې آیت نمبر (٦۴) کښې دعوة د توحید بیان کړې چې دا احکام ددې مسئلې دپاره بیان شو چې معاشره سمه شي او توحید ته لاره صفا شي -

۲۵۔ سورۃ فرقان :

د هر سورۃ په ابتداء کښې پنځه خبرې :

۱۔ اول خبره:

سورۃ فرقان مکی سورۃ دے ،په نزول کښې (۴۲) نمبر دے ،پس د سورۃ یاسین نه نازل شوے دے او په ترتیب دسورتونو کښې (۲۵) نمبر دے پس دسورۃ نور نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویمه خبره:

ربط ،مناسبت د سورۃ فرقان دسورۃ نور سره په ګڼرو وجو باندې دے:

۱۔ اول وجه:

مخکښې سورۃ کښې اصلاح د عمل او معاشرې اوشوه نو په دې سورۃ کښې اصلاح د عقيدې وه ددې وجې نه متصل راوړه۔

۲۔ دویمه وجه:

مخکښې سورۃ کښې احوال د منافقانو وو نو په دې سورۃ کښې احوال د مشرکانو بیانول ددې وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریمه وجه:

مخکښې سورۃ کښې اول کښې اویل :سورۃ انزلنها ورفرضنها، داسورۃ مارالیږلے دے اااو ددې احکام مې فرض کړې دی نو په دې سورۃ کښې آیت نمبر (۳۰) کښې شکایت د نبی کریم ﷺ بیانوی چې څوک قرآن کریم احکام نه زده کوی ،ددې وجې نه یې متصل راوړه۔

۴۔ څلورمه وجه :

مخکښې سورۃ کښې په اول کښې ترغیب قرآن کریم ته ورکه نو په دې سورۃ کښې آیت نمبر (۵۲) کښې قرآن کریم ته جهاد کبیر وایي ،ددې وجې نه ورپسې متصل راوړه۔

پنځمه وجه:

مخکښې سورۃ کښې دفع د فحشاء او شوه نو په دې سورۃ کښې فحشاء د عقيدې دفع کول ددې وجې نه یې متصل راوړه۔

٦۔ شپږمه وجه:

مخکښې سورۃ کښې ووه (۰۷) آداب بیان شو دپاره د اصلاح د معاشرې (آیت نمبر۳۳،۳۲،۳۱،۳۰،۲۷) کښې نو په دې سورۃ کښې ووه (۰۷) لفظ د ضلال راوړی دپاره دهغه چاچې دا آداب یې اونه منل ،(آیت نمبر ۹،فضلوا،آیت نمبر ۱۷،ام هم ضلواالسبیل،آیت نمبر ۲۹،اضللتم عبادی،آیت نمبر ۳۴،اضلنی عن الذکر،آیت نمبر ۴۲،اضل سبیلا،آیت نمبر ۴۴،واضل سبیلا،اضل سبیلا)۔

۷۔وومه وجه :

مخکښې سورۃ آیت نمبر (٦۲) کښې د مؤمنانو اوصاف بیان شو نو په دې سورۃ کښې دمؤمنانو نور اوصاف بیانیدل ددې وجې نه یې متصل راوړه۔

٨۔اتمہ وجہ:

محکښې سورة کښې آخيره کښې اوفرمائيل :الا ان لله مافی السمٰوت وما فی الارض،بره ښکته دالله تعالیٰ اختيار دے ،نو په دی سورة کښې آيت نمبر (۰۳)کښې پرې زيادت کو چې چاله يې هم اختيار نه دے ورکړے،ددی وجې نه يې متصل راوړه۔

۳۔ دريمه خبره: امتيازات دسورة فرقان:

١۔ اول امتياز:

سورة ممتاز دے په اعتراضاتو د مشرکانو باندی او دهغې جوابونه کوی ۔

٢۔ دويم امتياز:

سورة ممتاز دے په ووه (۰٧) زله لفظ د ضلالت دپاره د منکرينو د قرآن کريم ۔

٣۔ دريم امتياز:

سورة ممتاز دے په لفظ د تبارک سره ،دری ځله دا لفظ راوړی۔آيت نمبر (۰١)،(١۰)،(٣۰)۔

۴۔څلورم امتياز:

سورة ممتاز دے په آيت نمبر (٣۰) باندی چې د نبی کريم ﷺ شکايت په منکرينو د قرآن کريم باندی۔

۵۔ پنځم امتياز:

سورة ممتاز دے په آيت نمبر (۵٢) باندی ،چې د قرآن کريم بيان ته يې جهاد کبير ويلی دی۔

٦۔ شپږم امتياز:

سورة ممتاز دے په آيت نمبر (۵٣) باندی ،چې په هغې کښې د خوږو او ترخو اوبو بيان دے ۔

٧۔ ووم امتياز:

سورة ممتاز دے ،په آيت نمبر (٦٣) باندی ۔

۴۔څلورمه خبره: مقصد دسورة فرقان:

اثبات د مقاصد اربعه(سلور مسئلې ثابتوی په دلايلو سره ،اثبات د توحيد،دالله تعالیٰ يو والے ثابتول،اثبات د رسالت،د نبی کريم ﷺ پيغمبری ثابتول،صداقت الکتاب دقرآن کريم حقانيت ثابتول ،ايمان بالاخرة،داثابتول چې قيامت حق دے)او ورسره دفع کوی د شبهاتو د منکرينو۔

۲٦ـسورة شعراء:

د هر سورة په ابتداء کښې پنځه خبرې:

۱ـاول خبره:

سورة شعراء مکی سورة دے په نزول کښې ٤٧ نمبر دے پس د سورة واقعه نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې ۲٦ نمبر دے پس دسورة فرقان نه لګولے شوے دے۔

۲ـ دویم خبره:

ربط دسورة شعراء د سورة فرقان سره په ګنړو وجو باندی دے:

۱ـ اول وجه:

مخکښې سورة نوم وو فرقان (فرق کول) نو دی سورة نو م دے شعراء په دی سورة کښې د شاعرانو فرق بیانو ی چې دوه قسمه شاعران دی یو حق پرست دی او دویم باطل پرست دی۔

۲ـ دویم وجه:

مخکښې سورة کښې ووه(٠٧) ځله لفظ د ضلالت راړۀ نو په دی سورة کښې ووه (٠٧) واقعات د ضالینو بیانولے شو ددی وجې نه يې متصل راوړه۔

۳ـ دریم وجه:

مخکښې سورة کښې اول کښې ترغیب الی القرآن وو نو په دی سورة کښې هم په اول کښې ترغیب الی القرآن دے ددی وجې نه يې متصل راوړه۔

۴ـ څلورم وجه:

مخکښې سورة کښې ترغیب الی القرآن ووا و وجه د قرآن کریم د رالیږلو وه ،لیکونا للعلمین نذیرا،نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱۹٦)کښې فرمايي: وانه لتنزیل رب العلمین،ددی کتاب راتلل دهغه ذات د طرف نه دی چې هغه رب د عالمین دے،ددی وجې نه متصل راوړه۔

۵ـ پنځم وجه:

مخکښې سورة کښې استهزاء (ټوقی) د مشرکانو د نبی کریم ﷺ پوری بیان شوی نو په دی سورة کښې تسلی ورکوله نبی کریم له ،ددی وجې نه يې متصل راوړه۔

٦ـ شپږم وجه:

مخکښې سورة کښې اول کښې ترغیب الی القرآن وو نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۲۱۴)کښې طریقه ښايي چې شروع به د کور نه کوی ،ددی وجې نه يې متصل راوړه۔

٧ـووم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۵۷) کښې نبی کریم ﷺ ته خطاب وو چې اعلان اوکړه چې زه اجر نه غواړم نو په دې سورة کښې د نورو پیغمبرانو ،اجماع بې بیانوله چې دااعلان هر یو پیغمبر کړے دے چې زه اجر نه غواړم ،ددې وجې نه بې متصل راوړه۔

۸۔اتمه وجه:

مخکښې سورة کښې ددې امت د مشرکانو باندې رد شوے وو نو په دې سورة کښې آیت نمبر (٦٩) کښې ، رَد،د حضرت ابراهیمؑ په خپل قوم او پلار باندې بیانوی،ددې وجې نه بې متصل راوړه۔

۹۔نهمه وجه:

مخکښې سورة کښې د نیکانو پیرانو او دباطل پرستو موریدانو مکالمه بیان شوه آیت نمبر (۷۲) کښې نو په دې سورة کښې آیت نمبر (۹٦)،(۹۷) کښې د مشرکانو پیرانو او مشرکانو موریدانو مکالمه بیانوی ،ددې وجې نه بې متصل راوړه۔

۱۰۔لسمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۷۰) کښې اوفرمائیل چې چا توبه اویستله نو بدې به ورله الله تعالیٰ په نیکو بدل کړی نو په دې سورة کښې آیت نمبر (۴٦) کښې پرې مثال پیش کوی ،د ساحرینو چې توبه بې اویستله ،ددې وجې نه بې متصل راوړه۔

۱۱۔ یولسمه وجه:

مخکښې سورة کښې په آخیره کښې اوفرمائیل :فسوف یکونوا لزاما،دا عذاب به دوی پسې ډیر زر اولګې نو په دې سورة کښې ووه(۰۷) مثالونه بیانول د قومون چې دې قومونو پسې دا عذاب پیوست شوے وو ،ددې وجې نه بې متصل راوړه۔

۳۔ دریمه خبره:امتیازات دسورة شعراء:

۱۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په مناظره د حضرت موسیٰؑ او فرعون باندې ۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په بیان د حضرت ابراهیمؑ باندې ۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په صداقت د قرآن کریم باندې آیت نمبر (۱۹۲)تا (۲۰۰)۔

۴۔ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۲۱۴) باندې ،چې تبلیغ بیان بې د کور نه شروع کوی۔

۵۔ پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے په تقسیم د شاعرانو باندې ،په آخیره کښې ۔

۴۔ څلورمه خبره: مقصد دسورة شعراء:

تسلی نبی کریم ﷺ لہ او ھر یو مبلغ لہ پہ واقعات د سابقینو(پخوانو پیغمبرانو باندی)۔

پہ سورۃ کښی وضاحت کوی دَ،دوو(۰۲) مسئلو یو نجات المؤمنین دویم ھلاک الجاحدین،چی چا مسئلہ اومنلہ ھغہ تہ بہ نجات میلاویږی او چی چا مسئلہ اونہ منلہ ھغہ بہ ھلاکیګی۔ددی وجی نہ چی کلہ یو واقعہ بیان کړی نو دا الفاظ راوړی :ان ربک لھوالعزیزالرحیم ،ستا رب غالب دے (ستا پہ دشمنانو) او مہربانہ دے (ستا پہ دوستانو باندی)۔

دا سورۃ پہ مثل د سورۃ اعراف باندی ،لکہ پہ سورۃ انعام کښی مسئلہ بیان شوہ پہ سختئ سرہ او رَد شبھاتو اوشہ نو پہ سورۃ اعراف کښی تسلی راوړہ پہ واقعاتو د پیغمبرانو سابقینو (پخوانو) باندی۔

<u>۵۔ پنځمہ خبرہ: مختصر خلاصہ دسورۃ شعراء:</u>

پہ سورۃ کښی اول کښی تسلی ورکړی نبی کریم ﷺ لہ او بیا واقعات شروع کړی د پیغمبرانو دپارہ د تسلی بطورِ مثال۔

۱۔ اول واقعہ د حضرت موسی ؑ بیانوی د آیت نمبر (۱۰) نہ ،

۲۔ دویمہ واقعہ د حضرت ابراھیمؑ بیانوی د آیت نمبر (٦۹) نہ،

۳۔ دریمہ واقعہ د حضرت نوحؑ ،آیت نمبر (۱۰۵) نہ،

۴۔څلورمہ واقعہ د حضرت ھودؑ ،آیت نمبر (۱۲۳) نہ،

۵۔ پنځمہ واقعہ د حضرت صالحؑ ،آیت نمبر (۱۴۱) نہ،

٦۔ شپږمہ واقعہ د حضرت لوطؑ ، آیت نمبر (۱٦۰) نہ ،

۷۔اوومہ واقعہ د حضرت شعیبؑ بیانوی، آیت نمبر (۱۷٦) نہ،

۸۔ ترغیب ورکوی قرآن کریم تہ ،پہ آیت نمبر (۱۹٦) کښی ،

۹۔ پہ آخیرہ کښی وجہ بیانوی ددی اقوامِ مھلکہ د ھلاکت ،چی دا قومونہ ولی ھلاک شو ځکہ دوی داللہ تعالیٰ د کتاب خلاف کړے وو۔

۲۷۔سورۃ نمل:

د هر سورۃ پہ ابتداء کښې پنځہ خبرې :

۱۔ اول خبره:

سورۃ نمل مکې سورۃ دے ،پہ نزول کښې ۴۸ نمبر دے ، پس دسورۃ شعراء نہ نازل شوے دے او پہ ترتیب د سورتونو کښې (۲۷) نمبر دے پس دسورۃ شعراء نہ لګولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبره:

ربط دسورۃ شعراء دسورۃ نمل سره پہ کنړو وجو باندې دے:

۱۔اول وجہ:

مخکښې سورۃ یې شروع کړے وو پہ ترغیب الی القرآن باندې نو دا سورۃ یې هم شروع کو پہ ترغیب الی القرآن باندې ،ددې وجې نہ یې متصل راوړه۔

۲۔ دویم وجہ:

مخکښې سورۃ واقعات د پیغمبرانو واقعات بیان شو نو پہ دې سورۃ کښې دوه نور واقعات هم بیانوی د حضرت داؤدؑ او حضرت سلیمانؑ ،ددې وجې نہ یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم وجہ:

مخکښې سورۃ کښې تسلی ورکوله نو دې سورۃ کښې الله تعالیٰ فرمایي چې زه متصرف یم او زه عالم الغیب یم ،نو تہ زړه مہ تنګوه زه بہ دې انجام بهتر کړم ،ددې وجې نہ یې متصل راوړه۔

۴۔څلورمہ وجہ:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۲۱۳) کښې نفی د شرک فی الدعا وه نو پہ دې سورۃ کښې نفی د شرک فی العلم بیانوله ددې وجې نہ یې متصل راوړه۔

پنځمہ وجہ:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۲۱۴) کښې اوفرمایل چې :وانذر عشیرتک الاقربین،خپل نزدې خپلوان اویروه نو پہ دې سورۃ کښې دوه مثالونہ دوه ،حیواناتو ،حشراتو بیانول چې اګوره عقل پکښې نشتے خو لیکن خپل قوم یې یرولے دے ،یو هُد هُد(مُلا چرګک) او دویم میګے،ددې وجې نہ یې متصل راوړه۔

٦۔شپږمہ وجہ:

مخکښې سورۃ کښې آخیره کښې اوی چې ظالمان بہ پہ خپل انجام باندې پوهہ شی نو پہ دې سورۃ کښې د ظالمانو انجام بیانو ددې وجې نہ یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم خبره :امتیازات دسورۃ نمل:

۱ـ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په تقریر د میګی باندی ـ

۲ـ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۹) باندی ،تبسم او ضحک د حضرت سلیمانؑ باندی۔

۳ـ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په واقعه د هُدهُد (ملا چرګک) باندی ـ

۴ـڅلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په تفصیلی واقعه د مملکت د بلقیس باندی ـ

۵ـپنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۳۰) باندی ،چی په هغی کښی ،پورا ،بسم الله الرحمٰن الرحیم،راغلی دا۔

٦ـشپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے پهآیت نمبر (۳۴) باندی ،چی په هغی کښی د انقلاب نتیجه بیان کړی دا۔

۷ـووم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۳٦) باندی چی په هغی کښی د کفارو سیاست بیان کړے دے چی دوی همیشه مسلمان په مال باندی غلئ ـ

۸ـاتم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۴۹) باندی ،چی د حضرت صالحؑ د مرګ تدبیر نهو (۰۹) کسانو کړے وو۔

۹ـنهم امتیاز:

سورة ممتاز دے په طریقه د تبلیغ باندی په یو نوی انداز سره،آیت نمبر (٦۰تا ٦۴) پنځو آیتونو کښی ـ

۱۰ـلسم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۸۲) باندی چی په هغی کښی دآبة الارض بیان دے۔

۴ـڅلورمه خبره:مقصد دسورة نمل :

بیان د دوو(۰۲) مسئلو کوی یو نفی دعلم غیب د مخلوقاتو نه او دویم نفی د تصرف د مخلوقاتو نه کوی:

یو داثابتوی چی په غیبو باندی خبردار صرف او صرف ذات دالله تعالیٰ دے او دویمه مسئله داثابتوی چی بچاؤاوسلامتیا ورکونکے صرف اوصرف ذات دالله تعالیٰ دے۔

په دی دوارو مسئلو باندی دوه ،دوه واقعات بیانوی ،د انبیاء کرام علیهم السلام،

په اول مسئله چی نفی د علم غیب دا په دی باندی دوه (۰۲) واقعات بیانوی ،یو واقعه دحضرت موسیٰ ؑ چی اوگوره د خپلی همسا (ڈانگورئ) نه خبر نه شه ،آیت نمبر (۰٦) نه دا واقعه بیانوی ۔

په اول مسئله چی نفی د علم غیب باندی ،واقعه د حضرت سلیمانؑ ،چی اوگوره حضرت سلیمانؑ مملکت د بلقیس نه خبر نه شه ،هُدهُد راغے هغه ورته وایي چی :احطت بما لم تحط به،ماچی څه لیدلی دی دهغی تاته پته نشته،آیت نمبر (۱۵) نه دا واقعه بیانوی۔

خلاصه ددی دوارو واقعاتو راوباسی په آیت نمبر (٦۵) کښی ،قل لا یعلم من فی السموت والارض الغیب الا الله ،بره او ښکته په غیبو صرف او صرف یو الله تعالیٰ پوهیږی۔

په دویمه مسئله نفی د تصرف چی بچاؤ یو الله تعالیٰ ورکوی ،په دی باندی هم دوه واقعات بیانوی ،یو واقعه حضرت صالحؑ چی اوگوره هغه نهه بدمعاشان دقوم دهغوی نه ورله بچاؤ الله تعالیٰ ورکه ،آیت نمبر (۴۵ تا ۵۳)۔

په دویمه مسئله نفی د تصرف چی بچاؤ یو الله تعالیٰ ورکوی ،دویمه واقعه د حضرت لوطؑ بیانوی ،چی قوم یي راوچت شه بچاؤ ورله الله تعالیٰ ورکه، آیت نمبر (۵۴ تا ۵۸)۔

ددی دواړو واقعاتو خلاصه راوباسی په آیت نمبر (۵۹) کی ،قل الحمد لله وسلٰم علیٰ عباده الذین اصطفیٰ ۔۔۔

بچاؤ ورکوںکے صرف صرف یو الله تعالیٰ دے ۔

۲۸ـسورة قصص:

دهر سورة په ابتداء کښې پنځه خبرې :

۱ ـ اول خبره:

سورة قصص مکي سورة دے ، په نزول (۴۹) نمبر دے پس دسورة نمل نه نازل شوے دے او په ترتیب دسورتونو کښې (۲۸) نمبر دے پس دسورة نمل نه لګولے شوے دے ـ

۲ ـ دویم خبره:

ربط دسورة قصص دسورة نمل سره په ګڼرو وجو باندی دے:

۱ـاول وجه:

مخکښې سورة کښې اوفرمایل چې :وان اتلواالقرآن ،ماته حکم شوے دے چې قرآن کریم به لولم ، نو په دی سورة کښې تسلی وه کله ته قرآن کریم لولی نو تکالیف به رازی نو زړة به نه تنګوی ،ددی وجی نه يې متصل راوړه۔

۲ـدویم وجه:

مخکښې سورة کښې د موسیٰؑ واقعه مختصر بیان شوه نو په دی سورة کښې پری تفصیل کو ،ددی وجی نه يې متسل راوړه۔

۳ـ دریم وجه:

مخکښې سورة کښې د موسیٰؑ بیان وو چې نور يې اولیده نو په دی سورة کښې دابیانوی چې موسیٰؑ چرته روان وو چې نور يې اولیده،ددی وجی نه يې متصل راوړه۔

۴ـ څلورم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۰٦)کښې اوفرمائیل چې دا قرآن کریم تاله درکوم نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۸٦)کښې وجه بیانوی چې داقرآن کریم په تا فرض دے ،ددی وجی نه يې متصل راوړه۔

۵ـ پنځم وجه:

مخکښې سورة کښې دابیان اوکه چې انبیاء کرامؑ له ماڼچاؤ ورکړے وو نو په دی سورة کښې دابیانوی چې امتونو له هم ما بچاؤ ورکړے دے ،دی وجی نه يې متصل راوړه۔

٦ـ شپږم وجه:

مخکښې سورة کښې نفی د علم غیب اوشوه په واقعاتو دوو (۰۲) انبیاء کرامو سره نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۴۴)کښې نفی د علم غیب کوله د نبی کریم ﷺ نه دی وجی نه يې متصل راوړه۔

۷ـووم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (٦٠) نه روستو پنزه (٠۵) دلایل بیان کړل نو په دې سورة کښې دوه (٠٢) نور دلایل بیانول دی وجې نه پې متصل راوړه۔

<u>٨۔اتمه وجه:</u>

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (٨٣) کښې ،اوفرمائیل چې به جمع کړم صف په صف نو په دې سورة کښې آیت نمبر (٧۵) کښې فرمايي چې سربراهان به ترینه مخکښې وی دی وجې نه پې متصل راوړه۔

<u>٣۔ دریمه خبره :</u>

<u>امتیازات د سورة قصص:</u>

<u>١۔ اول امتیاز:</u>

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (٠٩) باندی ،واقعه د آسیې بی بی باندی ۔

<u>٢۔ دویم امتیاز:</u>

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (١٢) باندی ، چې په موسیٰؑ باندی الله تعالیٰ د بلې ښځې پئې بند کړی وو۔

<u>٣۔ دریم امتیاز:</u>

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (١۵) ،چې په هغې کښې واقعه د قطفی دا۔

<u>۴۔ څلورم امتیاز:</u>

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (٢٣) باندی ،چې په هغې کښې د شعیبؑ د لونړو بیان دے ۔

<u>۵۔ پنځم امتیاز:</u>

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (٧٦) باندی ۔

<u>٦۔ شپږم امتیاز:</u>

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (٨۵) باندی ۔

<u>٧۔ووم امتیاز:</u>

سورة ممتاز دے ،سورة ممتاز د ے په پیدائش د موسیٰؑ باندی ۔

<u>٨۔اتم امتیاز:</u>

سورة ممتاز د ے په مزدورئ د موسیٰؑ د شعیبؑ سره۔

<u>۴۔ څلورمه خبره : مقصد د سورة قصص:</u>

تسلی ورکوی نبی کریم ﷺ لہ پہ حالاتو او واقعاتو د حضرت موسیٰ باندی ،چی حالک کحال ِ موسیٰ،ستا حال پشان د حال د موسیٰ باندی دے۔

<u>۵۔پنځمہ خبرہ: تقسیم دسورۃ قصص:</u>

سورۃ قصص پہ دوو(۰۲) حصو کښی تقسیم دے :

<u>۱۔ اول حصہ:</u>

اول آیت نہ آیت نمبر (۴۳) پوری دا، پہ دی حصہ کښی اول شپږ (۰٦) آیتونہ براعت استهلال دی ،واقعہ پہ مختصر الفاظو کښی بیان کړی بیا پری روستو تفصیل کوی۔

<u>۲۔ دویمہ حصہ:</u>

د آیت نمبر (۴۴) نہ آخیرہ پوری دا۔ پہ دی حصہ کښی بیان د مقاصد اربعہ عالیہ کوی ،زواجر ورکوی منکرینو تہ او تخویفا ت منکرینو لہ ،بے رغبتی ورکوی ددنیا،تزهید من الدنیا،دنیا سپکوالے بیانوی ۔

۲۹ـسورة عنکبوت:

۱ـاول خبره:

سورة عنکبوت مکی سورة دے ـپه نزول کښې ۸۵ نمبر دے پس د سورة روم نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې ۲۹ نمبر دے پس د سورة قصص نه لګولے شوے دے۔

۲ـ دویم خبره:

ربط د سورة عنکبوت د سورة قصص سره په ګڼړو وجو باندی دے:

۱ـاول وجه:

مخکښې سورة کښې ابتلاء (امتحان) بیان شه د حضرت موسیٰ،چې تکالیف پرې راغلی وو نو په دی سورة کښې ابتلاء (امتحان) د مؤمنانو بیانوی چې مؤمن باندی به هم ابتلاء رازی ،ددی وجی نه یی متصل راوړه۔

۲ـ دویم وجه:

مخکښې سورة کښې تسلی ورکړه نبی کریم ﷺ له په حالاتو د موسیٰ باندی نو په دی سورة کښې تسلی ورکوله عام مؤمنانو له دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۳ـ دریم وجه:

مخکښې سورة کښې رد د شبهاتو د منکرینو اوشه نو په دی سورة کښې تباهی د منکرینو بیانوله دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۴ـ څلورم وجه:

مخکښې سورة کښې په اول کښې بیان اوشه چې الله تعالیٰ همیشه دپاره کمزوری خلق اوچتوی ،عزت ورله ورکوی ،نو په دی سورة کښې وجه د عزت بیانوله چې کله پرې ابتلاء راشی او دے په ابتلاء او امتحان کښې پاس شی نو بیا یی الله تعالیٰ عزت مند کی ،دی وجی نه متصل راوړه۔

۵ـ پنځم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۵)کښې د قطفی عمل ته د شیطان عمل وئیلے وو نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۳۸)کښې د نورو منکرینو عمل ته د شیطان عمل وایی ،دی وجی نه یی متصل راوړه۔

٦ـ شپږم وجه:

مخکښې سورة کښې د فرعون او د قارون د تباهۍ بیان اوشه نو په دی سورة کښې د نورو منکرینو د تباهۍ بیان وو دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۷ـ ووم وجه:

مخکښې سورة کښې په آخیره کښې نفی د شرک فی الدعا او شوه نو په دی سورة کښې ترغیب فی التبلیغ ورکوی چې دا مسئله اهمه دا ،بیان یی اوکړ ،دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۳ـ دریم خبره :

امتیازات د سورة عنکبوت:

۱۔اول امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر(۱۴) باندی چی پہ ھغی کبنی د حضرت نوحؑ د بیان مدت (وخت) بیان شوے دے ،ساڑھے نو سو سال(۹۵۰) ۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۳۹) باندی ،چی پہ دی کبنی د مشرک مثال د جولا سره ورکڑے دے ۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۴۷) باندی ، چی موبخ د بے حیایي او ناروا کارونو نہ منع کول کوی ۔

۴۔ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۴۸) باندی ،چی نبی کریم ﷺ تہ الله تعالیٰ فرمایي چی تا نہ کتاب لوستے شہ او نہ دی خط لیکلے شہ ۔

۵۔ پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ نهو (۰۹) وسوسو د شیطان باندی ،د آیت نمبر (۵٦) نہ۔

٦۔ شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ منازلو او مراتب د ابتلاګانو (امتحانونو) پہ مؤمنانو باندی ۔

۷۔ ووم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آخیری آیت باندی ،چی الله تعالی ٰفرمایي : والذین جاھدوافینا ،څوک زما پہ دین کلک شو نو لاری بہ ورتہ آسانی کړم ۔

۴۔ څلورمہ خبره :

مقصد دسورة عنکبوت:

الابتلاء علی المؤمنین،ابتلاګانی امتحانونہ پہ مؤمنانو بیانوی ،چی پہ مؤمن بہ خامخہ امتحان رازی ۔

۵ پنځمہ خبره:

مختصر خلاصہ د سورة عنکبوت:

پہ دی سورة کبنی د ابتلاء(امتحان) ۱۔منازل (چی د چا د طرف نہ بہ وی) ،۲۔مدّت (وخت بہ یي سومره وی) او ۳۔مراتب (کیفیت ،سنګ ابتلاء بہ وی)۔

۱۔ منازل د ابتلاء:

منازل مطلب چی دا ابتلاء او امتحان بہ د چا د طرف نہ وی ۔نو دا ابتلاء بہ دری قسمہ خلقو د طرف نہ وی ۔۱۔ نفس،۲۔مورپلار،۳۔ناکاره مُلا۔

۱ـ اول ابتلاء: د خپل نفس د طرف نه: آیت نمبر (۰٦) کښې دا ابتلاء بیانوی : اول به دی نفس زده کولو ته نه پریږدی ،چې کله زده کښې نو بیا به دی بیانولو ته نه پریږدی ،ځکه دانسان دوه دشمنان دی ،یو نفس دے او دویم شیطان ،ددی وجې نه نبی کریم ﷺ به دا دعا ډیره غوښته : اللهم قینی من شر نفسی ومن شر شیطان،یا الله ما د شیطان (چې بیرونی دشمن دے) او د نفس دشر نه (چې اندرونی دشمن دے) اوساتې۔

ومن جاهد فانما یجا هد لنفسه، تفسیر مدارک معنیٰ کوی: ومن جا هد نفسه بالصبر فی طاعة الله ،چا چې جهاد اوکه د نفس سره پہ کلکیدو سره په دین دالله یقینا جهاد یې اوکه فائده د خپل ځان دا۔

۲ـ دویم ابتلاء: د مور اوپلار د طرف نه: آیت نمبر (۰۸) کښې داابتلاء بیانوی : مور او پلار به درته وایې چې ته سه مُلا خو نه یې :

ووصینا الانسان بوالدیه حسنا وان جاهدک لتشرک بی مالیس لک به علم فلا تطعهما، او حکم کړے دے مونږ انسان ته د مور پلار سره د ښه سلوک ،او که زور کو په تاباندی چې حصه دارا وګرزو دالله تعالیٰ سره نو بیا یې مه منه۔

۳ـ دریم ابتلاء: د ناکاره مُلا د طرف نه: آیت نمبر (۱۲) کښې دا ابتلاء بیانوی :ناکاره مُلا به درته وایې شر مه پیدا کوه ان له عمل کوه ،دا خلق یې هسی هم نه منی ،که ته وایې ګناه ګار به شم نو مُلا به درته وایې ازار ګناه دی زما په غاړه۔ وقال الذین کفروا للذین امنوا اتبعوا سبیلنا ولنحمل خطٰیکم،وایې هغه کسان چې انکار کړے دے د مسئلې بیان نه یا حق یې پټ کړے دے وایې روان شئ زمونږ په په لاره او طریقه بهار به کو ستاسو ګناهونه ـ

۲ـ دویمه خبره : مدّت د ابتلاء یا امتحان : دا امتحان به سومره موده وی ،په هغې باندی واقعه د حضرت نوحؑ بیانوی ، آیت نمبر (۱۴) کې ؛ولقد ارسلنا نوحا الی قومه فلبث فیهم الف سنة الا خمسین عاما،مونږ نوحؑ لیږلے وو هغه درنګ تیر که په خپل قوم کی ،زر کاله مګر پنځوس نه (۹۵۰) ،مطلب دا امتحانونه به ټول عمر وی ،که عمر دی نهه نیم سوه کاله شي نو هم دا به وی ـ

۳ـ دریمه خبره: مراتب یا کیفیت د ابتلاء: دا ابتلاء یا امتحان به سنګه وی ،آیت نمبر (۱٦) ، کښې په دی باندی واقعه د حضرت ابراهیمؑ بیانوی ،؛قالوا حرقوه ونصروا الهتکم ،اُور ته به دی غورزوی ـ

چې کله دا دری خبری بیان کړی نو بیا په آخیره کښې وسوسی دا شیطان ذکرکوی :

۱ـ اول وسوسه دشیطان: دا مسئله مه کوه ورنه قوم به دی اوشړی فلانکے یې شړلے دے ، آیت نمبر (۵٦) کښې :

یعبادی الذین امنوا ان ارضی واسعة ؛ الله تعالیٰ فرمایې اے زما بندیګانو زما زمکه فراخه دا خپل ملک علاقه پریږدا لیکن مسئله مه پریږدا۔۔

۲ـ دویمه وسوسه د شیطان: دا مسئله مه کوه ورنه اوبه دی وجنی ،آیت نمبر (۵۷) کښې :

کل نفس ذائقة الموت؛ هر یو نفس سکونکےد مرګ دے نو که په دی مسئله مړ شوی نو دا خو خوش قسمتی دا۔۔

۳ـ دریمه وسوسه دشیطان : یره دلته دی خلکلے کاروبار دے ،آیت نمبر (۵۸) کښې :

والذین امنوا وعملواالصلحت لنبؤ نهم من الجنة عرفا؛ په جنت کښې به بالاخانی درکړم ۔۔

۴ـ څلورمه وسوسه د شیطان: یره دلته دی دکان دے امامتی دا ښکلی رزق او روټی رازی ،آیت نمبر (٦۰) کښې:

وکاین من دآبة لا تحمل رزقها ،رزق الله تعالیٰ ورکوی زناورو له ورکوی نو تاله به هم درکی ـ

۵ـ پنځمه وسوسه دشیطان: دلته دی خلق تابع دی څوک نقدی درکوی سوک ځیزونه ،آیت نمبر(٦۱) کښې:

ولئن سالتهم من خلق السموات والارض؛مسئله بیان که الله تعالیٰ به درله لوے لوے خلق تابع کړی۔۔

٦ـ شپږمه وسوسه دشیطان : یره که مسئله بیانوم نو بیا زما پته لاندی اوبه به راباندی بندی کړی ،آیت نمبر (٦٣) کښی :

ولئن سألتهم من نزل من السماء ماء، الله تعالیٰ به باران اوکی ،

٧ـ وومه وسوسه دشیطان : دلته دی ښکلے ژوند دے او مزی دی ،آیت نمبر (٦٤) کښی :

وما هذه الحیوة الدنیا الالهوولعب ، دنیا ژوند لوبی او عبثی دی ،اصل ژوند د آخرت ژوند دے --

٨ـاتمه وسوسه د شیطان : یره که وی شرړلم نو کرایه راسره نشته،آیت نمبر (٦٥) کښی :

فاذا رکبوا فی الفلک دعواالله مخلصین له الدین ، الله تعالیٰ کشتئ پیدا کړی دی نو تاله به هم سورلی پیدا کړی ـ

٩ـ نهمه وسوسه د شیطان : که دلته نه اوشړلی نو نورو ځایونو کښی بدامنی دا،آیت نمبر (٦٧) کښی :

اولم یروا انا جعلنا حرما امنا، حرم شریف له الله تعالیٰ امن ورکړے دے نو تاله به هم امن درکړی ـ

او په آخیره کښی بشارت ورکوی هغه چاله چی د نفس په ابتلاء کښی پاس شه :

والذین جاهدو افینا لنهدینهم سبلنا،هغه کسان چی جهاد اوکه ،کوشش یی اوکه زمونږ په دین کښی ،د نفس او شیطان یی اونه منل مضبوط به کو دوی له په لارو چارو ددین زمونږه (مطلب دلایل به ورله ورکم)---

۳۰-سورة روم:

۱- اول خبره:

سورة روم مکی سورة دے په نزول کښې ۸۴ نمبر دے پس د سورة انشقاق نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې ۳۰ نمبر دے پس د سورة عنکبوت نه لګولے شوے دے۔

۲- دویم خبره :

ربط د سورة روم د عنکبوت سره په ګڼرو ،وجو باندی دے :

۱- اول وجه:

مخکښې سورة کښې مصائب (تکالیف) په مؤمنانو بیان شو چې تکالیف به رازی نو په دی سورة کښې بشارت (خوش خبری ورکوی مؤمنانو له په یو واقعه سره ددی وجی نه یې متصل راوړه۔

۲- دویم وجه:

مخکښې سورة کښې امتحان په مؤمنانو بیان شه نو په دی سورة کښې اصل وجه د امتحان بیانوی چې داامتحان به ولی رازی ،دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۳- دریم وجه:

مخکښې سورة کښې مسئله د توحید بیان شوه بغیر دلایلو نه نو په دی سورة کښې هم مسئله د توحید بیانوی او دلایل پری بیانوی ،دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۴- څلورم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۰۹) کښې اوفرمائیل چې چا هم مسئله د توحید اومنله نو په نیکانو کښې به یې دننه کړم نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱۵) کښې پری زیادت کو چې په باغیچو کښې به یې دننه کړم دی وجی نه یې متصل راوړة۔

۵- پنځم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۵) کښې د حضرت نوحؑ او دهغه د ملګرو بیان اوکه نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۴۷) کښې عام قانون بیانوی چې چا هم مسئله د توحید اومنله نو نجات به ورله ورکوم ،دی وجی نه یې متصل راوړة۔

٦-شپږم وجه:

مخکښې سورة کښې د پخوانو قومونو د هلاکت بیان اوشه نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۴۱) کښې دا بیان کوی چې دا عذاب د خپل اعمالو وجی رازی دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۷-اووم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (٦۵) کښې اوفرمائیل چې کشتئ کښې پری تکلیف راشی نو ماته فریاد کوی نو په دی سورة کښې پری زیادت کوی صرف کشتئ کښې نه په هر ځای کښې چې پری تکلیف راشی نو ماته فریا دکوی ،دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۸ـاتمہ وجہ:

مخکښی سورۃ کښی پہ آخیری آیت کښی اوفرمائیل چی :ان اللہ لمع المحسنین،اللہ تعالیٰ امداد دنیکانو سرہ دے ،نو پہ دی سورۃ کښی آیت نمبر (۰۴) کښی دھغی امداد نمونہ بیانولہ ،دی وجی نہ یی متصل راوړہ۔

۳ـ دریمہ خبرہ :

امتیازات دسورۃ روم:

۱ـ اول امتیاز:

سورۃ ممتاز دے پہ وقتی شکست د رومیانو او بیا پہ فتحہ باندی ۔

۲ـ دویم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر (۰۷) باندی،چی کفار ددنیا پہ کارونو ښہ پوهیږی۔

۳ـ دریم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر (۳۰) باندی ،چی توحید دین فطرت دے ،هر انسان پہ فطرت کښی دا کلمہ د توحید ایښودی شوی وی۔

۴ـ څلورم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر (۳۹) باندی ، چی پہ هغی کښی د صحیح خیرات او د غلط خیرات فرق یی بیان کړے دے۔

۵ـ پنځم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر (۴۱) باندی ،چی پہ هغی کښی دا بیان دے چی دا دنیا کښی تکالیف دانسان داعمالو وجی رازی۔

۴ـ څلورمہ خبرہ:مقصد دسورۃ روم:

ـ البشارۃ للمؤمنین والادلۃ العقلیۃ علی التوحید،مؤمنانو لہ بشارت او خو ش خبری ورکوی او دلایل عقلیہ داللہ تعالیٰ پہ توحید بیانوی ۔

دا سورۃ پہ مثل د سورۃ انعام دے پہ دلایل عقلیہ باندی:

پہ سورۃ انعام کښی پنځویش (۲۵) دلایل عقلیہ داللہ تعالیٰ پہ توحید باندی بیان شوی وی نو پہ دی سورۃ روم کښی ستره(۱۷) دلایل عقلیہ داللہ تعالیٰ پہ توحید بیانوی :

۱ـ اول دلیل عقلی : آیت نمبر (۰۸) کښی بیانوی:اولم یتفکروا۔۔۔

۲ـ دویم دلیل عقلی: آیت نمبر (۱۱) کښی بیانوی : اللہُ یبدؤالخلق۔۔۔

۳ـ دریم دلیل عقلی : آیت نمبر (۱۹) کښی بیانوی :یخرج الحی من المیت۔۔۔

۴ـ څلورم دلیل عقلی : آیت نمبر (۲۰) کښی بیانوی :ومن أیتہ ان خلقکم ۔۔۔

۵ـ پنځم دلیل عقلی : آیت نمبر (۲۱) کښی بیانوی :ومن ایتہ ان خلق لکم ۔۔۔

٦- شپږم دلیل عقلی : آیت نمبر (۲۲) کښې بیانوی :ومن ایته خلق السموات---

٧- ووم دلیل عقلی : آیت نمبر (۲۳) کښې بیانوی :ومن ایته منامکم ---

٨-اتم دلیل عقلی :آیت نمبر (۲۴) کښې بیانوی :ومن ایته یریکم البرق---

٩-نهم دلیل عقلی : آیت نمبر (۲۵) کښې بیانوی :ومن ایته ان تقوم السمآء---

١٠-لسم دلیل عقلی : آیت نمبر (۲٦) کښې بیانوی :وله من فی السموات---

١١- یولسم دلیل عقلی : آیت نمبر(۲٧) کښې بیانوی :وهوالذی یبدؤالخلق--

١٢- دولسم دلیل عقلی : آیت نمبر (۳٧) کښې بیانوی :اولم یروا ان الله ---

١٣- دیارلسم دلیل عقلی : آیت نمبر (۴۰) کښې بیانوی :الله الذی خلقکم ---

١۴- څوارلسم دلیل عقلی : آیت نمبر (۴٦) کښې بیانوی :ومن ایته ان یرسل ----

١۵- پنځلسم دلیل عقلی : آیت نمبر (۴۸) کښې بیانوی :الله الذی یرسل ---

١٦- شپاړسم دلیل عقلی : آیت نمبر (۵۰) کښې بیانوی : فانظر الی أثار ----

١٧- وولسم دلیل عقلی : آیت نمبر (۵۴) کښې بیانوی : الله الذی خلقکم من ضعف----

۳۱۔ سورۃ لقمان :

۱۔ اول خبره:

سورۃ لقمان مکی سورۃ دے پہ نزول کښی (۵۷) نمبر دے پس دسورۃ صفٰت نہ نازل شوے دے او پہ تر تیب کښی (۳۱) نمبر دے پس دسورۃ روم نہ لګولے شوے دے ۔

۲۔ دویم خبره:

ربط دسورۃ لقمان د سورۃ روم سره پہ ګنړو وجو باندی دے:

۱۔ اول وجہ:

مخکښی سورۃ کښی اثبات د توحید اوشہ پہ دلایل عقلیہ سره نو پہ دی سورۃ کښی اثبات د توحید کړی بالادلۃ ثلاثۃ (دری واړه قسمہ دلایل سره:عقلیہ ،نقلیہ ،وحیہ)، دی وجی نہ یی متصل راوړه۔

۲۔ دویم وجہ:

مخکښی سورۃ کښی اوی : فاصبر ان وعدالله حق،نو پہ دی سورۃ کښی هم دهغہ الفاظ د حضرت لقمان پہ ژبہ هم وایی آیت نمبر (۱۵) کښی :واصبر،دی وجی نہ یی متصل راوړه۔

۳۔ دریم وجہ:

مخکښی سورۃ کښی آیت نمبر (۲۷) کښی اوفرمائیل :ولہ المثل الاعلی ،'الله تعالیٰ اوچت اوچت صفتونہ دی نو پہ دی سورۃ آیت نمبر (۲۷) ،کښی مزید وضاحت کړی کہ ددی ونو نہ قلمونہ جوړ شی او دریابونہ سیاہی شی او دالله تعالیٰ صفات پری لیکلے شی نو د ابہ ختم شی لیکن دالله تعالیٰ صفات بہ ختم نشی ،دی وجی نہ یی متصل راوړه۔

۴۔ څلورمہ وجہ:

مخکښی سورۃ کښی آیت نمبر (۲۸) کښی اوفرمائیل : وهو اهون علیہ ،داکارونہ الله تعالی' تہ آسان دی ،نو پہ دی سورۃ کښی آیت نمبر (۲۸) کښی پری مزید وضاحت کړی ،ماخلقکم ولا بعثکم الا کنفس واحدۃ،ستاسو دا دوباره پورتہ کول الله تعالی' دومره آسان دی لکہ دیو کس پشان یا د یو ساه پشان دی وجی نہ یی متصل راوړه۔

۵۔ پنځمہ وجہ :

مخکښی سورۃ کښی آیت نمبر (۳۱) کښی اوفرمائیل :ولا تکونوا من المشرکین ،مشرکان مہ جوړیږئ نو پہ دی سورۃ کښی آیت نمبر (۱۳) کښی ورلہ وجہ بیانوی : ان الشرک لظلم عظیم ، ځکہ شرک ډیر لوے ګناه دے ،دی وجی نہ یی متصل راوړه۔

۶۔ شپږمہ وجہ:

مخکښی سورۃ کښی آیت نمبر (۵۲) کښی اوفرمائیل :انک لا تسمع الموتیٰ، تہ مړو تہ نشی اوروِلے نو پہ دی سورۃ کښی آیت نمبر (۰۷) کښی پری مزید ترقی وه ،چی دوی قرآن کریم اوریدو تہ تیار نہ دی ،دی وجی نہ یی متصل راوړه۔

۳۔ دریم خبره:

امتیازات دسورة لقمان:

۱۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ دولس (۱۲) نصیحتونو د حضرت لقمان باندی۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آلاتو د موسیقئ باند ی صریحا،آیت نمبر (۰۶) کښی ۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۲۷) باندی چی پہ هغی کښی دا بیان دے چی کہ د ریابونو اوبہ بطور سیاهی شی او ،ونی قلمونہ شی دالله تعالیٰ صفات پری لیکلے شی دا بہ ختم شی ۔

۴۔ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۳۴) باندی چی پہ هغی کښی د ووه (۰۷) مغیباتو(پټ څیزونو)بیان دے ۔

۴۔ څلورمہ خبره:

مقصد دسورة لقمان : اثبات د توحید باالادلۃ ثلاثہ، دالله تعالیٰ یو والے بیانوی پہ دری واړه قسمہ دلایلو سره (عقلی ،نقلی ، وحیی)۔

۵۔ پنځمہ خبره:

مختصر خلاصہ دسورة لقمان:

پہ اول آیتونو کښی ترغیب ورکوی قرآن کریم تہ ،بشارت ورکی منونکو تہ او بیا زجر نہ منونکو تہ ۔آیت نمبر (۱۰) کښی دلیل عقلی ،آیت نمبر (۱۱) کښی مطالبہ دلیل منکر نہ ،آیت نمبر (۱۳) نہ دلیل نقلی د حضرت لقمان نہ او ورسره دولس (۱۲) دحکمت خبری د حضرت لقمان :چی څلور (۰۴) د پرهیز دی او اتہ (۰۸) د علاج دی :

۱۔اول څلور (۰۴) د پرهیز:

۱۔ اول خبره د پرهیز: آیت نمبر (۱۳) کښی :لاتشرک بالله --

۲۔ دویم خبره د پرهیز: آیت نمبر (۱۵) کښی :فلا تطعهما----

۳۔ دریم خبره دپرهیز: آیت نمبر (۱۸) کښی :ولا تصغر خدّک للناس---

۴۔ څلورم خبره د پرهیز: آیت نمبر (۱۸) کښی : ولا تمش فی الارض مرحا---

۲۔ اتہ (۰۸) خبری د علاج :

۱۔ اول خبره د علاج: آیت نمبر (۱۵) کښی :وصاحبهما فی الدنیا معروفا---

۲۔ دویم خبره د علاج: آیت نمبر (۱۵) کښی :واتبع سبیل من اناب الی ---

۳ـ دریم خبره د علاج: آیت نمبر (۱۷) کښې : اقم الصلوٰة---

۴ـ څلورم خبره د علاج: آیت نمبر (۱۷) کښې : وامر بالمعروف--

۵ـ پنځم خبره د علاج: آیت نمبر (۱۷) کښې : وانه عن المنکر---

۶ـ شپږمه خبره دعلاج : آیت نمبر (۱۷) کښې : واصبر علیٰ ما اصابک ---

۷ـ ووم خبره د علاج: آیت نمبر (۱۹) کښې : واقصد فی مشیک---

۸ـ اتم خبره دعلاج : آیت نمبر(۱۹) کښې : واغضض من صوتک---

۳۲۔ سورۃ الم سجدۃ:

۱۔ اول خبره:

سورۃ الم سجدۃ مکی سورۃ دے په نزول کښی ۷۵ نمبر دے پس دسورۃ مؤمنون نه نازل شوے دے او په ترتیب کښی ۳۲ نمبر دے پس دسورۃ لقمان نه لګولے شوے دے ۔

۲۔ دویمه خبره:

ربط دسورۃ الم سجدۃ د سورۃ لقمان سره په ګنړو وجو باندی دے :

۱۔ اول وجه:

مخکښی سورۃ کښی دعوۃ د توحید ثابته شوه په دلایلو سره نو په دی سورۃ کښی رَد شبهی د مشرکانو کوی دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۲۔ دویم وجه:

مخکښی سورۃ کښی آیت نمبر (۰۲) کښی صداقت د قرآن کریم بیان که نو په دی سورۃ کښی آیت نمبر (۰۲) کښی پری ترقی کوله چی :من رب الغلمین،عظمت یی هم بیانو د قرآن کریم دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۳۔ دریمه وجه:

مخکښی سورۃ کښی آیت نمبر (۰۷) کښی زجر (رټنه) ورکړه منکرینو د قرآن ته نو په دی سورۃ کښی آیت نمبر (۰۹) کښی د منکر دقرآن نفرت بیانوی د قرآن کریم سره ،دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۴۔ څلورمه وجه:

مخکښی سورۃ کښی آیت نمبر (۳۰) کښی اوفرمائیل :وانما یدعون من دونه الباطل،نو په دی سورۃ کښی آیت نمبر (۰۵) کښی فرمائی :یدبر الامر،ټول کارونو تدبیر پخپله کوی ،دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۵۔ پنځمه وجه:

مخکښی سورۃ کښی آیت نمبر (۳۲) کښی د مشرکانو یو صفت بیان شه چی په سخته کښی الله تعالیٰ رامدد کوی نو په دی سورۃ کښی آیت (۲۷) کښی مؤمنانو صفت بیانوی چی هر وخت کښی الله تعالیٰ رامدد کوی ،دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۶۔شپږمه وجه:

مخکښی سورۃ کښی په آخیره کښی نفی د علم غیب اوکړه نو په دی سورۃ کښی آیت نمبر (۰۶) کښی فرمایي:عالم الغیب والشهادۃ،په پټو او ښکاره د مخلوقاتو الله تعالیٰ پوهه دے ،دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۷۔ وومه وجه :

مخکښی سورۃ کښی آخیره کښی اوفرمائیل: یعلم مافی الارحام،نو په دی سورۃ کښی پری زیادت کو آیت نمبر (۰۷) کښی :احسن کل شئ خلقه،هر یو څیز یی ښکلے پیدا کړے دے، دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۳۔ دریم خبره:

امتیازات دسورة الم سجدة:

۱۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۰۵) باندی ،یدبرالامر من السمآء الی الارض،آسمان نه تر زمکی پوری ټولو کارونو تدبیرا لله تعالیٰ په خپله کوی۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۰) کښی د منکرینو په قول باندی :وقالواءاذا ضللنا فی الارض۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۱) باندی ، چی په هغی کښی د ملک الموت (مرګ د فرشتی) بیان دے۔

۴۔ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په اوصافو د مؤمنانو ،آیت نمبر (۱۵)،(۱٦) ۔

۴۔ څلورمه خبره :

مقصد دسورة الم سجدة:

رَد کوی د شبهی د مشرکانو چی دا اولیاء مونږ خلاصوی دالله تعالیٰ نه ، مونږ ورته خدایان نه وایو بلکه دوی مونږ خلاصوی ۔

- یو شبهه په سورة یونس کښی بیان شوی وه، مونږ ورته خدایان نه وایو بلکه دا زمونږ وسیلی دی او په دی سورة کښی بله شبهه دا چی دوی مونږ دالله تعالیٰ نه خلاصوی ۔

ددی شبهی جواب کوی آیت نمبر (۰۴) کښی :مالکم من دونه من ولی ولا شفیع۔۔۔

دالله تعالیٰ نه بغیر بل څوک معاون او مددګار نشته۔

دا سورة الم سجدة تفریع دے په مخکښی سورتونو :لمآسمعتم ادلة سورة الروم ولقمان فاعتقدوا مالکم من دونه من ولی ولا شفیع۔

هر کله تاسو دسورة روم او لقمان دلایل واوریدل نو دا عقیده اوسائئ چی دالله تعالیٰ نه بغیر بل څوک معاون او خلاصونکے نشته ۔

حدیث کښی رازی :نبی کریم ﷺ به چی اوده کیدونو سورة ملک او سورة الم سجدة به روزانه ویل۔

۳۳۔سورة احزاب:

۱۔ اول خبره:

سورة احزاب مدنی سورة دے ،په نزول کښی (۹۰) نمبر دے پس دسورة آل عمران نه نازل شوے دے او په ترتیب دسورتونو کښی (۳۳) نمبر دے پس دسورة الم سجدة نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبره:

ربط دسورة احزاب دسورة الم سجدة سره په ګنړو وجو باندی دے :

۱۔اول وجه:

مخکښی سورة کښی رَد شبهې د مشرکانو اوشه نو په دی سورة کښی مسئلی د توحید وضاحت کوی په مثالونو سره دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۲۔ دویم وجه:

مخکښی سورة کښی رَد دشرک اوشه نو په دی سورة کښی مستی د مشرکانو بیانوله چی هغه حمله په مدینه وه ،دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم وجه:

مخکښی سورة کښی رَد شبهې د مشرکانو وو نو په دی سورة کښی رَد رَسمِ باطل یې کو دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۴۔ څلورم وجه:

مخکښی سورة آیت نمبر (۰۴) کښی اوفرمائیل چی آسمانونه می شپږو (۰٦) ورځو کښی پیدا کړل نو په دی سورة کښی آخیری آیت کښی دا ذکر کوی چی آسمانونو ته می امانتونه هم اوسپارل دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۵۔ پنځم وجه:

مخکښی سورة کښی آیت نمبر (۱۵) ،(۱٦) کښی د مؤمنانو ښه اوصاف بیان شو نو په دی سورة کښی آیت نمبر (۳٦) کښی د مؤمنانو نور اوصاف بیانوی دی وجی نه یې متصل راوړه۔

٦۔ شپږم وجه:

مخکښی سورة کښی آیت نمبر (۳۰) کښی اوفرمائیل :چی څوک دالله تعالیٰ د کتاب نه واوریده نو مخ تری واړو نو په دی سورة کښی آیت نمبر (۰۱) کښی وایی چی :منکر نه به صرف مخ نه اړوی بلکه خبره به یې هم نه منی دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم خبره:

امتیازات د سورة احزاب:

۱۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په چوبیس (۲۴) خطاباتو سره ،دولس (۱۲) نبی کریم ﷺ ته او دولس (۱۲) امّت د نبی کریم ﷺ ته۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے پہ بیان دریو مثالونو دپارہ د وضاحت د مسئلی دتوحید آیت نمبر (۰۴) کښې۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے آیت نمبر (۰۵) باندی چې پہ هغې کښې د گناہ دپارہ قصد او ارادہ شرط وئیلے دے۔

۴۔ څلورم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر (۰٦) باندی ،عظمت د پیغمبرؐ بیانوی ۔

۵۔ پنځم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے پہ واقعہ د غزوۃ احزاب باندی تفصیلی آیت نمبر (۰۹)نہ۔

٦۔ شپږم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر (۲۱) باندی ،چې مؤمنانو لہ دپیغمبر پہ ژوند کښې ښکلی نمونہ دا۔

۷۔ ووم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے پہ واقعہ د غزوۃ بنو قریظۃ باندی آیت نمبر (۲٦) کښې ۔

۸اتم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے پہ واقعہ د حضرت زینبؓ او حضرت زیدؓ باندی ۔

۹۔ نهم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر (۴۰) باندی ،چې نبی کریم ﷺ دامتیانو دیو تن حقیقی پلار نہ دے۔

۱۰۔ لسم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر(٦۹) باندی چې د حضرت موسیٰؑ صفائی پہ جدا انداز سرہ شوی دا۔

۱۱۔ یو لسم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر (۷۲) باندی ،چې دزمکی آسمانونو تہ داحکام پیش کولو بیان دے۔

۴۔ څلورم خبرہ:مقصد دسورۃ احزاب:

التحضیض فی التبلیغ،والتشجیع للمبلغ، تیزی ورکوی بیان تہ چې مسئلہ بیان شوہ :،مالکم من شفیع۔۔ دااوس بیان کړ او بهادری ورکوی مبلغ لہ کلک شہ او یریږہ مہ۔

۵۔پنځمہ خبرہ:مختصر خلاصہ دسورۃ احزاب:

- په سورة کښې اول آیت نمبر (۰۱) کښې درې اوامر (حکمونه) بیان کړې ۔
- یو امر:اتق الله ،دالله تعالیٰ نه اوېرېږه او مسئله بیان کړه۔
- دویم امر:ولا تطع الکفرین والمنفقین،کافر به دباؤ غورزوی او منافق به سستی پیداکوی دواړو به نه منې۔
- دریم امر: واتبع ما یوحیٰ الیک،د کل (ټول) مایوحی ' اتباع به کوی ۔
- کله چې دادرې اوامر بیان کړې ، بیا تشجیع ورکی ،وتوکل علی الله ،په الله تعالیٰ باندې ځان اوسپاره۔
- بیا درې مثالونه دپاره د وضاحت د مسئلې دتوحید شروع کړې:
- اول مثال: ما جعل الله لرجل من قلبین فی جوفه، د یو انسان په سینه کښې الله تعالیٰ دوه زړونه نه دې پیدا کړې ،حاصل داشه سنګه چې په یو سینه کښې دوه زړونه نشی کېدے نو دغه رنګې په یو عالم کې دوه الٰه نشی کېدے۔
- دویم مثال:وما جعل ازواجکم الیٔ تظهرون،نه دی کړزولی الله تعالیٰ بیبیانی ستاسو هغه چې ظهار کوئ تاسو هغوی سره میندی ستاسو ،لکه سنګه چې دیو انسان په خولې دغه ښځه مور نشی کېدے نو دغه رنګې په یو عالم کې دوه الٰه نشی کېدے۔
- دریم مثال:وما جعل ادعیاءکم ابناءکم ،سنګه چې د یو انسان په یو وینه پردے هلک زویے نشی کېدے دغه رنګې په یو عالم کې دوه الٰهی نشی کېدے۔
- دغه رنګې په سورة کښې رَد رسمِ باطل هم کوی ،د نبی کریم ﷺ یو منه بولا زویے وو حضرت زید ؓ دغه نکاح نبی کریم ﷺ د یو ترور لور حضرت زینبؓ سره اوکه دغوی کور تیک رانه غے حضرت زیدؓ ورله طلاق ورکه نو الله تعالیٰ نبی کریم ﷺ ته حکم اوکه چې دی سره نکاح اوکه ،ځکه حضرت زید ؓ خو ستاسو حقیقی زویے نه دے۔
- دغه رنګې په سورة کښې چوبیس (۲۴) خطابات کوی ،دولس (۱۲) نبی کریم ﷺ ته او دولس (۱۲) امت دنبی کریم ﷺ۔
- اول دولس (۱۲) خطابات نبی کریم ﷺ ته:

<u>۱۔ اول خطاب نبی ﷺ ته:</u> آیت نمبر (۰۱) کښې :یاایهاالنبی اتق الله ، اے پیغمبرؐ الله تعالیٰ نه اوېرېږه او مسئله بیان که او نرمی اونه کړې په مسئله کښې ۔

<u>۲۔ دویم خطاب نبی ﷺ ته:</u> آیت نمبر (۰۱) کښې: ولا تطع الکفرین والمنفقین،دکافر به دباؤ غورزوی او منافق به سستی پیدا کوی دواړو به نه منې۔

<u>۳۔ دریم خطاب نبی ﷺ ته:</u> آیت نمبر (۰۱) کښې:واتبع ما یوحی ' الیک من ربک، دالله تعالیٰ ټول احکام به منې ټول تابع داری اوکه۔

<u>۴۔ څلورم خطاب نبی ﷺ ته:</u> آیت نمبر (۰۷) کښې :واذاخذنا من النبین میثاقهم ،الله تعالیٰ د ټولو پیغمبرانو نه په بیان د مسئلې د توحید وعده اغستی دا۔

<u>۵۔ پنځم خطاب نبی ﷺ ته:</u> آیت نمبر (۲۸) کښې :یاایهاالنبی قل لازوجک ان کنتن تردن الحیوة الدنیا،پیغمبره بی بیانو ته اعلان اوکه که ملګرتیا دنیا وجې وی رازئ چې آزادی مو کم ۔

<u>۶۔ شپږم خطاب نبی ﷺ ته:</u> آیت نمبر (۳۷) کښې :واذ تقول للذی انعم الله علیه، اے پیغمبرؐ رسم ماتولو او دین په اشاعت کښې به د خلقو پروا نه کوی۔

<u>۷۔ووم خطاب نبی ﷺ ته:</u> آیت نمبر (۳۸) کښې ، ماکان علی النبی من حرج، یو کار الله تعالیٰ تاله روا کړے دے زړه کښې به تنګستیا نه راولې۔

<u>۸۔ اتم خطاب نبی ﷺته:</u> آیت نمبر (۴۵) کښې ، یاایهاالنبی انا ارسلنک شاهدا،پیغمبرؐ ته داعی ېی پورا بیان به کوی۔

۹۔ نهم خطاب نبي ﷺته: آيت نمبر (۵۰) کښې ، ياايهاالنبي انا احللنا لک ازواجک الّتي، پيغمبرؐ الله تعالیٰ تاله کوم څلور صنف کښې ښځې روا کړې دي صرف دهغه کښې به نکاح کوي ۔

۱۰۔ لسم خطاب نبي ﷺته: آيت نمبر (۵۲) کښې ، لا يحل لک النساء،دې سلورو صنف نه علاوه تاله روا نه دي ۔

۱۱۔ يولسم خطاب نبي ﷺته: آيت نمبر (۵۹) کښې ، ياايهاالنبي قل لازواجک وبنتک ونسا ء المؤمنين يدنين عليهن من جلابيبهن،پيغمبرؐ د پردې اعلان اوکړ ۔

۱۲۔ دولسم خطاب نبي ﷺ ته: آيت نمبر (۷۰) کښې ، يا ايهاالذين أمنوا اتقواالله وقولوا قولا سديدا، نبي کريم ﷺ اول مؤمن ددې امت دے ،پيغمبر ؐ پورا بيان به کے۔

دولس خطابات اُمت د نبي کريم ﷺ: ځکه د ډيوټۍ د نبي کريم ﷺ نه بعد اُمّت ته پاتې کيږي زکه اُمّت ته هم دولس خطابات کوي :

۱۔ اول خطاب اُمت ته: آيت نمبر (۰٦) کښې ، النبيُّ اولیٰ بالمؤمنين من انفسهم ، مؤمن ته به پيغمبرؐ د ځان نه زيات خوږ وي ۔

۲۔ دويم خطاب اُمت ته : آيت نمبر (۰۹) کښې ، ياايهاالذين امنوااذکروا نعمت الله اذ جآءتکم جنود،ټول دنيا ستا خلاف شي خو طمع به دالله تعالیٰ نه کوي ۔

۳۔ دريم خطاب امت ته: آيت نمبر (۲۱) کښې ، لقدکان لکم في رسول الله اسوة حسنة، د پيغمبرؐ طريقې ته به د هر څه نه ښکلې وايې۔

۴۔ څلورم خطاب امت ته: آيت نمبر (۳۰) کښې ، ينسآءالنبي من يا ت منکن بفاحشة،چونکه بي بيانې هم په امت کښې داخلې وي په ظاهره خطاب بي بيانو ته دے خو مراد ترينه امت دے کور سم کړئ ۔

۵۔ پنځم خطاب امت ته : آيت نمبر (۳۳) کښې ، وقرن في بيوتکن ، په خپلو کورونو کښې کينې يعني دين اسلام حدود او اصولو لاندې ژوند تيروئ۔

٦۔ شپږم خطاب امت ته: آيت نمبر (۳۴) کښې ، وذکرن مايتلیٰ في بيوتکن من أيت الله ،په کورونو کښې دالله تعالیٰ د کتاب د قرآن کريم درسونه شروع کړئ۔

۷۔ ووم خطاب امت ته : آيت نمبر (۳٦) کښې ، وماکان لمؤمن ولا مؤمنة اذا قضی الله ،چې کله دالله تعالیٰ يا پيغمبرؐ حکم راغې نو مؤمن به خپله رائے نه چلوي۔

۸۔ اتم خطاب امت ته: آيت نمبر (۴۰) کښې ، ماکان محمد ابا احدمن رجالکم، نبيؐ په سړو کښې ستاسو حقيقي پلار نه دے ،نبيؐ له ستاسو خزې روا دي۔

۹۔ نهم خطاب امت ته: آيت نمبر (۴۱) کښې ، يا ايهاالذين أمنوااذکروالله ،الله تعالیٰ ډير يادوئ يعني دالله تعالیٰ توحيد بيانوئ۔

۱۰۔ لسم خطاب امت ته : آيت نمبر (۵۳) کښې ، ياايهاالذين امنوا لا تدخلوابيوتا ، چا درله دعوت درکه نو وخت نه مخکښې مه زه او چې لاړ شي روټئ دې اوخوارۀ نو فوراً رازه۔

۱۱۔ يولسم خطاب امت ته: آيت نمبر (۵۳) کښې ، وماکان لکم ان تؤذوا رسول الله ، نبي کريم ﷺ بي بيبانو سره به نکاح نه کوئ د نبي ؐ نه بعد۔

۱۲۔ دولسم خطاب امت ته: آيت نمبر (۷۰) کښې ، يا ايهاالذين امنوااتقواالله وقولواقولا سديدا،دالله تعالیٰ نه اويريږئ او پورا وينه کوئ۔

۳۴۔ سورة سبا:

۱۔ اول خبره:

سورة سبا مکی سورة دے په نزول کښې ۵۸ نمبر دے پس دسورة لقمان نه نازل شوے دے او په ترتیب کښې ۳۴ نمبر دے پس دسورة احزاب نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبره:

ربط دسورة سباد سورة احزاب سره په ګڼرو وجو باندی دے:

۱۔ اول وجه :

مخکښې سورة کښې مثال سره وضاحت اوشه د مسئلې دتوحید او زد شرک اوشه نو په دی سورة کښې اول کښې وایئ ،الحمدلله ،هرکله مسئله واضحه شوه نو دالوهیت تعریفونه الله تعالیٰ له وایه اوس،دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۲۔ دویم وجه :

مخکښې سورة کښې احکام بیان شو نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱۵) کښې مثال دهغه چاچې دا احکام یې اونه منل ،دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم وجه:

مخکښې سورة کښې ترغیب الی القرآن ورکه آیت نمبر (۳۴)،(۴۱) کښې نو په دی سورة کښې حالات بیانول د منکرینو د قرآن کریم دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۴۔ څلورم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۴۵) کښې اوی :شاهدا،مبشرا،نذیرا، نو دی سورة کښې ترقی کوله آیت نمبر (۲۸) کښې چې ټول خلقو له می رالیږلے یې ،دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۵۔ پنځم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۴۸) کښې اوی :ودع اذاهم ،دوی خبری پریږدا،نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۴۳) کښې نمونه د تکالیف بیانول دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۶۔ شپږم وجه :

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۶۳) کښې سوال جواب دقیامت وو نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۲۹) ،(۳۰) کښې ترقی کوله دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۷۔ووم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۶۳) کښې نفی دعلم غیب اوشوا نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۰۲) کښې الله تعالیٰ نفی د علم غیب ځان له ثابتوی دی وجې نه یې متصل راوړه۔

٨- اتم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر آخیری کښې د احکامو بیان اوشه نو په دې سورة کښې آیت نمبر (۰۳) کښې د اجر بیان دے کښې هر سنګه عمل وی بدله به میلاویږی،دی وجې نه یې متصل راوړه۔

٩- نهم وجه:

مخکښې سورة کښې مشرکانو ،منافقانو ته ظلوما ،جهولا اوی په آخیره کښې نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۳۱) کښې دهغوی جګړې بیانوی دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۳- دریم خبره:امتیازات دسورة سبا:

۱- اول امتیاز:

سورة ممتاز دے آیت نمبر (۱۲) باندی د جناتو په عاجزئ باندی ۔

۲- دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۲) باندی ،واسلنا له عین القطر،سلیمانؑ له الله تعالیٰ تانبې چینه روانه کړی وا۔

۳- دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۴) باندی ، د حضرت سلیمانؑ په همسا باندی ۔

۴- څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۵) باندی ،چې په هغې دسبا والؤ ۔

۵-پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے په کښوئ جوړولو د پیریانو باندی ۔

٦- شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۲۲)،(۲۳) باندی۔

۴- څلورم خبره:مقصد د سورة سبا:

نفی د شفاعت قهری ،په څلورو وجو سره ۔ورسره عجز د شرفاء اربعه بیانوی ،انبیاءکرام علیهم السلام،ملائیک،جنات او بادشاهان ۔۔ورسره رد د مشهوری شبهې د مشرکانو کوی ،آیت نمبر (۲۲) مشرکان وایې دی اولیاعو له الله تعالیٰ اختیار ورکړے دے د دوی سوال الله تعالیٰ کته نه غورزوی ددی شبهې جواب کوی ۔

۵-پنځمه خبره:

تقسیم دسورة سبا:سورة سبا په پنځه (۰۵) بابو نو کښې تقسیم دے۔

۱۔ اول باب: آیت نمبر (۰۱) نہ (۰۹) پوری دے۔پہ دی باب کښې بیان د مقاصد اربعہ عالیہ او زجر تخویف ورکوی منکرینو لہ ،دعوة دتوحید چې مالک د هر سہ الله تعالیٰ دے دویم ځل دعوة توحید عالم بکل شئ هوالله ،پوهہ پہ هر یو څیز یو الله تعالیٰ دے۔

۲۔ دویم باب:آیت نمبر (۱۰) نہ (۲۱) پوری دے۔پہ دی باب کښې عجز د شرفاء اربعہ بیانوی او ورسرہ بیان سبا والو۔

۳۔ دریم باب: آیت نمبر (۲۲) نہ (۳۰) پوری دے۔پہ دی باب کښې عجز داولیاعو پہ څلورو وجو سرہ بیا اثبا ت دقیامت کوی دلیل عقلی ،طریقہ د تبلیغ او اثبات درسالت بیانوی۔

۴۔ څلورم باب: آیت نمبر (۳۱) نہ (۴۰) پوری دے۔پہ دی باب کښې زجر ورکوی منکرینو لہ حالات د منکرینو اثبات دقیامت او اثبات رسالت کوی ۔

۵۔ پنځم باب: آیت نمبر (۴۱) نہ آخیرہ پوری دے ۔ پہ دی باب کښې عجز د ملائیکو ، زجر بالشرک او نفی د شفاعت قهری کوی ۔

- خلاصہ د قرآن کریم :

قرآن کریم پہ اعتبار دفهم سرہ څلور (۰۴) حصی دے ۔اول حصہ :سورة مائدة تر آخیرہ پوری دا۔دویمہ حصہ: سورة انعام نہ بنی اسرائیل پوری دا۔ دریمہ حصہ : سورة کهف نہ سورة احزاب پوری دا۔څلورمہ حصہ : سورة سبا نہ تر سورة ناس پوری دا۔ هر حصہ تقریباً ووہ نیمی سیپاری دا او د هر حصی ابتداء پہ الحمد سرہ کوی ،پہ آخیرہ حصہ کې دوہ سورتونو پہ الحمد شروع کوی ځکہ پہ آخیرہ حصہ کښې دوہ مسئلی بیانوی ۔

اول حصہ :سورة فاتحہ نہ سورة مائدة پوری دا پہ دی کښې زیات تر دلایل ددی دی چې خالق لکل شئ هوالله ،پیدا کونکے د هر یو څیز یو الله دے۔

دویمہ حصہ: سورة انعام نہ سورة بنی اسرائیل پوری دا پہ دی کښې زیات تر دلایل ددی دی چې مربی لکل شئ هوالله ،تربیت ورکونکے هر یو څیز لہ الله تعالیٰ دے۔

دریمہ حصہ: سورة کهف نہ سورة احزاب پوری دا پہ دی حصہ کښې زیات تر دلایل ددی دی چې مبارک فی کل شئ هوالله ،خیر او برکت پہ هر یو څیز کښې الله تعالیٰ اچوی ۔

سلورمہ حصہ : دسورة سبا نہ شروع کیږی ،دا تر آخیرہ پوری دا ،پہ دی حصہ کښې دوہ مسئلی بیانوی ،یو اثبات د قیامت (قیامت بہ خامخہ رازی)او دویم نفی دشفاعت قهری (دالله تعالیٰ نہ څوک پہ زور خلاصول نشی کولے)۔

څلورمہ حصہ:دو څلورمہ حصہ دولس بابونہ کې تقسیم دا:

پہ اول باب : دری سورتونہ دی ۔۱۔ سورة سبا،۲۔سورة فاطر،۳۔ سورة یاسین۔

۱۔ سورة سبا کې نفی د شفاعت قهری کوی پہ څلورو وجو سرہ ۔۱۔مالکان می نہ دی ۔۲۔ حصہ دار می نہ دی ۔۳۔ معاون می نہ دی ۔۴۔ اختیار می نہ دے ورکړے۔

۲۔ سورة فاطر کښې اثبات د توحید کوی پہ یو لس (۱۱) دلایل سرہ او نفی د شفاعت قهری کوی ۔

۳۔ سورة یاسین کښې دلیل نقلی بیانوی د صاحبِ یاسین نہ پہ نفی د شفاعت قهری باندی ۔

۳۵۔ سورۃ فاطر:

۱۔ اول خبره:

سورۃ فاطر مکی سورۃ دے په نزول کښی ۴۳ نمبر دے پس د سورۃ فرقان نه نازل شوے دے او په ترتیب کښی ۳۵ نمبر دے پس دسورۃ سبا نه لګولے شوے دے ۔

۲۔ دویمه خبره:

ربط دسورۃ فاطر دسورۃ سبا سره په ګڼرو وجو باندی دے :

۱۔ اول وجه :

مخکښی سورۃ کښی دامسئله ثابته کړه چی مالکان می نه دی ،شریکان می نه دی ،معاون می نه دی ،اختیار می نه دے ورکړے نو په دی سورۃ کښی په اول آیت کښی وایی چی : الحمد لله ،هر کله مخلوقات محتاج دی نو دالله تعالیٰ د الوهیت تعریفونه الله تعالیٰ له وایی،ددی وجی نه متصل راوړه۔

۲۔ دویمه وجه:

مخکښی سورۃ کښی رَد دشرک اوشه په څلورو جو سره نو په دی سورۃ کښی اثبات د توحید کوی په دلایلو سره دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۳۔ دریمه وجه:

مخکښی سورۃ کښی عجز بیان شه د حضرت داؤدؑ او حضرت سلیمانؑ نو په دی سورۃ کښی آیت نمبر (۱٦) کښی خلاصه راوباسی ،یاایهاالناس انتم الفقرآء الی الله ،ټول الله تعالیٰ ته محتاج دی ،دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۴۔ څلورمه وجه:

مخکښی سورۃ کښی آیت نمبر (۰۴) کښی ویلی وو چا دین خدمت اوکه ده له :رزق کریم نو په دی سورۃ کښی پری زیادت کوی آیت نمبر (۰۷) کښی :اجر کبیر، دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۵۔ پنځمه وجه:

مخکښی سورۃ کښی نفی د تصرف د مائیکو نه اوشوه نو په دی سورۃ کښی آیت نمبر (۰۲) کښی ځان له تصرف ثابتو دی وجی نه یی متصل راوړه۔

٦۔ شپږمه وجه :

مخکښی سورۃ کښی اوی اختیارات صرف دالله تعالیٰ دی نو په دی سورۃ کښی آیت نمبر (۱۴) کښی فرمایی مخلوقات د قطمیر (د کهجوری د هډوکی د پوستکی) هم مالکان نه دی ۔ما یملکون من قطمیر،دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۳۔ دریمه خبره:

امتیازات دسورۃ فاطر:

١ـ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے آیت نمبر (١٣) باندی ،فرشتو وزرو بیان دے۔

٢ـ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (١۴) باندی ، د غیرالله بلنی ته یی شرک ویلی دی۔

٣ـ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (١۵) باندی ، چی ټول مخلوقاتو عجز یی په یو ځل بیان کړے دے۔

۴ـ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (١٨) باندی ،که څوک خپل ته ،نیکه ته آواز کوی نشی خلاصولے دالله تعالیٰ نه ـ

۵ـ پنځم امتیاز:

سورة ممتا زدے په آیت نمبر (١٩) تا (٢٢) پوری ،مثالونه د مشرک او مواحد او انجام دواړو ـ

٦ـ شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (٣٢) باندی ، قرآن والا خلق یی دری قسمه کړی دی۔

۴ـ څلورم خبره:

مقصد دسورة فاطر:

اثبات د توحید بالادلة،دالله تعالیٰ یو والے بیانوی په دلایلو سره او په سورة کښی دعوة د توحید دری ځله بیانوی :

١ـ اول ځل دعوة د توحید،آیت نمبر (١) کښی : الحمدُ لله ،

٢ـ دویم ځل دعوة د توحید، آیت نمبر (٣) کښی :لااله الا هو،

٣ـ دریم ځل دعوة د توحید، آیت نمبر (١٣) کښی : ذالکم الله ربکم له الملک،

نو اوس داسی وایه : الحمدُ لله ،لااله الا هو،ذالکم الله ربکم له الملک۔۔۔۔

۳٦۔سورة یاسین:

اول خبره:

سورة یاسین مکی سورة دے، په نزول کښې ۴۱ نمبر دے، پس د سورة فاطر نه لګولے شوے دے، او په ترتیب د سورتونو کښې ۳٦ نمبر دے ، پس دسورة فاطر نه لګولے شوے دے۔

دویمه خبره:

ربط دسورة د مخکښې سورة سره په ګڼرو وجو باندی دے:

١۔اول وجه:

هر کله چې مخکښې سورة کښې مسئله ثابته کړه په دلایل عقلیو سره، نو په دی سورة کښې په مسئله باندی دلایل عقلیه او نقلیه دواړه بیانول، ددی وجې نه پې متصل راوړه۔

٢۔دویمه وجه:

مخکښې سورة کښې اثبات د توحید اوشه او نفی د شفاعت قهری اوشوه ، نو په دی سورة کښې پرې مثال پیش کوی بطور دلیل نقلی د صاحبِ یاسین نه،ددی وجه نه پې متصل راوړه۔

٣۔دریمه وجه:

مخکښې سورة کښې مسئله ثابته کړه په دلایل عقلیو سره، نو په دی سورة کښې ترغیب ورکوی فی التبلیغ په واقعه د صاحبِ یاسین سره، ددی وجې نه پې متصل راوړه۔

۴۔څلورمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۴) کښې اوفرمایل ،چې ستا تکذیب کوی نو مه خفا کیږه،دا دپخواه نه طریقه راروانه دا، نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱۵)کښې دهغې مثال پیش کوی ، چې پخواه نه چې چا هم مسئله بیان کړی ده، نو دهغه تکذیب شوے دے،ددی وجې نه متصل راوړه۔

۵۔پنځمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۷) کښې اوفرمایيل چې ، لهم اجر کبیر، چې چا مسئله اومنله دئ له لوے اجر دے، نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱۱)کښې فرمايي چې ، لهم اجر کریم، مطلب دادے، ډیر به هم وی او د عزت اجر به هم وی، ددی وجې نه پې متصل راوړه۔

٦۔شپږمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۸)کښې اوفرمایل،مشرکانو ته بدعمل ښائسته شوے دے، نو په دی سورة کښې واقعه د صاحبِ یاسین وه ، چې د صاحبِ یاسین دشمنانو ته د صاحبِ یاسین وژل ښائسته شوی وو، ددی وجې نه متصل راوړه۔

۷۔اوومه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۹)کښې اوفرمایل چې ، کذالک النشور،دهغه رنګې د قبرونو نه راپورته کیدل دی، نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱۲)کښې ترقی وه، تش راپورته کیدل نه بلکه حساب کتاب به هم کیږی، ددی وجې نه پې متصل راوړه۔

۸۔اتمہ وجہ:

محکنبی سورۃ کښې آیت نمبر (۱۰) کښې اوفرمایل، کہ څوک عزتمند کېدل غواړی نو داللہ تعالیٰ کتاب کښې عزت دے، نو په دی سورۃ کښې مثال بیانوی د عزتمند تیا د صاحبِ یاسین،چې سنګہ اللہ تعالیٰ عزتمند کہ په لږ وخت کښې ، ددی وجی نہ یې متصل راوړہ۔

۹۔نهمہ وجہ:

محکنبی سورۃ کښې ، آیت نمبر (۱۳) کښې اوفرمایل ، چې مایملکون من قطمیر، داچې مشرکان ورتہ رامدد شي وایې، د کهجوری د هډوکی د پوستکی اختیارمند هم نہ دی، نو په دی سورۃ کښې آیت نمبر (۷۵) کښې پری ترقی کوی، آیت نمبر (۷۵) کښې ، چې تہ یې امداد کوی ،ستا امداد نشی کولے، ددی وجی نہ یې متصل راوړہ۔

۱۰۔لسمہ وجہ:

محکنبی سورۃ کښې آیت نمبر (۱۴) کښې اوی، ستاسو آواز نہ اوری ،اوہ مشرکانو کہ تاسو هر سومره فریاد اوکړئ اولیاعو تہ، نو په دی سورۃ کښې پری ترقی وہ ، وان نشا نغرقهم فلا صریخ لهم، کہ مونږہ یې غرقو نو اوریدل خو پرېږده، څوک فریاد درست بہ یې نہ وی، ددی وجی نہ یې متصل راوړہ۔

۱۱۔یولسمہ وجہ:

محکنبی سورۃ کښې آیت نمبر (۴۳) کښې اوفرمایل چې لیدونکے او نہ لیدونکے (ړوند) نہ دے برابر،مشرک او مواحد نہ دے برابر ، نو په دی سورۃ کښې دواړو انجام بیانوو، ددی وجی نہ متصل راوړہ۔

۱۲۔دولسمہ وجہ:

محکنبی سورۃ کښې آیت نمبر (۴۳) کښې اوفرمایل، لن تجد لسنت اللہ تبدیلا، داللہ تعالیٰ طریقہ نہ بدلیږی، نو په دی سورۃ کښې آیت نمبر (۱۹) کښې دهغې مثال پیش کوی،چې د صاحبِ یاسین هغہ دشمنان سنګہ اللہ تعالیٰ تباہ کړل، ددی وجی نہ یې متصل راوړہ۔

دریمہ خبرہ:

امتیازات سورۃ یاسین:

۱۔اول امتیاز:

سورۃ ممتاز دے، په واقعہ دصاحبِ یاسین باندی۔

۲۔دویم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے، په آیت نمبر (۴۳) باندی، وان نشا نغرقهم فلا صریخ لهم۔

۳۔دریم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے، په آیت نمبر (۵۹) باندی، وامتازواالیوم ایهاالمجرمون۔

۴۔څلورم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے، په آیت نمبر (۷۵) باندی، جندمحضرون ، باندی۔

۵-پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے، په آیت نمبر (۸۰) باندی، من الشجر الاخضر نارا۔

څلورمه خبره:

مقصد دسورة یاسین:

مقصد دسورة یاسین ، نفی د شفاعت قهری،دا مسئله ثابتوی چی دالله تعالیٰ نه څوک په زور خلاصول نشی کولے، او دلایل عقلیه پری بیانوی، او دلیل نقلی پری بیانوی، د صاحبِ یاسین نه۔

پنځمه خبره:

وجه تسمیه دسورة:

د دی سورة ډیر نومونه دی:

۱-معمه:یعنی عام کونکی سورة،چی څوک ددی د مضمون خلاف کوی، دالله تعالیٰ عذاب ځان له عام کوی۔

۲-عظیمه:یعنی عظیم الشان سورة،که ددی سورة مضمون دی اومنه او کیناستی ورته اوچت به شی عزت مند به شی۔

۳-قاضیه:یعنی حاجتونه پورا کونکے سورة، که ددی سورة مضمون دی اومنه الله تعالیٰ به دی حاجتونه پورا کی۔

۴-مدافعه:یعنی بلاګانی دفع کونکے سورة، سوک ددی مضمون اومنی بلاګانی او تکالیف نه به یی الله تعالیٰ بچ کری۔

۵-یاسین:په دی واقعه دیو ولی، صاحبِ یاسین په نوم مشهور دے یا دا یاسین حروفِ مقطعات دی،ددی په معنیٰ الله تعالیٰ پوهیږی۔

۳۷۔ سورة صفٰت:

۱۔ اول خبره:

سورة صفت مکی سورة دے په نزول کښې ۵٦ نمبر دے پس دسورة انعام نه نازل شوے دے ۔ په ترتیب دسورتونو کښې ۳۷ نمبر دے پس دسورة یاسین نه لکولے شوے دے۔

۲۔ دویمه خبره:

ربط دسورة صفٰت دسورة یاسین سره په ګڼرو وجو باندی دے :

۱۔ اول وجه:

مخکښې سورة مسئله ثابته شوه چې دالله تعالیٰ نه څوک خلاصونکے نشته او دلایل پری بیان شو نو په دی سورة کښې عاجزی بیانوی د چونړ شوو مخلوقاتو دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۲۔ دویمه وجه:

مخکښې سورة کښې عجز (عاجزی) ستورو (کواکب) بیان شوه نو په دی سورة کښې د نورو مخلوقاتو عاجزی بیانوی ،دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۵۲)کښې حسرت (افسوس) د اهلِ قبور بیان شه نو په دی سورة کښې دهغه حسرت د مشرکانو بیانوی ،دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۴۔ څلورمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۷۵)کښې زجر ورکه مشرکانو له چې په دنیا کښې ستاسو مدد نشی کولے نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۲۵) کښې ترقی دا چې آخرت کښې مو هم مدد نشی کولے ،دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۵۔پنځمه وجه:

مخکښې سورة کښې زجر ورکه په انکار د قیامت باندی آیت نمبر (۷۸)کښې نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱٦)کښې پری ترقی ورکوله زجر منکر د قیامت له دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریمه خبره: امتیازات دسورة صفٰت:

۱۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۵۱) ،مکالمه د جنتیانو باندی ۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (٦۵) باندی ،زقوم ونی ته یې د شیطان سرونه ویلی دی ۔

٣۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۷۷) باندی ،د حضرت نوحؑ اولاد دنیا کښی پاتی کہ ۔

۴۔ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۰۲) باندی ، په اراده د حضرت ابراهیمؑ د بچی ذبحه کولو باندی ۔

۵۔ پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۲۵) باندی ،د حضرت الیاسؑ د قوم د الٰه بیان دے ۔

٦۔ شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۴۱) باندی ، د حضرت یو نسؑ د قرعی (ایکس) بیان دے۔

۷۔ ووم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۴۷) باندی ،دحضرت یو نسؑ د قوم تعداد یی بیان کړے دے۔

۴۔ څلورمه خبره: مقصد دسورة صٰفٰت:

عجز المصطفین ،په مثل د سورة مریم باندی،په سورةمریم کښی اول د زمینی مخلوقاتو عاجزی وه،آیت نمبر (٦۴) پوری او بیا د آسمانی مخلوقاتو عاجزی وه په دی سورة صٰفٰت بالعکس دا،اول د آسمانی مخلوقاتو عاجزی بیانوی بیا دزمینی مخلوقاتو عاجزی بیانوی ۔

تقسیم د قرآن کریم (خلاصه د قرآن کریم):

قرآن کریم په اعتبار فهم سره څلور حصّی دے ۔

اول حصه د قرآن کریم:سورة فاتحه تا سورة مائدة،په دی حصه کښی اول مسئله چی :خالق لکل شئ هوالله ،پیدا کونکے د هر یو څیز یو الله دے ۔

دویم حصه د قرآن کریم: سورة انعام تا سورة بنی اسرائیل ،په دی حصه کښی دویمه مسئله چی: مربی لکل شئ هوالله ،تربیت هر یو څیز له الله ورکوی۔

دریمه حصه د قرآن کریم : سورة کهف تا سورة احزاب، په دی حصه کښی دریمه مسئله چی: مبارِک فی کل شئ هوالله ،خیر برکت په هر یو څیز کی الله اچوی۔

څلورمه حصه د قرآن کریم :سورة سبا تا ناس ، په دی حصه کښی دوه مسئلی بیانوی ،اثبات د قیامت (قیامت به خامخه رازی) او دویم نفی شفاعت قهری (الله تعالیٰ نه څوک په زور خلاصول نشی کولے)۔

دا څلورمه حصه د قرآن کریم په دولس(۱۲) بابونو کی تقسیم دا:

اول باب د څلورمی حصی د قرآن کریم : په اول باب کښی دری (۰۳) سورتونه وو:۱۔ سورة سبا،۲۔سورة فاطر،سورة یاسین۔

۱۔ سورة سبا کی عجز د مخلوقاتو ثابت کہ په څلورو(۰۴) وجو سره ،آیت نمبر (۲۲)،(۲۳) کښی ۔مالکان می نه دی،حصه دار می نه دی،معاون مِ نه دی ،اختیار می نه دے ورکړے۔

۲ـ سورة فاطر کښې دهغه مضمون ثابت کړ په یولس (۱۱) دلایل عقلیه سره۔

۳ـ سورة یاسین کښې عجز د اؤلیاء او انبیاء په دلایل عقلیه او نقلیه سره ثابت کړ ـ

۲ـ دویم باب د ځلورمې حصې د قرآن کریم : په دې باب کښې درې سورتونه دي ـ۱ـسورة صفت،۲ـسورة صٓ،۳ـسورة زُمر۔

۱ـ سورة صفت عاجزی د اوچتو (چونړ) شوو مخلوقاتو بیانوی د آسمانی مخلوقاتو او زمینی مخلوقاتو۔

۲ـ سورة صٓ کښې پرې ترقی کوی چې صرف عاجز نه دي :بَل اُبتلوا بالمصائب،تکالیف پرې راغلی دي ځان یې نه د ے خلاص کړے۔

۳ـ سورة زُمر کښې اثبات د توحید بیانوی په دلایل عقلیه سره او نهه (۰۹) ځله دعوة د توحید بیانوی ـ

۳۸۔سورة صٓ:

۱۔ اول خبره:

سورة صٓ مکی سورة دے په نزول کښې (۳۸) نمبر دے پس دسورة قمر نه نازل شوے دے او په ترتیب دسورتونو کښې هم (۳۸) نمبر دے پس دسورة صفت نه لکولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبره:

ربط دسورة صٓ دسورة صفت سره په ګڼړو وجو باندی دے:

۱۔ اول وجه:

مخکښې سورة کښې عاجزی بیان شوه د اوچتو مخلوقاتو نو په دی سورة کښې پری ترقی وه چی :بل ابتلوا بالمصائب ،تکالیف پری راغلی دی ځان یی نه دے بچ کړے،دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۲۔ دویم وجه:

مخکښې سورة کښې د ، ووه(۰۷) چوڼر شوو مخلوقاتو عاجزی وه نو په دی سورة کښې د نهو (۰۹) چوڼر شوو مخلوقاتو عاجزی وه ،دری (۰۳) مفصل او شپږ(۰٦) مختصر،دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۳۔ دریم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۳۵)کښې د منکرینو حالت بیان که چی قرآن کریم نه اعراض کوی نو په دی سورة آیت نمبر (۰٦)کښې مزید نفرت بیانو چی کشرانو ته هم وایی چی زئ ترینه د ی وجی نه یی متصل راوړه۔

۴۔ څلورمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۷۳)کښې اوی :وانا جندنا لهم الغالبون ،زمونږ لښکر به غالب وی نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱۱) نه روستو نموني دالله تعالیٰ د لشکر بیانولی دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۳۔ دریم خبره: امتیازات دسورة صٓ:

۱۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۰٦)کښې چی په هغی کښې منکر ینو د معتبرو بیان دے۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په واقعه د حضرت داؤد علیه السلام باندی۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۳۱) په جنګی اسونو د حضرت سلیمان علیه السلام باندی ۔

۴۔ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز د ے په آيت نمبر (۳۴) باند ی،حضرت سليمان عليه السلام په قول باندی ـ

۵ـ پنځم امتياز:

سورة ممتاز دے په آيت نمبر (۴۴) باندی ، حضرت ايوب عليه په واقعه باندی ـ

٦ـ شپږم امتياز:

سورة ممتاز دے په جهګړا د جهنميانو باندی آيت نمبر (٦٢) باندی ـ

۷ـ ووم امتياز:

سور ة ممتاز دے په آيت نمبر (٦٩) باندی ،نفی د علم غيب باندی د عالم بالا نه ـ

۴ـ څلورمه خبره: مقصد دسورة صٓ:

ترقی په مخکښې سورة مضمون باندی ،مخکښې د مخلوقاتو عاجزی بيان شوه نو په دی سورة کښې پرې ترقی کوله چې صرف عاجز نه دی :بل ابتلوابالمصائب ،تکليفونه پرې راغلی دی ځان يې نه دے بچ کړے د تکليفونو نه ـ

۳۹۔ سورۃ زُمر:

۱۔ اول خبرہ:

سورۃ زُمر مکی سورۃ دے ،پہ نزول کښې ۵۹ نمبر دے پس دسورۃ سبا نہ نازل شوے دے ،او پہ ترتیب دسورتونو کښې ۳۹ نمبر دے پس دسورۃ ص نہ لګولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبرہ:

ربط دسورۃ زُمر د سورۃ ص سرہ پہ ګڼرو وجو باندی دے:

۱۔ اول وجہ:

مخکښې سورۃ کښې د مخلوقاتو عاجزی بیان شوہ نو پہ دی سورۃ کښې آیت نمبر (۰۱) کښې وایی: فاعبدالله مخلصا لہ الدین، هر کلہ چی مخلوقات ټول عاجز دی نو د یو الله تعالیٰ عبادت اوکړئ ،دی وجی نہ یې متصل راوړہ۔

۲۔ دویمہ وجہ:

مخکښې سورۃ کښې اول کښې ترغیب الی القرآن وو نو پہ دی سورۃ کښې هم پہ اول کښې ترغیب ورکوی قرآن کریم تہ دی وجی نہ یې متصل راوړہ۔

۳۔ دریمہ وجہ:

مخکښې سورۃ کښې د مشرکانو اعتراض وو چی اجعل الهۃ الہ واحدۃ ،نو پہ دی سورۃ کښې د مشرکانو حال بیانوی آیت نمبر (۴۵) کښې چی کلہ مسئلہ دتوحید بیان شی نو زړہ یې تنګ شی دی وجی نہ یې متصل راوړہ۔

۴۔ څلورمہ وجہ:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۲۹) کښې اوی چی د قرآن کریم نہ تدبر عقل مند اخلی نو پہ دی سورۃ کښې آیت نمبر(۱۸) کښې هغہ چاتہ عقل مند اوی چی قرآن کریم باندی عمل کوی ،دی وجی نہ یې متصل راوړہ۔

۵۔ پنځمہ وجہ:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۵۰) کښې اوی د جنت دروازی ورتہ کولاو وی نو پہ دی سورۃ کښې آیت نمبر (۷۲) کښې وایی چی جهنمیانو تہ بہ دروازی یو دم کولاو شی دی وجی نہ یې متصل راوړہ۔

۳۔ دریمہ خبرہ:

امتیازات دسورۃ زُمر:

۱۔ اول امتیاز:

سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر (۳) باندی ، پہ عقیدہ د مشرکانو باندی ۔

۲ ۔دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۰٦) باندی ،چی په هغی کښی دماشوم دری حالتونه د مور خیټی بیانوی ۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۲۳) باندی ، قرآن کریم ته متشابهی وئیلے دے۔

۴ ۔ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۲۹) باندی ، مثال د مشرک بیان کړے دے۔

۵۔ پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۴۲) باندی ،چی انسان په هر حالت کښی دالله تعالیٰ په قبضه کښی دے۔

٦۔شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۴۵) باندی ، چی مسئله دتوحید بیانیږی د مشرک سینه تنګیږی۔

۷۔ووم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۵۳) باندی ،اطمع آیت باندی ۔

۴ ۔ څلورمه خبره:

مقصد دسورة زُمر:

اثبا ت دتوحید بالادلة ثلاثه، دالله تعالیٰ یو والے بیانوی په دری واړه قسمه دلایلو سره ۔

مختصر خلاصه د سورة زُمر:

دا سورة روستے دے دهغه شپږ سورتونو چی په یو طریقه روان دی:

۱۔ سورة سبا،۲۔سورة فاطر،۳۔ سورة یٰسین،۴۔ سورة صفت،۵۔ سورة صٓ،٦۔ سورة زُمر۔

په دی شپږو سورتونو کښی دامسئله وه چی څوک خلاصونکے نشته :

۱۔ په سورة سبا کښی اوی چی مختار نشته هغه څلور لاری بندی کړی:

۱)مالکان می نه دی ،۲) حصه دار می نه دی ،۳) معاون می نه دی ،۴) اختیاز می نه دے ورکړے۔

۲۔ په سورة فاطر کښی دلایل وو چی مخلوقات محتاج دی۔

۳۔ سورة یٰسین کښی دلیل نقلی د صاحبِ یاسین ه پیش که چی مخلوقات عاجز دی ۔

۴۔ سورة صفت کښی عاجزی بیان شوه د اوچتو مخلوقاتو۔

۵۔ سورة صٓ کښی پری ترقی وه چی صرف عاجز نه دی بلکه تکلیفونه پری هم راغلی دی۔

٦۔ سورۃ زُمر کښې خلاصہ ددې (۰۵) سورتونو راوباسلہ ،دې وجې نہ دعوة دتوحید بیا بیا بیانوی :

۱۔ اول ځل دعوة دتوحید:آیت نمبر (۰۲) کښې :فاعبدالله مخلصا لہ الدین --

۲۔ دویم ځل دعوة دتوحید :آیت نمبر (۰٦) کښې :ذالکم الله ربکم لہ الملک لاالہ ' الاھو---

۳۔ دریم ځل دعوة دتوحید :آیت نمبر (۱۱) کښې :قل انی امرت ان اعبدالله مخلصا لہ الدین---

۴۔ څلورم ځل دعوة دتوحید:آیت نمبر(۲۹) کښې :الحمد لله بل اکثرھم لا یعلمون---

۵۔ پنځم ځل دعوة دتوحید: آیت نمبر(۳۸) کښې :قل حسبی الله علیہ یتوکل المتوکلون---

٦۔ شپږم ځل دعوة دتوحید:آیت نمبر (۴۴) کښې :قل لله الشفاعۃ جمیعا لہ ملک السموات والارض---

۷۔ ووم ځل دعوة دتوحید:آیت نمبر (۴٦) کښې : قل اللھم فاطرالسموات والارض عالم الغیب والشھادة---

۸۔ اتم ځل دعوة دتوحید: آیت نمبر (٦۲) کښې : الله خالق کل شئ وھو علیٰ کل شئ وکیل---

۹۔نھم ځل دعوة دتوحید: آیت نمبر (۷۴) کښې :وقالواالحمد لله الذی صدقنا وعده---

۵۔ پنځمہ خبره: تقسیم دسورۃ زُمر:

سورۃ پہ پنځو (۰۵) بابونو کښې تقسیم دے:

۱۔ اول باب:اول باب آیت نمبر(۰۱) نہ آیت نمبر (۲۰) پورې دے۔

پہ دې باب کښې اول ترغیب ورکوی قرآن کریم تہ ،حکمت د نزول قرآن کریم بیانوی ،زجر ورکوی منکرینو تہ ،دلایل عقلیہ ترغیب الی القرآن ۔

۲۔ دویم باب:دویم باب آیت نمبر (۲۱) نہ آیت نمبر (۳۷) پورې دے۔

پہ دې باب کښې دلایل خاص کوی ،ترغیب ورکوی قرآن کریم تہ ،مثال دمنونکو او نہ منونکو ا وبشارت ورکوی منونکو او تخویف نہ منونکو لہ ۔

۳۔ دریم باب:دریم باب آیت نمبر (۳۸) نہ آیت نمبر (۴۵) پورې دے۔

پہ دې باب کښې اول دلیل عقلی الزامی،نفی د شرک فی الدعا،ترغیب الی القرآن ،دلایل عقلیہ ،زجر مشرک لہ ورکوی۔

۴۔ څلورم باب:سلورم باب آیت نمبر (۴٦) نہ آیت نمبر (٦۱) پورې دے۔

پہ دې باب کښې دعوة د توحید ،تخویف اخروی منکرینو لہ ،حالت دانسان او ترغیب توبې تہ۔

۵۔ پنځم باب:پنځم باب آیت نمبر (٦۲) نہ آخیر پورې دے۔

پہ دې باب کښې دعوة دتوحید ،دلیل عقلی آیت ٦۵،زجربالشرک ٦۷۔

۴۰ـ سورة مؤمن یا غافر:

۱ـ اول خبره:

سورة مؤمن یا غافر مکی سورة دے نزول کښې (٦٠) نمبر دے،پس دسورة زُمر نه نازل شوے دے او په ترتیب کښې آیت نمبر (۴۰) دے پس دسورة زُمر نه لګولے شوے دے۔

۲ـ دویم خبره:

ربط دسورة زُمر دسورة مؤمن سره په کنړو وجو باندی دے:

۱ـ اول وجه:

مخکښې سورة کښې نفی د شفاعت قهری اوشوه نو په دی سورة کښې دعوة دتوحید بیانوی چې هر کله مخلوقات عاجز دی نو څه که :فادعواالله مخلصین له الدین،یو الله رامدد که دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۲ـ دویم وجه:

مخکښې سورة کښې اول کښې ترغیب قرآن کریم ته وو نو په دی سورة کښې هم ترغیب قرآن کریم ته دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۳ـ دریم وجه:

مخکښې سورة کښې اوی چې څوک الله تعالیٰ ګمراهی کښې پریږدی څوک یې نشی په لاره کولے نو په دی سورة کښې مثال پیش کو د حضر ت موسیٰؑ او ،رَجلِ مؤمن ،څومره کوشش یې کړے ،د فرعون د اصلاح لیکن په لاره نشه دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۴ـڅلورم وجه :

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۳۷)کښې وئیلی وو چې :الیس الله بعزیزذی انتقام ،الله تعالیٰ بدله اغستو کښې غالب دے نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۴۵) مثال د تباهئ بیانو ،دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۵ـ پنځم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۵۴)کښې اوی دوی امداد به اونه کړے شی نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱۸)کښې مزید ترقی کوی ،دی وجې نه یې متصل راوړه۔

٦ـ شپږم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۵۹)کښې چې دوی د حق تکذیب کوی نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۰۵)کښې د باطل پرستو جګړی بیانولی دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۷ـ وومه وجه:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (٦٦) کښې اوی دیو الله تعالیٰ بندګی کوه نو په دی سورۃ کښې آیت نمبر (١۴) کښې دهغه خبره کولو په بل انداز سره دی وجې نه یې متصل راوړه۔

٨۔ اتمه وجه:

مخکښې سورۃ کښې آخیره کښې اوی چې د عرش فرشتی ورله دعا غواړی ،نو په دی سورۃ کښې پری زیادت کوی آیت نمبر (٠٧)، (٠٨) کښې دی وجې نه یې متصل راوړه۔

٣۔ دریمه وجه:

امتیازات دسورۃ مؤمن :

١۔ اول امتیاز:

سور ۃ ممتاز دے په اول کښې په ترغیب الی القرآن باندی په یو جدا انداز سره ۔

٢۔ دویم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے په آیت نمبر (٠٧) باندی ،د عرش فرشتو په بیان باندی ۔

٣۔ دریم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے په آیت نمبر (٢٨) باندی ،رَجلِ مؤمن په دعا باندی ۔

۴۔ څلورم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے په آیت نمبر (۴٠) باندی ،د فرعونیانو په عذاب باندی ۔

۵۔ پنځم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے په آیت نمبر (٨٣) باندی ،بیان د هغه علماء چې په خپل علم باندی تکبر کوی ۔

۴۔ څلورمه خبره:

مقصد دسورۃ مؤمن :

نفی د شرک فی الدعاء،او ،ورسره طریقه د تبلیغ ،او دا نفی د شرک فی الدعا ء تفریعاً علیٰ ماسبقه دے ۔

لکه دا دقرآن کریم قاعده دا۔

١۔په سورۃ یونُس کی بیان د مقاصد اربعه اوشه ۔۔۔

٢۔په سورۃ هود کښې څلورمسئلې بیان کړی ،العبادۃ لله وحده،نفی د شرک فی العلم ،ترغیب فی التبلیغ او تسلی۔۔

٣۔ په سورۃ یوسف کښې تسلی او نفی د علمِ غیب اوشه د حضرت یعقوبؑ او حضرت یوسفؑ نه ۔۔

۴۔ سورۃ رعد یې پری تفریع راوړه۔۔چې هر کله مخلوقات عاجز دی نو :فَلَم تدعونه،ولی یې رامدد کوئ،دعوۃ یې بیان کړه آیت نمبر (١۴) کښې :

لہ دعوة الحق ،خاص دی اللہ لہ بلنہ دا لائق---

۱-دھغہ رنگی پہ سورۃ کھف کښی نفی دعلمِ غیب اوکړہ د څلورو(۰۴) قسمہ اوچت خلقو نہ --

۲- پہ سورۃ مریم کښی عجز المصطفین ،عاجزی بیان شوہ داوچتو مخلوقاتو(انبیا ء او لیاء)---

۳- سورۃ طٰہٰ کښی پری زیادت اوکہ چی تکلیفونو کی مبتلا شوی وو---

۴- سورۃ انبیاء کښی نفی دشرک فی الدعاء ھر کلہ چی عالم الغیب نہ دی متصرف نہ دی نو ولی یی رامدد کوئ او دعوۃ آیت نمبر (۹۰) کښی وہ :انھم یسارعون فی الخیرات ویدعوننا ---

۱- دھغہ رنگی دلتہ ھم پہ سورۃ سبا کښی دا ذکر کړل چی خلاصونکے څوک نشتے ،پہ څلور وجو سرہ:۱-مالکان می نہ دی ،۲-حصہ دار می نہ دی ،۳- معاون می نہ دی ،۴- اختیار می نہ دے ورکړے---

۲- سورۃ فاطر کښی دا مسئلہ پہ دلایل عقلیہ سرہ ثابتہ کړہ---

۳- سورۃ یٰسین کښی پہ دی مسئلہ دلیل نقلی دصا حبِ یاسین نہ بیان کہ ---

۴-سورۃ صفت کښی عجز المصطفین پشان دسورۃ مریم بیان کہ ---

۵- سورۃ صٓ کښی دا ذکر کړل چی تکالیف پری راغلی وو--

٦- سورۃ زُمر کښی پہ دلایل دا مسئلہ ثابتہ کړہ----

۷- سورۃ مؤمن کښی دعوۃ د توحید بیانوی دری (۰۳) ځلہ :

۱-اول ځل دعوۃ دتوحید :آیت نمبر (۱۴) کښی :فادعوااللہ مخلصین لہ الدین---

۲- دویم ځل دعوۃ د توحید:آیت نمبر (٦۰) کښی :وقال ربکم ادعونی ---

۳- دریم ځل دعوۃ دتوحید: آیت نمبر (٦۵) کښی :ھوالحیی لاالہٰ الاّ ھو---

پہ دی سورۃ مؤمن کښی پہ مسئلہ دتوحید باندی دلایل ھم بیانوی ،عقلیہ ، نقلیہ (دحضرت موسیٰؑ او رجل مؤمن نہ) او دلایل وحیہ (فادعوااللہ مخلصین لہ الدین---

قرآن کریم پہ اعتبار د فھم سرہ څلور حصی دے:اول حصہ :فاتحہ تا مائدۃ،دویم حصہ:انعام تا بنی اسرائیل،دریم حصہ: کھف تا احزاب،څلورمہ حصہ: سبا تا ناس ---دا آخری حصہ دقرآن کریم دولس (۱۲) بابونہ دا-

۱-اول باب:دری سورتونہ وو-۱-سورۃ سبا،۲- سورۃ فاطر،۳- سورۃ یٰسین--

۲- دویم باب: دری سورتونہ وو-۱- سورۃ صفت،۲-سورۃ صٓ،۳-سورۃ زُمر--

۳-دریم باب: سورۃ مؤمن نہ شروع کیږی --دی کښی ووہ (۰۷) سورتونہ دی -دی سورتونو تہ حوامیمؔ سبعۃ وئیلے کیږی،دا ووہ(۰۷) سورتونو پہ حٰمٓ سرہ شروع کیږی-ددی ووہ (۰۷) سورتونو مقصد دے :نفی د شرک فی الدعاء ،داللہ تعالیٰ نہ بغیر بل څوک لائق د بلنی نشتے-

حدیث کښی رازی : لکل شئ لُبابٌ ولُبابُ القُرآن حوامیمؔ سبعۃ-دہر یو څیز مغز او اصل وی او دقرآن کریم مغز او اصل حوامیم سبعۃ دی -

دا ځکه چې په دی سورتونو کښې هغه مسئله بیانیږی چې هغه دشرک جرړا دا،ټول شرکونه دی ته راجمع کیږی، په اول سورة ،سورة مؤمن کښې دعوة د توحید بیان کړ ،بیا په دی شپږ سورتونو کښې د منکرینو اعتراضات دفع کوی:د منکرینو داعتراض دوه مقصده وی ،یو چې حق پرست باندی دباؤ اوغورزوی چې مسئله پریږدی ،دویم چې کوم مخاطبین دی دهغوی په زړونو کښې شبهات پیدا کړی - په اول سورة کښې دعوة او بیا په شپږ سورتونو کښې یو لس(۱۱) شبهات دفع کوی:

۱- سورة مؤمن کښې دعوة د توحید دری ځله بیان کړی-

۲-سورة حٰم سجدة کښې اول څلور (۰۴) شبهات بیانوی د منکرینو :

۱- اول شبهه:یره ستا په خبره نه پوهیګو-ددی شبهې څلور جوابونه په حم سجدة کښې راروان دی-۲- دویم شبهه: خوب کښې یریګو آیت نمبر (۲۵) کښې --۳-دریم شبهه: په بل ژبه کښې به راغلے ووکنه، آیت نمبر(۴۴) کښې -څلورم شبهه:په یو ځل ولی داقرآن کریم رانه غے،آیت نمبر (۴۵) کښې-

۳- سورة حمٓ شوریٰ کښې دری (۰۳) نوری شبهې دی:

۵- پنځم شبهه:دا خبره ته د ځان نه کوی ،ستا نه مخکښې چا نه دا کړی ---آیت نمبر (۰۳) او (۱۳)کښې دوه جوابونه کوی--

٦- شپږم شبهه : ټول ملیان ستا خلاف دی -آیت نمبر (۱۴)ا و (۲۱)کښې دوه جوابونه کو ی-

۷- ووم شبهه:ټول کتابونه ستا خلاف دی ، دی شبهې پنځه جوابونه کوی :آیت نمبر (۱۰) ،(۱۵)، (۱۷) ،(۴۷)،(۵۲) --

۴- سورة حمٓ زُخرف کښې یو شبهه بله بیانوی :

۸-یره مونږ دوی ته خدایان نه وایو دوی سوال الله تعالیٰ نه پریږدی دوی له الله تعالیٰ اختیار ورکړے دے-آیت نمبر (۸۲)کښې-

۵-سورة حمٓ دُخان کښې یو بله شبهه بیانوی :

۹-یره کیدے شی دوی زمونږ فریاد واوری،آیت نمبر(۰۱)کښې -

٦- سورة حمٓ جاثیة کښې یو بله شبهه بیانوی :

۱۰-زمونږ دین زوړ دے ،دا زمونږ دپلار نیکه دین دے او ستا دا نوے دے، آیت نمبر (۱۸) کښې -

۷- سورة حمٓ احقاف کښې یو بله شبهه بیانوی :

۱۱-یر ه دَدوی په سنګ (خوا) کښې نجات دے،آیت نمبر (۲۸)کښې --

نوټ:دلته مختصر بطور خلاصه داشبهات بیان شو په هر یو سورة کښې جوابونه او وضاحت موجود دے (خادِمِ قُرآن مرسلین خلیلیؔ)---

۴۱ـ سورة حمٓ سجدة:

اول خبره:

سورة سجدة مکی سورة دے په نزول کښې (٦١) نمبر دے پس دسورة حمٓ مؤمن نه نازل شوے دے او په ترتیب کښې (۴١) نمبر دے پس دسورة مؤمن نه لګولے شوے دے--

دویم خبره:

ربط دسورة د مخکښې سورة سره په ګڼرو وجو باندی دے:

١ـاول وجه:

مخکښې سورة کښې مسئله ثابته شوه په دلایلو سره نو په دی سورة کښې څلور شبهات دفع کوی د منکرینو دی وجې نه پې متصل راوړه۔

٢ـ دویم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۰۴) کښې اوی کافر به جګړا کوی نو په دی سورة کښې آیت نمبر (٢٦) کښې دکافر بل صفت بیانو چې کله قرآن کریم بیان شروع شي نو دے شور کوی دی وجې نه پې متصل راوړه۔

٣ـ دریم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (١٦) کښې وئیلي وو : یوم هم برزون ،دهغه ورځ به الله تعالیٰ ته سرکند (ښکاره) وی نو په دی سورة کښې پری ترقی وه چې اندامونه به پری ګواهي کوی دی وجې نه پې متصل راوړه۔

۴ـ څلورم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (٣١) کښې وئیلي وو چې دعذاب د پخوانو نه مو ،یروم نو په دی سورة کښې آیت نمبر (١۵) کښې د پخوانو د عذاب تفصیل کوی ،دی وجې نه پې متصل راوړه۔

۵ـ پنځم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (٦٣) کښې اوی چې مونږ له خپل علم کافي دے نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۰۵) کښې زیادت کو چې منکرین وایي ستا په خبره نه پوهیږو،دی وجې نه پې متصل راوړه۔

٣ـ دریم خبره:

امتیازات دسورة حمٓ سجدة:

١ـ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په بیان د شبهات اربعه(څلور شبهات)جوابونه کوی۔

٢ـ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (١١) باندی :ثم استویٰ الی السمآء وهی دخان --

۳۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۲٦) باندی ،د کافرانو یو صفت بیان کړے دے چې قرآن کریم ته غوږ مه کیږدئ--

۴۔ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۳۰) باندی ،بشارت ورکوی مؤمنانو لہ پہ جدا انداز سره--

۵۔ پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے آیت نمبر (۴۲) باندی ،دقرآن کریم حفاظت بیان پہ جداانداز سره--

٦۔ شپږ امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۵۳) باندی ،تسلی عجیبہ انداز سره--

۴۔ مقصد دسورة حمٓ سجدة:

نفی د شرک فی الدعاء،ورسره بیان د څلور شبهات کوی ۔

۱۔ اول شبہہ:

یره ستا پہ خبره نہ پوهیږو مونږ امیان خلق یو --آیت نمبر (۰۵) کښی ۔

۲۔ دویمہ شبہہ:

یره ستا خبره بہ مونږ منلی وه خو بیګاه خوب کښی بابا راغلے وو،شنی جامی اچولی وی او سُنبہ ورسره وه،بابا می بیا وژنی ،آیت نمبر (۲۵) کښی ۔

۳۔ دریمہ شبہہ:

یره دا تہ د ځان نہ لګیا یی ،چی یو الله تعالیٰ رامدد کوئ،دادخدائے خبری نہ دی کہ دادخدائے خبری وی نو پہ بلہ ژبہ کښی بہ راغلی وی ، تہ هم عربی یی قرآن هم عربی ژبہ کښی دے،آیت نمبر (۴۳) کښی ۔

۴۔ څلورمہ شبہہ:

داستا خبری دی لړی لړی جوړے او مونږ تہ یی وایی، کہ دا دخدائے خبری وی نو الله تعالیٰ خو کن فیکون ذات دے ،پہ یو ځل بہ یی رالیږلے وو آیت نمبر (۴۵) کښی ۔

کوم سرے چې دین کار کوی پہ هغہ بہ داشبهات کیږی هغہ لہ پکار دی چې جوابونہ د قرآن کریم نہ زده کړی--

اوس جوابونہ ددی شبهات اربعہ :

۱۔ اول شبہہ :

یره ستا پہ خبره نہ پوهیږو،مونږ امیان خلق یو ،

اول شبهې څلور سانګې دی :

۱ـ اول سانګه :یره ستا په خبره نه پوهیږو،هغې ته اشاره کوی آیت نمبر (۰۵) کښې ،قالوا قلوبنا فی اکنة---

۲ـ دویم سانګه: یره ستا خبره زمونږ زړه ته نه کوزیږی ،څه چل دے،آیت نمبر (۰۵) کښې ،وفی اذاننا وقراً---

۳ـدریم سانګه: یره ستا او زمونږ مینځ کښې اختلاف دے ستا جدا طریقه دے او زمونږ جدا طریقه دا،ستا دامشن انفرادی دے او زمونږ اجتماعی دے، ته سختی کوی مونږ نرمی کوو-آیت نمبر (۰۵) کښې ،ومن بیننا وبینک حجاب--

۴ـ څلورم سانګه: ته خپل کار کوه مونږ خپل کار ته پریږدا، آیت نمبر (۰۵) کښې-فاعمل اننا عٰملون--

داول شبهې څلور سانګې دی ،دی وجې نه څلور جوابونه یې کوی :

۱ـ اول شبهې داول سانګې جواب:ستا په خبره نه پوهیږو- جواب:انما ان بشرمثلکم ،آیت نمبر (۰٦) ستا پښان بندا یم ته هم پختون یې زه هم پختون یم ،زما په خبره وولی نه پوهیږی--

۱ـ اول شبهې دویې سانګې جواب: ستا خبره مو زړه ته نه کوزیږی-جواب:یوحیٰ الیَّ انما الهکم الٰہ واحد،آیت نمبر (۰٦) دا ته چې کوم کلمه وایې په دی پوهه کوم قرآن ته کینه چې کلمی په مطلب پوهه شی --

۱ـ اول شبهې دریې سانګې جواب: زمونږ او ستا په مینځ کښې اختلاف دے-جواب:فاستقیمواالیه ،آیت نمبر (۰٦) ،پریږدا اختلاف دی مسئلی ته کلک اودریږه--

۱ـ اول شبهې څلورمې سانګې جواب: ته خپل کار کوا مو نږ خپل کار ته پریږدا-جواب:واستغفروه،آیت نمبر (۰٦) ،تر اوسه دی قرآن نه غفلت کړے دے راشه توبه اوباسه او قرآن ته کینه --

۲ـ دویې شبهې جواب: یره ستا خبره به مو منلی وه خو بیګاه خوب کښې بابا راغلے وو-جواب:وقیضنا لهم قرناء،آیت نمبر (۲۵) ،با با نشی راتلے که نیک سړے وو علین کښې روح دے او که بد وو سجین کښې ،دا شیطان رازی تاله خوب کښې بد عمل دی درته ښائسته کړے دے--

۳ـ دریې شبهې جواب: یره دا ته ځان نه وایې ته هم عربی قرآن هم عربی دے که دا دالله تعالیٰ کتاب وو په بله ژبه کښې به راغلے وو-جواب:ولو جعلنٰہ قرآناً اعجمیا لقالوا لولا فصلت ایته،آیت نمبر (۴۳) ،که چری بل ژبه کښې رالیږلے وو نو بیا به دا اعتراض کو چې قرآن اعجمی دے او پیغمبر عربی دے بیا به مو دا اعتراض کو --

۴ـ څلورمې شبهې جواب: په یو ځل ولی رانه غے - جواب:ولقد اتینا موسی الکتب فااختلف فیه،آیت نمبر (۴۵) ،حضرت موسیٰ ؑ له می په یو ځل ورکړے وو نو هغه نه هم انکار شوے وو،که یو ځل می پیغمبر ؑ له ورکړے وو بیابه هم نه منه ---

۴۲ـسورة شوریٰ:

۱ـ اول خبره:

سورة شوریٰ مکی سورة دے په نزول کښې (٦٢) نمبر دے پس دسورة حمٓ سجدة نه نازل شوے دے او په ترتیب کښې (۴۲) نمبر دے پس دسورة حمٓ سجدة نه لګولے شوے دے ـ

۲ـ دویم خبره:

ربط دسورة شوریٰ دسورة حمٓ سجدة سره :

چونکه دا ټول سورتونه په یو ترتیب دی او په نزول کښې هم په یو ترتیب دی او مقصد یې هم یو دے ددې وجې دی ربطونه مونږ نه وایو--

۳ـ دریم خبره:

امتیازات دسورة شوریٰ:

۱ـ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په دریو (۰۳)نور شبهات د منکرینو او دهغې په جوابونو باندې ـ

۲ـ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په بیان د رالیږلو د قرآن کریم د مقصد ، آیت نمبر (۰۷)کښې ـ

۳ـ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۲۷) باندې ،که زیات رزق الله تعالیٰ مخلوق له فراخ کړی نو بیا سرکشي کوی ـ

۴ـ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۳٦) باندې ،دی دنیا مال دولت ته یې متاع وئیلی دی ـ

۵ـ پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۳۸) باندې ،عظمت د شوریٰ باندې ـ

۴ـ څلورم خبره:

مقصد دسورة : نفی د شرک فی الدعاء--

په دې سورة کښې درې (۰۳) نور شبهات بیانوی د منکرینو --

۱ـ اول شبهه دی اول شبهې دوه سانګې دی :

اول سانګه:دا خبره ته ځان نه کوی آیت نمبر (۰۳)کښې ، دویمه سانګه:ستا نه مخکښې چا نه دا کړی آیت نمبر (۱۳)کښې ---

۲۔ دویم شبهه :

ټول مليان ستا خلاف دی --

۳۔ دریم شبهه :

ټول کتابونه ستا خلاف دی ،ټول کتابونه دا وائی نور رامدد کیدے شی --

۱۔ اول شبهی داول سانګې جواب: دا خبره ته کے آیت نمبر (۰۳) کښی :جواب:کذالک یوحی الیک والی الذین من قبلک --دا خبره وحی دا زه هم دا خبره کوم او زما نه مخکښی ټول پیغمبرابو دا خبره کړی وه--

۱۔ اول شبهی دویمې سانګې جواب:ستا نه مخکښی چا نه دا کړی آیت نمبر (۱۳) کښی ، جواب: شرع لکم من الدین ما وصی به نوحاً والذی اوحینا الیک --

دا مسئله ټول پیغمبرانو کړی دا --

۲۔ دویم شبهه :

ټول مليان ستا خلاف دی --

دویمې شبهی دوه جوابونه کوی:

۲۔ دویمې شبهی اول جواب:

آیت نمبر (۱۴) کښی ۔ وما تفرقوا الا من بعد ما جاء هم العلم بغیا بینهم--په دی مسئله کښی اختلاف ناکاره مليانو پیدا کړے دے او د ضد وجی نه حق پرستو خلاف کوی --

۲۔ دویمې شبهی دویم جواب: آیت نمبر (۲۱) کښی ۔ام لهم شرکآء شرعوا لهم من الدین --آیا دوی بل خدائے دے چی دئ ته یی حکم کړے نور رامدد کوئ الله تعالیٰ خو حکم نه دے کړے--

۳۔ دریم شبهه : ټول کتابونه ستا خلاف دی۔ ددی شبهی پنځه (۰۵) جوابونه کوی --

۳۔ دریمې شبهی یو جواب: آیت نمبر (۱۰) کښی ۔وماختلفتم فیه من شئ فحکمه الی الله--دا اختلاف دی دالله تعالیٰ کتاب ته پیش که فیصله به اوکی --

۳۔ دریمې شبهی دویم جواب: آیت نمبر (۱۵) کښی ۔وقل أمنت بما انزل الله --ما ایمان دالله تعالیٰ په کتاب راوړے دے دمليانو په کتاب می ایمان نه دے راوړے--

۳۔ دریمې شبهی دریم جواب: آیت نمبر (۱۷) کښی ۔الله الذی انزل الکتب بالحق والمیزان۔د ټول کتاب قرآن کریم دے راړا دا اختلاف دی چی په قرآن کریم یی اوتلو--

۳۔ دریمې شبهی څلورم جواب: آیت نمبر (۴۷) کښی ۔استجیبوا لربکم۔ پریږدا نور کتابونه دا الله د کتاب خبره اومنه ۔

۳۔دریمې شبهی پنځم جواب: آیت نمبر (۵۲) کی ۔کذالک اوحینا الیک روحا من امرنا ما کنت تدری ماالکتب ولاالایمان--زما پیغمبر د قرآن کریم نه بیان کړے دے ،پیغمبرؐ مکلف د قرآن کریم وو نو د ملا د کتاب څه حیثیت دے د قرآن کریم مخکښی --

۴۳۔ سورۃ زُخرف:

۱۔ اول خبرہ:

سورۃ زخرف مکی سورۃ دے پہ نزول کښې (۶۳) نمبر دے پس دسورۃ شوریٰ نہ نازل شوے دے او پہ ترتیب کښې (۴۳) نمبر دے پس دسورۃ شوریٰ نہ لګولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبرہ :

مقصد دسورۃ زخرف:

نفی د شرک فی الدعاء،

پہ دې سورۃ کښې یو بلہ شبهې بیانوی پہ دې مسئلہ نفی د شرک فی الدعاء باندی --

۱۔ یو شبهہ بلہ: یرہ مونږ ورتہ خدایان نہ وایو خو دوی مونږ خلاصوی --اللہ تعالیٰ ورلہ اختیار ورکړے دے --

جواب: ددې شبهې جواب پہ آیت نمبر (۸۶) کښې کړی ۔اللہ تعالیٰ فرمائی ما ورلہ اختیا ر نہ دے ورکړے --

نوټ: ددې یو شبهې نہ علاوہ پہ دې سورۃ کښې شپږ (۰۶) نوری وړی شبهې بیانوی : کلہ شبهہ بیان کړی کلہ جواب بیان کښې:

الف۔شبهہ:آیت نمبر (۱۵) کښې : وجعلو ا لہ من عبادہ جزء--وئ دااولیاء داللہ تعالیٰ نازولی دی --

ب۔شبهہ: آیت نمبر (۲۰) کښې :وقالوالوشاءالرحمن ما عبدنهم --پہ دې باندی اللہ تعالیٰ خوشحالیږی --

ج۔شبهہ: آیت نمبر (۲۲) کښې :بل قالوااناوجدنااباءنا علی امتوانا علیٰ اثارهم مقتدون---دا زمونږ د مشرانو طریقی دی--

د۔شبهہ: آیت نمبر (۳۰) کښې :ولما جآء هم الحق قالوا هذا سحر وانا بہ کفرون--دا خو جادوګر دے--

ہ۔ شبهہ: آیت نمبر (۳۱)کښې : وقالوا لو لا نزل هذاالقرآن علیٰ رجل من القریتین عظیم --پہ یو لوے سړی ولی رانہ غے دا اوچتہ مسئلہ --

و۔ شبهہ: آیت نمبر (۶۰) کښې : ولو نشاء لجعلنا منکم ملائیکۃ فی الارض یخلفون--یرہ فرشتہ بہ یې پیغمبر رالیږلی وہ کنہ جواب کہ دنیا کی فرشتی اوسیدی نو فرشتہ بہ می پیغمبر رالیږلی وہ۔

نوټ: دا شپږ شبهات (۰۶) دا وړی وړی شبهې دی او دا یو (۰۱) شبهہ د باب سرہ لګی --

۴۴- سورة دُخا ن:

۱- اول خبره:

سورة دُخان مکی سورة دے په نزول کښې (٦۴) نمبر دے پس دسورة زُخرف نه نازل شوے دے او په ترتیب کښې (۴۴) نمبر دے پس دسورة زُخرف نه پس لګولے شوے دے -

۲- دویمه خبره:

مقصددسورة دُ خان :

نفي دشرک فی الدعاء،او بیان د یو بلی (نهمی) شبهی د منکرینو ---

۹- نهمه شبهه : په مخکښې سورة کښې یو شبهه تیره شوه چې مشرکانو وی دوی مونږ خلاصوی نو هلته یې رد اوشه ---

نو په دی سورة کښې بله شبهه د منکرینو چې یره کیدی شی چیې زمونږ فریاد واوری -آیت نمبر (۰٦) کښې -- جواب کوی :انه هواالسمیع العلیم --هغه ذات چې هغه حقیقي اوریدونکے دے او ستا په حال پوهه دے نو هغه رامدد که هغه شکی خبره پرېږدا---

۴۵۔ سورة جاثیۃ:

۱۔ اول خبره :

سورة جاثیۃ مکی سورة دے په نزول کښی (٦۵) نمبر دے پس دسورة دُخان نه نازل شوے دے او په ترتیب کښی (۴۵) نمبر دے پس دسورة دُخان نه لګولے شوے دے ۔

۲۔ دویمه خبره :

مقصد دسورة جاثیۃ:

نفی د شرک فی الدعاء ،

۱۰۔ رد لسمی شبهی :

یره زمونږ دا دین زوړ دے او ستاسو دا نوے دے ۔مونږ چی وایو چی وسیلی دی اولیاء رامدد کیږی دا زوړ دین دے او ستاسو دا نوے دے ۔

جواب آیت نمبر (۱۸) کښی کوی :ثم جعلنک علیٰ شریعۃ من الامر فاتبعها۔۔۔ستا دادین د هواء (خواہش) تابع داری دا،اصل دین هغه دے چی الله تعالیٰ رالیږلے دے ۔۔

۴٦۔ سورة احقاف:

۱۔ اول خبره:

سورة احقاف مکی سورة دے په نزول کښې (٦٦) نمبر دے پس دسورة جاثية نه نازل شوے دے او په ترتيب کښې (۴٦) نمبر دے پس دسورة جاثية نه لګولے شوے دے ۔

۲۔ دويمه خبره:

مقصد دسورة احقاف: نفی د شرک فی الدعاء۔

۱۱۔ جواب د يولسمې شبهې :

يولسمه شبهه چې مونږ ورته خدايان نه وايو او نه يې رامدد کوو،بلکه دوی په سنګ کښې نجات دے دوی سره سوال ښه قبليږي۔جواب آيت نمبر (۲۸) کښې کوی :فلو لا نصر هم الذين اتخذوا من دون الله قربانا ألهة۔۔۔عاديانو هم دهغه سی الهه' نيولی وو د نزديکت دپاره خو کله چې دالله تعالیٰ عذاب راغے نو هغوی له يې نجات ولی ورنه کړ تباه برباد شو۔۔۔

۴۷۔ سورۃ محمدؐ:

۱۔ اول خبره:

سورۃ محمد مدنی سورۃ دے په نزول کښې (۹۵) نمبر دے پس دسورۃ حدید نه نازل شوے دے او په ترتیب کښې (۴۷) نمبر دے پس دسورۃ احقاف نه لګولے شوے دے ۔

۲۔ دویم خبره :

ربط دسورۃ محمد دسورۃ احقاف سره په ګڼرو وجو باندی دے:

۱۔اول وجه :

هر کله چې مخکښې سورتونو کښې مسئله ثابته کړه چې لائق د بلنې یو الله تعالیٰ دے او د شبهاتو رد اوشه نو په دی سورۃ کښې ترغیب الی القتال وو مطلب چې اوس یې هم نه منی نو جهاد ورسره اوکړی دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۲۔ دویم وجه:

مخکښې آیت نمبر (۰۵) کښې اوی چې مشرک غټ ګمراه دے نو دلته آیت نمبر (۰۱) کښې وایې چې اعمال یې هم برباد دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم وجه:

مخکښې سورۃ کښې بیان د جنت اوشه مختصراً نو په دی سورۃ آیت نمبر (۱۵) کښې تفصیل کو دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۴۔ څلورم وجه:

مخکښې سورۃ کښې بیان د شبهاتو اوشه نو په دی سورۃ کښې بیان د منافقانو وو چې دوی همیشه شبهات پیدا کوی دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم خبره :

امتیازات دسورۃ محمد:

۱۔ اول امتیاز:

سورۃ ممتاز دے په آیت نمبر (۰۴) باندی ، چې په هغې کښې د فدیې د اغستلو د روایج بیان دے ۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے په آیت نمبر (۱۲) باندی ،چې په هغې کښې دنیا پرست مثال په خوراک د ډانګر(څناور)بیان کړے دے مطلب دادے ګویا که دے دنیا له پیدا دے۔

۴۔ څلورم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے په آیت نمبر (۱۹) باندی ،امر دالله تعالیٰ دے په علم حاصلولو ،علم یې دایمان د کلمې نه مخکښې کړے دے۔

۵ـ پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۲۴) باندی ،بیان دهغ چا چی قرآن کریم کښی سوچ نه کوی الله تعالیٰ فرمایی دده په زړه تالی وهلی شوی دی ـ

۴ـ څلورمه خبره:

مقصد دسورة محمد:

القتال فی سبیل الله تعالیٰ،ترغیب ورکوی جهاد ته په لاره دالله تعالیٰ کښی ـ

۵ـ پنځمه خبره:

تقسیم دسورة محمد:

سورة تقسیم دے په دوو (۰۲) حصو کښی :

۱ـ اول حصه:

آیت نمبر (۰۱) نه آیت نمبر (۱۹) پوری دا۔ په دی حصه کښی القتال فی سبیل الله تعالیٰ بیانوی ـ

۲ـ دویمه حصه:

آیت نمبر (۲۰) نه آیت نمبر آخیر پوری دا۔ په دی حصه کښی د منافقانو بیان کوی چی دوی بے ایمانی کوی په جهاد کښی ـ

تقسیم د قرآن کریم :

قرآن کریم په اعتبار د فهم سره څلور حصی دے۔ دسورة سبا نه څلورمه حصه د قرآن کریم شروع شوی دا ـ دا حصه په دولس بابونو کښی تقسیم دا۔د سورة محمد نه څلورم باب شروع کیږی ،د څلورمی حصی د قرآن کریم او په دی باب کښی دری (۰۳) سورتونه دی ـ

۱ـ سورةمحمد،۲ـ سورة فتح،۳ـ سورة حجرات۔

۱ـ په سورة محمد کښی ترغیب ورکوی جهاد ته او انفاق ته ـ

۲ـ په سورة فتح کښی بشارت ورکوی مؤمنانو ته ـ

۳ـ په سورة حجرات کښی ووه (۰۷) آداب بیانوی دپاره د اصلاح د معاشری ـ

۴۸۔ سورة فتح:

۱۔ اول خبره:

سورة فتح مدنی سورة دے په نزول کښې (۱۱۱) نمبر دے پس دسورة جمعه نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې (۴۸) نمبر دے پس دسورة محمد نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبره:

ربط دسورة فتح د سورة محمد سره په ګڼرو وجو باندې دے:

۱۔ اول وجه:

مخکښې سورة کښې بیان د جهاد اوشه نو په دې سورة کښې بشارت د فتح وو دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۲۔ دویم وجه:

مخکښې سورة کښې د منافقانو یو صفت بیان شه چې د جهاد نه اوغوښتل نو په دې سورة کښې د بعضې مؤمنانو بیان وو چې هغوی د عزر وجې اوغوښتل هغوی ترې مستثنیٰ دی ،دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۶) کښې اوی چې څوک د هدایت طلب کوی هدایت ورله زیاتوم او منزل د تقویٰ ورکوم نو په دې سورة کښې آیت نمبر (۲۶) کښې د صحابه اکرامو بیان وو چې الله تعالیٰ د تقویٰ په منزل باندې اودرول دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۴۔ څلورم وجه:

مخکښې سورة کښې آخیره کښې اوی که دوی د جهاد نه واوختل او انفاق نه کوی نو الله تعالیٰ به نور پیدا کړی نو په دې سورة کښې دهغه نورو بیان وو دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔دریم خبره:

امتیازات دسورة فتح:

۱۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په بیان د صلح حدیبیه باندې۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په بشارت د فتح مکه باندې ۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په خوب د نبی کریم صلی الله علیه واله وسلم باندې۔

۴- څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۸) باندی ،چې په هغې کښې دهغه ونی بیان دے چې د هغې د لاندی (۱۴۰۰یا ۱۵۰۰) صحابه اکرامو ته د جنت بشارت میلاو شوے وو۔

۵- پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر آخیری باندی چې په هغې کښې د مؤمنانو مجاهدینو نښې بیان کړی دی۔

۴- څلورمه خبره:

مقصد دسورة فتح:

البشارة للمؤمنين يا البشارة للمجاهدين،بشارت ورکوی مجاهدینو له چې دالله تعالیٰ په لاره کښې جهاد کوی۔

۴۹۔ سورۃ حجرات:

۱۔ اول خبره:

سورۃ حجرات مدنی سورۃ دے په نزول کښې (۱۰۶) نمبر دے پس دسورۃ مجادلة نه نازل شوے دے او په ترتیب دسورتونو کښې (۴۹) نمبر دے پس د سورۃ فتح نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویمه خبره:

ربط دسورۃ حجرات دسورۃ فتح سره په ګڼرو وجو باندې دے:

۱۔ اول وجه:

مخکښې سورۃ کښې بشارت ورکړ نو په دې سورۃ هغه امور بیانوی چې هغه سبب دفتحې ګرزی امور منتظمه د مشر کښر آداب بیانوی دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۲۔دویمه وجه:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۲۶) کښې اوی چې: والزمهم کلمة التقوىٰ۔۔چې الله تعالىٰ دوی سره کلمه دتوحید اولګوله ځکه دوی ددی اهل وو نو په دې سورۃ کښې آیت نمبر (۱۳) کښې وایې چې توحید ورپورې اولګیده نو عزت مند شو دالله تعالىٰ په دربار کښې :ان اکرمکم عندالله اتقکم۔۔دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریمه خبره:

امتیازات سورۃ حجرات:

۱۔ اول امتیاز:

سورۃ ممتاز دے په بیان د ووه(۰۷) آدابو باندې۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے په د آداب سبعه هر یو ادب په : یاایهالذین امنو ا۔۔سره شروع کړی۔

۴۔څلورمه خبره:

مقصد دسورۃ حجرات:

بیان د آدابِ سبعه (ووه (۰۷) آداب) دپاره د اصلاح د معاشری، هر یو ادب په یاایهاالذین امنوا سره شروع کړی۔۔

۵۔ پنځمه خبره:

مختصر خلاصه دسورۃ حجرات:

۱۔ اول ادب:

اول ادب په آیت نمبر (۰۱) کښې بیانوی: یاایهاالذین امنوا لا تقدموا بین یدی الله ورسوله واتقواالله-- اول ادب دادے چې د خدائے او د پیغمبر د حکم نه به نه مخکښې کیږی،یو ځای کښې دالله تعالیٰ یا دپیغمبر دالله تعالیٰ حکم راغے نو هلته به خپله رائے نه چلوی-

۲- دویم ادب:

دویم ادب آیت نمبر (۰۲) کښې بیانوی :یاایهاالذین امنوا لا ترفعوااصواتکم فوق صوت النبی --خپل آواز د پیغمبر په آواز مه پورته کوئ او مه پیغمبر ته داسې آواز کوئ لکه سنګه چې یو بل ته آواز کوئ ورنه اعمال به مو برباد شی ،خپل ځان شهرت به نه کوی،شهرت به د پیغمبر کوی ،د پیغمبر قول او عمل به مخکښې کوی-علاّمه ابن قیمؒ لیکی:سنګه چې د پیغمبر په آواز، آواز اوچت شی نو اعمال بربادیږی نو دغه رنګی د پیغمبر په عمل رسم رواج مخکښې شی نو هم اعمال بربادیږی-

۳- دریم ادب:

دریم ادب آیت نمبر (۰۶) کښې بیانوی: یاایهاالذین امنوا ان جآءکم فاسق بنبا فتبینوا---د فاسق (بے اعتباره) کس خبره به بغیرد تحقیق او لټونی نه، نه قبلوئ-یو سړی ستا ملګری یا ستا مشر یا استاد باره کښې خبر راوړه نو ته اوګوره چې دا سړے فاسق او فاجر دے د قرآن او سنت خلاف دے ځکه ده وجې به ستا ملګرتیا اوجماعت تس نس شی -

۴- څلورم ادب:

څلورم ادب آیت نمبر (۰۹) کښې بیانوی: وان طائفتن من المؤمنین اقتتلوا فاصلحوا بینهمافان بغت احدهما علی الاخریٰ--- که ستا د جماعت د ارکانو جګړه راغله په خپلو کښې نو ته به صلحه کوی او کوم چې مظلوم وی دغه مرسته به کوی دا نه چې ته یې بنه روانه که-

۵- پنځم ادب:

پنځم ادب آیت نمبر (۱۱) کښې بیانوی: یاایهاالذین امنوا لا یسخر قوم من قوم عسیٰ ان یکونوا خیرا منهم--- چې یو رکن به د بل رکن تحقیر (بے عزتی) نه کوی،یو سړی شکل صورت پوری به نه خاندئ، یو ملګرے به د بل ملګری تحقیر نه کوی-

۶-شپږم ادب:

شپږم ادب آیت نمبر (۱۲) کښې بیانوی: یاایهاالذین امنوااجتنبوا کثیرامن الظن ان بعض الظن اثم---ګمان باندی به عمل نه کوئ،ګمان بے اختیاره دانسان په زړه کښې رازی خو په ګمان باندی به عمل نه کوی-

۷- ووم ادب:

ووم ادب آیت نمبر (۱۳) کښې بیانوی: یاایهاالناس انا خلقنکم من ذکر وانثیٰ وجعلنکم شعوبا وقبائل لتعارفوا ان اکرمکم عندالله اتقکم--مشرت او عزت به هغه چاله ورکوی چې زیاته تقویٰ دار وی- مشرت او فضیلت په عمر نه دے بلکه په تقویٰ باندی دے--

چې کله دا ووه (۰۷) آداب بیان کښې نو آیت نمبر (۱۵) نه د منافقانو بیان شروع کړی، لکه سنګه چې د جهاد په موقع کښې منافقان بے ایمانی کوی نو دغه رنګی منافق په جماعت او تنظیم کښې هم بے ایمانی کوی- د منافق بحث په داسې موقع باندی خاتمه رازی، دی ځای کښې د تنظیم مضبوطوالے دے د منافق بیان کوی چې دے به ټول عمر د تنظیم خلاف کوی---

۵۰۔ سورة قٓ:

۱۔ اول خبره:

سورة قٓ مکی سورة دے په نزول کښې (۳۴) نمبر دے پس دسورة مرسلٰت نه نازل شوے دے او په ترتیب دسورتونو کښې (۵۰) نمبر دے پس دسورة حجرات نه لکولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبره:

ربط دسورة قٓ دسورة حجرات سره په کنړو وجو باندی دے:

۱۔ اول وجہ:

مخکښې سورة کښې ووه (۰۷) آداب بیان شو دپاره داصلاح د معاشرې نو په دی سورة اثبات د قیامت کوی اشاره دیته دا که معاشره دی سمه کړه نو قیامت کښې به الله تعالیٰ اجر درکړی دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۲۔ دویم وجہ:

مخکښې سورة کښې حالات د منافقانو بیان شو نو په دی سورة کښې حالات د مشرکانو بیانول دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم وجہ:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۳) کښې اوی چې عزت به متقی له ورکوئ نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۳۴) کښې منزل د تقویٰ بیانوی چې هغه جنت ته دننه کیدل دی،دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۴۔ څلورمہ وجہ:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۸) کښې اوی چې په پټو او ښکارو د مخلوقاتو یو الله تعالیٰ خبردار دے نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱۶) کښې هغې ترقی کوله چې ستا په زړه کښې کومه خبره تیریږی په هغې هم الله تعالیٰ خبردار دے دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریمہ خبره:

امتیازات دسورة قٓ:

۱۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۶) باندی ،ونحن اقرب اليه من حبل الوريد۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۷) باندی، اذ يتلق المتلقين عن اليمين وعن الشمال۔۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۳۰) باندی ،يوم نقول لجهنم۔۔

۴- ځلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۳۷) باندی،آداب د قرآن کریم یې بیان کړی دی: ان فی ذالک لذکریٰ لمن کان لہ قلب او القی السمع وهو شهید-۔

۴- ځلورمہ خبره:

مقصد دسورة قٓ:

اثبات د قیامت بالترقی،او مثالونہ بیانوی دپاره د اثبات د قیامت او توحید پری تفریع کوی-

خلاصہ د قرآن کریم:

قرآن کریم په اعتبار د فهم سره ځلور (۰۴) حصی دے-

اول حصہ: سورة فاتحہ نہ سورة مائدة پوری دا- په دی کښی زیات تر دلائل ددی دی چی خالق لکل شئ هوالله،پیدا کوونکے د هر یو ځیز یو الله تعالیٰ دے-

دویم حصہ: سورة انعام نہ سورة بنی اسرائیل پوری دا-په دی حصہ کښی زیات تر دلائل ددی دی چی مربی لکل شئ هوالله ،تربیت ورکوونکے هر یو ځیز لہ یو الله تعالیٰ دے-

دریم حصہ: سورة کهف نہ احزاب پوری دا- په دی حصہ کښی زیات تر دلائل ددی دی چی مبارک فی کل شئ هوالله، خیر او برکت په هر یو ځیز کښی الله تعالیٰ اچوی-

ځلورمہ حصہ: سورة سبا نہ سورة ناس پوری دا- په دی حصہ کښی دوه مسئلی بیانوی یو اثبات د قیامت (قیامت بہ خامخہ رازی) او دویم نفی د شفاعت قهری (چی دالله تعالیٰ نہ ځوک په زور خلاصول نشی کولے)- دا ځلورمہ حصہ د قرآن کریم په دولس (۱۲) بابونو کی تقسیم دا-

۱- اول باب د ځلورمی حصی د قرآن کریم: په دی باب کښی دری سورتونہ دی-۱- سورة سبا،۲-سورة فاطر،۳- سورة یٰسین-

۱- سورة سبا کښی نفی د شفاعت قهری په ځلورو وجو سره-یو مالکان می نہ دی،دویم حصہ دار می نہ دی،دریم معاون می نہ دی،ځلورم اختیار می نہ دے ورکړے-آیت نمبر (۲۲)،(۲۳) کښی-

۲- سورة فاطر کښی نفی د شفاعت قهری او دلائل عقلیہ یولس(۱۱) بیانوی-

۳- سورة یٰسین کښی نفی د شفاعت قهری باندی دلیل نقلی د صاحبِ یاسین نہ بیانوی-

۲- دویم باب د ځلورمی حصی د قرآن کریم: په دویم باب کښی هم دری (۰۳) سورتونہ دی-۱-سورة صٰفت،۲-سورة صٓ،۳- سورة زمر-

۱- سورة صفت کښی عجز المصطفین، عاجزی د چونړ شوو مخلوقاتو په ضمن د شفاعت قهری کښی چی خپلہ یې ځان نہ دے خلاص کړے نو تاسو بہ څہ خلاص کړی-

۲- سورة صٓ کښی پری ترقی وه، بل ابتلوا باالمصائب،مصیبتونہ پری راغلی دی ځان یې نہ دے بچ کړے-

۳- سورة زمر کښی اثبات د توحید کوی په دلائلو سره او نهہ (۰۹) ځلہ دعوة د توحید بیانوی-

۳- دریم باب د ځلورمی حصی د قرآن کریم: په دی باب کښی ووه (۰۷) سورتونہ دی او دی سورتونو تہ حوامیم سبعہ وئیلے کیږی-

۱ـسورة حمٰ مؤمن،۲ـسورة حمٰ سجدة،۳ـسورة حمٰ شوزی،۴ـحمٰ زُخرف،۵ـحمٰ دُخان،۶ـحمٰ جاثیة،۷ـحمٰ احقاف۔

ددی ووه (۰۷) سورتونو مقصد نفی د شفاعت قهری دے او دلائل عقلیه ،نقلیه او وحیه بیانوی او دفع د یولس شبهاتو کوی۔

۴ـ څلورم باب د څلورمی حصی د قرآن کریم: په دی باب کښی دری سورتونه دی۔۱ـ سورة محمد،۲ـسورة فتح،۳ـسورة حجرات۔دا په جهاد او انفاق فی سبیل الله تعالیٰ باندی دی۔

۱ـ سورة محمد کی ترغیب الی القتال والانفاق، ۲ـ سورة فتح کښی بشارت مؤمنانو ته ورکوی، ۳ـ سورة حجرات کښی ووه (۰۷) آداب بیانوی دپاره د اصلاح د معاشری او دپاره د مضبوطولو د جماعت۔

۵ـ پنځم باب د څلورمی حصی د قرآن کریم: په دی باب کښی دری (۰۳) سورتونه دی۔ ۱ـسورة قٓ،۲ـسورة زاریات،۳ـسورة طور۔

په دی دریو (۳) واړو سورتونو کښی اثبات د قیامت کوی بالترقی او ورسره ضمنا زجر بالشرک بالترقی او ترغیب الی القرآن بالترقی۔

۱ـ په سورة قٓ کښی آیت نمبر (۱۱) کښی فرمایي:کذالک الخروج،لکه سنګه چی فصل زمکی نه راوزی نو دغه رنګی به په قیامت کښی راپورته شئ۔

۲ـ په سورة زاریات کښی آیت نمبر (۰۶) کښی پری مزید ترقی دا چی تش راوتل نه بلکه:وان الدین لواقع،سزا او جزا او حساب کتاب به هم کیږی۔

۳ـ په سورة طور کښی آیت نمبر (۰۸) کښی پری مزید ترقی دا چی : ماله من دافع:کله دا سزا او جزا واقع شی نو سوک به یی دفع کولے نشی۔

دغه رنګی په دی سورتونه کښی زجر بالشرک هم بالترقی دے۔

۱ـ په سورة قٓ کښی آیت نمبر (۲۶) کښی فرمایي: الذی جعل مع الله الها أخر۔دا هغه کس دے چی دالله تعالیٰ سره مددګار ګرزوی۔

۲ـ په سورة زاریات کښی آیت نمبر (۵۱) کښی پری مزید ترقی کوی: ولا تجعلوا مع الله الها اخر۔مه ګرزوی دالله تعالیٰ سره بل حاجت روا۔

۳ـ په سورة طور کښی پری مزید ترقی دا آیت نمبر (۲۸) کښی : انا کن من قبل ندعوه انه هوالبرالرحیم۔مواحدینو وینه په قیامت کی چی مونږ به الله تعالیٰ رامدد کو،بے شکه الله تعالیٰ خاوند داحسان او مهربانه دے۔

دغه رنګی په دی سورتونو کښی ترغیب الی القرآن هم بالترقی دے۔

۱ـ په سورة قٓ کښی آیت نمبر (۴۵) کښی ترغیب قرآن کریم ته ورکه: فذکر بالقرآن من یخاف وعید، په قرآن کریم باندی نصیحت ورکه هغه چاله چی دالله تعالیٰ د عذاب نه یریږی۔

۲ـ په سورة زاریات کښی آیت نمبر (۵۵) کی پری مزید ترقی کوی: وذکر فان الذکریٰ تنفع المؤمنین۔قرآن کریم باندی فند ورکوه ځکه قرآن کریم فائده ورکوی مؤمنانو له ۔

۳ـ په سورة طور کښی پری مزید ترقی کوی آیت نمبر (۲۹) کښی : فذکر انما انت مذکر۔په قرآن کریم باندی فند او نصیحت ورکوه ځکه ته مامور یی په دی باندی۔

نوټ: سورة ق نه پنځم (۰۵) د څلورمی حصی د قرآن کریم شروع شه او په دی کښی دری سورتونه دی۔۱ـق،۲ـزاریات،۳ـطور۔

۵۱۔ سورة ذاریات:

۱۔ اول خبره:

سورة ذاریات مکی سورة دے په نزول کښې (٦٧) نمبر دے پس دسورة احقاف نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې (۵۱) نمبر دے پس دسورة ق نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبره:

ربط دسورة ذاریات دسورة ق سره په ګڼرو وجو باندې دے:

۱۔ اول وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۰٦) کښې اوفرمائیل: افلم ینظرواالی السمآء کیف بنینها مالها من فروج۔نو په دې سورة کښې آیت نمبر (۰٧) کښې فرمائی چې: والسمآء ذات الحبک،شائد دے آسمان خاوند ستورو والا یا خاوند د ښائست،دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۲۔ دویم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۰٧) کښې اوفرمائیل:والارض مددنها والقینا فیها رواسی،نو په دې سورة کښې آیت نمبر (۲۰) کښې فرمائی: وفی الارض ایت للمؤقنین۔په زمکه کښې دالله تعالیٰ دیو والی دلایل دی دپاره د یقین کونکو،دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱٦) کښې اوی :ولقد خلقنا الانسان ونعلم ما توسوس به نفسه، نو په دې سورة کښې آیت نمبر (۲۱) کښې مزید ترقی دا،وفی انفسکم ۔ستاسو په ځانونو کښې دالله تعالیٰ د قدرت نښې دی،دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۴۔ څلورمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۱) کښې اثبات د قیامت اوکړ: کذالک الخروج،نو په دې سورة کښې پرې ترقی وه آیت نمبر (۰٦) کښې: وان الدین لوقع،سزا او جزا بې هم واقع کیږی،دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۵۔ پنځمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۲٦) کښې زجر بالشرک وو:الذی جعل مع الله الها أخر،نو په دې سورة کښې آیت نمبر (۵۱) کښې پرې ترقی وه: ولا تجعلوا مع الله الها أخر،دالله تعالیٰ سره نور حاجت رواېان مه ګرزوئ،دې وجې نه یې متصل راوړه۔

٦۔ شپږمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۵۱) کښې ترغیب ورکړ قرآن کریم ته: فذکر بالقرآن من یخاف وعید،نو په دې سورة کښې آیت نمبر (۵۵) کښې پرې ترقی وه: وذکر فان الذکریٰ تنفع المؤمنین،فند ورکړه په قرآن کریم ځکه دا فائده ورکوی مؤمنانو ته ،دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم خبره:

امتیازات دسورة زاریات:

۱ ـ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ اول آیتونو باندی ،والذاریات ذروا ـفالحملت وقرا۔۔

۲ ـ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۲۲) باندی ،وفی السمآء رزقکم وما توعدون،آسمان کښی ستاسو رزق هم دے او هغه هم دی چی تاسو سره وعده کولے شی۔

۳ـ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۵۰) باندی ،ففروا الی الله،کہ نجات غواړی نو دالله تعالیٰ کتاب تہ رامنډه کړه۔

۴ ـ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۵٦) باندی،وما خلقت الجن والانس الالیعبدون،انسان او جناتو د پیدائش مقصد پی بیان کړے دے۔

۴ ـ څلورمہ خبره:

مقصد دسورة ذاریات:

اثبات د قیامت بالترقی،دا ثابتوی چی قیامت بہ خامخہ رازی د مخکښی نہ پہ ترقئ سره۔۔۔

پہ سورة قٓ کښی اوفرمائیل: کذالک الخروج،لکہ سنګہ چی دا فصل زمکی نہ راوتہ نو دهغہ رنګی بہ تاسو پہ قیامت کښی راوزئ،نو پہ دی سورة ذاریات کښی پری ترقی کوی :وان الدین لواقع،چی صرف راوتل نہ دی بلکہ سزا او جزا بہ هم واقع کیږی۔۔بلکہ دپورا سورة تشریح د مخکښی سورة دا۔

۵۲۔ سورة طور:

۱ ۔ اول خبره:

سورة طور مکی سورة دے په نزول کښې (۷٦) نمبر دے پس دسورة الم سجدة نه نازل شوے دےاو په ترتیب د سورتونو کښې (۵۲) نمبر دے پس دسورة ذاریات نه لګولے شوے دے۔

۲ ۔ دویم خبره:

ربط دسورة طور د سورة ذاریات سره په ګنړوجو باندی دے:

۱ ۔ اول وجه:

مخکښې سورة کښې اثبات د قیامت اوکه په مثالونو سره نو په دی سورة کښې اثبات د توحید کو په دلائلو سره دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۲ ۔ دویم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۵) (۰٦،) کښې اوی چې جزا او سزا به هم واقع کیږی نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۰۸) کښې ترقی کوی :ماله من دافع،څوک به دفع کوئکے نه وی دی سزا او جزا له دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۲۱) کښې اوی: وفی انفسکم،ستاسو په ځان کښې دالله تعالیٰ د قدرت نښې دئ نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۳۵) کښې ورله اصل ښکاره کو چې د څه شی نه پیدا یې دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۴ ۔ څلورمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۴۷) کښې اوی : چې آسمان ما جوړ کړے دے نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۰۹) کښې وایي: زه به یې روانوم دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۵۔ پنځمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۵۵) کښې اوی چې قرآن کریم بیان نه مؤمنان فائده اخلی نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۲۹) کښې تسلی وه چې کله قرآن کریم بیانے نو الزامونه بې درباندی لګی دی وجې نه یې متصل راوړه۔

٦ ۔ شپږمه وجه:

مخکښې سورة آیت نمبر (۵٦) کښې مقصد د انسان د پیدائش بیان شه نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱۲) کښې مقام د هغه انسان بیانو چې یو الله تعالیٰ رامددکوی نو اشرف الخلوقات درجې ته به لاړ شی دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم خبره:

امتیازات دسورة طور:

۱ ۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۰۴) باندی ،والبیت المعمور۔

۲۔دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۲۱) باندی ،اجر د مسئلی د توحید بیانونکو بیان کړے دے۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۲۵) باندی ،د جنت یانو پہ مکالمہ باندی ۔

۴۔څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۳۴) باندی ،صداقت د قرآن کریم باندی۔

۴۔ څلورمہ خبره:

مقصد دسورة طور:

اثبات د قیامت بالترقی، علیٰ ماسبق، پہ سورة قٓ کښی وئیلی وو: کذالک الخروج،دهغہ رنګی بہ قبرونو نہ راپورتہ شئ نو پہ سورة ذاریات کښی پری ترقی اوکړا چی: وان الدین لواقع،سزا او جزا بہ هم واقع کیږی نو پہ دی سورة کښی پری مزید ترقی دا: مالہ من دافع،کلہ دا سزا او جزا واقع شی نو څوک بہ یی دفع کړلے نشی۔

نوټ: پہ دی دریو سورتونو (ق،ذاریات،طور) کښی اثبات د قیامت سره سره ،ترغیب الی القرآن او رد د شرک هم ضمنا بالترقی وو،دسورة ق پہ خلاصہ کښی تفصیل اوکوری۔

۵۳۔سورۃ نجم:

۱۔ اول خبرہ:

سورۃ نجم مکی سورۃ دے پہ نزول کښې (۲۳) نمبر دے پس دسورۃ اخلاص نہ نازل شوے دے،او پہ ترتیب کښې (۵۳) نمبر دے پس دسورۃ طور نہ نازل شوے دے۔

۲۔ دویم خبرہ:

ربط د سورۃ نجم د سورۃ طور سرہ پہ ګڼرو وجو باندی دے:

۱۔ اول وجہ:

مخکښې سورتونو کښې اثبات د قیامت وو نو پہ دی سورۃ کښې نفی د شفاعت قهری دا چی پہ قیامت کښې څوک د الله تعالی نہ پہ زور خلاصول نشی کولے،دی وجی نہ یې متصل راوړہ۔

۲۔ دویم وجہ:

مخکښې استهزاء بیان شوہ د منکرینو نبی کریم صلی الله علیہ وسلم پوری نو پہ دی سورۃ کښې تسلی ورکولہ دی وجی نہ یې متصل راوړہ۔

۳۔ دریم وجہ:

مخکښې سورۃ کښې رد اوشہ پہ مشرکین بالملائیکہ باندی نو پہ دی سورۃ کښې آیت نمبر (۲۷) کښې وایې چې څوک دا خبرہ کوی چې فرشتې دالله تعالیٰ نازولی دی نو دا منکر د قیامت دے ، دی وجی نہ یې متصل راوړہ۔

۴۔ څلورم وجہ:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۴۸) کښې اوئیل:وسبح بحمد ربک،نو پہ دی سورۃ کښې آیت نمبر (۳۱) کښې وائی: لله ما فی السموات وما فی الارض،ځکہ چې هر څہ دالله تعالیٰ دی۔دی وجی نہ یې متصل راوړہ۔

۵۔ پنځم وجہ:

مخکښې سورۃ کښې پہ آخیرہ کښې اوی :وادبارالنجوم،نو دا سورۃ یې شروع کو نجم سرہ دی وجی نہ یې متصل راوړہ۔

۳۔ دریم خبرہ:

امتیازات دسورۃ نجم:

۱۔ اول امتیاز:

سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر (۰۳) باندی ،وما ینطق عن الھویٰ۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر (۸) باندی،چې نبی کریم صلی الله علیہ وسلم جبرائیل ؑ پہ خپل اصلی حالت کښې لیدلے وو۔

۳- دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (١٦) باندی، اذ یغشی السدرىٰ--

۴-څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۹) باندی، افرایت اللات والعزىٰ--

۵-پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۲۷) باندی،مشرکان فرښتو ته جینکۍ وایی-

٦-شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۳۹) باندی، وان لیس للانسان الا ما سعىٰ--

۷- ووم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۴۹) باندی،وانه هو رب الشعرىٰ--

۴- څلورمه خبره:

مقصد دسورة نجم:

نفی د شفاعت قهری،دا مسئله ثابتوی چی دالله تعالیٰ نه څوک په زور خلاصول نشی کولے او رد کوی په دواړه قسمه مشرکانو باندی خواه که په آسمانونو کښی الهه نیولی دی او که په زمکه کښی الهه نیولی دی او دواړه قسمه مشرکانو دلیل ذکر کوی چی خواهش تابع دی-

خلاصه د قرآن کریم څلورمی حصی:

دسورة نجم نه شپږم باب د قرآن کریم د څلورمی حصی شروع کیږی،په دی باب کښی څلور سورتونه دی،۱-سورة نجم،۲-سورة قمر،۳-سورة رحمٰن،۴-سورة واقعه-

۱- سورة نجم کښی نفی د شفاعت قهری او رد کوی په دواړه قسمه مشرکانو باندی که الهه آسمان کښی نیولی دی او که په زمکه کښی نیولی دی-

۲- سورة قمر کښی تفصیل کوی د نفی د شفاعت قهری او ورسره انجام د شرک بیانوی-

۳-سورة رحمٰن کښی دا ذکر کوی چی مبارک فی کل شئ هوالله،خیر او برکت اچونکے یو الله تعالیٰ دے-

۴- سورة واقعه کښی تتمه د سورة رحمٰن د مضمون کوی چی مبارک فی کل شئ هوالله،او تفصیل کوی ددی مضمون د سورة رحمٰن-

۵۴۔سورة قمر:

۱۔ اول خبره:

سورة قمر مکی سورة دے په نزول کښې (۳۷) نمبر دے پس دسورة طارق نه نازل شوے دے او په ترتیب دسورتونو کښې (۵۴) نمبر دے پس دسورة نجم نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویمه خبره:

ربط دسورة قمر د سورة نجم سره په ګڼرو وجو باندې دے:

۱۔ اول وجه:

مخکښې سورة کښې شبهې د مشرکانو وې او رد دشرک وو نو په دې سورة کښې حالت د مشرکانو بیانوی دې وجې نه متصل راوړه۔

۲۔ دویمه وجه:

مخکښې سورة کښې رد شرک اعتقادی وو نو په دې سورة کښې رد شرک فعلی وو دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریمه وجه:

مخکښې سورة آیت نمبر (۵۲)کښې اجمالاً (مختصر) واقعات بیان شو د حضرت نوحؑ د قوم،عادیانو ،ثمودیانو وغیره د هغې د تباهئ بیان وو نو په دې سورة کښې دهغې تفصیل د آیت نمبر (۰۹) نه دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۴۔ څلورم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۵۷) کښې اوی :ازفة الأزفة،قیامت نزدې شه نو په دې سورة کښې نښه د قیامت بیانوله : وانشق القمر،سپوږمئ

اوچاوده ،دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۵۔ پنځمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۵۷)کښې د قیامت یو نوم بیان شه: ازفة،نو په دې سورة کښې د قیامت بل نوم بیانوی: الساعة،دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریمه خبره:

امتیازات د سورة قمر:

۱۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۰۱) باندې، اقتربت الساعة ۔۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۰۵) باندې، حکمة بالغة،قرآن کریم یو نوم بیان کړے دے۔

۳ـ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۱) باندی، وفتحنا ابواب السمآء،،

۴ـ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۳) باندی،وحملنه علیٰ ذات الواح---

۵ـ پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۴۲،۳۲،۲۲،۱۷) باندی ،ولقد یسرناالقران للذکر فهل من مدکر--

٦ـ شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۲۰) باندی، تنزع الناس کانهم-عادیانو د عذاب بیان دے--

۷ـووم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۲۹) باندی،فتنادوا صاحبهم ،،،

۴ـ څلورمه خبره:

مقصد دسورة قمر:

تفصیل کوی دسورة نجم د دعویٰ :نفی د شفاعت قهری او ورسره بیان د انجام د شرک بیانوی۔

په دی سورة کښی یو آیت څلور ځایه راوړوی: ولقد یسرناالقران للذکرفهل من مدکر-آیت ۱۷ـ۲۲ـ۳۲ـ۴۲ کی،الله تعالیٰ په خپل ذات قسم خوری چی قرآن کریم ما آسان کړے دے څوک شته چی فند او نصیحت تری واخلی۔

پنځه واقعات بیانوی د قومونو د تباهئ؛قوم د حضرت نوحؑ،ثمودیان،عادیان،قوم د حضرت لوطؑ،او فرعونیان--او په مینځ مینځ کښی څلور ځله داالفاظ راوړی اشاره دیته دا چی دی قومونو د هلاکت سبب دالله تعالیٰ د کتاب مخالفت وو----

۵۵۔سورۃ رحمٰن:

۱ ۔ اول خبره:

سورة رحمٰن مدنی سورة دے په نزول کښې (۹۷) نمبر دے پس دسورة رعد نه نازل شوے دے او په ترتیب دسورتونو کښې (۵۵) نمبر دے پس دسورة قمر نه لګولے شوے دے۔

۲ ۔ دویم خبره:

ربط دسورة رحمٰن دسورة قمر سره په ګڼرو وجو باندی دے:

۱ ۔ اول وجه:

مخکښې سورة کښې عذاب د مجرمانو بیان شه نو په دی سورة کښې انعامات په مکرمینو (عزت مندو) بیانوی دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۲ ۔ دویم وجه:

مخکښې سورة کښې کرشمه د شق القمر وه نو په دی سورة کښې د الله تعالیٰ د قدرت نوری کرشمی بیانولی دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۳ ۔ دریم وجه:

مخکښې سورة کښې اوی چې قرآن کریم ما آسان کړے دے نو په دی سورة کښې وجه بیانوله دا څکه چې الله تعالیٰ رحمٰن ذات دے او دا د الله تعالیٰ د رحمانیت آثار دی دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۴ ۔ څلورمه وجه:

مخکښې سورة کښې د متقیانو د جنتونو بیان اوشه نو په دی سورة کښې د هغه جنتونو تفصیل کړ دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۵۔ پنځمه وجه:

مخکښې سورة کښې آخیره کښې اوی : عند ملیک مقتدر، قدرت والا بادشاه سره به ناست وی نو په دی سورة کښې اول کښې اوی چې :الرحمٰن،قدرت والا ذات دے خو ډیر مهربانو والا هم دے دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۳ ۔ دریم خبره:

امتیازات د سورة رحمٰن:

۱ ۔اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په دی آیت باندی (۳۱) مرتبه:فبای آلآئ ربکما تکذبن۔

۲ ۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۵) باندی۔خلق الجان من مارج من نار۔۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱۷) باندی-رب المشرقین ورب المغربین--

۴- څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ پہ آیت نمبر (۱۹-۲۰) باندی،مرج البحرین-

۵- پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۲۷) باندی،ویبقیٰ وجہ ربک ---

٦- شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۲۹) باندی، یسئلہ من فی السموات والارض--

۷-ووم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۳۳) باندی، یمعشرالجن والانس ان استطعتم--

۸- اتم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۷۲) باندی، حور مقصورات فی الخیام--

۴- څلورمہ خبره:

مقصد دسورة رحمٰن:

مبارِک فی کل شئ هوالله ،خیر او برکت یو الله تعالیٰ اچوی او پہ دی مسئلہ باندی یولس (۱۱) دلائل بیانوی او دعویٰ پہ آخیره کښې بیانوی- تبرک اسم ربک ذی الجلال والاکرام-

۵- پنځمہ خبره:

تقسیم دسورة رحمٰن:

سورة رحمٰن پہ دریو (۰۳) حصو کښې تقسیم دے:

۱- اول حصہ:

اول حصہ اول رکوع دا-پہ دی اول حصہ کښې دا ذکر کوی چې خالق لکل شئ هوالله ،د هر یو څیز خالق الله تعالیٰ دے-کہ آسمانونہ دی کہ زمکې دی کہ حیوانات دی کہ انسانان دی-

۲- دویمہ حصہ:

دویمہ حصہ دویمہ رکوع دا- پہ دی حصہ کښې تخویف ورکوی منکرینو لہ او تفصیل کوی د جهنم د سختو-

۳- دریمہ حصہ:

دریمہ حصہ دریمہ رکوع دا- پہ دی حصہ کښې بشارت ورکوی منونکو لہ او تفصیل کوی د جنت د نعمتونو-

په دی سورة رحمٰن کښې يو آيت بار بار ذکر کوی اکتيس (۳۱) ځله: فبای آلاء ربکما تکذبن۔حضرت شيخ القرآن والحديث مولانا محمد طاہرؒ به وئيل چې يا خو دا مخ کې سورة قمر کښې څلور ځله ترغيب ورکه قرآن کريم ته: ولقد يسرنا القران للذکر فهل من مدکر،آيت ۱۷۔۲۲۔۳۲۔۴۲۔کښې نو يو ځل اصل وو او درې ځله د هغې تاکيد وو۔د هغې په مقابله کښې (۳۱) ځله خپل نعمت شميرې ، فبای آلاء ربکما تکذبن،يو دی کښې اصل دے او (۳۰) ځله تاکيد دے ولې چې د قرآن کريم په يو يو حرف باندې لس لس نيکئ دی،هلته په سورة قمر کښې درې تاکيدات وو او يو اصل وو دلته په سورة رحمٰن کښې ۳۱ بار د نعمتونو بيان اوکه يو اصل شه او تيس (۳۰) تاکيدات شو،۱۰ ضرب ۳ مساوی ۳۰ او يو اصل دے،نو دی کښې اجر د قرآن کريم ته اشاره دا۔

بعض خلق وايي دا تکرار دے مونږ وايو تکرار خو د کلام عيب وی مونږ وايو چې تکرار به هله وو چې نعمت يو دے دا بيا بيا بيانو ی د هر يو نعمت سره جداجدا او دی سره ياد دہانی ورکوی انسان له۔

۵٦۔سورۃ واقعۃ:

۱ ۔ اول خبره:

سورة واقعة مکی سورة دے په نزول کښې (۴٦) نمبر دے پس دسورة طٰہٰ نه نازل شوے دے او په ترتیب دسورتونو کښې (۵٦) نمبر دے پس دسورة رحمٰن نه لکولے شوے دے۔

۲ ۔ دویم خبره:

ربط د سورة واقعة دسورة رحمٰن سره په کنړو وجو باندی دے۔

۱ ۔ اول وجه:

مخکښې سورتونو کښې په سورة قمر کښې څلور ځله دا الفاظ بیان کړل :ولقد یسرنا القرآن لذکر فهل من مدکر، قرآن کریم ما آسان کړے دے نو په سورة رحمٰن کښې اول کښې اوی: علم القرآن دا قرآن کریم آسانول دالله تعالیٰ د رحمانیت آثار دی نو په سورة واقعة کښې آیت نمبر (۷۹) کښې فرمایي: لا یمسه الا المطهرون، آسان دے خو چې څوک پاک وی د هغه زړه ته په آسان کوزیږی،دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۲ ۔ دویم وجه:

مخکښې سورة کښې بیان د عذابونو او نعمتونو اوشه نو په دی سورة کښې جواب بیانوی د یو شبهې چې دا به کله وی نو اول آیت کې جواب کوی: اذا وقعت الواقعة،کله چې قیامت قائم شی دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۳ ۔ دریم وجه:

مخکښې سورة کښې د عذاب او بشارت بیان اوشه نو په دی سورة کښې د مستحقینو بیان کوی چې دی عذاب او بشارت مستحق څوک دی دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۴ ۔ څلورم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر آخیری کښې اوی: تبٰرک اسم ربک ذی الجلال والاکرام،برکت اچونکے یو الله تعالیٰ دے نو په دی سورة کښې تفصل کوی چې الله تعالیٰ برکت سنګ اچوی دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم خبره:

امتیازات دسورة واقعة:

۱ ۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۰۳) باندی ،حافضة الرافعة۔۔

۲ ۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۰۷) باندی،وکنتم ازواجا ثلاثة۔۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱۵) باندی،علیٰ سرر موضونۃ،جنت یان بہ بہ ناست وی پہ کټونو د سرو ودولو شوو باندی۔

۴ ۔ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۳٦) باندی،فجعلنهن ابکارا عربا اترابا ، جنت د ښځو بیان پی کړے دے۔۔

۵۔ پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۵۵) باندی، فشربون شرب الهیم، جهنمیانو بہ لکہ د بیمار اوښ پشان سکل کوی۔۔

٦ ۔ شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۷۳) باندی، نحن جعلنها تذکرۃ ، دنیا دا اُور یادہانی دا د آخرت د اُور۔۔

۷ ۔ووم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۷۹) باندی، لا یمسہ الا المطهرون۔۔

۸۔ اتم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۸۴) ،(۸۵) باندی،

۴ ۔ څلورمہ خبرہ:

مقصد دسورة واقعۃ:

تتمہ د سورة رحمٰن د مضمون، پہ سورة رحمٰن کښې دا مسئلہ بیان شوہ چې مبارِک فی کل شئ هواللہ،خیر او برکت پہ هر یو څیز کښې اللہ تعالیٰ اچوی، پہ دی سورة کښې دا مضمون مکمل کړلو۔

۵۔ پنځمہ خبرہ:

مختصر خلاصہ دا سورة واقعۃ:

پہ اول کښې شپږ (۰٦) آیتونو کښې تمهید بیان کړی،پہ دی کښې دریو ډلو بیان دے د قیامت، هغہ دری ډلی چې عموماً پہ هر زمانہ کښې وی،۱۔سابقون، ۲۔اصحٰب الیمین،او ۳۔ اصحب الشمال، او بیا آیت نمبر (۰۷) نہ روستو ددی وضا حت شروع کړی۔۔

خلاصہ د قرآن کریم د څلورمی حصی:

دا سورة واقعہ روستے سورة دے د شپږ باب (څلورمی حصی د قرآن کریم) پہ دی سورة سرہ شپږ باب ختم شہ۔

۵۷۔سورۃ حدید:

۱۔ اول خبره:

سورۃ حدید مدنی سورۃ دے په نزول کښې (۹۴) نمبر دے پس دسورۃ زلزال نه نازل شوے دے او په ترتیب دسورتونو کښې (۵۷) نمبر دے پس دسورۃ واقعۃ نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویمه خبره:

ربط دسورۃ حدید دسورۃ واقعۃ سره په ګڼرو وجو باندی دے:

۱۔ اول وجه:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۱۰) کښې اوی: والسبقون السبقون، نو په دی سورۃ کښې آیت نمبر (۱۰) کښې وجه د سبقت بیانوی چې دا هغئ ولی مخکښې شو دی وجې نه وړپسې راوړه۔

۲۔ دویمه وجه:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۷۷) کښې عظمت د قرآن کریم بیان شه نو په دی سورۃ کښې آیت نمبر (۰۹) کښې حکمت د نزول د قرآن کریم بیانو دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریمه وجه:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۸۱) (۸۲) کښې زجر ورکه مداهنین (سستو) ته نو په دی سورۃ کښې آیت نمبر (۱۳) کښې د هغو انجام بیانو چې چا مداهنت کړے وو دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۴۔ څلورمه وجه:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (آخیری) کښې اوی: فسبح باسم ربک العظیم، نو دا سورۃ یې شروع کو په تسبیح دالله تعالیٰ سره دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۵۔ پنځمه وجه:

مخکښې سورۃ کښې دعوۃ د توحید په عنوان د تسبیح سره بیان شوه په آخیره کښې نو په دی سورۃ کښې پری دلائل عقلیه بیانوی دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریمه خبره:

امتیازات دسورۃ حدید:

۱۔ اول امتیاز:

سورۃ ممتاز دے په بیان د ترغیب الی الانفاق په وجوه خمسۃ،(پنزه (۰۵) وجې بیانوی د انفاق فی سبیل الله تعالیٰ دالله تعالیٰ په لار د مال لګولو)۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱۰) لا یستوی منکم من انفق--

۳۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱۳) باندی، پہ قول او وینہ د منافقانو باندی ،انظرونا نقتبس من نورکم--

۴۔ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ حساست (سپکوالی) دنیا سره۔

۵۔ پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۲۲) باندی، چې مال او دولت مصیبت نشی دفع کولے۔

٦۔ شپږ امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۲۵) باندی، وانزلنا الحدید،،

۷۔ووم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۲۷) باندی، ورهبانیۃ ن ابتدعوها--

۴۔ څلورمہ خبره:

مقصد دسورة حدید:

ترغیب الی الانفاق بوجوه خمسۃ، ترغیب او تیزی ورکوی پہ طرف د مال لګولو دالله تعالیٰ پہ لاره کښی۔

۵۔ پنځمہ خبره:

تقسیم د سورة حدید:

سورة حدید پہ دوه حصو کښی تقسیم دے:

۱۔ اول حصہ: آیت نمبر (۰۱) نہ آیت نمبر (۲۴) پوری دا۔

۲۔ دویمہ حصہ: آیت نمبر (۲۵) نہ آخیره پوری دا۔

۱۔اول حصہ: پہ دی اول حصہ کښی ترغیب ورکوی انفاق تہ مال لګولو تہ پہ لاره دالله تعالیٰ کښی پہ پنځو وجو سره۔

۱۔اول وجہ د مال لګولو: آیت نمبر (۰۷) کښی بیانوی: چې دا مال ستا نہ دے ما پری کینولے یی الله تعالیٰ فرمایي،نو چې مالک وایی وی لګو نو وی لګو کنہ،

امنوا بالله ورسولہ وانفقوا مما جعلکم مستخلفین فیہ--

۲۔دویم وجہ د مال لګولو: آیت نمبر (۱۰) کښی بیانوی: زه مال ستا دے خو هسی هم الله تعالیٰ تہ پاتی کیږی نو خرچ یی کہ: لله میراث السموات والارض۔

۳- دریم وجه د مال لګولو: آیت نمبر (۱۱) کښې بیانوي: زه الله تعالیٰ له یې قرض ورکړه،الله تعالیٰ به یې درله دوچند کړي،

من ذالذی یقرض الله قرضا حسنا--

۴- څلورم وجه د مال لګولو: آیت نمبر (۲۰) کښې بیانوي: اعلموا انما الحیوة الدنیا لعب و لهوا-- ددنیا د ژوند څه حقیقت نشته نو مال اولګو-

۵- پنځم وجه د مال لګولو: آیت نمبر (۲۲) کښې بیانوي: ما اصاب من مصیبة الا باذن الله ،مصیبت دالله تعالیٰ په حکم رازی مال مصیبت نشي لرې کولو، که دې له دې ساتلې وي چې مصیبت به راته دفع کې نشي دفع کولے-

۲- دویمه حصه دسورة حدید:

آیت نمبر (۲۵) نه آخیره پورې دا- په دې حصه کښې ترغیب ورکوي جهاد فی سبیل الله تعالیٰ ته،الله تعالی فرمایي چې ما اوسپنه پیدا کړې دا مسئله د توحید بیان که کوم خلق رکاوټ جوړیږي نو جهاد ورسره اوکه، او زجر ورکوي مداهنین او سستو له چې الله تعالیٰ اوسپنه جوړا کړې وه چې په دې به جهاد کوي نو جهاد اونه که---

خلاصه د قرآن کریم د څلورمې حصې:

دسورة حدید نه ووم (۰۷) باب د څلورمې حصې د قرآن کریم شروع کیږي- په دې باب کښې لس (۱۰) سورتونه دي او ددې لسو (۱۰) واړو سورتونو مقصد دے ترغیب الی الانفاق والجهاد فی سبیل الله تعالیٰ، دالله تعالیٰ په لاره کښې مالی او جانی قربانی ورکول او ورسره ضمنا یو یو مسئله هم بیانوي-

۱- سورة حدید، ۲-سورة مجادلة، ۳- سورة حشر، ۴-سورة ممتحنة، ۵- سورة صف، ٦- سورة جمعة، ۷- سورة منافقون، ۸- سورة تغابن، ۹-سورة طلاق، ۱۰- سورة تحریم-

۵۸: سورة مجادلة:

۱۔اول خبره:

سورة مجادلة مدنی سورة دے په نزول کښې (۱۰۵) نمبر دے پس دسورة منافقون نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې (۵۸) نمبر دے پس دسورة حدید نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبره:

ربط د سورة مجادلة د سورة حدید سره په ګڼړو وجو باندې دے:

۱۔ اول وجه:

مخکښې سورة کښې ترغیب ورکړ جهاد او انفاق فی سبیل الله تعالیٰ نو په دې سورة کښې قاعدې د تنظیم د مضبوطولو بیانوې دې وجې نه متصل راوړه۔

۲۔ دویم وجه:

مخکښې سورة کښې ترغیب ورکړ اتباع د قرآن او سنت ته نو په دې سورة کښې آیت نمبر (۰۵)کښې زجر ورکړ منکرینو د قرآن او سنت ته دې وجې نه ېې متصل راوړه۔

۳۔ دریم وجه:

مخکښې سورة کښې ترغیب ورکړ انفاق ته په پنځو (۰۵) وجو سره نو په دې سورة کښې ځائے د مال لګولو بیانو آیت نمبر (۱۲)کښې دې وجې نه ېې متصل راوړه۔

۴۔ څلورمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۳)کښې زجر او تخویف ورکړ منافق ته نو په دې سورة کښې آیت نمبر (۱۹)کښې فرمایي چې دا د شیطان ډله دا دې وجې نه ېې متصل راوړه۔

۵۔ پنځمه وجه:

مخکښې سورة کښې د حضرت عیسیٰؑ د ملګرو صفت بیان کړے وو رافة ورحمة، آیت نمبر (۲۷) کښې نو په دې سورة کښې اول کښې وایي چې خپلو ملګرو ته هغه الفاظ مه استعمالوئ چې هغې سره جدائی رازی دې وجې نه ېې متصل راوړه۔

۳۔ دریم خبره:

امتیازات د سورة مجادلة:

۱۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په حکم د ظهار باندې، آیت نمبر (۱،۲،۳) وغیره کښې۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۰۵) باندی، چې خلاف د سنت کوی هغه به ذلیله وی۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ دریو (۰۳) قاعدو د تنظیم باندی، دپاره مضبوطولو د جماعت باندی۔

۴۔څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱۰) باندی، چې غلط جرګه خلاف شریعت د شرک او بدعت جرګه شیطان د طرف نه دا۔

۵۔ پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۲۲) باندی، د صحیح ایمان والا پېژندګلو باندی۔

۴۔څلورمه خبره:

مقصد د سورة مجادلة:

ترغیب الی الانفاق والجهاد، او ورسره رد د رسمِ باطل کوی، چې هغې سره جماعت کښې تشدد او افتراق پیدا کیږی، هغه الفاظ به نه وایی چې هغې سره جماعت تباه کیږی۔

۵۔ پنځمه خبره:

مختصر خلاصه د سورة مجادلة:

پہ اول آیتونو کښې رد د رسمِ باطل کوی، پہ عربو کښې یو رسم وو چې یو سړی به خپلی ښځې ته اوی چې : انتِ کظهری امی، ته پہ ما باندی داسی بنده یې که زه تا سره یو ځائ کیږم دا به داسی وی لکه خپلی مور سره د شاه د طرف نه یو ځائ کیږم۔ دا یو خطرناک قسم وو او یو خطرناک طلاق پہ دی واقع کیده، دی کښې رجوع هم نه وه، او تجدید د نکاح به هم نه شه کیدے، قرآن کریم دا رسم مات که چې طلاق پری نه واقع کیږی البته دی سړی دا الفاظ غلط وئیلی دی،دی باندی جدائی راغلی دا، نو د ښځې قصور نشته البته دی سړی زیاته کړے دے نو سزا ئی دا دا چې غلام به آزادوی که غلام نه وی نو بیا به دوه میاشتی روژی نیسی۔

دهغه رنګې پہ سورة کښې دری زواجر ورکوی : پہ لفظ د الم سره منافقانو له:

۱۔ اول زجر: آیت نمبر (۰۷) کښې ورکوی،چې غلطی جرګې ولی کوئ: الم تر ان الله یعلم ما فی السموات وما فی الارض ما یکون من نجویٰ --

۲۔ دویم زجر: آیت نمبر (۰۸) کښې ورکوی، چې د امیر صیب بے ادبی ولی کوئ: الم تر الی الذین نهو عن النجویٰ ثم یعودون لما نهو عنه--

۳۔ دریم زجر: آیت نمبر (۱۴) کښې ورکوی، چې غلطو خلقو سره ولی زئ رازئ، الم تر الی الذین تولوا قوما غضب الله علیهم--

دهغه رنګې دری قاعدی دپاره جماعت د مضبوطولو بیانوی:

۱۔ اول قاعده: آیت نمبر (۰۹) کښې بیانوی: یا ایهاالذین امنوا اذا تناجیتم فلا تتناجوا بالاثم والعدوان--

شوریٰ مشوره او جرګه به دپاره د اشاعت د توحید او سنت کوئ--

۲۔ دویمه قاعده: آیت نمبر (۱۱) کښې بیانوی: یاایهاالذین امنوا اذا قیل لکم تفسحوا فی المجالس--

شوریٰ کوئ یا درس کوئ نو ملگرو لہ بہ ځائ ورکوئ او د ملگرو عزت او احترام بہ کوئ۔

<u>۳۔ دریم قاعده</u>: آیت نمبر (۱۲) کښې بیانوی: یاایهاالذین امنوا اذا ناجیتم الرسول فقدموا بین یدی نجواکم صدقۃ۔۔

پہ تنظیم باندی بہ خپل مال لگوئ،او مال بہ امیر لہ ورکوئ او امیر صیب بہ یی پہ ارکانو لگوی۔

هره یو قاعده پہ یاایهاالذین امنوا سره ذکر کوی۔۔

<u>دا دویم سورة دے د قرآن کریم د شلورمی حصی د ووم باب۔</u>

۵۹ـسورة حشر:

۱ ـ اول خبره:

سورة حشر مدنی سورة دے په نزول کښې (۱۰۱) نمبر دے پس دسورة بینة نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې (۵۹) نمبر دے پس د سورة مجادلة نه لګولے شوے دے۔

۲ ـ دویم خبره:

ربط د سورة حشر د سورة مجادلة سره په ګنړو وجو باندی دے:

۱ ـ اول وجه:

مخکښې سورة کښې زواجر ورکړل منافقانو له نو په دی سورة کښې حالات د منافقانو بیانول دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۲ ـ دویم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۲۰) اوی قرآن او سنت مخالفین به ذلیله وی نو په دی سورة کښې نمونه د ذلت بیانوله د بنو نظیر نو دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۳ ـ دریم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۲۱) کښې اوی چې زه او زما استازی به غالب وی نو په دی سورة کښې نمونه د غلبې بیانوله دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۳ ـ دریم خبره:

امتیازات د سورة حشر:

۱ ـ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په بیان د غزوه بنو نظیر باندی۔

۲ ـ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۵) باندی، ما قطعتم من لینة۔۔

۳ ـ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په بیان د مالِ فے باندی۔۔

۴ ـخلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۰) باندی، ټول امت په دی مکلف دے چې صحابو ته دعاګانی کوی۔

۵- پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۳) باندی، لانتم اشد رهبة---

٦- شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (١٦) باندی، کلمثل الشیطن---

۷- ووم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۸) باندی، دوه ځله اتقواالله وئیلی دی په یو آیت کښی او قیامت ته پی غد وئیلی دی۔

۸-اتم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۲۱) باندی، قرآن کریم عظمت پی په عجیبه انداز بیان کړےدے۔

۹- نهم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آخیری دریو (۰۳) آیتونو باندی،په کثرت سره دالله تعالیٰ نومونو باندی۔

۴- څلورم خبره:

مقصد د سورة حشر:

ترغیب الی الانفاق والجهاد او ورسره زواجر او تخویفات منکرینو ته او حالات د منافقانو۔-

دا دریم سورة دے د قرآن کریم د څلورمی حصی د ووم باب۔

٦٠۔ سورۃ ممتحنۃ:

۱۔ اول خبرہ:

سورۃ ممتحنۃ مدنی سورۃ دے پہ نزول کښې (۹۱) نمبر دے پس دسورۃ احزاب نہ نازل شوے دے او پہ ترتیب کښې (٦٠) نمبر دے پس دسورۃ حشر نہ لګولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبرہ:

ربط د سورۃ ممتحنۃ د سورۃ حشر سرہ پہ ګڼرو وجو باندې دے:

۱۔ اول ربط:

مخکښې سورۃ زجر ورکہ منافقانو تہ چې تاسو ولې دین دشمنانو سرہ دوستی کوئ نو پہ دې سورۃ کښې تنبیہ ورکوی مؤمنانو لہ چې هغہ کار بہ هم نہ کوئ چې هغې نہ اظهار دوستئ کیږی دی وجې نہ یې متصل راوړہ۔

۳۔دویم ربط:

مخ کښې سورۃ کښې انجام بیان شہ د وعدہ خلافو نو پہ دې سورۃ کښې اصول بیانوی چې مؤمنان بہ د هغہ اصولو پابندی کوی د کافرانو بارہ کښې آیت نمبر (۸،۹) کښې دی وجې نہ یې متصل راوړہ۔

۳۔ دریم وجہ:

مخکښې سورۃ کښې زجر وو پہ دوستئ د کافرانو باندې نو پہ دې سورۃ کښې نمونہ د بهائی کاټ د حضرت ابراهیمؑ او دهغہ د ملګرو پلار او رونړو سرہ،دی وجې نہ یې متصل راوړہ۔

۳۔دریم خبرہ:

امتیازات د سورۃ :

۱۔ اول امتیاز:

سورۃ ممتاز دے پہ واقعہ د حضرت حاطب رضی اللہ عنہ باندې۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے پہ اعلان د بهائی کاټ د حضرت ابراهیمؑ باندې۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر ۸،۹ باندې چې کفارو سرہ ظاهری لین دین کولے شی۔

۴۔ څلورم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱۲) باندې، پہ بیعت د زنانہ باندې۔

۴- څلورمه خبره:

مقصد دسورة ممتحنة:

ترغیب الی الانفاق والجهاد، او ورسره ضمناً التباعد عن الکفار والزجر لمن والاهم،لری کیدل د کفارو نه او زجر هغه چاته چی کافرانو سره دوستی کوی۔

دا سورة ممتحنه څلورم سورة دے د قرآن کریم د څلورمی حصی د ووم باب۔

٦١: سورة صف:

١ ـ اول خبره:

سورة صف مدني سورة دے په نزول کښې (١٠٩) نمبر دے پس دسورة تغابن نه نازل شوے دے او په ترتيب کښې (٦١) نمبر دے پس دسورة ممتحنة نه لګولے شوے دے۔

٢ ـ دويم خبره:

ربط د سورة صف دسورة ممتحنة سره په ګڼرو وجو باندې دے:

١ـاول وجه:

مخکښې سورة کښې اول آيتونو کښې اوی لا تتخذوا عدوی وعدوکم اولياء، دين دشمنان به دوستئ مه نيسئ نو په دې سورة کښې ترغيب ورکوی جهاد ته چې دوستي پريږدا جهاد به ورسره کوئ دې وجې نه پې متصل راوړه۔

٢ ـ دويم وجه:

مخکښې سورة کښې نمونه د بهائی کاټ د حضرت ابراهيم عليه السلام وه نو په دې سورة کښې آيت نمبر (٠٤) د الله تعالیٰ اعلان د دوستئ دے هغه چاسره چې بهائی کاټ کوی دې وجې نه پې متصل راوړه۔

٣ـ دريم وجه:

مخکښې سورة کښې مقاطعه (بهائی کاټ) د کفارو سره وو نو په دې سورة کښې د مقاطعه نه کونکو بيان دے چې الله تعالیٰ ترې خفا دے آيت نمبر (٠٣) کښې دې وجې نه پې متصل راوړه۔

٣ـ دريم خبره:

امتيازات دسورة صف:

١ ـ اول امتياز:

سورة ممتاز دے په آيت نمبر (٠٣) باندې، د الله تعالیٰ په غصې باندې هغه چانه چې قول او فعل کښې تضاد وی۔

٢ ـ دويم امتياز:

سورة ممتاز دے په آيت نمبر (٠٤) باندې، ان الله يحب الذين يقاتلون فى سبيله، څوک دالله تعالیٰ په لاره کښې جنګ کوی الله تعالیٰ دهغوی سره مينه کوی۔

٣ـ دريم امتياز:

سورةممتاز دے په آيت نمبر (٠٦) باندې، په بشارت د نبی کريم صلی الله عليه وسلم باندې، په جبه د حضرت عيسیٰ باندې۔

٤ ـ څلورم امتياز:

سورة ممتاز دے په آيت نمبر (١٠) باندې،چې جهاد ته پې تجارت وئيلے دے الله تعالیٰ سره۔

۵- پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۴) باندی، د بنی اسرائیلو په جہاد باندی۔

۴- څلورمه خبره:

مقصد سورة صف:

ترغیب الی الانفاق والجہاد، والزجر لمن قالوا مالا یفعلون والزجر لمن یقولون مالا یفعلون، ترغیب ورکوی مال او بدن لګولو ته دالله تعالیٰ په دین باندی، او زجر او رټنه ورکوی هغه چاله چی څان ته مسلمان وائی اوجہاد نه کوی۔

په سورة کښی دری خطابات کوی مؤمنانو ته:

۱- اول خطاب:

آیت نمبر (۰۲) کښی کوی: یاایهاالذین امنوا لم تقولون مالاتفعلون،اوه ایمان والو! ولی وایی هغه خبره چی کوئ یی نا، تا نه خو الله تعالیٰ وعده اغستی وه ستا مال او څان په الله تعالیٰ باندی خرص دی ، سورة توبة آیت نمبر (۱۱۱) کښی تیر شوی وو ،نو اوس خپله خبره رختیا کړه۔

۲- دویم خطاب:

آیت نمبر (۱۰) کښی کوی: یاایهاالذین امنوا هل ادلکم علیٰ تجارة تنجیکم من عذاب الیم، ترغیب ورکوی هلکه تجارت ورته اوخیم، جہاد ته یی د آخرت تجارت وئیلے دے په دی باندی سړے آخرت ګټی، جنت ګټی۔

۳- دریم خطاب:

آیت نمبر (۱۴) کښی کوی: یا ایهاالذین امنوا کونوا انصارالله کما قال عیسی ابن مریم، اوګوره حضرت عیسیٰؑ خپلو ملګرو ته جہاد دعوت ورکړے وو څوک ورسره پاسیدل نو الله تعالیٰ ورله عزت ورکه او امداد یی اوکه، چی کله درته امیر یا پیغمبرؑ اوی جہاد له پاسئ نو تال متول به نه کوئ۔

دا سورة صف پنځم سورة دے د ووم باب د څلورمی حصی د قرآن کریم۔

٦٢: سورة جمعة:

١ـ اول خبره:

سورة جمعة مدنی سورة دے په نزول کښې (١١٠) نمبر دے پس دسورة صف نه نازل شوے دے او په ترتیب کښې (٦٢) نمبر دے پس دسورة صف نه لګولے شوے دے۔

٢ـ دویم خبره:

ربط د سورة جمعة د سورة صف سره په ګڼرو وجو باندې دے:

١ـ اول وجه:

مخکښې سورة یې شروع کړے وو په : سَبّحَ، سره د ماضي صیغه وه نو دا سورة یې شروع کړو په : يُسَبّحُ سره د حال او مستقبل صیغه دا، نو حال او مسقبل روستو وي او ماضي مخکښې وي دی وجې نه یې متصل راوړه۔

٢ـ دویم وجه:

مخکښې سورة کښې بشارت ورکړے وو په ژبه د حضرت عیسیٰ باندې د نبي کریم صلی الله علیه وسلم آیت نمبر (٦) کښې نو په دې سورة کښې آیت نمبر (٠٢) کښې د نبي کریم صلی الله علیه وسلم د رالیږلو مقصد بیانوی،دی وجې نه یې متصل راوړه۔

٣ـ دریم وجه:

مخکښې سورة کښې هغه اقوالو باندې زجر وو چې په هغې باندې الله تعالیٰ خفا کیږی نو په دې سورة کښې زجر دے په هغه ناکاره عمل باندې، دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۴ـ څلورم وجه:

مخکښې سورة کښې زجر وو هغه چاته چې الله تعالیٰ ورته غصه دے نو په دې سورة کښې ورته خره وایې دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۵ـ پنځم وجه:

مخکښې سورة کښې په آخیره کښې د حق پرستو نصارو بیان اوکه نو په دې سورة کښې ترغیب ورکو مؤمنانو ته په جهاد باندې دی وجې نه یې متصل راوړه۔

٣ـ دریم خبره:

امتیازات دسورة جمعة:

١ـ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (٠٢) باندې، چې الله تعالیٰ وایې چې په امیانو کښې مې پیغمبر راولیږه۔

٢ـ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (٠۵) باندې ،چې کوم عالم دالله تعالیٰ کتاب نه بیانوی او عمل پرې نه کوی هغه ته یې خَر وئیلے دے۔

۳- دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۰۹) باندی ، بیان د صلوة جمعة باندی-

۴- څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱۰) باندی چی کلہ مونځ اوشی نو بیا د دنیا کار کسب کولے شی-

۴- څلورمہ خبره:

مقصد دسورة جمعة:

ترغیب الی الانفاق والجہاد، ترغیب او تیزی ورکوی مال لګولو او بدن لګولو تہ دالله تعالیٰ پہ دین باندی، او ترغیب ورکوی اتباع د پیغمبر ؑ تہ ، او زجر ورکوی هغہ چاتہ چی کلہ ددین او دنیا مقابلہ راشی نو دے دنیا اخلی او دین پریږدی -

دا سورة جمعة شپږم سورة دے د ووم باب د څلورمی حصی د قرآن کریم-

٦٣۔ سورة منافقون:

۱۔ اول خبره:

سورة منافقون مدنی سورة دے په نزول کښې (۱۰۴) نمبر دے پس دسورة حج نه نازل شوے دے، او په ترتيب کښې (٦٣) نمبر دے پس دسورة جمعة نه لکولے شوے دے۔

۲۔ دويمه خبره:

ربط د سورة جمعة د سورة منافقون سره په ګڼرو وجو باندی دے:

۱۔ اول وجه:

مخکښې سورة کښې ترغيب ورکړ انفاق او جهاد ته نو په دی سورة کښې زجر ورکوی مال نه لګونکو نه ، دی وجی نه يې متصل راوړه۔

۲۔ دويمه وجه:

مخکښې سورة کښې آيت نمبر (۰۹) کښې د الله تعالىٰ امر وو په اوريدلو د خطبې ، د قرآن کريم د اوريدو باندی نو په دی سورة کښې آيت نمبر (۰۹) کښې هم دهغه مضمون دے په نورو الفاظو سره دے دی وجی نه يې متصل راوړه۔

۳۔ دريمه خبره:

امتيازات د سورة منافقون:

۱۔ اول امتياز:

سورة ممتاز دے په آيت نمبر (۰۴) باندی چې په هغې کښې د منافق اندرونی او بيرونی حالت يې بيان کړے دے۔

۲۔ دويم امتياز:

سورة ممتاز دے په آيت نمبر (۰۸) باندی، چې په هغې کښې د منافق صفت ذکر کړے چې ځان ته عزت مند وايې او پيغمبرؐ ملګرو ته بے وقوف وايې۔

۳۔ دريم امتياز:

سورة ممتاز دے په آيت نمبر (۰۷) باندی ،د منافق په بل قول باندی ، چې وايې د پيغمبرؐ په ملګرو پيسی مه خرچ کوئ۔

۴۔ څلورم امتياز:

سورة ممتاز دے په آيت نمبر (۱۰) باندی،چې چا دنيا کښې مال نه وو لګولے نو قيامت کښې ارمان کوی بائې چې مال مې لګولےوو۔

۴۔ څلورمه خبره:

مقصد دسورة منافقون:

ترغيب الی الانفاق والجهاد، او زجر او ورکوی هغه چاله چې په ملګرو پيسی نه لګوئ،

دا سورة منافقون ووم سورة دے د ووم باب د قرآن کریم د څلورمی حصی (آخیری حصی)

دد سورتونہ لس د سورة حدید نہ سورة تحریم پوری دی دی یو مقصد دے ترغیب الی الانفاق والجہاد۔

د قرآن کریم قاعده دا ده چې کوم مسئلہ بیانوی نو د هغی مسئلی کوم رکاوټونہ جوړیږی هغہ هم بیانوی۔

لکہ سورة انفال کښې جہاد بیان وو نو سورة توبۃ کښې (٦٣) صفات د منافقانو بیان کړل ځکہ دا رکاوټ وو جہاد تہ۔۔

دهغہ رنګی سورة نور کښې بے حیایئ ختمولو دپاره ووه (٠٧) آداب بیان کړل د آیت نمبر (٢٧) نہ۔۔۔

نو پہ دی سورة کښې رکاوټ ختمو جہاد او انفاق تہ ، چې هغہ رکاوټ منافق دے نو پہ دی سورتونو کښې د منافقانو حال بیانو، بلکہ دا سورة يې شروع کہ پہ المنافقون سره،مصدر يې کہ پہ المنافقون سره۔ منافقانو حال بیانوی چې دوی نہ ځان اوساتئ۔

٦٤۔ سورة تغابن:

۱۔ اول خبره:

سورة تغابن مدنی سورة دے په نزول کښې (۱۰۸) نمبر دے پس دسورة تحریم نه نازل شوے دے، او په ترتیب کښې (٦٤) نمبر دے پس دسورة منافقون نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبره:

ربط د سورة تغابن د سورة منافقون سره په ګڼرو وجو باندی دے:

۱۔ اول وجه:

مخکښې سورة کښې ترغیب الی الانفاق والجهاد وو نو په دی سورة کښې بیان د مقاصد اربعه وو ، اشاره ویته وه چې دا جهاد او انفاق به دی مسئلې دپاره کوی، دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۲۔ دویم وجه:

مخکښې سورة کښې د منافق قول بیان کړے وو آیت نمبر (۰۷) کښې چې مال مه لګوئ نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱٦) کښې مؤمنانو ته ترغیب ورکوی چې مال اولګوئ په دی کښې ستاسو فائده دا، دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۰۹) کښې اوئیل چې مال او اولاد دی دین د کار نه وانهړئ نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱۴) کښې دا ذکر کوی چې بعضې ښځې او ملګری شته چې سرے بے دینه کوی، دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم خبره:

امتیازات دسورة تغابن:

۱۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۲) باندی، هوالذی خلقکم فمنکم کافر ومنکم مؤمن۔۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۰۹) باندی ، ذالک یوم التغابن، قیامت ته یې یوم التغابن وئیلی دی۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۴) باندی ،بعضې ښځې ستاسو ددین دشمنان دی، تاسو دین نه بندوی۔

۴۔ څلورمه خبره:

مقصد د سورة تغابن:

ترغیب الی الانفاق والجهاد، او ورسره بیان د مقاصد اربعه کوی، اثبات د توحید، اثبات د رسالت، صداقة الکتاب او ایمان بالاخرة۔

۵- پنځمه خبره:

تقسیم د سورة تغابن:

سورة تغابن په دوو (۰۲) حصو کښې تقسیم دے۔

۱- اول حصه: آیت نمبر (۱) نه آیت نمبر (۱۰) پورې دا- په دې حصه کښې بیان د مقاصد اربعة کوي۔

۲- دویمه حصه: آیت نمبر (۱۱) نه آخیره پورې دا- په دې حصه کښې ترغیب ورکوي جهاد او انفاق ته۔

د قرآن کریم قاعده دا ده چې یو څو سورتونه په امورِ منتظمه او چلوي نو ورپسې متصل یو سورة راوړي چې په هغې کښې بیان د عقائدو وي۔

یا پکښې د توحید بیان وي ، یا د رسالت بیان وي ، یا ترغیب قرآن کریم ته وي، یا د آخرة بیان وي۔اشاره دیته دا، دا اصل مسئله دي،دا نورې مسئلې ددې تابع دي۔

دا سورة تغابن اتم نمبر سورة دے د قرآن کریم د ځلورمې حصې د ووم باب۔

٦٥۔ سورة طلاق:

١۔ اول خبره:

سورة طلاق مدنی سورة دے په نزول کښې (۹۹) نمبر دے پس دسورة دهر نه نازل شوے دے او په ترتیب کښې (٦٥) نمبر دے پس دسورة تغابن نه لګولے شوے دے۔

٢۔ دويم خبره:

ربط دسورة طلاق دسورة تغابن سره په ګڼرو وجو باندې دے:

١۔ اول وجه:

مخکښې سورة کښې بیان د مقاصدو اول کښې اوشه او ترغیب جهاد انفاق ته بعد کښې اوشه نو په دې سورة کښې هم دغه مسئلې وې خو بالعکس (الټه) اول ترغیب جهاد او انفاق ته او بیا بیان د مقاصدو وو، دې وجې نه یې متصل راوړه۔

٢۔ دويم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۰۸) کښې قرآن کریم ته رڼره اوئیلې نو په دې سورة کښې آیت نمبر (١١) کښې دې رڼره حکمت او علت بیانوی، دې وجې نه یې متصل راوړه۔

٣۔ دريم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (١۴) کښې اوی بعضې ښځې ستاسو دشمنانې دی نو په دې سورة کښې دا بیانوی که دین کار ته دې نه پریږدی نو طلاق ورله ورکه، دې وجې نه یې متصل راوړه۔

٣۔ دريم خبره:

امتیازات دسورة طلاق:

١۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په بیان د تقویٰ باندې،او ثمراتو د تقویٰ باندې۔

٢۔ دويم امتياز:

سورة ممتاز دے په بیان د آئسې او نابالغې خزې عدت باندې، چې حیض یې نه وو راغلے یا نابالغه وه او خاوند طلاقه کړه نو دهغې عدت یې بیانو۔

٣۔ دريم امتياز:

سورة ممتاز دے په بیان د عدت د حاملې باندې۔

۴۔څلورم امتياز:

سورة ممتاز دے په بیان د سکونت او خوراک ورکولو مطلقې ته، آیت نمبر (٦) کښې۔

۵ـ پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۲) باندی، چې د زمکو بیان دے چې زمکې ووه (۰۷) دی۔

۴ـ څلورمہ خبرہ:

مقصد دسورة طلاق:

ترغیب الی الانفاق والجہاد او ورسرہ امور منتظمہ بیانوی دپارہ د جہاد او انفاق او امورِ مصلحہ هم بیانوی۔

۵ـ پنځمہ خبرہ:

تقسیم دسورة طلاق:

سورة طلاق په دوو (۰۲) حصو کښې تقسیم دے۔

۱ـ اول حصہ:

اول حصہ ووہ (۰۷) آیتونه دا، په دی ووه آیتونو کښې بیان د امورِ منتظمہ کوی دپارہ د جہاد او انفاق۔

۲ـ دویمہ حصہ:

دویمہ حصہ آیت نمبر (۰۸) نہ آخیرہ پوری دا، په دی حصہ کښې بیان د مقاصد اربعہ کوی ،کو م چې اصول د ایمان دی۔

سورة کښې بیان د جہاد او انفاق کوی خو جہاد او انفاق هلہ کیدے شی چې معاشرہ کښې اصلاح وی، دی سورة کښې د معاشری او د کورد اصلاح دپارہ حکم د طلاق راوړی۔

دا سورة طلاق نہم سورة دے د څلورمی حصی د قرآن کریم د ووم باب۔

٦٦۔ سورة تحریم:

۱۔ اول خبره:

سورة تحریم مدنی سورة دے په نزول کښې (۱۰۷) نمبر دے پس دسورة حجرات نه نازل شوے دے او په ترتیب دسورتونو کښې (٦٦) نمبر دے پس دسورة طلاق نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبره:

ربط د سورة تحریم د سورة طلاق سره په ګنړو وجو باندی دے:

۱۔ اول وجه:

مخکښې سورة کښې د جهاد سره امورِ منتظمو یو قسم بیان شه چې که کور نه سمیږی نو طلاق ورکړه نو په دی سورة کښې امورِ منتظمو یو بله طریقه ښودلې چې په محبت کښې دومره مخکښې نه زی چې کار درنه پاتی شی ، دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۲۔ دویم وجه:

مخکښې سورة کښې علت وجه د رنړه د رالیږلو بیان شوه آیت نمبر (۱۱) کښې دلته آیت نمبر (۰۸) کښې وائی چې دا رنړه به ده سره وی قیامت کښې هم،دا رنړه یې دنیا کښې دالله تعالیٰ د کتاب نه حاصله کړی وه، دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم خبره:

امتیازات دسورة تحریم:

۱۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په مشهوره واقعه د نبی کریم صلی الله علیه وسلم چې حضرت زینبؓ سره به شهد سکل۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آدابو مامورینو ته چې د خپل امیر سره به سنګه معامله کوئ۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۰۵) باندی، چې د بی بیابو فضیلت په څه باندی دے۔

۴۔ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے بیان د تنظیم آدابو دپاره د امیر او مامورینو۔

۵۔ پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (٦) باندی، ترغیب ورکوی مؤمنانو ته چې خپل کور سم کړئ کور کښې درسونه شروع کړئ۔

٦۔ شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱۲،۱۱،۱۰) باندی،د تنظیم د ارکانو تقسیم یې کړے دے۔

۴۔ څلورمه خبره:

مقصد د سورة تحریم:

ترغیب الی الانفاق والجهاد او خلاصه ددی ووم باب چې پکښې لس سورتونه وو، او مقصد یې ترغیب الی الانفاق والجهاد وو۔

ددی وجې نه دعوة بیانوی آیت نمبر (۹) کښې :

یاایهاالنبی جاهد الکفار والمنافقین واغلظ علیهم۔۔۔

دا سورة تحریم لسم سورة دے د قرآن کریم څلورمې حصې د ووم باب۔

٦٧۔ سورة ملک:

۱ ۔ اول خبره:

سورة ملک مکی سورة دے په نزول کښې ۷۷ نمبر دے پس دسورة طور نه نازل شوے دے او په ترتیب دسورتونو کښې ٦٧ نمبر دے پس دسورة تحریم نه لګولے شوے دے۔

۲۔دویم خبره:

ربط د سورة ملک د سورة تحریم سره په ګڼړو وجو باندې دے:

۱ ۔ اول وجہ:

مخکښې سورتونو کښې ترغیب ورکړ جہاد او انفاق ته نو دلته وائی چې برکت زه اچوم مطلب دا دے چې مال اولګو زه به يې درله زیات کړم، دی وجې نه يې متصل راوړه۔

۲ ۔ دویم وجہ:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۰٦) کښې د جہنم بیان اوشه نو دی سورة کښې آیت نمبر (۱٦) کښې تخویف ورکوی دنیاوی دنیا پرستو دی وجې نه يې متصل راوړه۔

۳۔دریم وجہ:

مخکښې سورة آیت نمبر (۰٦) کښې د جہنم بیان اوشه نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱٦) کښې تخویف دنیاوی بیانوی دنیا پرستو دی وجې نه يې متصل راوړه۔

۴ ۔ څلورمہ وجہ:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۷) کښې بیان اوشه مجرمانو ته به اوئیلے شي چې دا ستا دعمل نتیجه دا، نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱۰) کښې هغه عمل بیانو چې د الله تعالیٰ د کتاب نه لری کیدل وو، او د الله تعالیٰ کتاب ته نه کیناستل وو، دی وجې نه يې متصل راوړه۔

۳ ۔ دریم خبره:

امتیازات دسورة ملک:

۱ ۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په بیان د یولس (۱۱) دلائلو په رد شرکیاتو باندی ۔

۲ ۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے آیت نمبر (۸) باندی ، تکاد تمیز من الغیظ۔۔۔

۳ ۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۰) باندی ، وقالوا لو کنا نسمع او نعقل ما کنا فی اصحٰب السعیر۔۔

۴ ـ څلورمه خبره:

مقصد دسورة ملک:

نفې د شرک فی البرکات او دا ثابتوی چی خیر او برکت یو الله تعالیٰ اچوی او په دی مسئله باندی یو لس (۱۱) دلائل عقلی بیانوی۔

او جهنم ته د تللو سبب بیانوی آیت نمبر (۱۰) کښې قرآن کریم ته نه کیناستل۔

فضائل دسورة ملک:

دی سورة باره کښې رازی په حدیث پاک کښې: چی نبی کریم صلی الله علیه وسلم به روزانه د اوده کیدو نه مخکښې سورة ملک او سورة سجدة لوستل۔

سورة الملک کښې رد د شرک فعلی دا او سورة الم سجدة کښې رد شرک اعتقادی دا، نو تاته چل ښایي چی په ځان باندی خوب حرام که ستا ملک کی شرک اعتقادی او فعلی کیږی ، اوده کیدو نه مخکښې رد اوکه۔

حدیث کښې رازی چی چی چا سورة الملک وئیلے وی ده باندی به عذابِ قبر بند وی۔

خلاصه د قرآن کریم د څلورمی حصی:

سورة سبا نه د قرآن کریم څلورمه حصه شروع دا ۔ دا حصه په دولس بابونو مشتمل دا۔ دی ځای پوری ووه (۰۷) بابونه بیان شو۔

اتم باب د څلورمی حصی د قرآن کریم:

سورة ملک نه اتم باب د څلورمی حصی د قرآن کریم شروع کیږی او په دی باب کی شپږ (۰٦) سورتونه دی۔

۱ ـ سورة ملک، ۲ ـ سورة قلم ، ۳ـ سورة حاقة، ۴ ـ سورة معارج، ۵ـ سورة نوح ، ٦ ـ سورة جن۔

په دی شپږ واړو سورتونو کښې رد د شرک اعتقادئ او رد د شرک فعلی کوی۔۔

٦٨۔ سورة قلم:

١۔ اول خبره:

سورة قلم مکی سورة دے په نزول کښې (۰۲) نمبر دے پس دسورة علق نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې ٦٨ نمبر دے پس دسورة ملک نه لګولے شوے دے۔

٢۔ دویم خبره:

ربط د سورة قلم دسورة ملک سره په ګڼرو وجو باندی دے:

١۔ اول وجه:

مخکښې سورة کښې نفی د شرک فی البرکات اوشوه په یولس (١١) دلائلو سره نو په دی سورة کښې حالات او انجام بیانول دهغه چا چې شرک فی البرکات یې کړے وو دی وجی نه یې متصل راوړه۔

٢۔ دویم وجه:

مخکښې سورة کښې نفی د شرک فی البرکات اوشوه په یولس دلایلو سره نو په دی سورة کښې ترغیب فی التبلیغ ورکوی،دی وجی نه یې متصل راوړه۔

٣۔ دریم وجه:

مخکښې سورة کښې رد د شرک اوکه په سختئ سره نو په دی سورة کښې آیت نمبر (٨) کښې د مشرکانو قول بیانو چې لګه نرمی کوئ دومره سختی بنه نه دا دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۴۔ څلورمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (٩) کښې د جهنمیانو قول بیان کړ چې پیغمبران به یې دروغ جن ګڼل نو په دی سورة کښې آیت نمبر (٨) کښې دا ذکر کوی چې مشرکان په خپله بے ایمانان دی، دی وجی نه یې متصل راوړه۔

پنځمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (١١) کښې اوی چې مجرمان به اقرار اوکښې په خپلو جرمونو باندی نو په دی سورة کښې آیت نمبر (٣١) کښې وایې چې تش جهنم نه بلکه دنیا کښې به هم ارمان کوی کله چې عذاب پری راشی ، دی وجی نه یې متصل راوړه۔

٣۔ دریم خبره:

امتیازات دسورة قلم:

١۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په بیان د ګواهئ د قلم باندی۔

٢۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۴) باندی ، انک لعلیٰ خلق عظیم، اے پیغمبرؐ ستا خوئ او اخلاق ډیر اوچت دی۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ لسو (۱۰) نشانو د مداهن باندی آیت نمبر (۸) تا (۱۳)،۔

۴۔ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱٦) باندی، چی الله تعالیٰ فرمایي چی چا حق پرستو پوری غفل نو پہ شونډ بہ ورلہ داغ ورکوم۔

۵۔ پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱۷) باندی، واقعہ د هغہ باغ والا باندی۔

٦۔ شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۴۲) باندی،یوم یکشف عن ساق،،۔۔۔

۴۔ څلورمہ خبره:

مقصد دسورة قلم:

تخضیض فی التبلیغ، د الله تعالیٰ کتاب بیانولو تہ تیزی ورکول، والتحذیر للمداهنین، او یره ورکول مداهنین تہ، چی ولی سستی کوئ۔

دا سورة قلم دویم سورة دے د څلورمی حصی د قرآن کریم د اتم (۸) باب۔

٦٩ـ سورة حاقة:

١ـ اول خبره:

سورة حاقة مکي سورة دے په نزول کښې ٧٨ نمبر دے پس دسورة ملک نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې ٦٩ نمبر دے پس دسورة قلم نه لګولے شوے دے۔

٢ـ دویم خبره:

ربط دسورة حاقة د سورة قلم سره په ګنړو وجو باندی دے:

١ـ اول وجه:

مخکښې سورة کښې رد شرک فعلی اوشه نو په دی سورة کښې رد شرک اعتقادی اوکی دی وجی نه یی متصل راوړه۔

٢ـ دویم وجه:

مخکښې سورة کښې نمونه د تخویف دنیاوی د باغ والا بیان شوه نو په دی سورة کښې نمونه د تخویف دنیاوی او اخروی دواړه ذکر کوی دی وجی نه یی ورپسی راوړه۔

٣ـ دریم وجه:

مخکښې سورة کښې په نبی کریم صلی الله علیه وسلم باندی اعتراض وو چی مجنون دے هلته جواب کړے وو نو په دی سورة کښې نور اعتراضونه ذکر کوی د منکرینو آیت نمبر (٤١، ٤٢) کښې دی وجی نه ورپسی راوړه۔

٤ـ څلورم وجه:

مخکښې سورة کښې حالات بیان شو د باغ والا په سبب د شرک فعلی نو په دی سورة کښې د کلو هلاک شوو حالات بیانول په سبب د شرک باندی دی وجی نه یی ورپسی راوړه۔

٥ـ پنځم وجه:

مخکښې سورة کښې وئیلی وو چی ته به هم خپل انجام اوینی او دوی به هم خپل انجام اوینی آیت نمبر (٥) کښې نو په سورة کښې د حق پرستو او باطل پرستو د انجام بیان وو دی وجی نه ورپسی راوړه۔

٣ـ دریم خبره:

امتیازات دسورة حاقة:

١ـ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په اول آیتونو باندی ، الحاقة، ماالحاقة۔۔۔

٢ـ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (٧) باندی ، د عادیانو د هلاکت په مدت باندی، ٧ شپې او ٨ ورزی۔

۳- دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱۷) باندی ، ویحمل عرش ربک ---

۴- څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱۹) باندی، چې جنت یانو تہ بہ اعمال نامہ پہ ښی لاس ورکولو شی-

۵- پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۳۲) باندی، ثم فی سلسلة ذرعها--

٦- شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۴۴) باندی، ولو تقول علینا بعض الاقاویل--

۴- څلورمہ خبره:

مقصد سورة حاقة:

رد د شرک اعتقادی، او تخویف اخروی د قیامت یره ورکوی او ورسره دری حالتونہ د قیامت بیانوی-

۱- یو حالت د قیامت : وقوع د قیامت، چې قیامت بہ سنګہ واقع کیږی، آیت نمبر (۱۳): فاذا نفخ فی الصور نفخة واحدة--

۲- دویم حالت د قیامت: حساب کتاب د قیامت، آیت نمبر (۱۸) :یومئذ تعرضون لا تخفی منکم خافیة--

۳- دریم حالت د قیامت: منزل د حساب کتاب نہ پس جنت یا جهنم آیت نمبر (۲۰) تا (۲۵) پوری: انی ظننت انی ملٰق حسابہ فهو فی عیشة راضیة- واما من اوتی کتابہ بشمالہ فیقول یلیتنی لم اوت کتابیہ--

۵- پنځم خبره:مختصر خلاصہ د سورة حاقة:

چونکہ سورة کښی رد د شرک اعتقادی دے نو اول کښی تخویف ورکوی مشرکانو لہ پہ اول دری (۳) آیتونو کښی -

بیا آیت نمبر (۴) نہ نمونی د تخویف دنیاوی مشرکانو او منکرینو د قیامت تہ ورکوی-

چې کلہ دا واقعات بیان کښی نو د آیت نمبر (۱۳) نہ دری حالتونہ د قیامت شروع کړی ، وقوع، حساب او منزل د فریقینو جنت یانو او جهنم یانو-

دهغہ رنګی پہ دی سورة کښی د قیامت دری نومونہ ذکر کوی:

۱- اول نوم د قیامت: حاقة، آیت نمبر (۱) کښی دا ذکر کوی: الحاقة، ماالحاقة--

۲- دویم نوم د قیامت: قارعة، آیت نمبر (۴) کښی دا ذکر کوی: کذبت ثمود و عاد باالقارعة-

۳- دریم نوم د قیامت: واقعہ، آیت نمبر (۱۵) کښی دا ذکر کوی: فیومئذ وقعت الواقعة-

دا سورة حاقة دریم سورة دے د اتم باب د څلورمی حصی د قرآن کریم-

۷۰۔ سورة معارج:

۱۔ اول خبره:

سورة معارج مکی سورة دے په نزول کښې ۷۹ نمبر دے پس دسورة حاقة نه نازل شوے دے او په ترتیب کښې ۷۰ نمبر دے پس دسورة حاقة نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبره:

ربط د سورة معارج د حاقة سره په ګڼرو وجو باندی دے:

۱۔ اول وجه:

مخکښې سورة کښې د عذاب د راتلو بیان وو نو شبهه راتله چې دا عذاب به کله رازی او چې راشي نو څوک به يې بندولے شي نو جواب کړی په دی سورة کښې په اول کښې چې : ليس له دافعة، څوک به دا ورز نشي دفع کولے دی وجی نه يې متصل راوړه۔

۲۔ دویم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۴) کښې وئيلی وو چې غرونه به ذرې ذرې شی نو په دی سورة کښې نمونه د ذره کیدو وه چې : کالعهن، وابه لوزی لکه د وړئ پشان ، دی وجی نه متصل راوړه۔

۳۔ دریم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱٦) کښې اوی چې آسمان به سست وی نو دی سورة کښې آیت نمبر (۱۰) کښې نمونه بیانوی چې سنګه به سست وی کالمهل پشان د ګلئ ولی شوی به وی، دی وجی نه متصل راوړه۔

۴۔ څلورمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۲۴) کښې د جهنميانو سبب د جهنم ته تللو بیان که چې : لا يحض علىٰ طعام المسكين، مسکین ته په روټئ ورکولو تیز والے نه کو نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱۹) کښې وجه بیانوی چې دا مال څکه نه لګوی چې انسان تړیا دے، دی وجی نه يې متصل راوړه۔

۳۔ دریمه خبره:

امتیازات دسورة معارج:

۱۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په اول آیتونو باندی ، سأل سائل بعذاب واقع۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۴) باندی، تعرج الملائيكة والروح اليه--

۳۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۰) باندی ، ولا يسئل حميم حميا--

۴ـ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (١٦) باندی ، نزاعۃ للشوئ۔

۵ـ پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (١٩) باندی ، ان الانسان خلق هلوعا۔۔

۴ـ څلورمہ خبره:

مقصد د سورة معارج:

دا سورة تنویر دے پہ ماسبق باندی هغہ سورة کښی تخویف وو نو پہ دی سورة کښی پہ هغی لږ تفصیل کو۔

دا سورة معارج څلورم سورة دے، د څلورمی حصی د قرآن کریم د اتم باب۔

۷۱۔ سورة نوح:

۱۔ اول خبره:

سورة نوح مکی سورة دے په نزول کښی ۷۱ نمبر دے پس دسورة نحل نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښی ۷۱ نمبر دے پس د سورة معارج نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبره:

ربط د سورة نوح د سورة معارج سره په ګنړو وجو باندی دے:

۱۔ اول وجه:

مخکښی سورة کښی آیت نمبر (۲۵) کښی بیان د سائل او محروم وو نو په دی سورة کښی آیت نمبر (۱۲) کښی ذکر کوی، د الله تعالیٰ ددین تابع دار شه نو الله تعالیٰ به دی محرومیت ختم کی او الله تعالیٰ به درباندی مهربانی اوکی، دی وجی نه پی متصل راوړه۔

۲۔ دویم وجه:

مخکښی سورة کښی آیت نمبر (۳۷) کښی د منکرینو حالت بیان کړے وو چی منکرین د قرآن کریم نه تختی ، نو په دی سورة کښی آیت نمبر (٦) تسلی وه چی همیشه دپاره باطل پرستو د الله تعالیٰ د کتاب نه منډی وهلی دی، دی وجی نه پی متصل راوړه۔

۳۔ دریم وجه:

مخکښی سورة کښی آیت نمبر (۳۹) کښی د انسان حالت بیان شه نو په دی سورة کښی آیت نمبر (۱۴) کښی د انسان مختلف مدارجو ته اشاره کوی چی اول نطفه وه بیا علقه شه وغیره وغیره، دی وجی نه متصل راوړه۔

۴۔ څلورم وجه:

مخکښی سورة کښی آیت نمبر (۴۴) کښی اوی چی قیامت کښی به سترګی ښتی راوتی وی د منکرینو نو په دی سورة کښی سبب د ذلت بیانوی چی هغه شرک دے دی وجی نه پی متصل راوړه۔

۵۔ پنځم وجه:

مخکښی سورة کښی آخیره کښی تخویف ورکه اُخروی نو په دی سورة کښی بیان د تخویف دنیاوی مثال د حضرت نوحؑ د قوم بیانو دی وجی نه پی متصل راوړه۔

۳۔ دریم خبره:

امتیازات د سورة نوح:

۱۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۰۵) باندی ، د نوحؑ فریاد : انی دعوت قومی لیلا و نهارا۔۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۷) باندی ، چې بیان دوران کښې منکرین غوږونو کښې ګوتی ورکوی۔

۳۔ دریم امتیاز

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۴) باندی ، وقد خلقکم اطوارا۔۔

۴۔ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۲۱) باندی، واتبعوا من لم یزده ماله وولده الا خسارا۔۔

۵۔ پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۲۳) باندی، د حضرت نوحؑ د قوم د زمانی بتانو بیان دے چې دا یې اصل کښې د اولیاء په شکلونو جوړ کړی وو۔

۶۔ شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۳۶) باندی، د حضرت نوحؑ هغه بد دعا یې بیان کړی دا۔

۴۔ څلورمه خبره:

مقصد دسورة نوح:

دلیل نقلی د الله تعالیٰ په وحدانیت او توحید باندی۔

خبره اوږده شوه، څه سورتونه تیر شو بغیر د توحید نه د قرآن کریم دا قانون دے چې څه سورتونو بعد مسئله د توحید راوړی اشاره دیته چې دا کوم بشارات یا تخویفات چې بیان شو نو دا کورے دی مسئلی دپاره دی ، چا مسئله د توحید او منله هغوی دپاره بشارت شه او چې چا اونه منله نو د هغوی دپاره تخویف شه۔

دا سورة نوح پنځم سورة دے د اتم باب د څلورمی حصی د قرآن کریم۔

۷۲۔ سورة جن:

۱۔ اول خبره:

سورة جن مکی سورة دے په نزول کښې ۴۰ نمبر دے پس دسورة اعراف نہ نازل شوے دے او په ترتیب دسورتونو کښې ۷۲ نمبر دے پس دسورة نوح نہ لګولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبره:

ربط د سورة جن دسورة نوح سره په ګڼرو وجو باندې دے:

۱۔ اول وجہ:

مخکښې سورة کښې دلیل نقلي په واقعہ د حضرت نوحؑ بیان شہ نو په دې سورة کښې دلیل نقلي په اثبات د توحید باندې د جناتو نہ کوې دې وجې نہ يې متصل راوړه۔

۲۔ دویم وجہ:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۱) کښې اوې چې مسئلہ مو اومنلہ نو بارانونہ بہ راوروم مال بہ درلہ زیات کړم نو په دې سورة کښې آیت نمبر (۱٦) کښې هم دهغہ مضمون په جدا انداز سره دې وجې نہ يې متصل راوړه۔

۳۔ دریم وجہ:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۴) کښې د انسان مختلف حالتونہ بیان کړل مختلف حالتونو کښې پیدا کړے دے نو په دې سورة کښې د جناتو بیان کوې چې په جناتو کښې هم مختلف فرقې دې، دې وجې نہ يې متصل راوړه۔

۴۔ څلورم وجہ:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۲۵) کښې اوې چې چا شرک اوکہ نو دالله تعالیٰ د عذاب نہ بہ يې څوک امداد اونہ کړې نو دې سورة کښې آیت نمبر (۱۴) کښې جنات هم وایي چې زمونږ دا عقیده وه چې دالله تعالیٰ نہ څوک خلاصول نشې کولے دې وجې نہ يې متصل راوړه۔

۵۔ پنځم وجہ:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۲۲) کښې د حضرت نوحؑ بیان راغلے چې باطل پرستو لوے لوے تدبیرونہ اوکړل د مسئلې بندولو خلاف نو په دې سورة کښې آیت نمبر (۴) کښې جنات وایي چې دا مسئلہ چې بندوې نو دا ډیر بے وقوف دې دې وجې نہ يې متصل راوړه۔

۳۔ دریم خبره:

امتیازات دسورة جن:

۱۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱) باندې ، قل اوحی الی ۔۔۔ے

۲۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۴) باندی، انہ کان یقول سفیهنا علی الله شططا--

۳- دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۰۶) باندی، وانہ کان رجال--

۴- څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۸) باندی، وانا لمسنا السمآء--

۵- پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱٦) باندی، وان لواستقاموا--

٦- شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱۸) باندی، وان المسجد لله ،

۷- ووم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱۹) باندی، وانہ لما قام عبدالله--

۸- اتم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آخری آیت باندی ، نفی د علم غیب یې کړې دا پہ عجیبہ انداز سره-

۳- دریمہ خبره:

مقصد سورة جن:

دلیل نقلي پہ اثبات د توحید باندی د جناتو نہ، او ورسره رد د شرک اعتقادی کوی پہ واقعہ د جناتو سره-

دا سورة جن شپږم سورة دے د اتم باب د څلورمې حصې د قرآن کریم---

۷۳۔ سورة مزمل:

۱۔ اول خبره:

سورة مزمل مکي سورة دے په نزول کښې ۳ نمبر دے پس د سورة قلم نه نازل شوے دے او په ترتیب کښې ۷۳ نمبر دے پس دسورة جن نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبره:

ربط دسورة مزمل د سورة جن سره په ګڼرو وجو باندې دے:

۱۔ اول وجه:

مخکښې سورة کښې مسئله ثابته کړه په دلائل عقليو سره نو په دې سورة کښې ترغیب ورکوي قرآن کریم ته او تیز والے ورکوي تبلیغ ته دې وجې نه ېې متصل راوړه۔

۲۔ دویم وجه:

مخکښې جناتو تبلیغ بیان اوکړ اوګوره هغوی سنګ دالله تعالیٰ د کتاب بیان کړے وو نو په دې سورة کښې انسانانو ته ترغیب ورکوي چې د جناتو نه کم خو نه یې ته ولې د الله تعالیٰ کتاب نه بیانے دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۲) کښې اوئیل چې قرآن کریم اصلاح راولي نو په دې سورة کښې آیت نمبر (۱۹) کښې دا ذکر کوي چې دا کتاب دالله تعالیٰ سره هم جوړ پیدا کوي،دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۴۔ څلورمه وجه:

مخکښې سورة کښې قرآن کریم ته عجیبه کتاب اوی د جناتو په ژبه نو په دې سورة کښې آیت نمبر (۵) کښې فرمايي: انا سنلقي عليک قولا ثقيلا، عجیبه کتاب خو دے خو دا ګورے درون بوج دےخاص کر چې کله یې خلقو ته بیانے، دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۵۔ پنځمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۷) کښې اوی قرآن کریم نه اوری نو سخته سزا به ورله ورکړم نو په دې سورة کښې پرې مثال پیش کو آیت نمبر (۱۹) کښې د فرعون دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم خبره:

امتیازات دسورة مزمل:

۱۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په بیان د طریقې د تبلیغ باندې ۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ لسو (۱۰) اوامرو باندی پہ تبلیغ د قرآن کریم باندی۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۳) باندی ، انا سنلقی علیک قولا ثقیلا۔۔۔

۴۔ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (٦) باندی، ان ناشئۃ الیل ھی اشدا۔۔

۵۔پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر(۱۷) باندی ، وکیف تکفرون ان کفرتم۔۔۔

٦۔ شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۲۰) باندی چی د جماعت اراکین بہ دری قسمہ وی، یو مدرسین، دویم،تاجران ،دریم مجاهدین۔

۴۔ څلورمہ خبرہ:

مقصد د سورة مزمل:ترغیب الی القرأن او ترغیب ورکوی جماعت جوړولو تہ او لس (۱۰) اوامر بیانوی مبلغ تہ (بیانونکی تہ)۔

خلاصہ د قرآن کریم: قرآن کریم پہ اعتبار د فهم سرہ څلور حصی دی۔

۱۔ اول حصہ: سورة فاتحہ نہ سورة مائدة پوری دا۔ دا حصہ ووہ نیمی سپاری دا۔ او پہ دی کښی زیات تر دلائل ددی دی چی : خالق لکل شئ هوالله۔ پیدا کوݩکے د هر یو څیز وی الله تعالیٰ دے۔

۲۔ دویمہ حصہ: سورة انعام نہ سورة بنی اسرائیل پوری دا۔ دا حصہ ووہ نیمی سپاری دا او پہ دی حصہ کښی زیات تر دلائل ددی دی چی: مربی لکل شئ هوالله، تربیت ورکوݩکے هر یو څیز لہ یو الله تعالیٰ دے۔

۳۔ دریمہ حصہ: سورة کهف نہ احزاب پوری دا، دا حصہ هم ووہ نیمی سپاری دا، او پہ دی حصہ کښی زیات تر دلائل ددی دی چی: مبارک فی کل شئ هوالله، خیرا و برکت پہ هر یو څیز کی الله تعالیٰ اچوی۔

۴۔ څلورمہ حصہ: سورہ سبا نہ سورة ناس پوری دا۔ دا حصہ هم ووہ نیمی سپاری دا او پہ دی حصہ کښی دوہ مسئلی بیانوے شی یو اثبات د قیامت او دویم نفی د شفاعت قهری، او دا آخیری حصہ پہ دولس بابونو کی تقسیم دا۔

دی ځای پوری اتہ بابونہ بیان شوی دی۔

د سورة مزمل نہ نهم باب د څلورمی حصی شروع کیږی او پہ دی باب کښی دوہ سورتونہ دی۔ ۱۔سورة مزمل ، ۲۔سورة مدثر ،

۱۔ پہ سورة مزمل کښی ترغیب ورکوی قرآن کریم تہ او اشارہ کوی جماعت جوړولو تہ۔

۲۔ سورة مدثر کښی حث علی التبلیغ دا مسئلہ زر اورسوہ خلقو تہ،

۷۴۔ سورۃ مدثر:

۱۔ اول خبره:

سورۃ مدثر مکی سورۃ دے پہ نزول کښې ۴ نمبر دے پس دسورۃ مزمل نہ نازل شوے دے او پہ ترتیب د سورتونو کښې ۷۴ نمبر دے پس دسورۃ مزمل نہ لګولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبره: ربط دسورۃ مدثر د سورۃ مزمل سره پہ ګڼړو وجو باندې دے:

۱۔اول وجہ:

مخکښې سورۃ کښې بیان د جماعت د ارکانو اوشہ جماعت جوړ شہ قرآن زده شہ نو پہ دې سورۃ کښې حث على التبليغ دے او بہ کېنی نا او س بہ دالله تعالیٰ کتاب بیانوی، دې وجې نہ یې متصل راوړه۔

۲۔ دویم وجہ:

مخکښې سورۃ کښې لس (۱۰) اوامر وو دپاره د مبلغ نو پہ دې سورۃ کښې لس (۱۰) نشانئ بیانوی د معاندینو (دین دشمنانو) دې وجې نہ یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم وجہ:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۰۵) کښې اوی پہ تا باندې مې درانہ وینہ اوغورزولہ نو پہ دې سورۃ کښې آیت نمبر (۴) کښې فرمایي چې بیان کوه چې ذمہ داري درنہ کوزه شي دې وجې نہ یې متصل راوړه۔

۴۔ څلورمہ وجہ:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۸) کښې اوی چې حاجتونہ کښې ما رامدد کو نو پہ دې سورۃ کښې آیت نمبر (۳) کښې عظمت او برائی دالله تعالیٰ بیانوی چې عظیم الشان ذات دے دې وجې نہ یې متصل راوړه۔

۵۔پنځمہ وجہ:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۱۰) کښې اوی: فاصبر علیٰ ما یقولون، صبر کوه نو پہ دې سورۃ کښې آیت نمبر (۷) کښې وایي،ولربک فاصبر، دا صبر بہ د الله تعالیٰ د رضا دپاره کوی، دې وجې نہ یې متصل راوړه۔

٦۔شپږمہ وجہ:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۱۱) کښې اوی چې دا مال داران ماتہ پرېږدا نو پہ سورۃ کښې آیت نمبر (۱۱) کښې رومبے حالت بیانوی چې دے خو اول کښې تش تور پیدا وو دا مال او دولت ورلہ ما ورکړے دے، دې وجې ورپسې راوړه۔

۷۔وومہ وجہ:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۱۷) کښې اوی ، تخویف ورکہ چې ځوانان بہ بوډاګان شي داسې سخته ورځ دا نو پہ دې سورۃ کښې آیت نمبر (۹،۱۰) کښې وائی چې سخته دا خو پہ منکرینو باندې قرآن والو باندې نہ ، دې وجې نہ یې متصل راوړه۔

۸۔ اتمہ وجہ:

مخکښنی سورة کښی آیت نمبر (۲۰) اوی: وما تقدموا لانفسکم من خیر تجدوه، نو دلته آیت نمبر (۳۸) کښی وائی چی هر سړے په خپل عمل کښی کانړه دے دی وجې نه پی متصل راوړه۔

۳۔ دریم خبره:

امتیازات د سورة مدثر:

۱۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په اول آیتونو باندی ۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۸) فاذا نقر فی الناقور۔۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۱) باندی،ذرنی ومن خلقت وحیدا۔۔

۴۔ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۷) باندی، سارهقه صعودا۔۔۔

۵۔ پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے په لسو نشانو د معاندینو آیت نمبر ۸ نه دا نشانی بیانوی۔۔

٦۔ شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۳۰) باندی، علیها تسعة عشرة۔۔

۷۔ ووم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۳۱) باندی ، وما جعلنا اصحٰب النار الا ملائیکة،

۸۔ اتم امتیاز: سورة ممتاز دے د نبی کریم صلی الله علیه واله وسلم مثال پی د سپوږمۍ سره ورکړے دے آیت نمبر (۳۲)۔

۴۔ څلورمه خبره: مقصد د سورة مدثر:

حث علی التبلیغ، تیز والے ورکوی په بیان د الله تعالیٰ د کتاب، ځکه مخکښنی د الله تعالیٰ د کتاب زده کولو بیان وو، چی هر کله قرآن کریم زده شه ، جماعت ارکان برابر شو، جماعت جوړ شه دلته واپی قم فانذر، خلق اویروه اوس به کینی نا۔۔

او ووه (۰۷) اوامر ذکر کوی مبلغ (قرآن کریم بیانونکی) ته ، او لس (۱۰) نشانئ د معاندینو (دین دشمنانو) بیانوی۔

دا سورة مدثر دویم سورة دے د نهم باب د څلورمی حصی د قرآن کریم۔۔۔

۷۵۔ سورة قیامة:

۱۔ اول خبره:

سورة قیامة مکي سورة دے په نزول کښې ۳۱ نمبر دے پس د سورة قارعة نه نازل شوے دے او په ترتیب کښې ۷۵ نمبر دے پس د سورة مدثر نه لکولے شوے دے۔

۲۔ دویمه خبره:

ربط د سورة قیامة د سورة مدثر سره په ګڼرو وجو باندی دے:

۱۔ اول وجه:

مخکښې سورتونو کښې ترغیب قرآن کریم ته ورکړے شه نو په دی سورة کښې اثبات د قیامت دے مطلب دا دے که د الله تعالیٰ کتاب دی زده که او بیان دی که نو قیامت راروان دے الله تعالیٰ به بي تاله اجر درکړی او که زده دی نه که نو سزا به درکوی، دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۲۔ دویم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۳۷)کښې اوئیل چي ان یتقدم او یتاخر، چا چي خوښه شي مخکښې دی شي یا دی روستو شي د الله تعالیٰ کتاب خدمت ته نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱۳) کښې چي قیامت کښې به پته لګی کوم یو څیز د مخکښې کولو او کوم یو د روستو کولو وو، دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۴۳)کښې د جهنمیانو قول ذکر کړے وو چي مونږ الله تعالیٰ نه رامدد کو نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۲) جهنمیانو ملامته وائی په ځان باندی ، دی وجی نه متصل راوړه۔

۴۔ څلورمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۴٦) کښې اوی : وکنا نکذب بیوم الدین، مونږ د قیامت تکذیب کو مجرمان به وایي نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۳) کښې الله تعالیٰ فرمایي چي ګوتو بندونه به ورله برابر کړم او حساب به ورسره کوم دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۵۔ پنځم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۴۹) کښې تخویف ورکه معرضینو دا قرآن له نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱٦) کښې آداب ورکوی د قرآن کریم بیانول ته دی وجی نه یې متصل راوړه۔

٦۔ شپږمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۵۰) کښې وئیلی وو چي د قرآن کریم نه تختی او ځان پناه کوی نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱۰) کښې وائی چي کله عذاب راشي یا قیامت راشي نو بیا به وائی :این المفر، چرته دا تیخته ، کوم پله او تختو، دی وجی نه متصل راوړه۔

۳۔ دریمه خبره:

امتیازات دسورة قیامة:

١ـ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (٢) باندی ، ولا اقسم بیوم القیامۃـ۔

٢ـ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (٤) باندی، بلیٰ قٰدرین علیٰ ان نسوی بنانہ۔۔

٣ـ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (٥) باندی ، بل یرید الانسان لیفجر امامہ۔۔

٤ـ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (١٦ـ٢٠) آداب د قرآن کریم باندی ، پہ عجیبہ انداز باندی۔

٥ـپنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (٢٧) باندی، وقیل من رآق۔۔

٦ـ شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (٢٣) باندی ، وجوه یومئذ ناضرة۔۔

٧ـ ووم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (٣٦) باندی، ایحسب الانسان ان یترک سدی۔۔

٤ـ څلورم خبره:مقصد د سورة قیامۃ:

اثبات د قیامت او احوال د قیامت، دهشت د قیامت او پناه د عالم بیانوی۔

خلاصہ د قرآن کریم:

قرآن کریم پہ اعتبار د فهم سره څلور حصی دے۔ سلورمہ حصہ د قرآن کریم سورة سبا نہ شروع دا او دا څلورمہ حصہ پہ دولس (١٢) بابونو باندی مشتمل دے۔ دی سورة پوری نهہ بابونہ مکمل شو۔

١٠ـلسم باب د څلورمی حصی د قرآن کریم:

دی سورة قیامۃ نہ لسم باب شروع کیږی د قرآن کریم څلورمی حصی دے۔ پہ دی باب کښی دولس (١٢) سورتونہ دی۔

١ـ سورة قیامۃ، ٢ـسورة دهر، ٣ـسورة مرسلت، ٤ـسورة نبا، ٥ـسورة نازعات، ٦ـسورة عبس، ٧ـسورة تکویر، ٨ـسورة انفطار،

٩ـسورة مطففین، ١٠ـسورة انشقاق، ١١ـ سورة بروج، ١٢ـسورة طارق۔

پہ دی دولس واړو سورتونو کښی اثبات د قیامت کوی بالترقی، احوال د قیامت او پناه د عالم بیانوی۔ دا دولس سورتونہ پہ یو مضمون دی۔

٧٦۔ سورۃ دھر:

١۔ اول خبره:

سورۃ دھر مدنی سورۃ دے پہ نزول کښې ٩٨ دے پس دسورۃ رحمٰن نہ نازل شوے دے او پہ ترتیب کښې ٧٦ نمبر دے پس دسورۃ قیامۃ نہ لګولے شوے دے۔

٢۔ دویم خبره:

ربط د سورۃ دھر د سورۃ قیامۃ سره پہ ګنړو وجو باندی دے:

١۔ اول وجہ:

مخکښې سورۃ کښې اثبات د قیامت وو بالتخویف نو پہ دی سورۃ کښې اثبات د قیامت کوی باالامثال پہ مثالونو سره، دی وجی نہ ېې متصل راوړه۔

٢۔ دویم وجہ:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (٣٥) کښې اوفرمائیل چې انسان د ساسکی نہ پیدا دے نو پہ دی سورۃ کښې آیت نمبر (٢) کښې فرمائی چې ساسکی نہ پیدا دے ھم ګډوډ ساسکی نہ ، دی وجی نہ ېې متصل راوړه۔

٣۔ دریم وجہ:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (٣٦) کښې زجر وو انسان تہ چې تہ ما بے مقصده نہ یې پیدا کړے نو پہ دی سورۃ کښې آیت نمبر (٣) کښې وائی اوامرو او نواھیو دپاره ما تاتہ دوه لاری ھم ښودلی دی یو د نجات او یو د ھلاکت، دی وجی نہ یې متصل راوړه۔

۴۔ څلورم وجہ:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (٣۵،٣۴) کښې سلور ځله لفظ د لعنت راغلے وو نو دی سورۃ کښې آیت نمبر (۴) کښې فرمائی چې تیارے می ورلہ ھم کړے دے، دی وجی نہ متصل راوړه۔

۵۔ پنځم وجہ:

مخکښې سورۃ کښې آخیره کښې اوی چې الله تعالیٰ قادر دے چې بیا مو پیدا کړی نو پہ دی سورۃ کښې آیت نمبر (١) کښې وائی، ھل اتی علی الانسان حین من الدھر، پہ انسان داسی یو وخت راغلے چې نیش وو، نیش نہ یې پیدا کہ نو دوباره پیدا کول آسان دی، دی وجی نہ یې متصل راوړه۔

٣۔ دریم خبره:

امتیازات دسورۃ دھر:

١۔ اول امتیاز:

سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر (٠١) باندی، ھل اتی علی الانسان حین من الدھر۔۔

٢۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۲) باندی ، انا خلقنا الانسان من نطفة امشاج۔۔

<u>۳۔ دریم امتیاز:</u>

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۳) باندی ، انا ھدینہ السبیل اما شاکرا۔

<u>۴۔ څلورم امتیاز:</u>

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۹) باندی ، انما نطعمکم لوجہ الله۔۔

<u>۵۔ پنځم امتیاز:</u>

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱۰) باندی، انا نخاف من ربنا۔۔

<u>۴۔ څلورمہ خبره:</u>

<u>مقصد د سورة دھر:</u>

اثبات د قیامت بالترقی او مثال دپاره د وضاحت کوی، او لس (۱۰) نعمتونہ بیانوی دپاره د جنت یانو۔

<u>دا سورة دھر دویم سورة دے د لسم باب د څلورمی حصی د قرآن کریم۔</u>

۷۷ـ سورة مرسلٰت:

۱ـ اول خبره:

سورة مرسلٰت مکی سورة دے په نزول کښې ۳۳ نمبر دے پس دسورة همزه نه نازل شوے دے او په ترتیب کښې ۷۷ نمبر دے پس دسورة دهر نه لګولے شوے دے۔

۲ـ دویم خبره:

ربط دسورة مرسلٰت دسورة دهر سره په ګڼرو وجو باندی دے:

۱ـ اول وجه:

مخکښې سورة کښې اثبات د قیامت اوشه او حالات د ابرارو بیان شو نو په دی سورة کښې اثبات د قیامت وو او حالات د اشرارو یی بیانول دی وجې نه یی متصل راوړه۔

۲ـ دویم وجه:

مخکښې سورة کښې لس (۱۰) انعامات وو په ابرارو (نیکانو) باندی، نو په دی سورة کښې لس (۱۰) ځله لفظ د ویل (هلاکت) راوړه دپاره اشرارو (بدکاره) خلقو، دی وجې نه یی متصل راوړه۔

۳ـ دریم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۲) کښې اوئیل د انساند پیدائش بیان کړے وو نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۲۰) کښې چې :من مآء مهین، اوبو سپکو نه پیدا دے ، دی وجې نه یی متصل راوړه۔

۴ـ څلورم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۲۲) کښې اوئیل چې جنت ستا د عمل نتیجه دا نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۴۳) کښې هم هغه خبره وه په نورو الفاظو سره ، دی وجې نه یی متصل راوړه۔

۵ـپنځم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۲۴) کښې اوئیل چې : فاصبر لحکم ربک، نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱٦،۱۷) کښې د پخوانو هلاک شوو بیان کوی، مطلب صبر کوه سنګه چې پخوانی تباه کړل نو ستا مخالفین به هم تباه کړم، دی وجې نه یی متصل راوړه۔

۳ـ دریم خبره:

امتیازات د سورة مرسلٰت:

۱ـ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په اول آیتونو باندی، ۱ تا ٦۔

۲ـ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ لس (۱۰) ځله لفظ د ویل باندی۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۲۵،۲۶) باندی، الم نجعل الارض کفاتا۔۔۔

۴۔ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۳۰) باندی، انطلقوا الی ما کنتم بہ تکذبون۔۔

۵۔ پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۳۲) باندی، ترمی بشرر کا القصر۔

۴۔ څلورمہ خبره:

مقصد دسورة مرسلٰت:

اثبات د قیامت بالترقی او دا ثابتوی چی قیامت بہ خامخہ رازی۔

دا سورة مرسلت دریم سورة دے د لسم (۱۰) باب د څلورمی حصی د قرآن کریم۔۔

۷۸۔ سورة نبا:

۱۔ اول خبره:

سورة نبا مکی سورة دے په نزول کښې ۸۰ نمبر دے پس دسورة معارج نه نازل شوے دے او په ترتیب کښې ۷۸ نمبر دے پس دسورة مرسلٰت نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویمه خبره:

ربط د سورة نبا د سورة مرسلت سره په ګڼرو وجو باندی دے:

۱۔ اول وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۹) کښې اوی : واذ السمآء فرجت، کله چې آسمان کولاؤ شی نو سنګه به کولاؤ شی په دی سورة کښې آیت نمبر (۱۹) کښې فرمایې: وفتحت السمآء فکانت ابوابا، دروازی دروازی به شی آسمان، دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۲۔ دویمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۰) کښې اوفرمائیل: واذ الجبال نصبت، نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۲۰) کښې فرمائی: وسیرت الجبال فکانت سرابا، وابه لوزی دا غرونه دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۲۵) کښې اوفرمائیل :الم نجعل الارض کفاتا، آیا زمکه کافی نه دا نو په دی سورة کښې آیت نمبر (٦) کښې فرمائی: الم نجعل الارض مهٰدا، دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۴۔ څلورمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۲۷) کښې اوفرمائیل: وجعلنا فیها رواسی شمخت، نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۷) کښې وایې: والجبال اوتادا، دی وجی نه متصل راوړه۔

۵۔ پنځمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۳۱) کښې اوی: لا ظلیل ولا یغنی من اللهب، د جهنم اور به نه د آرام وی او به د ګرمئ نه فائده ورکوی نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۲۴) کښې وایې: لا یذوقون فیها بردا ولا شرابا، دی وجی متصل راوړه۔

٦۔ شپږمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۳۷) کښې اوی: هذا یوم الفصل، دا ورځ د فیصلی دا نو په دی سورة کښې په اول آیتونو کښې د هغه څیزونو بیان کوی چې هغه به جدا شی ، دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۷۔ وومه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۴۱) کښې اوی: ان المتقین فی ظلل وعیون، نو دی سورة کښې پری مزید وضاحت کوی ، ان للمتقین مفازا، آیت نمبر (۳۱) کښې دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۳- دریمه خبره :

امتیازات دسورة نبا:

۱ - اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په بیان د لس (۱۰) څیزونو چې دنیا کښې مشترک وو جدا به شي -

۲- دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۲) باندی ، قیامت ته یې نبا عظیم وئیلے دے-

۳- دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۹) باندی ، وفتحت السمآء فکانت ابوابا--

۴ - څلورم امتیاز:

سورة متماز دے په آیت نمبر (۳۱) باندی، چې په هغې کښې د متقیانو د نعمتونو بیان دے-

۵- پنځم امتیاز:

سورة متماز دے په آیت نمبر (۳۸) باندی ، یوم یقوم الروح والملائیکة صفا--

٦- شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۴۰) باندی، ویقول الکفر یلیتنی کنت ترابا--

۴ - څلورمه خبره:

مقصد دسورة نبا:

اثبات د قیامت بالترقی، او تفسیر کوی د یوم الفصل، هغه لس څیزونه چې په دنیا کښې مشترک ووا و هر چاتری فائده اغستنه هغه به په قیامت کښې جدا شي-

۵- پنځمه خبره:

خلاصه دسورة نبا:

په سورة کښې اثبات د قیامت کوی بالترقی او وضاحت کوی د یوم الفصل په لس څیزونو سره چې دا لس څیزونه دنیا کښې مشترک وو جدا به شي -

۱ - اول اشتراک:

زمکه، آیت نمبر (٦) کښې : الم نجعل الارض مهدا، زمکه مشترکه وه په دی به غریب هم گرزیده مال دار هم گرزیده، گناه گار هم گرزیده، د گناه گارو زمکه به د اُور شي او نیکانو زمکه به مشق او عنبرو شي-

۲- دویم اشتراک:

غرونه، آیت نمبر (۷) کښې : والجبال اوتادا، غر نه غریب هم فائده اغستے مال دار هم ګناه ګار هم، دا اشتراک به ختم شي، د مشرکانو غرونه به د اُور وی، او د مؤمنانو مشق عنبرو وی۔

۳- دریم اشتراک:

خزه، آیت نمبر (۸) کښې: وخلقنکم ازواجا، ښځه د کافر هم وه ، مسلمان هم مال دار هم وه غریب هم وه، د هغه اشتراک به ختم شي د مؤمنانو خزی به حوری وی او د کافرانو به ښځې نه وی۔

۴- څلورم اشتراک:

خوب، آیت نمبر (۹) کښې : وجعلنا نومکم سباتا، په دنیا کښې خوب هم مشترک وو غریب به هم کو، مال دار به هم کوو، ګناه ګار به هم کو، د کافرانو خوب به ختم شي ، مؤمنانو به همیشه په آرام او خوب کښې وی۔

۵- پنځم اشتراک:

شپه، آیت نمبر (۱۰) کښې : وجعلنا الیل لباسا، مؤمنانو به هم د شپې نه فائده اغستے ، ګناه ګارو به هم فائده اغستے، مؤمنانو شپه به ختم شي او کافران به هم همیشه شپه شي۔

٦- شپږم اشتراک:

ورځ، آیت نمبر (۱۱) کښې: وجعلنا النهار معاشا، ورځ نه مؤمن هم فائده اغستے، او کافر به هم فائده اغستے، دا اشتراک به هم ختم شي۔

۷- ووم اشتراک:

آسمان،آیت نمبر (۱۲) کښې: وبنینا فوقکم سبعا شدادا، آسمان نه ګناه ګار هم فائده اغستے مؤمن هم فائده اغستے، لاندی ژوند تیرو، او مؤمنانو هم فائده اغستے، دا اشتراک به هم ختم شي۔

۸- اتم اشتراک:

نور، آیت نمبر (۱۳) کښې: وجعلنا سراجا وهاجا، رڼړه نه خلقو فائده اغستے، دا اشتراک به هم ختم شي۔

۹- نهم اشتراک:

باران، آیت نمبر (۱۴) کښې: وانزلنا من المعصرات مآء ثجاجا، باران نه ټولو فائده اغستے، دا اشتراک به هم ختم شي۔

۱۰- لسم اشتراک:

باغ، آیت نمبر (۱۵) کښې: د جنٰت الفافا، باغ نه ټولو فائده اغستے، دا اشتراک به هم ختم شي۔

دا سورة نبا څلورم سورة دے د لسم (۱۰) باب د څلورمی حصی د قرآن کریم چې د سبا نه شروع شوی دا۔

۷۹۔ سورة نزعٰت:

۱۔ اول خبره:

سورة نزعت مکی سورة دے په نزول کښی ۸۱ نمبر دے پس دسورة نبا نه نازل شوے دے او په ترتیب کښی ۷۹ نمبر دے پس سورة نبا نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبره:

ربط د سورة نزعت سورة نبا سره په ګڼړو وجو باندی دے:

۱۔ اول وجه:

مخکښی سورة کښی حالات د منکرینو او منونکو بیان شو نو په دی سورة کښی نمونی د عذاب دنیاوی اخروی بیانولے شوی دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۲۔ دویم وجه:

مخکښی سورة کښی آیت نمبر (۰۱) کښی اوی ، عم یتساءلون، عن النبا العظیم، د لوے خبر تپوس کوی، نو په دی سورة کښی آیت نمبر (۲۲) کښی فرمایی چی کله به وی په نورو الفاظو کښی بیان کوی، دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۳۔ دریم وجه:

مخکښی سورة کښی قیامت ته یوم الفصل اوی نو دلته د قیامت بل نوم بیانوی طامة الکبریٰ، لوے مصیبت، دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۴۔ څلورم وجه:

مخکښی سورة کښی آیت نمبر (٦) کښی اوی: الم نجعل الارض مهدا، زمکه مونږ فرش ګرزولے دے نو په دی سورة کښی آیت نمبر (۳) کښی وایی: والارض بعد دحها، زمکه یی غوړولی دا، دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۵۔ پنځم وجه:

مخکښی سورة کښی آیت نمبر (۷) کښی اوی: والجبال اوتادا، غرونه یی په زمکه میخونه ګرزولی دی نو په دی سورة کښی آیت نمبر (۳۲) والجبال ارسها او غرونه یی اودرولی دی، دی وجی نه یی متصل راوړه۔

٦۔ شپږم وجه:

مخکښی سورة کښی آیت نمبر (۱۰) کښی اوی: وجعلنا الیل لباسا، شپه جامه دا، نو په دی سورة کښی آیت نمبر (۲۹) کښی وایی: واغطش لیلها واخرج ضحها، دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۳۔ دریم خبره:

امتیازات دسورة نزعت:

۱۔اول امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ اول آیتونو باندی، والنزعت غرقا، والنشطت نشطا،،

<u>۲۔ دویم امتیاز:</u>

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (٦) باندی، یوم ترجف الراجفة۔

<u>۳۔ دریم امتیاز:</u>

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۸) باندی، قلوب یومئذ واجفة،،،

<u>۴۔ څلورم امتیاز:</u>

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱۰) باندی، یقولون ءانا لمردون فی الحافرة۔۔

<u>۵۔ پنځم امتیاز:</u>

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۲۴) باندی، فقال انا ربکم الاعلیٰ۔۔

<u>٦۔ شپږم امتیاز:</u>

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۲٦) باندی، فاذا جاءت الطامة الکبریٰ۔۔

<u>۷۔ ووم امتیاز:</u>

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۴٦) باندی، کانهم یوم یرونها۔۔

<u>۴۔ څلورمہ خبرہ:</u>

<u>مقصد د سورة نزعت:</u>

اثبات د قیامت بالترقی د مخکبنی نہ او تخویف دنیاوی منکرینو لہ او نافرمانو لہ پہ واقعہ د فرعون باندی چی اوګورہ فرعون می سنګہ تباہ کہ۔

<u>دا سورة نزعت پنځم سورة دے د لسم (۱۰) باب د څلورمی حصی د قرآن کریم چی د سبا نہ شروع شوی دا۔</u>

۸۰۔ سورة عبس:

۱۔ اول خبره:

سورة عبس مکی سورة دے په نزول کښې ۲۴ نمبر دے پس دسورة نجم نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې ۸۰ نمبر دے پس د سورة نازعات نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبره:

ربط د سورة عبس سورة نازعات سره په ګڼړو وجو باندی دے:

۱۔ اول وجه:

مخکښې سورة کښې نمونی د عذاب بیان شوی دنیا او د آخرت نو په دی سورة کښې حث علی التبلیغ د الله تعالیٰ د کتاب بیانولو ته تیزی ورکوی، د الله تعالیٰ کتاب بیان کہ چی عذاب نه بچ شی وی وجی نه یی متصل راوړه۔

۲۔دویم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۷) کښې اوی چی سرکشه ته بیان اوکه نو په دی سورة کښې چل ښایي چی سرکشه کله توجه نه درکوی نو بیا یی پریږدا، دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۳۔ دریم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۲۷) کښې اوئیل : ءانتم اشد خلقا ام السمآء بناها، ته سخت یی پیدا کولو کښې که آسمان نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱۸) کښې وائی چی انسان د څه شی نه پیدا دے، دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۴۔ څلورم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۳۴) کښې اوی د قیامت یو نوم یی بیان که طامة الکبریٰ یعنی لوے مصیبت نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۳۷) کښې بل نوم بیانوی، صاخة، ورز د چغی، هر سړے به په چغه وی ، دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۳۔ دریم خبره:

امتیازات دسورة عبس:

۱۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په طریقه د بیان د الله تعالیٰ د کتاب چی څوک منقاد نه وی په هغوی وخت مه ضائع کوه۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په واقعه د عبد الله ابن ام مکتومؓ باندی۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په بیان د عظمت د قرآن کریم باندی آیت نمبر (۱۳) کښې۔

۴ـ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۷) باندی ، قتل الانسان ما اکفره۔

۵ـ پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۳۳) باندی، د قیامت یو نوم باندی: صاخة۔۔

۴ـ څلورمه خبره:

مقصد د سورة عبس:

اثبات د قیامت بالترق او ورسره حث علی التبلیغ، او چل ښایي د خدائے د کتاب د بیان چي خلقو ته به الله کتاب سنګه بیانوی۔

او چل ښایي چي یو مال دار دے او یو غریب دے کوم چي شوق د الله کتاب سره دے اګر که غریب دے هغه له توجه ورکه، دهغه مال دار پریږدا چي انابت پکښی نشتے۔

دا سورة عبس شپږم سورة دے د لسم باب د څلورمی حصی د قرآن کریم چي سورة سبا نه شروع دا۔

۸۱۔ سورۃ تکویر:

۱۔اول خبره:

سورۃ تکویر مکی سورۃ دے په نزول کښې ۷ نمبر دے پس دسورۃ لهب نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې ۸۱ نمبر دے پس دسورۃ عبس نه لکولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبره:

ربط د سورۃ تکویر د سورۃ عبس سره په کنړو وجو باندې دے:

۱۔ اول وجه:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۱۱) کښې قرآن کریم ته فند او نصیحت اوی نو په دې سورۃ کښې آیت نمبر (۲۷) کښې وائی چې ټولې دنیا له فند او نصیحت دے دې وجې نه پې متصل راوړه۔

۲۔ دویم وجه:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۱۲) کښې اوئیل چې د چا خوښه شي قرآن کریم ته دې کینې نو په دې سورۃ کښې آیت نمبر (۲۹) کښې وائی چې د هر چا خوښه نه دا بلکه دا د الله تعالیٰ په خوښه دا څوک چې د الله تعالیٰ خوښ شي هغه ورته کینې دې وجې نه پې متصل راوړه۔

۳۔ دریم وجه:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۱۳) کښې اوئیل دا صحیفې کوم کښې چې د الله تعالیٰ کتاب لیکلے شوے دے دا عزت مندې دې نو په دې سورۃ کښې آیت نمبر (۱۹) کښې وائی چې راوړونکے هم عزت مند دے، انه لقول رسول کریم، دې وجې نه پې متصل راوړه۔

۴۔ څلورم وجه:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۲۲) کښې اوئیل چې د الله تعالیٰ کله خوښه شي ژوندی به کوی نو په دې سورۃ کښې آیت نمبر (۷) کښې ترقی کوله چې دا سنګه به ژوندی کړی روحونه به بدنونو کښې واچوی، دې وجې نه پې متصل راوړه۔

۵۔ پنځم وجه:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۳۴) کښې اوئیل چې د محبوبانو نه به تختي نو په دې سورۃ کښې آیت نمبر (۴) کښې ترقی وه چې محبوب مال به بے کاره شي ، دې وجې نه پې متصل راوړه۔

٦۔ شپږم وجه:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۳۴) کښې اوئیل یو بل نه به تختي نو په دې سورۃ کښې آیت نمبر (۲٦) کښې اوئیل چې دا څکه چې دنیا کښې دوی د قرآن کریم نه تختیدل، دې وجې نه پې متصل راوړه۔

۳۔ دریم خبره:

امتیازات د سورۃ تکویر:

۱ـ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ اول آیتونو باندی ، اذالشمس کورت۔۔

۲ـ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۵) باندی ، واذالوحوش حشرت۔۔

۳ـ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۷) باندی، واذاالنفوس زوجت۔۔

۴ـ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۸) باندی، واذاالمؤدة سئلت۔۔

۵ـ پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱۵) باندی، د قرآن کریم صداقت پہ عجیبہ انداز باندی۔

٦ـ شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۲۴) باندی ، وما هو علی الغیب بضنین۔۔

۴ـ څلورمہ خبره:

مقصد د سورة تکویر:

اثبات د قیامت بالترقی د مخکبنی نہ، او وسره شپږ حالتونہ د پناه د عالم د قیامت او شپږ حالتونہ د وقوع د قیامت کلہ چی قیامت قائم شی یعنی دولس حالتونہ بیانوی د قیامت۔

دا سورة تکویر ووم سورة دے د لسم باب د څلورمی حصی د قرآن کریم۔۔۔۔

۸۲۔ سورة انفطار:

۱۔ اول خبره:

سورة انفطار مكي سورة دے په نزول كښې ۸۲ نمبر دے پس دسورة نزعت نه نازل شوے دے او په ترتيب ۸۲ نمبر دے پس دسورة تكوير نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دويمه خبره:

ربط د سورة د سورة تكوير سره په ګڼرو وجو باندې دے:

۱۔ اول وجه:

مخكښې سورة كښې پناه د عالم ذكر شوه چې دنيا به پناه شي نو په دې سورة كښې نفي د شفاعت قهرى وه چې څوک خلاصول نشي كولے دې وجې نه يې متصل راوړه۔

۲۔ دويمه وجه:

مخكښې سورة كښې آيت نمبر (۲) كښې واذالنجوم انكدرت، نو په دې سورة كښې آيت نمبر (۲) كښې وائي: واذالكواكب انتثرت، ستورى به اونوستے شي، دې وجې نه يې متصل راوړه۔

۳۔ دريمه وجه:

مخكښې سورة كښې اوى :واذالنفوس زوجت، كله چې روحونه يو ځاى شي دلته آيت نمبر (۴) كښې وائي: واذالقبور بعثرت، روحونه به يو زاى شي ، دې وجې نه يې متصل راوړه۔

۴۔ څلورم وجه:

مخكښې سورة كښې آيت نمبر (۱۱) كښې : اذالسماء كشطت، دلته وائي چې سنګه به راښكے شي نو په دې سورة كښې آيت نمبر (۱) كښې اذالسماء انفطرت، آسمان به اودرېږي ختم شي ، دې وجې نه يې متصل راوړه۔

۵۔ پنځمه وجه:

مخكښې سورة كښې آيت نمبر (۱۲) اوى : واذالجحيم سعرت كله جهنم تيز كړے شي نو په دې سورة كښې آيت نمبر (۱۴) كښې چې د فجارو بدكارو دپاره به تيز كړے شي دې وجې نه يې متصل راوړه۔

۶۔ شپږم وجه:

مخكښې سورة كښې آيت نمبر (۱۳) كښې اوى :واذ الجنة ازلفت، كله چې جنت نزدې كړے شي نو په دې سورة كښې آيت نمبر (۱۳) كښې وائي ابرارو ته نزدې كړے شي دې وجې نه يې متصل راوړه۔

۷۔ ووم وجه:

مخكښې سورة آيت نمبر (۱۴) كښې اوى : علمت نفس ما احضرت، هر يو نفس به پوهه شي چې ده ته کم اعمال پيش كړے شي نو په دې سورة كښې آيت نمبر (۵) كښې اوى : علمت نفس ما قدمت واخرت ، كوم اعمال مخكښې ليږلي وو روستو پريښودي وو، دې وجې نه يې متصل راوړه۔

۸- اتم وجہ:

مخکبنی سورۃ کښې آیت نمبر (۱۹) کښې وائی د قرآن کریم راوړونکے عزت مند دے نو په دی سورۃ کښی آیت نمبر (٦) کښی وائی لیکونکے هم عزت مند دے ، دی وجی نه پی متصل راوړه۔

۹- نهم وجہ:

مخکښی سورۃ کښی آیت نمبر (٦) کښی اوی: واذالبحار سجرت، دریابونه به بل کړے شی نو په دی سورۃ کښی آیت نمبر (۳) کښی اوی : اذالبحار فجرت، دریابونه به روان کړے شی دی وجی نه پی متصل راوړه۔

۱۰- لسم وجہ:

مخکښی سورۃ کښی آیت نمبر (۲٦) کښی فاین تذهبون، کوم پله تختئ نو په دی سورۃ کښی وائی آیت نمبر (۱٦) کښی وائی چی جهنم نه به تختیدلے نشی دی وجی نه پی متصل راوړه۔

۳- دریم خبره:

امتیازات د سورۃ انفطار:

۱- اول امتیاز:

سورۃ ممتاز دے په اول آیتونو باندی، اذالسمآء انفطرت، واذالکواکب انتثرت،

۲- دویم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے آیت نمبر (۷) باندی، الذی خلقک فسونک--

۳- دریم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے په آیت نمبر (۸) باندی، فی ای صورۃ ماشآء رکبک--

۴- څلورم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے په آیت نمبر (۴) باندی ، وان علیکم لحفظین--

۴- څلورمہ خبره:

مقصد دسورۃ انفطار:

مقصد د سورۃ انفطار اثبات د قیامت بالترقی، او ورسره خلاصه د مخکښی سورۃ د پناه د عالم او څلور حالتونه او ورسره نفی د شفاعت قهری۔

دا سورۃ انفطار اتم سورۃ دے د لسم باب د څلورمی حصی د قرآن کریم چی د سورۃ سبا نه شروع دا۔

۸۳۔ سورۃ مطففین:

۱ ـ اول خبره:

سورة مطففین مکی سورة دے په نزول کښې ۸٦ نمبر دے پس د سورة عنکبوت نه نازل شوے دے او په ترتیب کښې ۸۳ نمبر دے پس د سورة انفطار نه نازل شوے دے۔

۲ ـ دویم خبره:

ربط د سورة مطففین د سورة انفطار سره په ګڼړو وجو باندی دے:

۱ ـ اول وجه:

مخکښې سورة کښې احوال د قیامت بیان شو نو په دی سورة کښې ترغیب ورکوی اعمال صالحه ته د قیامت د سختو نه به په عمل پچ کیږی، دی وجی نه متصل راوړه۔

۲ ـ دویم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (٦)کښې ما غرک بربک الکریم، څه شی دهوکا کړے دے تاله، نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱۴)کښې وجه بیانوی دا څکه چی په زړه یې زنګ راغلے دے، دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۳ـ دریم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۹)کښې اوی دوی د قیامت تکذیب کوی نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱۲،۱۳)کښې د قیامت د منکرینو نشانی بیانوله، چی قیامت نه منی دا به څوک ، نشانی به یې څه وی، دی وجی نه متصل راوړه۔

۴ ـ څلورم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱٦)کښې اوی چی پټیدے به نشی نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۷)کښې وائی چی بدکارو لیک په سجین کښې لیکلے شوے دے، پټیدے به څکه نشی دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۵ـ پنځم وجه:

مخکښې سورة کښې آخیره نفی د شفاعت قهری نو په دی سورة کښې ترغیب اعمالو چی په خپل عمل به خلاصیږی دی وجی نه متصل راوړه۔

۳ـ دریم خبره:

امتیازات د سورة مطففین:

۱ ـ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په بیان د کم تلونکو په اول آیتونو کښې ، د سورة نوم هم مطففین دے۔

۲ ـ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۷) باندی، ان کتاب الفجار لفی سجین۔

۳- دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۴) باندی، بل ران علیٰ قلوبهم ما کانوا یکسبون-

۴- ځلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۸) باندی، ان کتاب الابرار لفی علین-

۵- پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۲۵-۲٦) باندی، یسقون من رحیق مختوم-

۴- ځلورمه خبره:

مقصد د سورة مطففین:

اثبات د قیامت بالترقی او ترغیب ورکوی اعمال صالحه ته په یو مثال سره، ځکه چی قیامت کښی خلاصے په عمل دے-

۵- پنځمه خبره:

مختصر خلاصه د سورة مطففین:

سورة کښی چونکه ترغیب ورکوی اعمالِ صالحه ته په مثال سره، لکه سنګه چی په دنیا کښی عام طور باندی، څوک څه شے اخلی یا خوښوی په تول باندی اخلی یا یی په ناپ باندی اخلی، سنګه چی اے انسانه په دنیا کښی ته کے نه منی په ناپ تول کښی نو په دین کښی هم ناپ تول شتے کنه، صحیح عقیده به د قرآن کریم نه زده کوی او صحیح عمل به سنت نه زده کوی، په عقیده کښی څوک خبره کوی نو ډائریکټ به یی نه قبلوی، بلکه ګوری به چی دا شتے په قرآن کریم کښی او عمل به په سنت کښی ګوری-

دا سورة مطففین نهم سورة دے د لسم باب د ځلورمی حصی د قرآن کریم چی د سورة سبا نه شروع شوی دا-

۸۴- سورة انشقاق:

۱- اول خبره:

سورة انشقاق مکی سورة دے په نزول کښې ۸۳ نمبر دے پس د سورة انفطار نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې ۸۴ نمبر دے پس د سورة مطففین نه لګولے شوے دے۔

۲- دویم خبره:

ربط د سورة انشقاق د سورة مطففین سره په ګڼرو وجو باندی دے:

۱- اول وجه:

مخکښې سورة کښې ترغیب ورکړ اعمال صالحه ته په مثال سره نو په دی سورة کښې ترغیب ورکوی صحیح عقیدی ته چی عقیده صحیح کړئ دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۲- دویم وجه:

مخکښې سورة کښې د ناشکره انسان ناشکری بیان شوه نو په دی سورة کښې د زمکې او آسمان د تا بع داریٔ بیان وو للترغیب، دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۳- دریم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۳) کښې د فجارو (بدکارو) قول بیان کړے وو چی قرآن کریم ته یی قصی وئیلی نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۲۱) کښې وائی چی عمل پری هم نه کوی په قرآن کریم باندی ، دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۴- څلورم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۲۷) کښې اوی چی دی مقام له دی شوق ساتونکی شوق اوساتی نو په دی سورة کښې آیت نمبر (٦) کښې وائی چی چا شوق آخرت سره ساتلے او نیک عمل یی کړے وو نو په قیامت کښې به ورسره مخامخ شی ، دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۵- پنځم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۲۹) کښې اوی:مؤمنانو پوری خندا کانی کوی، نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱۴) کښې وجه بیانوی چی دوی یقین نشتے په قیامت دا ځکه خندا کوی، دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۳- دریم خبره:

امتیازات د سورة انشقاق:

۱- اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په اول آیتونو باندی ،۔

۲- دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (٦) باندی، یا ایهاالانسان انک کادح الیٰ ربک-۔

<u>۳- دریم امتیاز:</u>

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱۰) باندی، واما من اوتی کتابہ۔

<u>۴- څلورم امتیاز:</u>

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (١٦) باندی، فلا اقسمُ۔

<u>۵- پنځم امتیاز:</u>

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱۸،۱۷) باندی۔

<u>۴- څلورمہ خبره:</u>

<u>مقصد د سورة انشقاق:</u>

اثبات د قیامت بالترقی ، او ترغیب ورکوی اصل عقیدی تہ۔

<u>دا سورة انشقاق لسم سورة دے د لسم باب د څلورمی حصی د قرآن کریم۔</u>

۸۵۔ سورۃ بروج:

۱۔ اول خبره:

سورة بروج مکی سورة دے په نزول کښې (۲۷) نمبر دے پس دسورة شمس نه نازل شوے دے او په ترتیب کښې ۸۵ نمبر دے پس دسورة انشقاق نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویمه خبره:

ربط د سورة بروج د سورة انشقاق سره په ګڼرو وجو باندې دے:

۱۔ اول وجه:

مخکښې سورة کښې ترغیب ورکړه صحیح عقیدې حاصلولو ته نو په دې سورة کښې د صحیح عقیدې او غلط عقیدې والا کار بیانوی دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۲۔ دویمه وجه:

مخکښې سورة کښې ترغیب وو صحیح عقیدې ته نو په دې سورة کښې ترغیب ورکوُ قربانۍ ته په صحیح عقیده باندې په یو مثال سره دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۵) کښې اوې چې الله تعالیٰ هر څه وینې نو په دې سورة کښې آیت نمبر (۹) کښې وائې چې الله تعالیٰ په هر څه خبردار دے دے وجې نه یې متصل راوړه۔

۴۔ څلورمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۲۲) کښې اوې دوی د قرآن کریم تکذیب کوی نو په دې سورة کښې آیت نمبر (۲۱، ۲۲) کښې وائې چې دا د عزت کتاب دے او دوی ځان لہ نقصان کوی چې ددې تکذیب کوی ، دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۵۔ پنځمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۲۳) کښې اوې ، الله تعالیٰ دربانډې پوهه دے نو په دې سورة کښې آیت نمبر (۲۰) کښې وائې چې الله تعالیٰ دربانډې احاطه کړې دا، دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریمه خبره:

امتیازات د سورة بروج:

۱۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په واقعه د مشرک بادشاه چې حق پرست یې اور کندو ته غورزول۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۳) باندی، وشاهد ومشهود۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۸) باندی، وما نقموا منهم الا ان یؤمنوا۔۔

۴۔ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱۲) باندی، ان بطش ربک لشدید۔۔

۴۔څلورمہ خبرہ:

مقصد د سورة بروج:

اثبات د قیامت بالترقی او نمونی د دشمنئ د باطل پرستو د حق پرستو سره او د باطل پرستو د تباهئ انجام۔

دا سورة بروج یولسم (۱۱) سورة دے د لسم باب د څلورمی حصی د قرآن کریم۔۔

۸٦- سورة طارق:

۱ ـ اول خبره:

سورة طارق مکی سورة دے په نزول کښی ۳٦ نمبر دے پس دسورة بلد نه لګولے شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښی ۸٦ نمبر دے پس دسورة بروج نه لګولے شوے دے۔

۲ ـ دویم خبره:

ربط د سورة طارق د سورة بروج سره په ګڼرو وجو باندی دے:

۱ ـ اول وجہ:

مخکښی سورة کښی آیت نمبر (۲) کښی اوی چی :دوی مؤمنانو ته تکلیف رسوی نو دلته آیت نمبر (۱۵) کښی فرمائی: انهم یکیدون کیدا، مؤمنانو خلاف تدبیرونه کوی، دی وجی نه پی متصل راوړه۔

۲ ـ دویم وجہ:

مخکښی سورة کښی آیت نمبر (۱۳) کښی اوی چی : انه هو یبدئ ویعید، الله تعالیٰ پیدا کول کوی او دوباره به پیدا کړی دوی له نو په دی سورة کښی آیت نمبر (٦) کښی دا ذکر کوی چی انسان د څه شی پیدا دے، دی وجی نه پی متصل راوړه۔

۳ ـ دریم وجہ:

مخکښی سورة کښی آیت نمبر (۱۹) کښی اوی دوی د قرآن کریم تکذیب کوی نو په دی سورة کښی آیت نمبر (!۲) کښی د قرآن کریم عظمت بیانوی دی وجی نه پی متصل راوړه۔

۴ ـ څلورم وجہ:

مخکښی سورة کښی آیت نمبر (۲۰) کښی اوی الله تعالیٰ دوی نه چار چاپیره راګیرونکے دے نو په دی سورة کښی آیت نمبر (۴) کښی وائی چی ما پری نګهبان هم مقرر کړی دی، دی وجی نه پی متصل راوړه۔

۳- دریم خبره:

امتیازات د سورة طارق:

۱ ـ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په اول آیتونو باندی : والسمآء والطارق--

۲ ـ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۴) باندی، ان کل نفس لما علیها حافظ--

۳- دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (٦) باندی، خلق من مآء دافق--

۴ـ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۱،۱۲) باندی، والسمآء ذات الرجع۔۔

۵ـ پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۳) باندی، انه لقول فصل۔۔

٦ـ شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آخیری آیتونو باندی، انهم یکیدون کیدا،،

۴ـ څلورم خبره:

مقصد دسورة طارق:

اثبات د قیامت بالترقی او بیان د پناه د عالم بیانوی۔

دا سورة طارق دولسم (۱۲) سورة دے د لسم (۱۰) باب د څلورمی حصی د قرآن کریم چی سورة سبا نه شروع دا۔

۸۷۔ سورۃ اعلیٰ:

۱۔ اول خبره:

سورۃ اعلیٰ مکی سورۃ دے په نزول کښې ۸ نمبر دے پس دسورۃ تکویر نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې ۸۷ نمبر دے پس د سورۃ طارق نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویمه خبره:

ربط د سورۃ اعلیٰ د سورۃ طارق سره په ګڼرو وجو باندی دے:

۱۔ اول وجه:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر ۴ کښې اوئیل چې : ان کل نفس لما علیها حافظ، په هر څه باندی نګهبان یو الله تعالیٰ دے نو په دی سورۃ کښې آیت نمبر (۷) کښې هم دهغه مضمون دے په بل طریقې سره چې:انه یعلم الجهر وما یخفیٰ، الله تعالیٰ په پټو او ښکاره د مخلوقاتو خبردار دے ، دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۲۔ دویمه وجه:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (٦) کښې اوفرمائیل: من مآء دافق، انسان د اوبو توپ وهونکو نه پیدا دے نو په دی سورۃ کښې آیت نمبر (۲،۳) کښې فرمائی: الذی خلق فسویٰ، پیدا کړے هم دے او په اندامونو یې برابر کړے هم دے ، دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریمه وجه:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر(۱۲) کښې اوفرمائیل: والارض ذات الصدع، زمکه چویدو والا نو په دی سورۃ کښې آیت نمبر (۴) کښې فرمائی: هو الذی اخرج المرعیٰ، الله تعالیٰ هغه ذات دے چې راوباسی چراګاه لره، دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۴۔ څلورمه وجه:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۱۳) کښې اوی : انه لقول فصل، دا قرآن کریم وینه واضحه دا ، نو په دی سورۃ کښې آیت نمبر (۱۸) کښې وائی: چې دا لوے شان والا کتاب دے ، دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۵۔ پنځمه وجه:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۱۳) کښې اوی: انه لقول فصل، دا قرآن کریم واضحه وینه دا، نو په دی سورۃ کښې آیت نمبر (٦) کښې وائی:

سنقرئک فلا تنسیٰ، زر دے چې لولم په تا باندی ته قرآن مه پریږدا، دی وجې نه یې متصل راوړه۔

٦۔ شپږمه وجه:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۱۵) کښې اوی: انهم یکیدون کیدا، دوی د قرآن کریم خلاف تدبیرونه کوی نو په دی سورۃ کښې آیت نمبر (۱٦) کښې وائی: بل تؤثرون الحیوۃ الدنیا، دا دنیا پرست دی ځکه یې قرآن بدی شی، دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۷۔ وومه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر آخیر کښې اوی، فمهل الکفرین امهلهم رویدا، دشمن دی ماته پرېږدا نو په دی سورة کښی اول کښی وائی : فسبح هر کله چې ستا دشمن تباه کوم نو ته د الله تعالیٰ پاکی بیانوه دی وجی نه ېی متصل راوړه-

٣- دریمه خبره:

امتیازات د سورة اعلیٰ:

١- اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (٦) باندی ، سنقرئک فلا تنسیٰ-

٢- دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (٨) باندی، ونیسرک للیسریٰ،

٣- دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (٩) باندی، فذکر ان نفعت الذکریٰ-

٤- څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (١٣) باندی، ثم لا یموت فیها ولا یحییٰ-

٤- څلورمه خبره:

مقصد د سورة اعلیٰ:

تزهید من الدنیا او ترغیب الی الأخرة، دنیا بے رغبتی (سپکوالے) او آخرت طرف ته شوق پیدا کول-

او ورسره دا ذکر کوی چې دوه خبری اومنئ ؛ یو: خالق لکل شئ هوالله ، آیت نمبر (٢) کښی ، چې پیدا کونکے د هر یو څیز یو الله تعالیٰ دے ، او دویم: دا اومنئ چې عالم بکل شئ هوالله، پوهه په هر یو څیز باندی یو الله تعالیٰ دے،آیت نمبر (٧) کښی، نو ددی په بدله کښی به دوه (٢) شیان درکړم یو: سنقرئک فلا تنسیٰ، د قرآن کریم علم به درکړم آیت نمبر (٦) کښی، دویم : ونیسرک للیسریٰ، جنت ته به دی په آسانه بوزم د جنت کارونه به درته آسان کړم آیت نمبر (٨) کښی-

په دی سورة اعلیٰ کښی د استکمال د انسان دپاره پنځه (٥) نشانئ بنایی:

١- اول نشانی د استکمال د انسان دپاره:

چې دے خپل مقصد اوپیژنی،مقصد د انسان د الله تعالیٰ توحید منل دی، آیت نمبر (١) کښی : سبح اسم ربک الاعلیٰ-

٢- دویم نشانی د استکمال د انسان دپاره:

د مقصد حاصلولو لار پیژندل، د مقصد حاصلولو لار قرآن کریم دے ، آیت نمبر (٦) کښی: سنقرئک فلا تنسیٰ-

٣- دریم نشانی د استکمال د انسان دپاره:

لاره کښې رکاوټ وی هغه هم اوپېژنې، رکاوټ دنیا محبت دے، آیت نمبر (١٦) کښې : بل تؤثرون الحیوة الدنیا۔

۴۔ څلورمه نښانی د استکمال د انسان دپاره:

چې کله دے مقصد حاصل کړې نو انجام او نتیجه به يې څه وی، انجام به يې جنت وی۔ آیت نمبر (٨) کښې ، ونیسرک للیسریٰ۔

۵۔ پنځمه نښانی د استکمال د انسان دپاره:

چې کله مقصد حاصل نه شی نو انجام به يې څه وی۔ انجام به يې جهنم وی، آیت نمبر (١١) کښې، ویتجنبها الاشقیٰ۔

خلاصه د قرآن کریم:

قرآن کریم په اعتبار د فهم سره څلور حصې دے۔

سورة سبا نه څلورمه حصه د قرآن کریم شروع دا او دا څلورمه حصه په دولس بابونو کښې تقسیم دا۔ دی ځای پورې لس بابونه بیان شو۔

یولسم (١١) باب د څلورمې حصې د قرآن کریم:

سورة اعلیٰ نه یولسم (١١) باب د څلورمې حصې د قرآن کریم شروع کوی، په دی باب کښې شپږ سورتونه دی۔

١۔ سورة اعلیٰ، ٢۔ سورة غاشیة، ٣۔ سورة فجر، ۴۔ سورة بلد، ۵۔ سورة شمس، ٦۔ سورة لیل۔

په دی شپږ واړو سورتونو کښې مقصدی مسئلې دوه (٢) بیانوی: ١۔ یو تزهید من الدنیا (دنیا سپکوالے او بے رغبتی)، ځکه دنیا کښې چې څومره زیاتې ظلمونه شرکیات کیږی دنیا د محبت وجې نه کیږی، دنیا ګټل جائز دی خو زړه لګول دنیا پسې دا ټیک نه دی۔ ٢۔دویم ترغیب الی الاخرة، آخرت ته شوق پیدا کول، چې اصل ژوند د آخرت ژوند دے، او ورسره ضمنا یو یو مسئله په هر سورة کښې بیانوی۔

۸۸۔ سورۃ غاشیۃ:

۱۔ اول خبره:

سورۃ غاشیۃ مکی سورۃ دے په نزول کښې ٦٨ نمبر دے پس دسورۃ ذاریات نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې ۸۸ نمبر دے پس دسورۃ اعلیٰ نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبره:

ربط د سورۃ غاشیۃ د سورۃ اعلیٰ سره په کنړو وجو باندې دے:

۱۔ اول وجه:

مخکښې سورۃ کښې تزهید من الدنیا او ترغیب الی الاخرۃ وو نو په دې سورۃ کښې تخویف وو دنیا پرستو ته دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۲۔دویم وجه:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر۱۱ کښې اوی :وسیجنبها الاشقیٰ، بد بخته به قرآن کریم نه لرې شي نو په دې سورۃ کښې آیت نمبر (۲۳) کښې وایې: الا من تولیٰ وکفر، څوک چې بد بخته وی د الله تعالیٰ د کتاب نه به انکارکوی، دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم وجه:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۹) کښې اوی ، فذکر په قرآن کریم باندې فند ورکوه که فائده ورکوی او که نه ورکوی نو په دې سورۃ کښې فرمائي: فذکر انما انت مذکر، فند ورکوه ځکه چې ته فند ورکونکے یې ، دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۴۔ څلورم وجه:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۱۲) کښې اوی : یصلی النار الکبریٰ، لوے اور ته به ننه شي نو په دې سورۃ کښې آیت نمبر (۴) کښې وایې: تصلیٰ نارا حامیۃ، اور ګرم ته به ننه شي ، دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۵۔ پنځم وجه:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۱۳) کښې اوی : ثم لا یموت فیها ولا یحییٰ، بیا به نه مري او نه به یې ژوند د خوشحالۍ وی، نو په دې سورۃ کښې آیت نمبر (٦) کښې وایې: لیس لهم طعام الا من غسلین، خوراک به یې هغه خاردار ډکے وی ، دې وجې نه یې متصل راوړه۔

٦۔ شپږم وجه:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۱۴) کښې اوی: قد افلح من تزکیٰ، چاچې ځان پاک که د الله تعالیٰ په کتاب باندې عقیده یې ټیک کړه کامیاب شه نو په دې سورۃ کښې آیت نمبر (۸) کښې وایې: وجوه یومئذ ناعمۃ، ډیر مخونه به په دهغه ورز تروتازه وی چې عقیده یې ټیک کړې وه تر تازه به وی، دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۷۔ووم وجه:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۱٦) کښې اوی، بل تؤثرون الحیوۃ الدنیا، بلکه تاسو دنیا غوره کوی، نو په دې سورۃ کښې آیت نمبر (۳) کښې وایې: عاملۃ ناصبۃ، چاچې په دنیا له ترجیح ورکړې وه نو په آخرت کښې به ورسره کار شوے وی د سختۍ، دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۳- دریمہ خبرہ:

امتیازات د سورة غاشیة:

۱- اول امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۳) باندی، عاملة ناصبة۔

۲- دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (٦) باندی ، لیس لھم طعام الا من ضریغ۔

۳- دریم امتیاز:

سورة متماز دے پہ آیت نمبر (۱۳) باندی، فیھا سرر مرفوعة۔

۴- څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱۹،۱۸، ۱۷) باندی۔ افلا ینظرون الی الابل کیف خلقت---

۵- پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۲۲) باندی، انما انت مذکر--

٦- شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۲۵) باندی، انا الینا ایابھم---

۴- څلورمہ خبرہ:

مقصد د سورة غاشیة:

تزھید من الدنیا او ترغیب الی الاخرة او ورسرہ تخویف ورکوی منکرینو لہ او بشارت ورکوی زاھدینو لہ۔

دا سورة غاشیة دویم سورة دے د یولسم (۱۱) باب د څلورمی حصی د قرآن کریم چی سورة سبا نہ شروع دا۔

۸۹۔ سورة فجر:

۱۔ اول خبره:

سورة فجر مکی سورة دے په نزول کښې ۱۰ نمبر دے پس د سورة لیل نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې ۸۹ نمبر دے پس دسورة غاشیة نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبره:

ربط د سورة فجر د سورة غاشیة سره په ګڼړو وجو باندی دے:

۱۔ اول وجه:

مخکښې سورة کښې حالات د مجرمانو بیان کړل نو په دی سورة کښې په بهترین اوقات کښې انسان ته یاد دہانی کولہ چی دا وختونه قیمتی کہ ، دی وجی نه پی متصل راوړه۔

۲۔ دویم وجه:

مخکښې سورة کښې تخویف بیان شه نو په دی سورة کښې نمونی د تخویف دنیاوی بیانولی دی وجی نه پی متصل راوړه۔

۳۔ دریم وجه:

مخکښې سورة کښې تخویف او بشارت ورکه نو په دی سورة کښې ترغیب ورکو خشوع ته تضرع ته په اوقات حسنة کښې چی دا بشارات حقدار اوګرزی او ددی تخویفاتو نه بچ شی دی وجی نه پی متصل راوړه۔

۳۔ دریم خبره:

امتیازات د سورة فجر:

۱۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په اول آیتونو باندی، والفجر، ولیال عشر۔۔۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۵) باندی، هل فی ذالک قسم لذی حجر۔۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۷) باندی، ارم ذات العماد۔

۴۔ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۸) باندی، التی لم یخلق مثلها فی البلاد۔۔

۵۔ پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۹) باندی، وثمود الذین جابوا الصخرة بالواد۔۔

٦۔ شپږم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱۰) باندی، وفرعون ذی الاوتاد۔۔

۷۔ ووم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱۴) باندی، ان ربک لبا المرصاد۔

۸۔ اتم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱۵،۱٦) باندی، فاما الانسان ۔۔

۹۔ نهم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۱۷) باندی، کلا بل لا تکرمون الیتیم۔۔

۱۰۔ لسم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۲۵،۲٦) باندی،

۱۱۔ یولسم امتیاز:

سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر (۲۷) باندی، یایتها النفس المطمئنة۔۔

۴۔ څلورمہ خبره:

مقصد د سورة فجر:

تزهید من الدنیا او ترغیب الی الاخرة، دنیا سپکوالے او آخرت طرف تہ شوق پیدا کوی، او ورسره ترغیب ورکوی خشوع او خضوع تہ پہ اوقات حسنة کښې، سلور اوقات بیانوی چې دا بهترین اوقات دی۔

۱۔اول بهترین وقت: فجر، فجر نہ مراد روزانہ فجر دے ، بانګونہ اوی سحر شہ هر یو څیز پاسیدلے دے او تہ او ده یې، یا د فجر نہ مراد ذی الحجی لسم (۱۰) تاریخ دے خلق روان دی قربانۍ کوی څوک شیطانان اولی او تہ اوده یې۔

۲۔ دویم بهترین وقت: لیال عشر، څوک وایې ددینہ لس شپې د ذی الحجی مراد دی او څوک لس آخیری د رمضان چې پہ هغی کښې د لیلة القدر امکان هم دے۔

۳۔ دریم بهترین وقت: والشفع والوتر، جفت او طاق، مونځونہ روزانہ پنزه، څہ جفت دی ، سحر ماسپخین او مازیګر او طاق مونځونہ، ماښام او ماسخوتن۔

۴۔ څلورم بهترین وقت: والیل اذا یسر، نیمہ شپہ چې د الله تعالیٰ رحمتونہ پہ د هغہ وخت کښې رازی او متوجہ کیږی دنیا تہ

۹۰۔ سورۃ بَلد:

۱۔ اول خبره:

سورة بلد مکی سورة دے په نزول کښې ۳۵ نمبر دے پس دسورة قٓ نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې ۹۰ نمبر دے پس دسورة فجر نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویمه خبره:

ربط د سورة بلد د سورة فجر سره په ګڼرو وجو باندی دے:

۱۔ اول وجه:

مخکښې سورة کښې غفلت د غافلینو بیان شه نو په دی سورة کښی ترغیب ورکوی اصلاح د معا شری ته دی وجی نه ېې متصل راوړه۔

۲۔ دویمه وجه:

مخکښې سورة کښې اهانت (سپکوالے) د دنیا بیان شه نو په دی سورة کښی زجر ورکوی هغه چاله چې مال بے ځایه لګوی، دی وجی نه ېې متصل راوړه۔

۳۔ دریمه وجه:

مخکښې سورة کښې احوال بیان شو د مجرمانو سابقینو د تباهۍ چې پخواه الله تعالیٰ تباه کړی دی نو په دی سورة کښی احوال بیانوی د مجرمانو ددی امت دی وجی نه ېې متصل راوړه۔

۴۔ څلورمه وجه:

مخکښې سورة کښې ترغیب اعمال صالحه ته وو په اوقات حسنة کښی نو په دی سورة کښی آیت نمبر (۴) کښی وائی : چې انسانه ته می مشقت له پیدا کړے ېې دی وجی نه ېې متصل راوړه۔

۳۔ دریمه خبره:

امتیازات د سورة بلد:

۱۔اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په بیان د اُصولو د اصلاح د معاشری باندی،۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۴) باندی، لقد خلقنا الانسان فی کبد۔۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۸) باندی، الم نجعل له عینین۔

۴ـ څلورم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے په آیت ۱۱،۱۲ باندی ، فلا اقتحم العقبۃ۔۔۔

۵ـ پنځم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے په آیت نمبر (۱۳،۱۴) باندی، فک رقبۃ۔

۴ـ څلورمه خبره:

مقصد د سورۃ بلد:

تزهید من الدنیا او ترغیب الی الاخرۃ او ورسره دری (۳) اُصول بیانوی دپاره د اصلاح د معاشری، که یو تن غواړی چی د خپل کلی علاقی اصلاح اوکړم نو په دی سورۃ کښی دری اصول بیانوی دا دی جاری کړی۔

۱ـ اول اصل: آیت نمبر (۲) کښی بیانوی: وانت حل بهذا البلد، ستا وینه تویول روا ګڼړلے شی ، چی کله ته د کلی اصلاح کوی نو طمع او لالچ به نه کوی د خلقو نه بلکه ستا د وژلو کوشش به کیږی ستا د بے عزتۍ کولو کوشش به کیږی۔

۲ـ دویم اصل: آیت نمبر (۱۳،۱۴ کښی بیانوی: فک رقبۃ او اطعٰم فی یوم ذی مسغبۃ۔۔د کلی مال به راجمع کیږی او په صحیح ځای به لګی۔

۳ـ دریم اصل: آیت نمبر (۱۷) کښی بیانوی: وتواصوا بالصبر وتواصوا ۔۔یو بل به کلکوی ملګرو ته به کلک والی ترغیب ورکوی۔

دا سورۃ بلد څلورم سورۃ دے د یولسم (۱۱) باب د څلورمی حصی د قرآن کریم چی د سورۃ سبا نه شروع دا۔

۹۱- سورة شمس:

۱- اول خبره:

سورة شمس مکی سورة دے په نزول کښی ۲٦ نمبر دے پس د سورة قدر نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښی ۹۱ نمبر دے پس د سورة بلد نه لګولے شوے دے۔

۲- دویم خبره:

ربط د سورة شمس د سورة بلد سره په ګڼرو وجو باندی دے:

۱- اول وجه:

مخکښې سورة کښې ترغیب ورکه اصلاح د معاشری ته نو په دی سورة کښی ترغیب ورکوی اعمال صالحه ته اشاره دیته کوی چی د معاشری اصلاح کوی نو خپل اعمال هم ټهیک کړه، دی وجی نه يې متصل راوړه۔

۲- دویم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۴) کښی اوی : لقد خلقنا الانسان فی کبد، انسان می مشقت له پیدا کړے دے نو په دی سورة کښی آیت نمبر ۷ کښی وائی چی مشقت له می ورله اندامونه هم ورکړی دی ، دی وجی نه يې متصل راوړه۔

۳- دریم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۱۰) کښی اوی : وهدینه النجدین، بیان می ورته کړے دے د دواړو لارو، یو د تباهئ لار دا او یو د نجات لاره دا نو په دی سرة کی وضاحت کوی آیت نمبر (۸) کښی :فالهمها فجورها وتقوها، دواړو لارو وضاحت می ورته کړے دے، دی وجی نه يې متصل راوړه۔

۳- دریم خبره:

امتیازات د سورة شمس:

۱- اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په اول آیتونو باندی، آیت نمبر ۱،۲،۳ وغیره باندی۔

۲- دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر ۸ باندی، فالهمها فجورها وتقوها-۔

۳- دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر ۱۴ باندی، فدمدم علیهم ربهم بذنبهم-۔

۴- څلورمه خبره:

مقصد د سورة شمس:

تزهید من الدنیا او ترغیب الی الاخرة او ورسره ضمنا رد په هغه چاکوی چې نیک نه دے او ځان په نیکانو کښې حسابوی۔

په دی سورة کښې ووه (۷) شواهد بیانوی:

۱۔ نور (سورج)، ۲۔ سپوږمئ (چاند)، ۳۔ ورځ (دِن)، ۴۔ شپه (رات)، ۵۔ آسمان، ٦۔ زمکه ، ۷۔ نفس۔

دین کار دپاره دا ووه (۷) څیزونه ضروری دی:

۱۔ نور (سورج) نه مراد قرآن کریم، ۲۔ سپوږمئ (چاند) نه مراد نبی کریم صلی الله علیه وسلم طریقه، ۳۔ ورځ (دِن) ، ۴۔ شپه (رات) ،

۵۔ آسمان (شریعت لاندی ژوند تیرول)، ٦۔ زمکه، ۷۔ آسمان۔۔

دا سورة شمس پنځم نمبر سورة دے د یولسم (۱۱) باب د څلورمی حصی د قرآن کریم چې د سورة سبا نه شروع دا۔

۹۲- سورة لیل:

۱ـ اول خبره:

سورة لیل مکی سورة دے په نزول کښی ۹ نمبر دے پس دسورة اعلیٰ نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښی ۹۲ نمبر دے پس دسورة شمس نه لګولے شوے دے-

۲ـ دویمه خبره:

ربط د سورة لیل د سورة شمس سره په ګنړو وجو باندی دے:

۱ـ اول وجه:

مخکښې سورة کښې افتتاح پې په شمس سره اوکړه نو دا سورة پې شروع کو په لیل سره نو ورځ مخکښی وی او شپه روستو وی دی وجی نه یې متصل راوړه-

۲ـ دویمه وجه:

مخکښې سورة کښې ترغیب ورکه اعمالِ صالحه ته نو په دی سورة کښی د عمل صالح دپاره دری شرطونه بیانوی دی وجی نه یې متصل راوړه-

۳ـ دریمه وجه:

مخکښې سورة کښې اوی چې نیکان او بدان نه دی برابر نو په دی سورة کښی دا ذکر کوی چې نیک او بد عمل هم نه دے برابر، دی وجی نه یې متصل راوړه-

۴ـ څلورمه وجه:

مخکښې سورة کښې اوی نامراده دے هغه څوک چې ځان یې په نیکانو کښی اومنده مطلب نیک نه وو او ځان ته نیک وایې نو په دی سورة کښی فرمائی چې الله تعالیٰ د رضا دپاره عمل اوکه چې ابرارو (نیکانو) کښی شمیر شی دی وجی نه یې متصل راوړه-

۳ـ دریمه خبره:

امتیازات د سورة لیل:

۱ـ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په اول آیتونو باندی ، والیل اذا یغشیٰ--

۲ـ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۳) باندی، وما خلق الذکر والانثیٰ--

۳ـ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۵) باندی، عمل مقبول دپاده دری شرط بیانوی-

۴ـ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۱۹) باندی، الذی یؤتی ماله یتزکیٰ۔

۵ـ پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۲۰) باندی، وما لاحد عنده من نعمة تجزیٰ۔

۴ـ څلورمه خبره:

مقصد د سورة لیل:

تزهید من الدنیا او ترغیب الی الاخرة، او ورسره تقسیم د خلقو کوی دا ثابتوی چې یو عمل مقبول دے او دویم عمل مردود دے، او بیا د عمل مقبول هم دری شرطونه بیانوی او عمل مردود هم دری شرطونه بیانوی۔

دا سورة لیل شپږم (٦) سورة دے د یولسم (۱۱) باب د څلورمی حصی د قرآن کریم چې د سورة سبا نه شروع دا۔

۹۳۔ سورۃ ضحیٰ:

۱۔ اول خبرہ:

سورۃ ضحیٰ مکی سورۃ دے پہ نزول کښې ۱۱ نمبر دے پس دسورۃ فجر نہ نازل شوے دے او پہ ترتیب د سورتونو کښې ۹۳ نمبر دے پس دسورۃ لیل نہ لګولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبرہ:

ربط د سورۃ ضحیٰ د سورۃ لیل سرہ پہ ګنړو وجو باندی دے:

۱۔ اول وجہ:

مخکښې سورۃ کښې خطاب وو امت تہ پہ لیل سرہ شروع کړے وو نو پہ دی سورۃ کښی خطاب نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم تہ تسلی وہ نو ضحیٰ سرہ یی شروع کہ ، دی وجی نہ یی متصل راوړہ۔

۲۔ دویم وجہ:

مخکښې سورۃ کښې بیان د اصلاح د عقیدی اوشہ او د عمل نو پہ دی سورۃ کښی تسلی وہ چی کلہ تہ د خلقو د عقیدی او د عمل اصلاح کوی نو خلق بہ درتہ تکالیف رسوی نو زړہ بہ نہ تنګوی ، دی وجی نہ متصل راوړہ۔

۳۔ دریم وجہ:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۱۳) کښی اوئیل:ان لنا للاخرۃ والاولیٰ، مونږ لہ اختیار د آخرت او دنیا دے نو پہ دی سورۃ کښی آیت نمبر (۴) کښی فرمائی: وللاخرۃ خیر لک من الاولیٰ، آخرت بہ تالہ بہتر وی ، دی وجی نہ یی متصل راوړہ۔

۳۔ دریم خبرہ:

امتیازات د سورۃ ضحیٰ:

۱۔ اول امتیاز:

سورۃ ممتاز دے پہ اول آیتونو باندی۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر ۳ باندی، ما ودعک ربک وما قلیٰ۔

۳۔ دریم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر ٦ باندی، نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم دری (۳) حالتونہ بیانوی: ۱۔یتیم، ۲۔ ضال (حیران او پریشان)، ۳۔ عائل۔

۴۔ څلورم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے پہ آیت نمبر ۱۰ باندی ، پہ دری حالتونو د نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم دری حکمونہ مرتب کوی۔

۴- څلورمه خبره:

مقصد د سورة ضحیٰ:

تسلی نبی کریم صلی الله علیه وسلم له-

خلاصه د قرآن کریم:

قرآن کریم په اعتبار د فهم سره څلور حصی دے-

اول حصه: سورة فاتحه نه مائدة پوری دا--دویم حصه: سورة انعام نه سورة بنی اسرائیل پوری دا-

دریم حصه: سورة کهف نه احزاب پوری دا- څلورم حصه: سورة سبا نه سورة ناس پوری دا-

دا سلورمه حصه د قرآن کریم په دولس (۱۲) بابونو کی تقسیم دا- دی ځای پوری یولس (۱۱) بابونه بیان شو-

۱۲- دولسم باب: د سورة ضحیٰ نه دولسم (۱۲) باب د څلورمی حصی د قرآن کریم شروع شه- په دی باب کښی دوه ویشت (۲۲) سورتونه دی-

۱- سورة ضحیٰ، ۲-سورة انشراح، ۳- سورة تین، ۴- سورة علق، ۵- سورة قدر، ٦-سورة بینة، ۷- سورة زلزال، ۸- سورة عادیات، ۹- سورة قارعة، ۱۰- سورة تکاثر، ۱۱- سورة عصر، ۱۲- سورة همزة، ۱۳- سورة فیل، ۱۴- سورة قریش، ۱۵- ماعون، ۱٦- سورة کوثر، ۱۷- سورة کافرون، ۱۸- سورة نصر، ۱۹- سورة لهب، ۲۰- سورة اخلاص، ۲۱- سورة فلق، ۲۲- سورة ناس-

په اول یولس (۱۱) سورتونو کښی بیان د مقاصد اربعه یعنی سلور مقصدی مسئلی بیانوی: ۱- اثبات د توحید، ۲- اثبات د رسالت، ۳- صداقت الکتاب، ۴- ایمان بالاخرة-

۱- سورة ضحیٰ، ۲-سورة انشراح، ۳- سورة تین، ۴- سورة علق، ۵- سورة قدر، ٦-سورة بینة، ۷- سورة زلزال، ۸- سورة عادیات، ۹- سورة قارعة، ۱۰- سورة تکاثر، ۱۱- سورة عصر--

دی سورتونو پسی نور یولس (۱۱) سورتونه دی-

۱۲- سورة همزة، ۱۳- سورة فیل، ۱۴- سورة قریش، ۱۵- ماعون، ۱٦- سورة کوثر، ۱۷- سورة کافرون، ۱۸- سورة نصر، ۱۹- سورة لهب، ۲۰- سورة اخلاص، ۲۱- سورة فلق، ۲۲- سورة ناس-

په دی یولس سورتونو کښی په اول اتو (۸) سورتونو کښی په اول څلورو(۴) یعنی : ۱- سورة همزة، ۲- سورة فیل، ۳- سورة قریش، ۴- سورة ماعون، په دی اول څلورو سورتونو کښی نشانئ د باطل پرستو بیانوی--تفصیل به ان شاءالله په هر یو سورة کښی دننه کوو--

بیا ورپسی نور څلور سورتونو کښی یعنی: ۱-سورة کوثر، ۲- سورة کافرون، ۳- سورة نصر، ۴- سورة لهب، په دی څلورو سورتونو کښی نشانئ د حق پرستو بیانوی-- تفصیل به ان شاء الله په خپل ځای په هر یو سورة کښی کوو---

بیا په آخیره کښی دری سورتونه دی:۱- اورة اخلاص، ۲- سورة فلق، ۳- سورة ناس-

په سورة اخلاص کښی د عقیدی بیان دے--

په سورة فلق او ناس کښی د بچاؤ د عقیدی بیان دے او دی دواړو سورتونو ته معوذتین یعنی د پناه غوښتو سورتونه وایی-

۹۴- سورة انشراح یا الم نشرح:

۱- اول خبره:

سورة انشراح یا الم نشرح مکی سورة دے په نزول کښې ۱۲ نمبر دے پس د سورة ضحیٰ نه نازل شوے دے او په ترتیب کښې ۹۴ نمبر دے پس د سورة ضحیٰ نه لګولے شوے دے۔

۲- دویم خبره:

ربط د سورة انشراح د سورة ضحیٰ سره په ګڼرو وجو باندی دے:

۱- اول وجه:

مخکښې سورة کښې تسلی نبی کریم صلی الله علیه وسلم ته وه نو په دی سورة کښې تحدث بالنعمة چې خپل نعمت اظهار اوکه دی وجی نه پې متصل راوړه۔

۲- دویم وجه:

مخکښې سورة کښې خصوصی خطاب نبی کریم صلی الله علیه وسلم ته وو نو په دی سورة کښې عام خطاب وو مؤمنانو ته دی وجی نه پې متصل راوړه۔

۳- دریم وجه:

مخکښې سورة کښې اوی : ووجدک ضآلا فهدیٰ، حیران او پریشان مو اوموندی نو لاره می ورته د بیان او ښودله نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۱) کښې وائی: الم نشرح لک صدرک، ستا سینه می قرآن کریم ته کولاؤ کړه، دی وجی نه پې متصل راوړه۔

۴- څلورم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۸) کښې اوفرمائیل: ووجدک عائلا فاغنیٰ، بے مالا مو اولیدی نو مال نه مو بے پروا کړې نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۴) کښې فرمائی: ورفعنا لک ذکرک، بے مالا وی لیکن ستا شان او درجه می اوچته کړه ، دی وجی نه پې متصل راوړه۔

۵- پنځم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر ۴ کښې اوفرمائیل: وللأخرة خیر لک من الاولیٰ، دلته آیت نمبر (۵،٦) کښې فرمائی:ان مع العسر یسرا، سختئ پسی آسان تیا وی ، دی وجی نه پې متصل راوړه۔

٦- شپږم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر ۱۱ کښې اوفرمائیل:واما بنعمة ربک فحدث، د نعمت بیان اوکه نو په دی سورة کښې آیت نمبر ۷ کښې وائی: فاذا فرغت فانصب، کله چې فارغ شی نو بیان ته اودریږه، قرآن دی زده که اوس پې خلقو ته بیان که او خلقو له قرآن ته شوق پیدا که، دی وجی نه پې متصل راوړه۔

۳- دریم خبره:

امتیازات د سورة انشراح:

۱ـ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په اول آیتونو باندی، الم نشرح لک صدرک۔۔

۲ـ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۲) باندی، ووضعنا عنک وزرک۔۔

۳ـ دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۴) باندی، ورفعنا لک ذکرک۔۔

۴ـ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر ۵،٦ باندی ان مع العسر یسرا،۔۔

۵ـ پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر (۷) باندی، فاذا فرغت فانصب۔۔

۴ـ څلورمه خبره:

مقصد د سورة انشراح:

تحدث بالنعمة، ترغیب ورکوی بیان ته چی د نعمت اظهار کوه۔

په دی سورة کښې په ظاهره خطاب نبی کریم صلی والله علیه واله وسلم ته دے مراد ترینه علماء د امت دی ځکه دا حقیقت کښې دا جان نشین د نبی کریم صلی الله علیه وسلم دی۔

دا سورة دویم سورة دے د دولسم باب د څلورمی حصی د قرآن کریم، چی سورة سبا نه شروع شوی دا۔

۹۵۔ سورۃ تین:

۱۔ اول خبره:

سورۃ تین مکی سورۃ دے په نزول کښی ۲۸ نمبر دے پس د سورۃ بروج نه نازل شوے دے او په ترتیب کښی ۹۵ نمبر دے پس د سورۃ انشراح نه نازل شوے دے۔

۲۔ دویم خبره:

ربط د سورۃ تین د سورۃ انشراح سره په کنړو وجو باندی دے:

۱۔ اول وجه:

مخکښې سورۃ کښې اوفرمائیل چې ستا سینه می پرانسته قرآن کریم ته نو په دی سورۃ کښی مثالونه پیش کوی چې ستا نه مخکښی دی خلقو سینی می کولاؤ کړی وی خپل کتاب بیان ته ، دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۲۔ دویم وجه:

مخکښې سورۃ کښې اثبات د رسالت اوشه نو په دی سورۃ کښی اثبات د توحید کوی دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم وجه:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۴) کښی اوفرمائیل: ستا درجه می اوچته کړه نو په دی سورۃ کښی نورو پیغمبرانو له می هم درجه پورته کړی وه دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۴۔ څلورم وجه:

مخکښې سورۃ کښې آیت نمبر (۷) کښی اوی: فاذا فرغت فانصب کله چې فارغ شوی نو قرآن کریم بیان ته اودریږه نو په دی سورۃ کښی پری مثال پیش کوی چې دا پیغمبران د الله تعالیٰ د کتاب بیان ته اودریدلی وو، دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۵۔ پنځم وجه:

مخکښې سورۃ کښې چې پس د سختئ نه آسان تیا دا نو په دی سورۃ کښی فرمائی: فلهم اجر غیر ممنون، چې چا سختی برداشت کړه نو ده له بے حسابه اجر دے ، دی وجی نه متصل راوړه۔

۳۔دریم خبره:

امتیازات د سورۃ تین:

۱۔ اول امتیاز:

سورۃ ممتاز دے په بیان د سلورو پیغمبرانو دپاره د ترغیب فی التبلیغ،تیزی ورکول بیان ته۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورۃ ممتاز دے په آیت نمبر (۴) باندی، لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویم، انسان الله تعالیٰ په ښکلی جوړخ کښی پیدا کړے دے۔

۴ـ ځلورمه خبره:

مقصد د سورة تين:

ترغيب ورکوی مواحدينو ته په اتباع د مشرانو، چې اصل مشران په دين کښې پيغمبران دی، پيغمبرانو چې څه کړی هغئ څه کړی دی هغه کوئ۔

دا سورة دريم سورة دے د دولسم باب د ځلورمی حصی د قرآن کريم چې سورة سبا نه شروع دا۔

۹٦- سورة علق:

۱- اول وجه:

سورة علق مکی سورة دے په نزول کښې ۱ نمبر دے دی نه مخکښې بل سورة نشته او په ترتیب کښې ۹٦ نمبر دے پس د سورة تین نه لګولے شوے دے۔

۲- دویم خبره:

ربط دسورة علق د سورة تین سره په څلورو وجو باندی دے:

۱- اول وجه:

مخکښې سورة کښې ترغیب ورکړ په اتباع د مشرانو باندی نو په دی سورة کښې ترغیب ورکوی قرآن کریم ته چې کېنه چې خپل مشران اوپیژنی، دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۲- دویم وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر (۴) کښې اوی چې انسان می ښکلی پیدا کړے دے، نو په دی سورة کښې ورله اصلیت ښکاره کوی چې دڅه شی نه پیدا دے آیت نمبر (۲) کښې: خلق الانسان من علق، دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۳- دریم وجه:

مخکښې سورة کښې اوی چې انسان می ښائسته پیدا کړے دے نو په دی سورة کښې آیت نمبر (۴) کښې وائی: اقرا وربک الاکرم، رب ستا عزت مند دے نو تا به هم عزت مند کړی ، دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۴- څلورم وجه:

مخکښې سورة کښې آخیر آیت کښې اوی : الیس الله باحکم الحکمین، نو په دی سورة کښې آیت نمبر ۳، ۸ پوری تخویف ورکوی منکرینو ته دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۳- دریم خبره:

امتیازات د سورة علق:

۱- اول امتیاز:

سورة ممتاز په دے باندی چې دا سورة اول نمبر نازل شوے دے۔

۲- دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے آیت نمبر (۴) باندی، الذی علم بالقلم--

۳- دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر ۱۵، ۱۸، پوری باندی۔

۴ـ څلورمه خبره:

مقصد د سورة علق:

بيان د مقاصد اربعه عاليه، هغه څلور مسئلې بيانوي چې هغه أُصول د ايمان دی، اثبات د توحيد، اثبات د رسالت، صداقت الكتاب، ايمان بالاخرة، او خصوصا ترغيب وركوی قرآن كريم ته، اشاره ديته دا مقاصد به هله پيژنی چې قرآن كريم ته كينی۔

دا سورة علق څلورم سورة دے د دولسم باب د څلورمی حصی د قرآن كريم چې د سورة سبا نه شروع دا۔

۹۷- سورة قدر:

۱- اول خبره:

سورة قدر مکي سورة دے په نزول کښې ۲۵ نمبر دے پس د سورة عبس نه نازل شوے دے او په ترتيب د سورتونو کښې ۹۷ نمبر دے پس د سورة علق نه لګولے شوے دے۔

۲- دويم خبره:

ربط د سورة قدر د سورة علق سره په ګڼرو وجو باندې دے:

۱- اول وجه:

مخکښې سورة کښې ترغيب ورکړ قرآن کريم ته نو په دې سورة کښې عظمت د قرآن کريم بيانوي، دې وجې نه يې متصل راوړه۔

۲- دويم وجه:

مخکښې سورة کښې آيت نمبر ۳ کښې اوې: اقرا، د الله تعالیٰ کتاب اولوله نو عزت مند به دې کړې نو په دې سورة کښې نمونه د عزت مندتيا بيانوله دې وجې نه يې متصل راوړه۔

۳- دريم خبره:

امتيازات د سورة قدر:

۱- اول امتياز:

سورة ممتاز دے په عظمت د قرآن کريم باندې په عجيبه انداز سره۔

۲- دويم امتياز:

سورة ممتاز دے په بيان د ليلة القدر باندې تفصيلي۔

۳- دريم امتياز:

سورة ممتاز آيت نمبر ۵ باندې۔

۴- څلورم خبره:

مقصد د سورة قدر:

اثبات د عظمت د قرآن کريم په بيان د مثالونو۔

دا سورة قدر پنځم سورة دے د دولسم باب د څلورمې حصې د قرآن کريم باندې چې د سورة سبا نه شروع دا۔

۹۸- سورة بینة:

۱- اول خبره:

سورة بینة مدنی سورة دے په نزول کښې ۱۰۰ نمبر دے پس د سورة طلاق نه نازل شوے دے او په ترتیب کښې ۹۸ نمبر دے پس دسورة قدر نه نازل شوے دے۔

۲- دویم خبره:

ربط د سورة بینة د سورة قدر سره په ګڼړو وجو باندی دے:

۱- اول وجه:

مخکښې سورة کښې عظمت د قرآن کریم ثابت که نو په دی سورة کښې حکمت د نزول د قرآن کریم بیانوی ، چی د قرآن کریم د نازلیدو نه بغیر د عقیدی صفائی نشوه کیدے، دی وجی نه ېي متصل راوړه۔

۲- دویم وجه:

مخکښې سورة کښې عظمت د قرآن کریم ثابت که نو په دی سورة کښې آیت نمبر ٦ کښې زجر ورکو منکرینو ته چی دا بدترین خلق دی چی د دومره اوچت کتاب نه اوړی، دی وجی نه ېي متصل راوړه۔

۳- دریم وجه:

مخکښې سورة کښې کښی عظمت د قرآن کریم ثابت که نو په دی سورة کښی آیت نمبر ۷ کښی بشارت منقادینو (منونکو) ته ، چی دا بهترین خلق دے ، دی وجی نه ېي متصل راوړه۔

۴- څلورم وجه:

مخکښې سورة کښې عظمت د قرآن کریم بیان شه نو په دی سورة کښی آیت نمبر ۳ کښی احتیاج د مخلوق بیانو ، چی قرآن کریم سره بیانونکو هم پکار وو، دی وجی نه ېي متصل راوړه۔

۳- دریم خبره:

امتیازات د سورة بینة:

۱-اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر ۱ باندی ، لم یکن الذین کفروا من اهل الکتاب--

۲- دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر ۳ باندی، فیها کتب قیمة--

۳- دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر ٦ باندی، اولئک هم شر البریة--

۴ـ ځلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر ۴ باندی، اولئک هم خیر البریة---

۵ـ پنځم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آخیری آیت باندی، ذالک لمن خشی ربه--

۴ـ ځلورمه خبره:

مقصد د سورة بینة:

ترغیب اتباع د پیغمبر علیه السلام ته او اهمیت د رالیږلو د پیغمبر بیانوی، چی د پیغمبر به د الله تعالیٰ کتاب بیانوی،او په دی باندی به خلق د کفر نه جدا کوی۔

دا سورة بینة شپږم سورة دے د دولسم باب د ځلورمی حصی د قرآن کریم چی د سورة سبا نه شروع شوی دا۔

۹۹۔ سورة زلزال :

۱۔ اول خبره:

سورة زلزال مدنی سورة دے پہ نزول کښې ۹۳ نمبر دے پس د سورة نساء نہ نازل شوے دے او پہ ترتیب د سورتون کښې ۹۹ نمبر دے پس د سورة بینۃ نہ لګولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبره:

ربط د سورة زلزال د سورة بینۃ سره پہ ګڼرو وجو باندی دے:

۱۔ اول وجہ:

مخکښې سورة کښې ترغیب وو قرآن او سنت تہ نو پہ دی سورة کښې اثبات د قیامت کوٚ للترغیب او للتخویف، اشاره دیتہ دا کہ دا قرآن دی زده کہ او پہ سنت دی عمل اوکہ نو قیامت کښې بہ درتہ نجات میلاوٚ شی، دی وجی نہ یې متصل راوړه۔

۲۔ دویم وجہ:

مخکښې سورة کښې اوی منکرینو لہ جہنم دے او منونکو لہ جنت دے نو پہ دی سورة کښې دا ذکر کوی چی دا بہ کلہ وی نو اذا زلزلت الارض زلزلها، کلہ چی قیامت قائم شی ، دی وجی نہ یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم وجہ:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر ٦ کښې زجر ورکہ انسان لہ چی د الله تعالیٰ حکم نہ منی نو پہ دی سورة کښې زمکی حالت بیانوی چی زمکہ د الله تعالیٰ حکم منی دی وجی نہ یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم خبره:

امتیازات د سورة زلزال:

۱۔ اول امتیاز:سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر ۱ باندی ، اذا زلزلت الارض زلزلها۔۔

۲۔ دویم امتیاز: سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر ۲ باندی، واخرجت الارض اثقالها۔۔

۳۔ دریم امتیاز: سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر ۳ باندی ، وقال الانسان مالها۔۔۔

۴۔ څلورم امتیاز:سورة ممتاز دے پہ آیت نمبر ٦ باندی، یومئذ یصدر الناس اشتاتا۔۔

۴۔ څلورم خبره:مقصد د سورة زلزال:

اثبات د قیامت بالترقی د مخکی نہ او تخویف مفصل،

دا سورة زلزال ووم سورة دے د دولسم باب د څلورمی حصی د قرآن کریم چی د سورة سبا نہ شروع دا۔

۱۰۰- سورة عاديات:

۱- اول خبره:

سورة عاديات مکی سورة دے په نزول کښې ۱۴ نمبر دے پس د سورة عصر نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې ۱۰۰ نمبر دے پس د سورة زلزال نه لګولے شوے دے۔

۲- دویم خبره:

ربط د سورة عادیات د سورة زلزال سره په ګڼړو وجو باندی دے:

۱- اول وجه:

مخکښې سورة کښې تخویف ذکر کړ د قیامت نو په دی سورة کښی زجر وو په ناشکرئ د انسان باندی، دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۲- دویمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر ۲ کښی اوی زمکه به خپل بوجونه راوغورزوی نو په دی سورة کښی آیت نمبر ۹ کښی وائی : اذا بعثر ما فی القبور، قبرونو نه به راپورته شی انسانان، دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۳- دریمه وجه:

مخکښې سورة کښې آیت نمبر ۵ کښی د زمکی تابع داری بیان شوه چی یو بےجانه څیز دے نو په دی سورة کښی د یو جاندار تابع داریٔ بیان دے چی بے عقله او غیر مکلف دے د هغه د تابع داریٔ بیان دے ، دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۴- څلورمه وجه:

مخکښې سورة کښې اثبات د قیامت وو نو په دی سورة کښی ترغیب وو جهاد ته دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۵- پنځمه وجه:

مخکښې سورة کښې آخیره کښی اوی چی نیک عمل او بد عمل به اوینی نو په دی سورة کښی آیت نمبر ۱۱ کښی وائی ، چی رب پری هم خبردار دے، دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۳- دریمه خبره:امتیازات د سورة عادیات:

۱- اول امتیاز:سورة ممتاز دے په بیان د ناشکرئ د انسان باندی په مثال د اسونو سره۔

۲- دویم امتیاز: سورة ممتاز دے په بیان د مرض د انسان،سبب د مرض ، او علاج د مرض د انسان باندی۔

۴- څلورمه خبره:

مقصد د سورة عادیات:تیقض (ویښ والے) ورکوی انسان ته په یو مثال سره۔

دا سورة اتم سورة دے د دولسم باب د څلورمی حصی د قرآن کریم چی سورة سبا نه شروع دا۔

۱۰۱۔ سورة قارعة:

۱۔ اول خبره:

سورة قارعة مکی سورة دے په نزول کښې ۳۰ نمبر دے پس دسورة قریش نه نازل شوے دے او په ترتیب کښې ۱۰۱ نمبر دے پس د سورة عادیات نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبره:

ربط د سورة قارعة د سورة عادیات سره په ګڼړو وجو باندی دے:

۱۔ اول وجه:

مخکښې سورة کښې زجر ورکه ناشکره انسان ته په ناشکرئ د هغه سره نو په دی سورة کښی تخویف ورکوی ناشکره انسان ته تخویف اخروی، دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۲۔ دویم وجه:

مخکښې سورة کښی آیت نمبر ۹ کښی اوئیل قبرونو والا به پورته شی نو په دی سورة کښی وائی لکه د تاروګو خوارو وارو به وی دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم وجه:

مخکښې سورة کښې آخیره کښی اوی، چی الله تعالیٰ تری خبردار دے نو په دی سورة کښی آیت نمبر ٦ نه روستو د سزا بیان کوی،چی سزا به ورله ورکوی دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم خبره:

امتیازات د سورة قارعة:

۱۔ اول امتیاز:سورة متاز دے په آیت نمبر ۴ باندی، یوم یکون الناس کاالفراش المبثوث۔۔

۲۔ دویم امتیاز: سورة ممتاز دے په آیت نمبر ۵ باندی، وتکون الجبال کاالعهن المنفوش۔۔

۳۔ دریم امتیاز: سورة ممتاز دے په آیت نمبر ۷ باندی، فهو فی عیشة راضیة۔۔

۴۔ څلورم امتیاز: سورة ممتاز دے په آیت نمبر ۸، ۹ باندی۔

۴۔ څلورم خبره:مقصد د سورة قارعة:

اثبات د قیامت بالترقی او تخویف اُخروی منکرینو له ۔

دا سورة قارعة نهم سورة دے د دولسم باب د څلورمی حصی د قرآن کریم چی سورة سبا نه شروع دا۔

۱۰۲ـ سورة تکاثر:

۱ـ اول خبره:

سورة تکاثر مکی سورة دے په نزول کښی ۱٦ نمبر دے پس دسورة کوثر نه نازل شوے او په ترتیب د سورتونو کښی ۱۰۲ نمبر دے پس د سورة قارعة نه لکولے شوے دے۔

۲ـ دویم خبره:

ربط دسورة تکاثر د سورة قارعة سره په کټرو وجو باندی دے:

۱ـ اول وجه:

مخکښې سورة کښې تخویف دنیاوی وو نو په دی سورة کښی اصل سبب د هلاکت د انسان بیانوی چی محبت د مال دے ، دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۲ـ دویم وجه:

مخکښې سورة کښې اوی چی د چا تلی به درانی شی او د چا تلی به سپکی شی نو په دی سورة کښی آیت نمبر ۳،۴ کښی وائی چی بیا به پوهه شی دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۳ـ دریم خبره:

امتیازات د سورة تکاثر:

۱ـ اول امتیاز:سورة ممتاز دے په اول آیتونو باندی۔

۲ـ دویم امتیاز: سورة ممتاز دے په آیت نمبر ۵،٦ باندی، لو تعلمون علم الیقین۔۔

۳ـ دریم امتیاز:سورة ممتاز دے په آیت نمبر ۸ باندی، ثم لتسئلن یومئذ عن النعیم۔۔

۴ـ څلورمه خبره:مقصد د سورة تکاثر:

تزهید من الدنیا او ترغیب الی الاخرة،او بیان د اصل هلاکت د انسان چی هغه محبت د دنیا دے۔

دا سورة تکاثر لسم سورة دے د دولسم باب د څلورمی حصی د قرآن کریم چی د سورة سبا نه شروع دا۔

۱۰۳۔ سورة عصر:

۱۔ اول خبره:

سورة عصر مکی سورة دے په نزول کښې ۱۳ نمبر دے پس د سورة انشراح نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې ۱۰۳ نمبر دے پس دسورة تکاثر نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبره:

ربط د سورة عصر د سورة تکاثر سره په ګڼرو وجو باندی دے:

۱۔ اول وجه:

مخکښې سورة کښې زجر ورکه په محبت د دُنیا سره نو په دی سورة کښې مثال پیش کوی دوه قسمه انسانانو ، یو کامیاب دے چې دنیا سره یې محبت اونه که، او دویم ناکام دے چې دنیا سره یې محبت اوکه، دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۲۔ دویم وجه:

مخکښې سورة کښې تزهید من الدنیا بیان شه نو په دی سورة کښې ترغیب ورکوی صحیح عقیدی او صحیح عمل ته ، دی وجی نه متصل راوړه۔

۳۔ دریم وجه:

مخکښې سورة کښې آخیره کښې اوی :ثم لتسئلن یومئذ عن النعیم، تاسو نه به د نعمتونو باره کښې تپوس کولے شي نو په دی سورة کښې وائی چې ناشکره تاوانی دے، چې د الله تعالیٰ نعمت استعمالوی او شکر یې نه ادا کوی، دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریم خبره:

امتیازات د سورة عصر:

۱۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په اول آیتونو باندی ، چې په هغې کښې د انسان د خُسران (تاوان) باندی زمانه یا وخت د مازیګر ګواه کړے دے۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په بیان د کامیابئ د انسان چې هغه ۴ سلور اسباب دی، چې په هغې سرے کامیابیږی۔

۴۔ شلورم خبره:

مقصد د سورة عصر:

ترغیب ورکوی صحیح عقیدی او صحیح عمل ته، یعنی قرآن او سنت باندی عمل ته۔

دا سورة یولسم سورة دے د دولسم باب د شلورمی حصی د قرآن کریم چې د سورة سبا نه شروع دا۔

۱۰۴- سورة همزة:

۱- اول خبره:

سورة همزة مکی سورة دے په نزول کښی ۳۲ نمبر دے پس د سورة قیامة نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښی ۱۰۴ نمبر دے پس د سورة عصر نه لګولے شوے دے۔

۲- دویم خبره:

ربط د سورة همزة د سورة عصر سره په ګڼرو وجو باندی دے:

۱- اول وجه:

مخکښې سورة کښې اوی: ان الانسان لفی خسر، نو په دی سورة کښی وائی: لینبذن فی الحطمة، اړتاؤ به کړے شی ماتونکی ځای ته، دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۲- دویم وجه:

مخکښې سورة کښې ترغیب وو بیان د عقیدی او عمل ته نو په دی سورة کښی تسلی وه چې کله ته بیان کوی خلق به تا پوری ټوقی کوی، دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۳- دریم وجه:

مخکښې سورة کښې د حق پرستو کارونه بیان کړل نو په دی سورة کښی د باطل پرستو کارونه بیانوی، دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۴- څلورم وجه:

مخکښې سورة کښې اوی: وتواصوا بالصبر، نو دلته وائی :تا پوری خلق ټوقی او خندا کانی کوی نو په هغی به صبر کوی، دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۳- دریم خبره:

امتیازات د سورة همزة:

۱- اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په اول آیتونو باندی، ویل لکل همزة لمزة--

۲- دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر ۴ باندی، لینبذن فی الحطمة--

۳- دریم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر ۷باندی۔

۴ـ څلورم امتیاز:

سورة ممتاز دے په آیت نمبر ۸ باندی، انها علیهم مؤصدة۔۔ے

۴ـ څلورم خبره:

مقصد د سورة همزة:

په دی سورة کښی اول نښه د باطل پرستو بیانوی، چی دے به حق پرستو پسی پتی پُښت خبری کوی چی دا یی اوکړل هغه یی اوکړل او مخامخ اشاری کوی۔

خلاصه د دولسم باب:

سورة ضحیٰ نه روستو ۲۲ سورتونه دی۔ اول یولس ۱۱ په دی کښی بیان د مقاصد اربعه وو، سورة ضحیٰ، انشراح، تین،علق، قدر، بینة، زلزال، عادیات، قارعة، تکاثر،عصر۔۔۔

د سورة عصر نه پس یولس ۱۱ سورتونه دی، په اول سلور ۴ سورتونو کښی نښی د باطل پرستو بیانوی۔۔

۱ـ سورة همزة، ۲ـسورة فیل، ۳ـسورة قریش، ۴ـسورة ماعون۔

او ورپسی څلور ۴ سورتونو کښی نښی د حق پرستو بیانوی:

۱ـسورة کوثر، ۲ـسورة کافرون، ۳ـ سورة نصر، ۴ـ سورة لهب۔

بیا دری سورتونه دی:

۱ـ سورة اخلاص کښی اثبات د توحید، ۲ـ فلق او ۳ـ ناس کښی پناه غوښتل دی۔

ده دی وجه دا ده چی قرآن کریم ختموی نو تاته ستا دشمنان او دوستان په ګوته کوی۔ هوښیار سړے خپل دوست او دُښمن پیژنی، او کم عقل سړی ستړګی پتی کړی وی، وائی زما دشمنان نشته دا ټول زما داستان دی نو یو ورځ یی برابر کړی۔۔۔

۱۰۵۔ سورة فیل:

۱۔ اول خبره:

سورة فیل مکي سورة دے په نزول کښې ۱۹ نمبر دے پس د سورة کافرون نه نازل شوے دے او په ترتیب کښې ۱۰۵ نمبر دے پس د سورة همزة نه لکولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبره:

ربط د سورة فیل د سورة همزة سره په ګڼرو وجو باندې دے:

۱۔ اول وجه:

مخکښې سورة کښې سورة کښې د باطل پرستو نښه اوښودله حق پرستو پسې پټې پشت خبرې کوې نو په دې سورة کښې ترق وه چې دین مرکزونه هم روانوی که وس يې اورسی، دی وجې نه يې متصل راوړه۔

۲۔ دویم وجه:

مخکښې سورة کښې تخویف اخروی بیان شه نو په دی سورة کښې تخویف دنیاوی ورکوی باطل پرستو له ، دی وجی نه يې متصل راوړه۔

۳۔ دریم وجه:

مخکښې سورة کښې د باطل پرستو نښه بیان کړه چې بعض حق پرستو سره وو نو په دی سورة کښې تسلی وه مبلغ چې زړه مه تنګوه، دی وجی نه يې متصل راوړه۔

۳۔ دریم خبره:

امتیازات د سورة فیل:

۱۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په واقعه د اصحب الفیل باندې۔

۲۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په سزا د اصحب الفیل، وارسل علیهم طیرا ابابیل۔۔

۴۔ څلورمه خبره:

مقصد د سورة فیل:

دویمه نښه د باطل پرستو بیانوی، چې دے به د دین مرکزونه روانوی او په دی باندې واقعه د ابرهه بطورِ مثال بیانوی۔

۱۰٦ـ سورة قریش:

۱ـ اول خبره:

سورة قریش مکی سورة دے په نزول کښې ۲۹ نمبر دے پس دسورة تین نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې ۱۰٦ نمبر دے پس د سورة فیل نه لګولے شوے دے۔

۲ـ دویم خبره:

ربط د سورة قریش د سورة فیل سره په ګڼرو وجو باندې دے:

۱ـ اول وجه:

مخکښې سورة کښې د الله تعالیٰ احسان بیان اوشه چې بچاؤ د مرکز وو نو په دې سورة کښې وائي: فلیعبدوا رب هٰذا البیت، هر کله الله تعالیٰ ستا دشمن تباه کړی نو ته د بیت الله د رب عبادت کوه ، دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۲ـ دویم وجه:

مخکښې سورة کښې اوې چې دشمن مې درله تباه که او امن مې درکه نو په دې سورة کښې وائي چې خیټه مې درله هم مړه کړه، دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۳ـ دریم وجه:

مخکښې سورة کښې بیان د احسان د الله تعالیٰ اوشه نو په دې سورة کښې زجر وو په مینې د دنیا سره ، دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۳ـ دریم خبره:

امتیازات د سورة قریش:

۱ـاول امتیاز:

سورة ممتاز دے په بیان د قریشو او د هغې په نعمتونو باندې او د هغوی په ناشکرئ باندې۔

۴ـ څلورم خبره:

مقصد د سورة قریش:

په دې سورة کې دریم نښه د باطل پرستو بیانوې چې دنیا پسې د دُنیا کوټ کوټ ته زې نه سرزئ ته ګورې او نه ګرځئ ته او د الله تعالیٰ د دین او د کتاب دپاره خواه کښې نه زې۔

۱۰۷- سورة ماعون:

۱- اول خبره:

سورة ماعون مکی سورة دے په نزول کښې ۱۷ نمبر دے پس د سورة تکاثر نه نازل شوے دے او په ترتیب کښې ۱۰۷ نمبر دے پس د سورة قریش نه لګولے شوے دے۔

۲- دویم خبره:

ربط د سورة ماعون د سورة قریش سره په ګنړو وجو باندی دے:

۱- اول وجه:

مخکښې سورة کښې اوی لوګه می ورله ختمه کړه او امن می درکه نو په دی سورة کښی وائی که لوګه ختمول غواړی د یتیم مال مه خوره، دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۲- دویم وجه:

مخکښې سورة کښې اوی فلیعبدوا رب هذا البیت، پکار دا چی رب ددی کور عبادت اوکی نو په دی سورة کښی وائی چی په عبادت کښی غفلت کوی نو بیا هلاک دے، دی وجی نه یې متصل راوړه۔

۳- دریم خبره:

امتیازات د سورة ماعون:

۱- اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په بیان د نشانئ د قیامت د منکر باندی۔

۲- دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په بیان د هغه مونځ ګزاری چی خپل مونځ مطلب نه بے خبره دے، لعنت دے پری، چی هغه مونځ کښی غفلت کوی۔

۴- څلورم خبره:

مقصد د سورة ماعون:

په دی سورة کښی څلورمه نښه د باطل پرستو بیانوی، چی باطل پرست به همیشه د یتیم او د غریب حق او مال خوری۔

۱۰۸- سورة کوثر:

۱- اول خبره:

سورة کوثر مکي سورة دے په نزول کښې ۱۵ نمبر دے پس د سورة عاديات نه نازل شوے دے او په ترتيب د سورتونو کښې ۱۰۸ نمبر دے پس د سورة ماعون نه لګولے شوے دے۔

۲- دویمه خبره:

ربط د سورة کوثر د سورة ماعون سره په ګنړو وجو باندی دے:

۱- اول وجه:

مخکښې سورة کښې زجر ورکړه په خوراک د مال د يتيم سره نو دی سورة ترغيب ورکوی چې مال اولګو الله تعالیٰ به يې درله زيات کړی، دی وجې نه يې متصل راوړه۔

۲- دویمه وجه:

مخکښې سورة کښې اوئيل: الذين هم يراءون، خلقو ته زان خايي نو په دی سورة کښې وائی: فصل لربک، عبادت چې کوی د الله تعالیٰ د رضا دپاره يې کوه، دی وجې نه يې متصل راوړه۔

۳- دريمه خبره:امتيازات د سورة کوثر:

۱- اول امتياز:سورة ممتاز دے په حوض کوثر يا قرآن کريم ته خير کثير وئيلی دی۔

۴- څلورمه خبره:مقصد د سورة کوثر:

په دی سورة کښې اول نښه د حق پرستو ښايي چې مال او بدن به د الله تعالیٰ په دين قربانوی۔

۵- پنځمه خبره: خلاصه د سورة کوثر:

سورة کوثر کښې الله تعالیٰ فرمائي چې اے انسانه دوه شيان تاسره دی اګر چې ما درکړی دی هغه مالہ راکړه (چې هغه ستا مال او بدن دے)، د هغې په بدله کښې به دوه شيان درکړم يو قرآن کريم فهم به درکړم يا حوض کوثر به دی نصيب کړم دويم دشمن به دی تباه کړم۔

د سورة کوثر نه څلور سورتونه دی، په دی څلور سورتونو کښې څلور نښی د حق پرستو خايي:

۱- سورة کوثر کښې اول نښه د حق پرستو چې مال او بدن به د الله تعالیٰ په دين قربانوی--

۲- سورة کافرون کښې دويمه نښه د حق پرستو باطل پرستو سره به بهائی کاټ کوی--

۳- سورة نصر کښې دريمه نښه د حق پرستو چې خپل عمل به کم ګنړی--

۴- سورة لهب کښې څلورمه نښه د حق پرستو چې دين دشمنانو ته به بد دعا کوی---

۱۰۹۔ سورة کافرون:

۱۔ اول خبره:

سورة کافرون مکی سورة دے په نزول کښې ۱۸ نمبر دے پس د سورة ماعون نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې ۱۰۹ نمبر دے پس د سورة کوثر نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبره:

ربط د سورة کافرون د سورة کوثر:

۱۔اول ربط:

مخکښې سورة کښې یو نښه د حق پرستو بیان شوه چې مال او بدن به قربانوی د الله تعالیٰ په دین نو په دې سورة کښې بله نښه د حق پرستو بیانوی چې ددین دشمن سره به بهائی کاټ کوی، دی وجې نه پې متصل راوړه۔

۳۔ دریم خبره:

امتیازات د سورة کافرون:

۱۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په بیان د یو نشانئ د حق پرستو چې دین دشمنانو سره بی بهائی کاټ کوی۔

۴۔ څلورم خبره:

مقصد د سورة کافرون:

په دې سورة کښې د حق پرستو بله نښه بیانوی چې دے به د باطل پرستو سره بهائی کاټ کوی، که دین دشمن پلار وی، رور وی ، رشته دار وی خو چې مشرک دے بدعتی دے نو دے به ورسره بهائی کاټ کوی۔

۱۱۰۔ سورة نصر:

۱۔ اول خبره:

سورة نصر مدنی سورة دے په نزول کښی ۱۱۴ نمبر دے پس د سورة توبة نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښی ۱۱۰ نمبر دے پس دسورة کافرون نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویمه خبره:

ربط د سورة نصر د سورة کافرون سره:

۱۔ اول ربط:

مخکښې سورة کښې یو نښه د حق پرستو بیان شوه چې بهائی کاټ به کوی دین دشمنانو سره نو په دی سورة کښی بله نښه د حق پرستو بیانوی چې خپل عمل به کم ګڼړی، دی وجی نه پی متصل راوړه۔

۳۔ دریمه خبره:

امتیازات د سورة نصر:

۱۔ اول امتیاز:

سورة ممتازدے په دی چې دا تول روستے سورة په نزول کښی چې په یو ځل نازل شوے دے۔

۴۔ څلورمه خبره:

مقصد د سورة نصر:

په دی سورة کښی د حق پرستو بله نښه بیانوی چې خپل عمل به کم ګڼړی، استغفار به وایی،چې یا الله ما عبدنک حق عبادتک۔۔

د یو شبهی ازاله:

بعض روایاتو کښی رازی چې روستے آیت د سورة بقرة آیت نمبر (۲۸۱) دے په نزول کښی: واتقوا یوما ترجعون فیه الی الله ثم توفٰی کل نفس ما کسبت وهم لا یظلمون۔۔۔

نو اوس تعارض پیدا شه چې روستے سورة خو دا نازل شوے دے۔

اصل خبره دا ده چې په اعتبار د سورتونو په یو ځل دا نازل شوے دے او آخیره په اعتبار د آیتونو سورة بقرة آیت نمبر (۲۸۱) دے۔

۱۱۱۔ سورة لهب:

۱۔ اول خبره:

سورة لهب مکی سورة دے په نزول کښې ٦ نمبر دے پس دسورة فاتحة نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې ۱۱۱ نمبر دے پس دسورة نصر نه لکولے شوے دے۔

۲۔ دویمه خبره:

ربط د سورة لهب د سورة نصر سره:

۱۔ اول ربط:

مخکښې سورة کښې یو نښه د حق پرستو بیان شوه چې خپل عمل به کم کنړی نو په دی سورة کښې بله نښه د حق پرستو بیانوی چې دین دشمن ته به بد دعا هم کوی، دی وجې نه یې متصل راوړه۔

۳۔ دریمه خبره:

امتیازات د سورة لهب:

۱۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په بیان د ابولهب باندی۔

۴۔ څلورمه خبره:

مقصد د سورة لهب:

په دی سورة کښې د حق پرستو بله نښه ښائی چې باطل پرستو ته به بد دعا هم کوی۔

۱۱۲۔ سورۃ اخلاص:

۱۔ اول خبره:

سورۃ اخلاص مکی سورۃ دے په نزول کښې ۲۲ نمبر دے پس د سورۃ ناس نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې ۱۱۲ نمبر دے پس د سورۃ لهب نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویمه خبره:

ربط د سورۃ اخلاص د سورۃ لهب سره:

۱۔ اول وجه:

مخکښې سورۃ کښې بد دعا دین دشمن ته ذکر شوه نو په دې سورۃ کښې هغه مسئله بیانوی چې دې مسئلې دشمن وی نو بددعا به ورته کوی، دې وجې نه پې متصل راوړه۔

۳۔ دریمه خبره:

امتیازات د سورۃ اخلاص:

۱۔ اول امتیاز:

سورۃ ممتاز دے په بیان د مسئلې د توحید باندی، په دې سورۃ کښې صرف د الله تعالیٰ توحید بیانوی۔

۴۔ څلورمه خبره:

مقصد د سورۃ اخلاص:

اثبات د توحید ، د الله تعالیٰ یو والے ثابتول۔

- دا هغه سورۃ دے چې ددې په وجه د تره (ابولهب) او وراره (حضرت محمدؐ) جنګ جوړ شوے وو۔
- دا هغه سورۃ دے چې ددې په وجه د الله امداد راته او رازی۔
- دا هغه سورۃ دے چې په دې باندی به دین دشمن سره بهائی کاټ کوی۔
- دا هغه سورۃ دے چې ددې مضمون په وجه الله تعالیٰ دنیا پیدا کړی دا۔
- دا هغه سورۃ دے چې ددې په سبب دنیا آباده دا۔
- دا هغه سورۃ دے چې ددې تعلق خالص د عقیدې سره دے، اخلاص معنیٰ خالص کول، خالص د الله توحید۔
- دا هغه سورۃ دے چې په دې کښې خالص د الله تعالیٰ توحید دے۔
- دا هغه سورۃ دے چې ددې په وجه نبی کریمؐ په کټو ویشتلے شوے او هجرت باندی مجبوره کړے شوے وو۔
- دا هغه سورۃ دے چې ددې په مضمون (توحید) باندی ټول انبیاء راغلی وو۔

۱۱۳- سورة فلق:

۱ـ اول خبره:

سورة فلق مکی سورة دے په نزول کښې ۲۰ نمبر دے پس د سورة فیل نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې ۱۱۳ نمبر دے پس د سورة اخلاص نه لګولے شوے دے۔

۲ـ دویمه خبره:

ربط د سورة فلق د سورة اخلاص سره:

۱ـ اول وجه:

مخکښې سورة کښې مسئله د الله تعالیٰ د توحید بیان شوه نو په دې سورتونو کښې حفاظت ددې خزانې د توحید ذکر کوی، دې وجې نه یې متصل راوړه۔

۳ـ دریمه خبره:

امتیازات د سورة فلق:

۱ـ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په دې باندې چې (سورة فلق، ناس) ته معوذتین وئیلے کیږی، یعنې د پناه سورتونه۔

۴ـ څلورمه خبره:

مقصد د سورة فلق:

په سورة کښې بیان د حفاظت ذکر کوی د توحید د خزانې ، تاله یوه غټه خزانه لاس له راغله دې خزانې حفاظت به اوس کوی، یو وی ګټل بل دی ساتل، هر کله چې تاله الله تعالیٰ دومره قیمتی شے ملغلره درکړه هغه مسئله میلاؤ شوه چې هغه سبب ددنیا د پیدا کولو وو، نو اوس ددې خزانې یو دشمن دے، چې شیطان یې نوم دے ، دهغه نه د بچاؤ طریقه خایی، د الله په نوم پناه غواړه۔

۱۱۴۔ سورة ناس:

۱۔ اول خبره:

سورة ناس مکی سورة دے په نزول کښې ۲۱ نمبر دے پس د سورة فلق نه نازل شوے دے او په ترتیب د سورتونو کښې ۱۱۴ نمبر دے پس د سورة فلق نه لګولے شوے دے۔

۲۔ دویم خبره:

ربط د سورة ناس د سورة فلق سره:

۱۔ اول وجه:

مخکښې سورة کښې د پناه بیان اوشه د شیطان نه نو په دی سورة کښې هم د پناه بیان دے او دی دواړو سورتونو ته معوذتین وائی ،یعنی د پناه سورتونه دی وجی نه یی متصل راوړه۔

۳۔ دریم خبره:

امتیازات د سورة ناس؛

۱۔ اول امتیاز:

سورة ممتاز دے په دری صفتی نومونو د الله تعالیٰ باندی ، رب ، الہٰ، او مالک،

۲۔ دویم امتیاز:

سورة ممتاز دے په دی چې دا سورة د ټولو روستے سورة دے د قرآن کریم، دی نه پس بل سورة نشته۔

۴۔ څلورمه خبره:

مقصد د سورة ناس:

په سورة کښې بیان د حفاظت ذکر کوی د توحید د خزانې ، تاله یوه غټه خزانه لاس له راغله دی خزونی حفاظت به اوس کوی، یو وی کټل بل دی ساتل، هر کله چې تاله الله تعالیٰ دومره قیمتی شے ملغلره درکړه هغه مسئله میلاؤ شوه چې هغه سبب ددنیا د پیدا کولو وو، نو اوس ددی خزانی یو دشمن دے، چې شیطان یی نوم دے ، دهغه نه د بچاؤ طریقه بنایی، د الله په نوم پناه غواړه۔

دی آخیری دوو (۰۲) سورتونو ته معوذتین وائی دا د پناه سورتونه دی۔دا ټول یولس (۱۱) آیتونه دی۔

۵۔پنځمه خبره:

مختصر خلاصه د سورة ناس:

په سورة ناس کښې دری صفتی نومونه د الله تعالیٰ ذکر کوی: ۱۔ رب، ۲۔ مالک، ۳۔ الہٰ۔

دا سورة د سَر سره او تړه:

سورة فاتحہ کښې وئیلی وو: الحمد لله، دلتہ وائی :الٰہ الناس،

سورة فاتحۃ کښې وئیلی وو: رب العلمین، نو دلتہ وائی: رب الناس۔

سورة فاتحۃ کښې وئیلی وو: مالک یوم الدین، نو دلتہ وائی: ملک الناس،

دا دری صفتی نومونہ د الله تعالیٰ ولی راوړل، ځکہ د انسان دری (۳) حالتونہ دی:

۱۔ ماشوم والے ، ۲۔ ځوانی، ۳۔ بوډها والے---

۱۔ ماشوم والی کښې ماشوم صرف خوراک کوی د خوراک ضرورت وی ورتہ نو رب الناس، یا الله پہ ماشوم والی کښې تا پاللے ووم---

۲۔ ځوانی ، پہ ځوانئ کی اکثر سړے وائی چی چاسره می پرزول اوکړل نو ملک الناس، یا الله تہ زما واکدار یې زوانئ کښې جگړو نہ اوساتی--

۳۔ بوډها والے، بوډها وائی چی بس صرف حاجت می پورا کیږی نو مونږ نور څہ کوو، الٰہ الناس، یا الله تہ زما حاجت روا یې، تہ می حاجت پورا کړی---

تمت بالخیر بعون الله وتوفیقہ------

بوقت: مازیگر شپږ نیمی بجی ۰۶:۳۰ - تاریخ :۰۲ -۰۴-۲۰۲۵ -- بروز : بدھ--